

Smithsonian
Institution
Libraries

Gift of

DR. FREDERICK M. BAYER

CONRADI GESNERI

DE RERVM FOSSILIVM, LAPIDVM ET GEMMARVM

maximè, figuris & ſimilitudinibus Liber: non ſolùm Medicis, ſed omnibus rerum Naturæ ac Philologiæ ſtudioſis, vtilis & iucundus futurus.

Cum Gratia & Priuilegio S. Cæſ. Maieſtatis ad annos VII.

TIGVRI M. D. LXV.

QE 25 .G396 1565 SCNHRB

NOBILI VIRO D. ANDREAE SCHADCOuio, Salinarum Cracouienſium Notario, patriæ decori, Conradus Geſnerus Heluetius S. D.

ARAE & ſingulares tuæ virtutes, vir nobiliſsime & patrone obſeruande, maximè verò pietatis ſyncerioris feruens ſtudium, & doctrina inter tui ordinis viros excellens, vt iampridem te ſuſpiciendum colendumq́; mihi deligerem, facilè induxerunt. Poſtquam verò te quoq; amore ac beneuolentia me dignari hominem tibi de facie ignotū, lucubrationibus fortè meis qualibuſcunq; delectatum, ex Antonij Snebergeri (ciuis ac diſcipuli quondam mei chariſsimi, nunc in clariſsima Regni veſtri vrbe Cracouia doctiſsimi celeberrimiq́; medici,) literis intellexi: & beneficentiæ inſuper tuæ fructum aliquē percepi: quo pacto animum obſeruantiſsimum ſimul amantiſsimumq́; tui, non ingratum tibi

meum declararem (quod facere, vt par erat, cupiebam,) dubitaui aliquandiu. Nunc verò tandē edituro mihi hunc de lapidibus ac gemmis libellum, dum pro more patronum ei quæro, tu omnium primus in mentem mihi venisti, tum prædictas ob causas: tum quòd inter alias virtutes, quibus patriam ornas. summa vitæ modestia & benigna erga omnes probos ac literarum studiosos præsertim, humanitas perpetuò in te elucescunt. Iis verò mihi quoq; ad hanc lucubrationem opus est, vtpote rudiorem & imperfectiorem quàm cupiebam multò. Perficiendi autem ocium non in præsentia solùm deerat, sed neq; intra vnum alterumq; annum. si vita modò supersit, integrum mihi id futurū videbam. Itaque malui tibi optimo & humanißimo patrono, quod hoc tempore poteram præstare, quàm differre diutius. Quantum ad libri ordinem: nolui alphabeticum sequi, vtpote nimis vulgatum & triuialem: neque ad suas classes secundum substantiæ cuiusq, rationem singula referrē. hoc enim in secundo libro (in quo lapidum ac metallorum omne genus vim naturamq; & philo-

philologiam quoque copi ſe explicabo) ſi quãdo illum huic adijcere, aut ſeorſim ædere dabitur, obſeruare ſtatui. Hoc verò in libro, (qui rerum foßilium, hoc eſt, metallorum & lapidum in primis, figuras exhibet) ſimilitudinũ & imaginum, quas ipſa genitrix Natura in rebus tam varijs veluti pingendo expreßit, conſideratione oblectatus, ipſos etiam Naturæ gradus ac ordines, ſequi volui: hoc eſt, à ſimplicibus dimenſionum ac figurarum principijs, & lineamentis primis Opus auſpicari: inde verò ad ipſa corpora ſimplicia primùm, vt cœlum ac elementa, ab hiſce rurſus ad cõpoſita ex eis, Meteora, Plantas, Animalia tranſire: & in ſingulis quæ ab eis denominantur, aut aliquam eorum ſimilitudinẽ habent, foßilia enumerare: atque à cœlo & cœleſtibus paulatim ad terram & quæ in ipſa aluntur viuuntq; aut vigent corpora deſcendere: id quod phyſicorum eſt, dum ratione & ſenſu interiore omni ſcrutantur Naturam: Theologorum verò, imò piorum hominum quorumuis, intelligentia melior, quam mentem & ſpiritum appellamus, ne in hoc deſcenſu anima

immoretur nimiùm, meliore & altiore quàm Natura est, principio relicto, efficit. Itaq; vice versa ab hoc veluti infimo mundi centro ascendit, nosq; ipsos, vt cæteras res naturales omnes, veluti resoluẽs cogitãdo in partes simpliciores, ad simplicißima vsq; pergit, sed adhuc corpora, imò vnius corporis, quod Mundum appellamus, membra: ex quorum vigore harmonia, motu, ordine, & pulchritudine, omnibus admirandis & in suo genere optimis maximisq;, non posse tantum hoc corpus sine mente meliore & perfectiore, quàm quæ nostro corpori inest, suam vitam viuere, regi, moueri, conseruari & durare, facilè cogitat: inq; hoc ipso summo principio optimo maximoq; acquiescit, & relictis inferioribus Naturæ gradibus, cum summo hoc bono coniungi perpetuò, ineffabili desiderio auet: sed infirmitatis suæ ac indignitatis sibi conscia quod amat & cupit, eo se potiri posse non sperat: foretq; in hac desperatione & repulsa planè vel ipsis belluis infœlicior & miserior longè: nisi vocem & verbum vocantis nos ad se Filij Dei, (is ipse enim Dei verbum est) audiret: & consolantis Spiritus sancti vim incredibi

li amore summi boni exardescens sentiret: Hoc ipso autẽ veluti igne viuentis fidei, quæ Deo & veritati credit propter gratiã & misericordiam eius in filio mirificè declaratã, ab omni indignitate sua expiata lustrataq́; in viui & veri Dei conspectum, vt eo æternùm fruatur, venire iam audet: vbi Gẽmas illas supercœlestes, quæ non terrenas modò nostras, sed ipsas etiam cœli stellas, & Solis Lunæq́; iubar, puritate, luce & pulchritudine longè excedũt, perpetua & ineffabili dulcedine cõtẽplatur. Talibus enim smaragdis, chrysolithis, beryllis, hyacinthis, alijsq́; huiusmodi, portæ, mœnia, fundamenta totaq́; structura æternæ illius spiritualis & cœlestis Hierusalem constat: in cuius meditatione & spe, omnis nostra felicitas vt hic incipit: ita perficietur breui per illum optimum, maximũ, ineffabilem rerũ omnium opificẽ, motorem, parentem: qui idcirco ardentißimum hoc desideriũ sui animis nostris inseruit, vt amare ipsum non desinentes immortalem aliquando huius amoris & desiderij fructum caperemus. Sed longiùs mihi abripior: & nimio cœlestium

Gemmarum fulgore captus animus terrenas propemodum obliuiscitur. Ad eas igitur & institutum à nobis earum qualemcunq; picturam redeo. Pictura certè ars homini propria & liberalis, admiratione simul & oblectatione plerunq; spectantes afficere solet: A natura verò rebus impressæ imagines ac figuræ, ceu reuera quædam hieroglyphicæ notæ, veriùs quidem quàm illæ Aegyptiorũ sacrificis celebratæ, maiestatis etiam aliquid præ se ferunt: præsertim quæ nõ fortuitæ fuerint, sed planè naturales & (vt ita dicam) specificæ, ac generi alicui semper ceu propriæ inhærere videtur, vt in Stirpium genere ac Fossilium. Nam de alio illo terribilium & rarò contingentium imaginũ genere, quæ vel in aëre sublimi, vel monstrosis partubus, alijsúe ostentis contingunt, nunc mihi sermo non est. Ergo admirationis huius causa, & vt ad cognitionem rerum quarundam, quæ verbis describi non ita clarè possunt, faciliùs perueniant harum rerum studiosi, figuras quotquot ferè hoc tempore habere potui, adijcere visum est.

Accipe igitur, clarissime Schadcoui, hoc

quic-

quicquid est, & boni consule: donec forsan aliquando absoluta Stirpium historia, in quam nunc totus incumbo, idem hoc argumentum altero libro, quem polliceor, addito, si diuina fauerint, ampliùs excolam: In quo de Sale etiam, pluribus agam: quod tibi eò iucundius futurum spero: quoniam Cracouiensium Salinarum, per omnem Europam celeberrimarũ, serenißimus Rex, vt eximiæ virtutes tuæ, probitas & fides inprimis merebantur, Notarium te constituit. Vale, vir amplißime, bonorum doctorumq; omnium, & piorum inprimis, patrone optime: & viue quàm fœlicißimè diutißimeq; incolumis Ecclesiæ Christi, totiq; patriæ, & amicis, ac tuis omnibus.

Tiguri Heluetiorum, M. D. LXV. quinto Kal. Augusti.

CONRADI GES-
NERI IN LIBRVM DE Lapidum, Gemmarum ac Metallorum figuris, Præfatio: quæ ordinis rationē reddit, & Capitum XV. argumenta enumerat.

DE Lapidibus & Gemmis alij aliter ſuos ediderunt libros: mihi hūc ordinem ſequi viſum eſt, quem (vt ſpero) lectores non improbabunt, ab ipſa ferè natura deductum. Primo enim loco lapides illos, in quibus lineæ duntaxat & puncta, & ad figurā pertinētia magis quàm ad corpus cōſiderantur, enumero. Secundo, eos qui vel ſimile aliquid corporibus ſimplicibus, vt cœleſtibus & elementis habent: vel ſaltem ab eis denominantur aut cognominātur. Tertio, qui meteoris aliqua ſimilitudine comparantur. Quarto, qui rebus terreſtribus inanimatis. Quinto, qui rebus artifi-

artificiosis natura similes sunt. Sexto, ijsdem nó naturâ quidem, sed arte similes. Septimo, herbis. Octauo, fruticibus. Nono, arboribus.

Decimo, de Corallio, tanquã planta marina agitur. Vndecimo, de alijs quibusdam marinis aut maritimis plantis lapideis, aut ad lapidum naturam accedentibus. XII. De ijs qui animalibus quadrupedibus similes sunt, siue figura tantum, siue substantia & corpore: & qui ex eis promuntur, vel quomodocunq; ab eis denominantur. XIII. De ijs qui ab auibus sumuntur aut nominantur. Decimoquarto, ab aquatilibus animantibus. Decimoquinto, à serpentibus & insectis.

De his autem potissimùm hoc libro agere volui, quòd eorum fortè omniũ figuræ exprimi ac depingi possint: quæ ad rerum cognitionem adipiscendam plurimùm iuuant. Cognosci autem res priùs, quàm de ipsarũ na-

tura, viribus ac facultatibus sermonē instituí, operæprecium est. Posui aūt figuras non omnium, sed quotquot hoc tempore habere potui, plerasque ex illis quos domi ipse seruo lapidibus rectè & graphicè depictos: aliquas verò ab amicis missas, Iohanne Kentmano præsertim, non medico solùm doctrina præstanti, sed omnium naturalium rerum consultissimo optimoq; viro: cui maximam huius cognitionis partem acceptā refero. Ab eo enim & res ipsas quàmplurimas, & descriptiones figurasq; multas accepi: quod vt virum ingenuū decet, tam liberè fateor, quàm libenter, cum illum & maximi faciā, & summo inter summos amicos loco habeam.

Scripsi autem primum hunc librū extemporanea quadam festinatione, historiæ stirpium nostræ iamdudum inchoatæ, hoc tēpus veluti ad lusum & recreationem suffuratus, vt homines harum rerū studiosos in diuersis re-

regionibus ad alia quibus adhuc careo ex illorũ qui rectè pingi possunt, & memoria digni sunt, genere lapidũ, mihi communicãda, excitaré. Quòd si fecerint viri boni natureq́ studiosi, ac insuper sicubi fortè emendandum aliquid in hoc libro videatur admonuerint, vt aliâs (Historia stirpiũ priùs absoluta, Deo iuuante) hunc rursus emendatiorem auctioremq́ ędam, & secundum etiam librum (in quo copiosè de lapidum, gemmarum, metallorum ac fossilium omnium nomenclaturis in diuersis linguis, & viribus eorum facultatibusq́ tum medicis tum reliquis, & vniuersa eorum natura, agere decreui,) huic primo vt addã me promouebunt. Quantum verò ad delineatas figuras attinet, cum ego primus lapides pictos volumine ijs dicato exhibere tentauerim, boni consulent lectores qualemcunq́ diligentiam hanc nostram: & si fortè aliquas non facilè dignoscent, non nobis, sed

rei difficultati imputent. perdifficile enim eſt lapides aliquos ita pingẽdo repræſentare vt facilè ſuis lineamentis ſuaq́ꝫ figura cognoſcantur, præſertim ſine coloribus, cùm ne aues quidem & piſces pleriqꝫ ſine ijs facilè agnoſcantur. Quamobrem Typographum hortatus ſum, vt in eorum gratiam, qui fortè deſiderarint, exemplaribus aliquot colores addendos curet. Sunt quæ per ſe pingi nõ queãt, ſed aliquo addito, vt Magnes maſſa informis adpicto acu quem ad ſe trahat, aut ſcobe ferri quæ lima apposita intelligatur. Iris verò, ſi ad parietẽ arcus cœleſtis ei adpingatur: & vnio in ſua concha. Sed huiuſmodi ꝑ accidẽs picturas, vt ita dicam, nullas ego exhibui, ꝑter Magnetẽ ſpeciminis gratia. Sunt etiã quæ ſuo colore, quẽ ipſa de ſe reddũt, pingi & repſentari queant: quorũ tabellã ſub finẽ libri, interuallis aliquot, quorum ſuo quodqꝫ colore rei foſsilis diuerſæ pingitur, aut pingi poteſt, diſtinctam ſubiecimus.

CAPVT I.

De lapidibus illis in quibus lineæ potissimùm considerantur, aut puncta, & figura in superficie magis, quàm corpus solidum aut eius forma.

PHilosophus quartã Qualitatis speciem facit figuram, & suã cuiusq; rei formam, externam scilicet & in superficie apparentẽ. Huic & curuitatem & rectitudinem, & si quid huiusmodi (inquit) est, adnumerat. Figuram eruditi definiunt, qualitatem seu differentiam quandam superficiei secundum angulos, quos vel habet, vel eis caret. Figuræ autem differentiæ vidẽtur propriæ, rotundum & angulosum. angulosi verò, triangulum, quadratum, pentagonon, hexagonũ, &c. Hæc rursus aut in superficie tantùm, aut in solidis corporibus spectãtur. Videtur autem figurę nomen sim

plicius aliquid significare, vt quæ vel ex vna linea constare possit, vt circulus: vel superficie vna, vt sphæra: vel paucis certè lineis, tribus, aut quatuor. Quod si lineæ duæ sint, angulus & curuitas accedũt in superficie mathematica: in solida autem, tribus minimùm opus est. Forma verò è multis varijsq́; lineis, angulis, & superficiebus cõstat, nec vno nomine communi appellari solet, vt figura: quæ nullã materiam sibi propriam habet, vt mathematicæ figuræ omnes. quare cogitatione etiam abstrahi à materia, & sine illa definiri ac considerari possunt. Forma verò sua cuiq; est, vt interior & essentialis, quæ ratione sola cognoscitur: sic etiam externa, quæ è pluribus figuris (vt totum è partibus) earumq́; differentijs constat: & certo partium singularum ordine, situ, ac proportione seu inter se mutuò comparatione constat: quæ si probè se habeant, formosa, pulchra, aut bene formata & mode-

DSI

moderata, (Græcè εὔμορφα, εὔτακτα, & σύμμετρα dicimus:) ſin contrà, deformia, informia. Figura verò abſolutè dici ſolet. Eadem vt ſimplicior eſt, ita ſuum nomen habet, & à quouis facilè pingitur. Forma nomen non habet, neq; interna, niſi fingamus, vt παρὰ τοῦ ἀνθρώπου, ἀνθρωπότης; παρὰ τοῦ ἵππου, ἱππότης, ſicut Platonici fingebant: neque externa, niſi circumloquamur, vt forma bouis, forma equi: quam & figuram aliqui nominant, ſiue impropriè, ſiue generis nomẽ pro ſpecie ponentes, vt fieri ſolet. Figuram verò primò proprieq; dictã, nemo formæ nomine vocitat in ſuperficie præſertim vna ſolaq;: cum formam rotundam, teretem, triangulam aut ſimiliter dicere non ſit vſitatum. Errant, Simplicio teſte, qui formã animalibus propriã faciunt: figuram inanimatis. Sunt qui formam rebus naturalibus omnibus attribuant: figuram mathematicis ſolùm. Nos in hiſce figuram primò dici

putamus, nō tamen ſolis: vt formam non naturalibus tantùm, etſi id magis propriè, ſed artificioſis quoq; tribuimus: vt cum ſtatua hominis, eiuſdem forma dicitur. Ergo quæ figurata & formata ſunt, pingi poſſunt: quæ figura formaq́; carent, non poſſunt, vt elementa & ſimilaria ſeu ſimplicia (τὰ ὁμοιομερῆ) corpora tum mundi huius, tum ſingulorum etiam mixtorũ: quorũ ſua cuiq; proxima propriaq́; ſunt elementa: vt homini ſanguis, pituita & vtraq; bilis.

Nos toto hoc in libro figuras formasq́; lapidum & rerum foſsilium ac ſimilium, aliquot pictas dabimus: alias quidem in alijs capitibus, prout alię alijs rebus ſimiles ſunt, aut ex alijs atq; alijs rebus forma differentibus ſumuntur. In præſenti verò capite de lineis primùm, ceu figurarum initijs agemus: poſtea etiam de angulis, qui ex lineis duabus, aut duarum ſuperficierum coëuntibus fiunt. Quòd ſi quæ

si quæ occurrerent, figuræ aut formæ rei naturali alteri nulli similes, eæ etiam huc referri possent. Sed vix vllas huiusmodi reperiri puto. Obscuriores enim plerunque hæ similitudines sunt: nec certum & constans aliquid in his habemus. Quare liberum esto vel huc vel aliò talia referre. Ante lineas puncta locum haberét: solet autem vel potest punctorum & macularum discursus ac varietas, serpentium corporibus cóparari.

Onychipuncta iaspis à Plinio cognominatur Iasponyx gemma: qui & aliam Iaspidis speciem celebrat, rutilis stellatam punctis. Idem de Sandastro: Commendatio eius summa, inquit, quòd velut in translucido stellantes intus fulgent aureæ guttæ. In Sideropœcilo variant guttæ, Plinius.

Puncta quidem in superficie variè sparsa, stellarum nomine quandoque eleganter vocantur, vt apparebit etiã Capite 2. inter lapides à stellis deno-

minatos. Acopis gēma aureis guttis stellata est Plinio: & Prasij alterum genus sanguineis punctis abhorret.

Ophites quidam cinerei coloris & punctis varius est, κατάστιγμος, Dioscoridi. Epiphanius Sapphiri speciē χρυσόστιγον facit, hoc est, punctis aspersam aureis. Punctis maiores sunt bullæ & verrucæ. Ostracitin Plinij cœruleæ interdum bullæ cingunt, Myrmeciam verrucæ exasperant.

In lapidum genere, saxis, rupibus, scopulis, marmoribus, nulla certa figura est. quanquam enim indiuiduis omnibus inter solida corpora, figura aut forma aliqua sit, propria tamē eis & vniuersalis non est. Gemmarum verò & minorum lapidum, quorum aliqua vis & admiratio est, plurimi certam figuram aut formā habent: quod perfectior magisq́ definita earum natura sit, & à materię conditione remotior. A formæ similitudine lapidum multi denominantur, idq́ iustiùs, qui vide-

videlicet rei alicui naturali similes sűt: vt glossopetra, lithodendrum, hieracites, enorchis: alij à figura, aut figurę principijs, vt lineis, quod probari nő debet, vt mesoleucus, polygrammos, &c. quæ nomina adiectiua cum sint, & figuræ propria, malè tribuuntur ijs ceu propria, cum alijs etiam conuenire posſint, si figura eadem, eædém ve lineæ in eis reperiantur. sic & à colore & alijs accidentibus facta nomina, non sunt laudanda. Increscentibus quidem variè in gemmis, maculis, atq; verrucis linearum, quæ multiplici ductu & colore gemmam afficiunt, sępenumero in eâdem materia, nomina variari, Erasmus Stella tradit, vir diligens & eruditus, qui primus nostro seculo gemmarum historiam literis illustrauit. Hier. Cardanus libro 7. De subtilitate, in quo de lapidibus scribit, genus illud figurarum & imaginű in lapidibus miratur, quod in eisdem semper apparet, velut à na-

tura proueniens, quæ non ſecus, inquit, ac in plantis foliorum & fructuum numerum ſeruat & rationem. Et hoc ipſum vim aliquam peculiarem habere, & aliquid ſignificare exiſtimat. Et paulò poſt: Earum (imaginũ) quas proponit natura, quædam ſunt velut figuræ ſubſtantiæ ac formæ: alię quaſi picturæ. Quæcunq; verò formæ loco ſunt, caſu etiam fiunt, ſed non in omnibus. Illæ ergo quæ non ſemper in eiſdem lapidibus inueniuntur, ſed rarò, fortuitò nó ſecus ac in nubibus generant̃, nulliusq́; virtutis ſunt: quales in Alabandico lapide Simiæ, inuẽto Fribergi: & qui ex eodem genere ſcutulum habuit rubrum, quod quatuor lineæ circumambiebant, quarũ prima tertiaq́; albæ, ſecunda & quarta rubrę. Et Annæbergi Alabandicus alius formam habuit crucis: ſed hæc potiùs fuit forma quàm imago. Hæc ille, ex Ge. Agricolæ libris nimirum mutuatus.

Nunc

Nunc ad particularia descendamus.

Punctis etiam maculæ sunt maiores: Ophiten legimus marmor esse viride, maculis totum plerunq; albis, tum verò alterius coloris distinctũ: porphyriten verò rubris ac quasi candidis maculis varium, seu potiùs rubrum cum maculis internitentibus, & cætera.

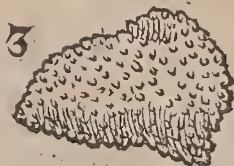
Lineam Plinius videtur etiam limitem appellare in lapidibus: item filũ, virgulam, zonam, venam, vt in ligno ferè pectinem, Græci γραμμὴν, quidã διάφυσιν.

Sed lineæ aliæ coloris tantùm ratione conspicuæ sunt: in solidis verò χιστὰ vocantur, id est, scissilia, quorũ corpus totum veluti ex lineis contiguis compositum videtur, vt in aluminis & hæmatitæ generibus, & amianto, stibio, sale Ammoniaco, alijsq; nõ nullis. Hæmatitæ quidem species vna ab hoc ipso χιστὸς per excellentiã no-

minatur. Amianti veri è Cypro quem Franciſcus Calceolarius, pharmacopola Veronenſis vt artis ſuæ peritiſsimus, ita omnium ſimplicium medicamentorum indagator acerrimus, ad me miſit, fruſtulum delineatũ hîc exhibeo: quod fila molliuſcula neri texiq; apta remittit, & ab alumine ſciſſili tum vero & aluminis vim ſaporemq; referente, tum falſo & inſipido, quod alumen plumę hactenus vocare ſoliti ſunt Medici, non parum differt.

1 *Amiantus è Cypro.*

2 *Smaragdus Breſilicus, cylindri ſpecie.*

3 *Hammites vel Ammonites, minor, minimis piſcium ouis vel araneorum ſimilis, velutiq; ex arenulis coagmentatus.*

Hîc & alijs aliquot in locis, optime Lector, non vnam ſolùm, vel plures, ſed inſtituto ordini conuenien-

uenientes figuras posuimus: sed alias interdū ordinis diuersi. quoniam à principio cum sculperētur, non eosdem quos nunc sequimur, Ordines proposueramus. interim te vbicūque opus est ad iconem alibi positam remittimus, vt facilior sit venia.

Omnia tamen hęc genera antequā in filamenta sua resoluātur, scissilem compagem præ se ferunt: Sicut & Entalium à quibusdam pharmacopolis dictus lapis in Sabaudia Amentū dulce: Amenti nomine nimirum corrupto ab Amianto: non quod verus Amiantus hic sit, sed similis ei lapis, eboris instar candidus, splendens & friabilis, inq; fila solubilis, sed fragiliora. videtur autem res gypso cognata. In eo, certo quodam modo præparato, facies & imagines exprimi possunt, quæ cum ebore aut ipsa niue candore certēt: quales Petrus Coldebergus Antuerpiensis pharmacopœus doctissimus celeberrimusq; mihi donauit. Amiantum Agricola Germanicè interpretatur Alumen plumæ vul-

gò dictum, Federwyß / Pliant / Sala-
manderhar: & Amentum amarum à q-
buſdam recentioribus dictum addit.
Eũdem verò lapidem Asheſton: linũ
asbeſtinum viuum, aut Caryſtium: i-
tem Poliam, Spartopoliam, Corſoi-
dem, Boſtrychitem, & à Quadrigario
Alumen vocari cenſet. Encelius A-
mianti ſpeciem Katzenſilber, interpre
tatur: quod vocabulum Magnetidi
& Micæ meliùs tribuit Agricola. Idẽ
refert in Hildeshemio tractu lapidem
inueniri fuſci coloris, planũ, Ammo-
niaci ſalis inſtar ſciſſum: qui tubercu-
la ſuperiùs habeat clauorum capiti-
bus ſimilia. & ad Haſdam pagum, aliũ
huic non diſsimilem, candidum ta-
men, & ſine tuberculis. A ſciſsili-
bus differunt fiſsilia, quæ non in fila
fibráſve, ſed laminas quaſdã ſeu cru-
ſtas, vt ligna in ſcandulas & tabellas
facilè findunt: ſicut lapis fiſsilis Schi
fer vulgò dictus. In Aſſo Troadis
Sarcophagus lapis fiſsili vena ſcindi-
tur,

tur, Plinius.

Circulus figurarum ſolus ex vnica linea in ſeſe reflexa conſtat, & angulis caret. Horminodes Plinio ex argumento viriditatis, in candida gemma vel nigra, & aliquando pallida, ambiente circulo aurei coloris appellat.

Totus oriens pro amuletis dicitur geſtare eam, quæ ex ijs (iaſpidum generibus) ſmaragdo ſimilis eſt: & per tranſuerſum linea alba præcingitur, & Grãmatias vocatur: quæ pluribus, polygrammos, Plinius. Meſoleucos eſt mediam gemmam candida diſtinguente linea: Meſomelas, nigra vena quemlibet colorem ſecante per medium: Naſamonites eſt ſanguinea nigris venis, Idem. Sunt ei & Leucochryſi inter Chryſolithos, interueniente candida vena. Veientana Italica gemma eſt, Veijs reperta, nigram materiam diſtinguente limite albo, Idem. ¶ Ophicardelon barbari vocant, nigrum colorem binis lineis al-

bis includentibus, Plinius. Ophites tertius Dioſcoridi lineas habet albas.

Praſij genus tertium virgulis tribus diſtinctum, eſt candidum, Plinius.

¶ Perileucos dicitur filo ab ore gẽmæ ad radicem vſq; candido deſcendente, Plinius. Inter iaſpidis ſpecies vna *διαφύσεις ἔχει διαλεύκους καὶ ἀποστιλβούσας* apud Dioſcoridem. Polyzonos, nigra, multis zonis candicat, Plinius.

Iaſpis polygrammos iam dicta eſt. Res foſsiles quædam lineis diuerſi coloris ornatæ ſunt, ſed quæ effigies rerum non exprimunt, Agricola. Saxa prædura & lineis cinericeis conuoluta effodiuntur prope Suarcebergum oppidum inter Snebergum & vallem diui Ioachimi.

Fluor (id eſt lapis in magno igne liqueſcens) in candido ſubrutilus, Annebergi in metallo argentario repertus eſt, crucis figura: cuius recta pars longa fuit ſeſquipalmum, tranſuerſa palmum vnum, &c. Agricola. Crucem

cem autem lineæ duæ latę se decussan tes efficiunt.

Ad lineæ rectæ rationem pertinēt striæ ac striges dictæ, quibus voces Germanicæ strimen & strich accedūt: ita autem differunt vt in agro sulci & porcæ. hæ prominent, illi fossi cauiq; sunt. In columna striata, vt Vitruuius tradit, pars eminula dicitur stria: pars caua, strix. Videntur autem striges à strigilum similitudine dictæ, quod similiter sulcatæ & canaliculatæ sint, seu carinatæ. Strigiles verò quòd eis corpora stringantur seu destringantur. Strix à similitudine strię, à qua partiū situ solo differt. Columnarū striges (inqt alibi Vitruuius) faciēdæ sunt xxiiij. ita excauatæ, vt norma in cauo strigis quum fuerit coniecta, circumacta, ita anconibus striarum dextra ac sinistra angulos tangat. Et alibi: Columnas autem striari viginti strijs oportet. Plinius striam rimosam dixit: & alibi folia striata, scapum moly

herbæ striatum, conchas striatas. Ita Dorica columna sui generis striaturæ habebit perfectionem, Vitruuius.

Strias Græci ἐξοχὰς dicunt: striges verò ἐσοχὰς, Germani holkälen, quod caua quædam, ceu canaliculi, & sulcatim facta sint. Lineæ quidem propriè dictæ latitudine carent, striæ strigesq; aliquam, perexiguam tamen sæpe habẽt. Res fossiles partim planæ sunt, vt lapis specularis & magnetis: partim conuexæ, vt aëtites, Agricola.

Curuitas & rectitudo, differentia figuræ propria est. Lapides quidam inter Osteocollos à nobis dictos, curui natura inueniuntur, vt & inter Belemnitas siue natura siue iniuria nos latente. Curuo & recto etiam aliqui adscribunt, τὰ ἑλικοειδῆ καὶ κωνοειδῆ καὶ φακοειδῆ τῶν σχημάτων: καὶ τὰ τοιαῦτα ἅπερ μικτὴν ἔχει τὴν φύσιν ἐξ εὐθέως καὶ περιφεροῦς, ὡς καὶ οἱ γεωμέτραι φασὶ, Simplicio teste. Tales autem figuræ tum in alijs quibusdam lapidibus, tum conchis

&

& in summa testaceis dictis, lapideis præcipuè, inueniuntur. Κωνοειδὴς est Belemnites: Strombus lapideus, ἑλικοειδής. φακοειδεῖς verò sunt Musculi cõchæ, & Tellinæ, aliæq́ huiusmodi.

Rara, μανὰ, vt idem Simplicius docet, dicũtur corpora, quorum partes adeò inuicem distant, vt aliud quodpiã corpus (ἑτερογενές τι) illabi aut inseri (παρεμπίπτειν) queat: sicuti Spongia, Pumex: & alia eiusmodi quæ foraminulenta, & poris seu meatibus conspicuis plena sunt. Densa verò, πυκνὰ, his contraria sunt: vt aurum, ferrum. Quare duo hæc non tam ad figuram, quàm ad partium situm, & mutuam earum distantiam pertinent: vt figuræ discrimen ab his non propriè, sed per accidens petatur: quemadmodum etiam ab aspero & læui. Læuis enim dicitur superficies, propriè ac primò, cuius partes æqualiter & recta linea dispositæ sunt, vt in polito marmore. Sic læuitas, qualitas aut positio parti-

um fuerit, media inter ἐσοχλὼ & ἐξοχλώ. Asperum verò, τραχὺ, dicitur, cuius in superficie partes, inæqualiter sitæ sunt, cum aliæ promineant, aliæ deficiant. Porrò crassum, παχὺ, (quod indocti multi cum denso confundunt,) non ad partium situm, sed corporis profunditatem refertur: cui aduersatur tenue, λεπτόν. Caui etiam, de quibus iam dicetur, rotundi ferè sunt.

Caui intus

Ad figuram etiam cauitas pertinet. Caui autē sunt lapides nonnulli, præsertim qui ceu fœtu grauidi, corpus aliud in se continent, vt aëtites, geodes, & enhydros. Cuius rei causa est, docente Ge. Agricola, & materiæ varietas: & quòd eadem magna ex parte ad figurā globosam aut quàm proximam accedat. Sunt & Smaragdi quidam concaui, eodem teste.

Rotundi.

In Cuba insula orbis alterius lapides exactè sphærici naturæ solius beneficio abundant, Cardanus. Tales

etiam

etiã pictos tres Io. Kentmanus ad me misit, aptos, qui pro plumbeis pilis ad bombardas siue bellica tormenta in vsum recipiantur, coloris fusci, punctis referti partim albis, partim nigris: eorum maximo dimetiens est trium digitorum, minimo pollicaris. Reperiuntur autem in ditione Comitum Mansfeldensium, duriores & grauiores quàm vulgares lapides. Iconẽ ponemus paulò post.

Rotundissimi sunt † Alectoriæ, & alij fabæ comparati, de quibus infrá. Icon est capite 6.

Aëtitæ etiã ab aquilis dicti, quòd in eorum nidis reperiri credantur, rotundi plerique sunt: magnitudine, colore & substantia, differentes: quorum hîc differẽtias tres ex meis, quos domi habeo, expressas, exhibeo. Aẽtitæ.

1. Maior, rotundus ferè, oui magnitudine, ſed rotundior, cum anſa quadam ceu vmbilico: è qua enatus, eâdemq́ ſaxo alicui adnatus fuiſſe videri poteſt. 2. Alius rotundus, minor multò, & ipſe vmbilicatus. 3. Latus & planus: ſuperficie nigra, aſpera, & veluti arenis quibuſdam, quarũ aliquæ ſplendẽt, obſeſſa. Appoſitas icones duas à Chriſtophoro Encelio mutuatus ſum: qui de prima ſcribit: ſe hanc

hanc Aëtitæ speciẽ inuenisse aliquando solam (nudam) extra matricem, pilei ferè forma. De altera verò: Aëtitæ species sexta (inquit) inuenta à me ad Albim, prægnans est candido silice: cuius matricem cum aperirem, inueni silicem tali forma; candidũ, subrotundum in longum; durissimum; quasi ad caput alicuius animalis adhæsisset: erantq; in eius superficie cellulæ, quasi apum in fauis. Geodes hic lapis propriè dicitur, cum terram continet: Aëtites, cum lapidem aut arenam: etsi hoc nominum discrimen non semper seruatur. Aquam si contineat, Enhydros vocabitur. Reperitur in aliquot Germaniæ locis, & in Gargano Apuliæ monte: vnde etiam allatas species eius tres Valer. Cordus in Sylua Variarum obseruationũ, (quã cũ reliquis eius operibus edidimus,) describit. Qui insunt lapilli si fortè adhærescant, non sonant; sed soluti duntaxat. soluuntur autem ætatis p-

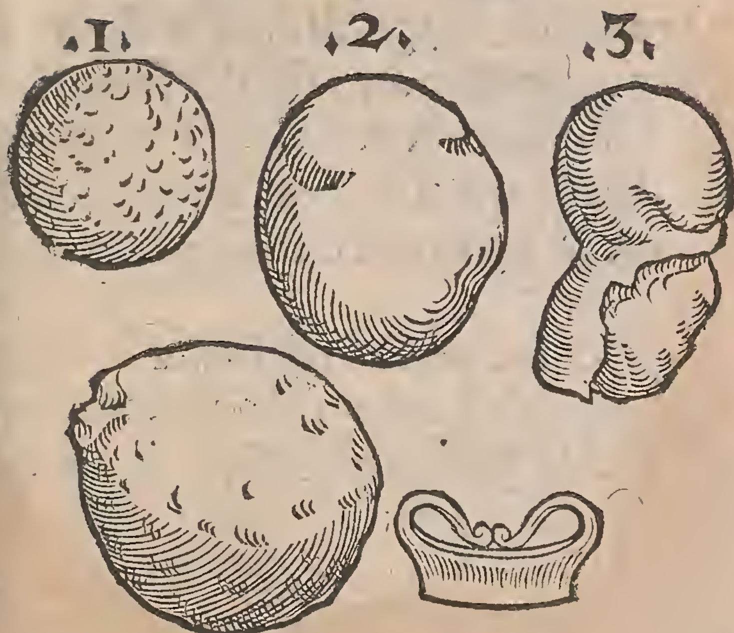
greſſu, vbi interiora magis ſiccata fuerint, & lapides veluti maturuerint.

Adulterantur interdum & finguntur arte, nos lapidem fictitium, cui epiſtola incluſa erat ab eo qui finxerat, vidimus. Lapis (inquit Agricola) quem Taphiuſius Aëtites in ſe continet, vocatur Callimus: nec quicquã, inquit Plinius, tenerius. Nec verò Pæantides, Gemonides etiam vocatæ, nec Ciſsites, nec Gaſidane, alij ſunt lapides quàm Aëtitæ candidi, &c. Plura apud Agricolam leges libro quinto de natura foſsilium. Callimus in Geode inuentus, tres ferè facies humanas referens, ponetur infrà capite vndecimo, incluſus annulo.

Callimus.

1. *Globus naturalis, pro bombardis, de quo ſuperiùs ſcripſimus.*
2. *Geodes reſonans, ſubrotundus.*
3. *Alius non ſonans, terra crocea plenus.*
4. *Quartus cum ferramento igniario adiuncto, ſilex igniarius, ſiue pyrites ſterilis eſt.*

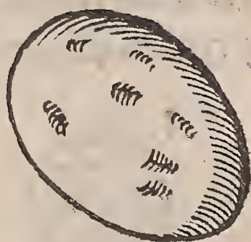
Geodes

Gæodes Misnensis oblongus, continens harenam induratam: inuentus est in Ludo illustri Misnensi, cum effoderetur vinaria. Impositus aquæ stridorem varium emisit. Huius quidem picturam Kentmanus ad me dedit, digitos quatuor latam, longã verò sex: colore rubiginis quæ radi cœperit, &c. Enhydros est rotunditatis absolutæ, in candore leuis: sed ad motũ fluctuat intus in ea veluti in ouis liquor, Plinius. Vidi ego lapides pla-

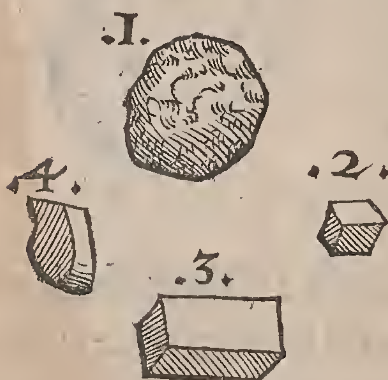
nè rotũdos, magnitudine & figura auiũ quarundã ouis pſimiles, maculoſos (ni labat memoria) vt Coturnicũ oua: quos qui habebat, ad facilẽ reddendum partum conducere perſuaſus erat.

Eſt & Iudaicus vulgò dictus lapis, oliuæ penè ſpeciẹ ſubrotundus: de quo vide infrà capite IX. Item Bezar vel Bezoar lapis, è capite aut ventriculo Indici cuiuſdem animalis, vt putant: & Lachryma cerui credita, de quibus etiam ſuo loco agemus inter lapides eos, qui ex Quadrupedibus animantium petuntur. ❡ Enorchis quoque rotundus eſt, Agricola Hodenſtein (quod nomen etiam pyritę rotundo aliqui tribuunt,) interpretatur. Videtur autem lapis maior & informis, qui alium rotundum ac teſti ſimilem in ſe contineat, Enorchis potiùs appellandus: orchis autem, qui continetur. Sic Entrochus etiam & Trochites diſtinguuntur.

Lapidē cuius hæc figura est, Ioannes Kentmanus misit, durū, splendidum, pallidum, læuē, grauem. Enorchis Agricolæ candidus est, & fragmentis testium similis: (hoc est, fragmentis suis in quæ frangitur vel diuiditur, testium speciem præ se ferens:) sed nec fulget, nec pulchro colore nitet. ¶ Non procul Rotuilla oppido Heluetijs finitimo & confœderato, lapis rotundus, & pani cibario rusticóve maximo simillimus reperitur, ambitu ferè, si bene memini, dodrantum quinque, in medio protuberans parte superiore, Teüfelsleib, hoc est, Dæmonis panem nuncupant incolæ agrestes: & si equus de hoc lapide impositum salem lingat, lumbricos pelli credunt. ¶ Pyrites æneo colore. ¶ Pyrites ænei colo-

ris, alius informis est, alius rotundus, & ipse à testium similitudine Hoden-stein quibusdam dictus: alius quadratus, isq́ue vel cubicus, vel altera parte longior, &c. vt in iconibus adiūctis apparet.

Quartus ex eis incertæ est figuræ, veluti mixtus ex figuris diuersis inuicem consertis. Primi & rotundi superficies inæquabilis est, angulis multis prominentibus. Pyriten recentiores Marchasitam vocāt, nostri corrupto nomine Marcasitein. Ad Pyritas fortè referri potest Othonna dictus quibusdam lapis in Aegypto, exigua magnitudine, æreo colore, &c.

Quin & Thyites mortarijs aptus ab Agricola rotundus esse scribitur.

Rotundi quodammodo vel subrotundi sunt etiam silices multi, (mul-

tis

tis enim nulla certa figura est,) præcipuè qui in fluuijs & ripis inueniũtur. qui etiam ex aquæ volutatione angulis amissis rotunditatem acquirere videntur. Scio silicis nomen latiùs patêre, & simpliciter pro saxo & marmore quandoq; poni. Ego hîc de vero silice loquor, quem Kisel vel Kißling nostri vocant, transpositis literis: alij Hornstein, id est, corneum lapidem, siue à duritie, siue à colore cornu. Is plerunq; durior est marmore, vt docet Ge. Agricola, & non raro eius instar splendet. sed, quia ferro tractatus dissilit, ad scalpturas aptari non potest. quoniá verò durus est, ex eo ictu ferri facilè ignis elicitur. Tam in venis metallicis quàm proprijs nascitur. Eius species coloribus distinguuntur. est enim vel cornei coloris, vel candidus, vel cinereus, vel fuscus, vel ater, vel rutilus, vel iecoris colore, vel cœruleus. qualis Langouicij vtrinq; iaspidis venam complectitur. Omnis autẽ

ſilex igne liqueſcit, ſed in ardentiſsimis fornacibus, (*quare & fluor potiùs, quàm lapis ſimpliciter fuerit,*) aliter ignem patitur: ſed & pluuias, & hyemes. quocirca ſi ferro facilè tractari poſſet, vtiliſsimus eſſet ſtructuræ, in ſternendis verò vijs & igne vſum præbet. Hæc ille. Videtur autem vno ſilicum nomine appellare, tum illos quorum frequentior ad ignẽ elidendum vſus nobis eſt, **Feürſtein**, (qui propriè ſilices dicantur:) tum alios quibus viæ ſternuntur, **Kißling/Bſetzſtein**. quos Encelius etiam vno Silicis communi nomine comprehendit: ſpecies verò duas facit, libro 3. operis de re metallica, capite 77. Calculus, inquit, ſeu ſcrupulus, [ſed ita fortè minutiores tantùm huius generis lapides vocari debẽt,] qui verè ſilex eſt, reperitur ad flumina & inter arenas ad torrentes, interdũ coloris candidi: cuius vſus etiam eſt ad alia quàm ad ignem excitandum. interdum coloris flaui, impuri, nonnun-

nunquam crocei. interdum coloris nigri, nonnunquã lineis candidis pulcherrimè insignitus. Ab hoc differt saxum cornutum Germanis dictum, Hornstein: aut Feürstein, quia illo potissimùm ignis excutitur: cuius partes interdum sunt continuatæ, vt vnã ab altera visus discernere nequeat: interdum partes eius sunt cóspicuæ aliqua intersectione. Reperitur in fodinis: itē ad flumina, vt ad Albim, in agris in Saxonia, in cuniculis calculorũ. Est verò variarũ specierum: coloris cãdidi, nigri, cœrulei, ruffi, purpurei, cornu coloris, flaui, crocei, liuidi: foris candidi, intus nigri: variarum proportionum: sunt enim longi, lati, magni, parui, ramosi in modum coralliorũ: reperiuntur & in modum cornu, [*ramosi nimirum.*]

Silices quibus vici sternuntur per oppida, cum pluuia abluti sunt, fusci, nigri, virides, rubri, & alijs coloribus pulchrè distincti apparent†. Viuum

† Plura de his lapidib.

b⁹ leges infrà, sub finem huius Capitis, vbi de Fluorib⁹ dictis agitur.

lapidem (Silicem nimirū) aliqui collis Quadrupedum annectunt, pro amuleto aduersus rabiem, vt Gratius poëta testatur. Pyritæ vulgares steriles, quorum præcipuus ad ignem elidendum apud nos vsus est, colore in ruffo pallescente, ad duas aut tres libras medicas magnitudine ferè accedunt, aliqui certa figura subrotunda aliáve, sunt: aliquibus aliquid prominet, alijs nihil, aut minimum. Debet autem crusta eorum exterior malleo alitérve decuti. interior em̄ pars aptior est igni excutiendo. Calculi albi in ripis fluuiorum & torrentiū, in pollinē triti, pila magna vt figulorum, aut in molis, optimum dentifricium præbent. Iidem poliri possunt, & perforari, ad globulos precibus numerandis destinatos. ¶ Orites specie globosa est, Plinio: ego glebosam, id est, glebæ similem legerim. ¶ Rerum fossilium (inquit Agricola) aliæ sunt rotundæ globi instar, sed modò abso-

absoluti, vt Thyites, qui inter Syenen & Philas inuenitur: modò compressi: nunc verò aliquid habētis eminēs, aliquid lacunosum. quales lapillos è venis ereptos aquarū vis ad ripas deferre solet. alijs dimidiati globi figura est, vt Callai & Astroitæ. quædam in metæ figuram, quædam in turbinis formatæ. illam exprimunt lapides & succi cōcreti stirijs similes, qui stant in spelūcis: hanc qui ex earum cameris pendent. Hæc ille. Sunt & Chelidoniæ ceu globuli dimidiati, vel lenticulę hemisphæricę: & his multò maiores Chelonitides Ombriæq́; Bufonum lapides vulgò dicti: hisq́; rursum maiores Echinitæ, & Ouum anguinum Plinij, si rectè nomino. Iudaici verò lapidis species quædā ad glandis formam accedunt: vide infrà capite 9. Lapis Iudaicus probatur metæ striatæ forma, tener & friabilis, Syluius. Belemnitæ & Lyncis lapidi quorundam, & Ceraunio apud quosdam

dicto seu Astrapiæ, pyramidis figura est. Strombi Concharum generis lapidei, infrà non omittentur.

Strombi.

Cylindri.

Cylindri modo teretes sunt Berylli & Syenites, Agricola. Sunt qui Beryllos sexangulos faciant: sed ea figura artis & scalpturæ videtur. In Sipylo monte nascitur lapis similis cylindro: quem filij pij in delubro Matris deûm si reposuerint, suam erga parentes pietatem, & in cognatos benignitatem perpetuò retinent, Plutarchus de fluuijs. Smaragdus Bresilicus, cylindri specie, striatus, vitro similis, porracei coloris, perspicuus, exhibitus est suprà cum Amianto Cyprio.

Trianguli.

Gemmæ quædã triangula nascuntur figura, Agricola.

Quadrati.

Saxum durum, magnas rupes faciens, est circa Thermas Caroli quarti, & prope Elnbogen oppidum, candidis veluti tessellis immixtis varium, Val. Cordus. Sal gemmeus plerunque

que tesseras aut cubos refert. Quadrati etiam aliјq; angulosi seu angulati lapides reperiuntur: in quibus figuræ simpliciter similitudo potiùs intelligitur, quàm rei alicuius naturalis aut artificiosæ: etsi quadratos lapides tessellis quidam comparant, cum nó solæ tessellæ tales sint. Amphitane alio nomine appellatur Chrysocolla, in Indiæ parte, vbi formicæ eruunt aurum, in qua inuenitur auro similis gēma quadrata figura, &c. Plinius. Pyritæ quoq; quadrati inueniuntur in fluuijs & riuis, aut lapidibus quibusdam inclusi. Androdamas quadrata est, & semp tessellis similis Plinio. Quadrangulam verò figuram oblongam, quam Græci ἑτερομήκη vocant, nō meminì in lapidum genere aliquo inuenisse, cui propria & natiua dici posset: nisi quòd Cotes quasdam hac figura reperiri, alias è maioribus saxis excisas in eandem redigi Agricola scribit.

Pentagonus. In Hildeshemio tractu, &c. in lapidicinis marmorũ inuenitur lapis pentagonus, à quinq; angulis quos habet appellatus. Similiter hexagonus, cui sex sunt anguli. vterq; verò est candidus: plerunq; latus sescunciam, planus, sed in medio habens alueolum: cuius margo, vt in tabula lusoria, vndique est altior. At in medio alueolo est punctum: à quo radij ad extimam partem, sicut in trochitis procedunt, Agricola libro 5. de natura fossilium.

Hexagonos.

Pentexoche seu Mespileus apud me est (inquit Cardanus in libro de Gemmis) colore fusco: durus, magnitudine mespili, dicas mespilum in lapidẽ transiisse. Vbi striæ è vertice descendũt, lapis buxeo est colore, quòd partes illæ attritæ sint. De Morio sexangulo, dicemus inferiùs inter Fluores hoc in capite.

Morion.

Crystalli. Mira præcipuè sua crystallis figura est. Interdum vni crystallo (inquit Georg. Agricola) magnæ & perfectæ, agna-

agnaſcuntur plures paruæ & imperfectæ ac quaſi dimidiatæ, quibus triãgula latera videntur eſſe, cum alioqui cryſtallis ſexangula ſint, ſed maxima ex parte inæqualia. etenim ex eis ſæpius bina tantùm lata ſunt, quaterna ſtricta: rariùs quaterna lata, bina ſtricta. quodq; verò latus ſtrictum eſt è regione ſtricto, quodq; latum lato. Omnis inſuper cryſtalli mucro, ſimiliter ac reliquum corpus eſt ſexangulus: ſed in hoc differt quod latus ſtrictum, non ſemper eſt aduerſum ſtricto: ſed interdum latum eſt contrariũ ſtricto. Ac mucro plerunq; exiguam partem habet cryſtalli: magnam, reliquum corpus angulatum. Veruntamen quibuſdam cryſtallis, quæ Blochebergi inueniuntur rupibus adhærentes, contrà magnus eſt mucro, corpus exiguum. Lateribus prętereà tam mucronis quàm reliqui corporis, niſi ſcabricie infeſtantur, fermè tantus eſt læuor, vt vix arte poſsit æquari. Hæc

illé. Ex tribus iconibus hîc adiectis, prima & maxima, simpliciter Crystalli est, cui figura omnino sua natiuáque est: tertia Pangonij cognomine, cui artificis manus angulos duodecim addidit.

Tertiam & minimam Guilielmus Gratarolus Bergomensis, philosophus & medicus clarissimus mihi donauit. est autem tantilla, quanta hîc pingitur, vtrinq; ex æquo mucronata, siue natura, siue arte: de quo dubito. cæteræ enim crystalli omnes, ni fallor, ab vna solùm parte in mucronē exeunt: basis crassior & informior est, qua ceu radice saxis & rupibus montium siue enasci siue innasci solent. Hanc Gratarolus in Baldo monte qui prope Veronam est, reperiri monuit: & iridem potiùs sibi vide-
Iris. ri

ri quàm cryſtallum, etſi cognatam ge neri Cryſtallorum. Sexangulam quidem eſſe Iridem, vt Cryſtallum, conſtare ſcribit Plinius. Plura de Iride adferemus infrà Capite tertio. Cryſtallorum quidem fragmēta apud me ſunt, ex quibus vnum ſuperficiē ſcabram & ſtriatam habet, Iridis fortè ge nus. nam Cryſtalli leuiſsimę eſſe ſolēt.

Aliud rimam intus latentem habet, ex caſu aut ictu aliquo nimirum, (noſtri vocant erbellt,) & ea parte iridem, id eſt arcum cœleſtem coloribus repræſentat, quod & alijs puris ac pellucidis corporibus accidit. Aliud intus veluti niuem habet. Aliud co lore infumato & ſubfuſco in ruffum tendit. Plures interdū cryſtalli paruæ ſimul naſcuntur chœradū ſeu ſtrumarum inſtar, magnitudine inæquales. Angulis, & ſecundum eos figura Cryſtallus à Cryſtallo plurimùm differt. Radix ſeu baſis in quibuſdā albicat, non pellucida vt pars ſupe-

rior. Ignis ex omnibus elidi potest.

Indi mirè gaudent longitudine
Berylli. Beryllorum: solosq́ gemmarum esse prædicant, qui carere auro malint, & ob id perforatos elephantorum setis religant. Et alios conuenit non oportere perforari, quorũ sit absoluta bonitas: ideoq́ cylindros ex ijs facere malunt quàm gemmas. quoniam est summa commendatio in longitudine. Quidam & angulosos putant statim nasci, & perforatos gratiores fieri, medulla candoris exempta, &c. Plinius. qui etiam Berylli speciem quintam Crystallis ferè similem esse tradit: & Indos cum alias gemmas Crystallo adulterare, tum præcipuè Beryllos.

Ex recentioribus Marbodæus Beryllum hexagonam facit: Franciscus Rueus forma sexãgula eas sculpi scribit, quò color alioquin hebes & languidus, angulorum excitetur repercussu. Alberto Magno Beryllus candida est, & transparet instar aquæ: qđ
fortè

fortè de septima specie Crystallis ferè simili apud Plinium accipi potest. nã prima species viriditatem (γλαυκότητα potiùs, id est, glaucum vel cœruleum dilutum colorem) puri maris imitat. Secunda paulo pallidior est, in aureũ colorem exeunte fulgore: vnde Chrysoberyllus dicitur. Tertia Chrysoprasus, pallidior est. Quarta Hyacinthũ æmulatur. Quintã aëroidem vocant, [colore nimirum albicante cum parcissimo cœruleo, qui dilutior fortè est quàm glaucus.] Sextam cerinam, à ceræ colore vt conijcio. Sic omnis Beryllus vel pallidi, id est, lutei coloris fuerit, vel cœrulei, plus minús ve, vltima excepta. ¶ Quibusdam etiã mucro sexangulus est, vt plerunque crystallo, interdũ Adamãti, Agricola.

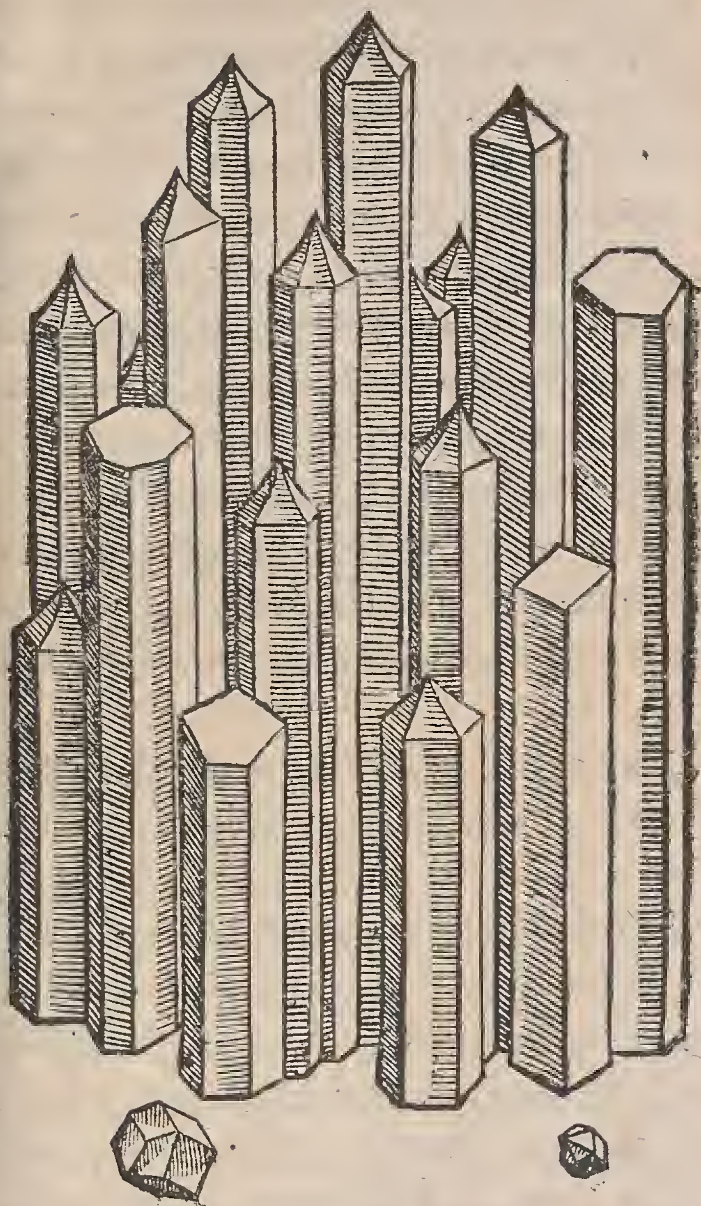
DE BASALTE LAPIDE, QVI angulis constat, minimùm quatuor, plurimùm septem.

Lapides angulosi plures coagmentati, Ba-

salten repræsentant: cuius hanc figuram Ioannes Kentmanus mihi communicauit. E subiectis verò duobus paruis, minor Adamãtis Cyprij nomine ex Italia ad me missus est. est autem vilis lapillus, aut fluor potius, Adamanti vel Crystallo persimilis, albus, pellucidus, purus. Maioris mẽtio fiet infrà mox post finitam de Basalte tractationem.

Plinius lib. 36. cap. 7. inter marmora: Inuenit (inquit) Aegyptus in Aethiopia quem vocant Basalten, ferrei coloris atq; duritiæ. vnde & nomẽ ei dedit. Nunquam hic maior repertus est, quàm in templo Pacis, ab imperatore Vespasiano Augusto dicatus: argumento Nili xvj. liberis circà ludentibus, per quos totidem cubiti summi incremẽti augentis se amnis eius intelliguntur. Non absimilis illi narrat in Thebis delubro Serapis, vt putant Memnonis statua dicatus: quem quotidiano Solis ortu contactũ Solis radijs crepare dicunt. Hæc ille.

Quinq;

Quinq; angulis constat etiam Basaltes Misenus, [alij Stolpensem, aut Annebergium cognominant,] sed is variat numero angulorum: minimùm enim quatuor, summùm septem habet, Agricola. Idem ab initio libri 6. de nat. fossilium, (vbi paruos quosdã lapides, & gemmis ferè adnumeratos, à magnis quibusdam sola magnitudine differre scribit,) Sideriten (de quo nos plura inferiùs capite 4.) eundem Basaltæ facit. Et alibi, Basalten vix vulnerari: vt Adamantem omnino non.

EX EPISTOLA IOANnis Kentmani ad me.

Hic Basaltes est, qui Stolpæ [*Stolpa est arx Electoris Saxoniæ Augusti in finibus Bohemiæ, tribus miliaribus à Dresda distãs*] crescit, forma & crassitudine tigni mediocris, singularis quidem, sed copiosus, atq; ita iunctus coaptatusq;, veluti ab arculario arte commissus esset.

Septem

Septem,ſex,quinq; nónunquam, ſed rariùs quatuor angulorum, omnino figura trabis erectę,foris leuis & tactu minimè aſper, ferrugineus, ponderoſus, duritie velut Adamantis. His lapidibus ſic coagmentatis è terra vlnas decem & ſeptem extantibus,arx Stolpa cum adiunctis ædificijs inſiſtit, aëri vndiq; liberè expoſita. Inde fruſta decutiuntur magna vi, quibus fabri ferrarij,bractearij,(qui aurum cudũt, ad eius extenuationem,) & librorum colligatores, ad artificia ſua incudis vice vtuntur. Verùm ea prius ſic ad vſum aptari neceſſe eſt. Poſtquam decuſſa ſunt,reſecantur ſerra non dentata,ſed hebeti & obtuſa. inter ſerrandum arena continuè interſeritur, liquore deſuper ſtillante, nec diſſecari hoc modo octiduo citiùs poſſunt, nec minori quàm trium aureorũ nóſtratium precio. Porrò quanto ſpacio intra terram condantur, nemini adhuc eſt exploratum. Quod ad no

men, vir quidam eruditus Biſalten hunc lapidem nominandum conijcit, (non Baſalten,) à Biſaltia regione Thraciæ aut Macedoniæ: cuius Plinius, Suidas & Stephanus Grammaticus meminerunt: ita vt Lydius à Lydia & alij ab alijs regionibus nomen habent. Sed obſtat, quòd veterum nullus, hoc aut aliud marmoris genus in hac regione inueniri tradiderit, cũ lepores in ea gemino iecinore capi non tacuerint, ne Biſalten quidem lapidẽ, qui magno olim in precio fuit præterituri, ſi illic extaret. Verum eſt quidẽ hanc Macedoniæ partem metallis claruiſſe: At non ijſdem in locis metallorum & marmorum copia eſſe ſolet. Ego verò exiſtimo noſtrum Stolpenſem lapidem, multùm referre ipſum Lydium lapidẽ coloris ferrei: habeo enim de iſto lapide particulam quandam politam, (de qua & tibi nonnihil tranſmitto,) quem politum experior omnia metalla, non minus ac noſtrũ

lapi-

lapidem Indicem, vt vocãt recipere: in quo simul gradus & discrimina metallorum quantum alterum alteri prę stet, æquè ac in peregrino Basano, perspicuè cognosci possunt. His omnibus consideratis, non immeritò Misenus *βάσανος* vel Basaltes Misenus dici potest, ein Meißnischer probierstein/ oder ein Meißnischer harter eysenfarbner Marmor. Non dubium est autē quin vocabulũ ipsum Basaltes sit corruptum nomen Aegyptiacum, idq́ꝫ cõijcio ex verbis Plinij, vbi dicit: Quē Aegyptij vocant Basaltem, ferrei coloris atqꝫ duriciei, vnde & nomen ei dederunt. & sine dubio illud nomen à *βάσανος* sumpserunt, quod est lapis Lydius, qui est coloris & duriciei ferreæ, in quo aurum & argentum artifices explorãt, à verbo *βασανίζω*, quod explorare significat: nisi contrà potiùs verbum hoc à lapide factum sit.

Marmoribus adnumerat.

Hæc Kentmanus ad me: qui huius lapidis etiam fragmenta misit, & po-

litam ex eo coticulam, in qua ducti in eo auri, argenti, & aliorum metallorum indicia tam clarè apparent, vt alio quàm Coticulæ Baſaníue nomine hunc lapidem nominare indignũ videatur: præſertim cum nomen aliud eius nullum, vlla in lingua cultiore, quod ſciam, extet. Nam apud Græcos nemo prorſus eius meminit, ni fallor: inter Latinos verò ſolus Plinius ſemel, non Latino, ſed Aegyptio aut Aethiopico potiùs Baſaltæ nomine vſus. Et ne Germani quidem illi, apud quos naſcitur, peculiari aliquo nomine indigetant. Eoq́ amplius doctiſsimi Kentmani induſtriæ debem⁹, qui lapidis huius naturam, & alia alijs in linguis nomina, quibus vocari meritò poteſt ac debet, nobis omniũ primus oſtendit. Cuius equidem cõiecturæ tãto facilius ſubſcribô, quòd Aethiopicam linguam Hebraicæ finitimam eſſe nôrim. Barſel autem Hebræis ferrum ſignificat: Barſeli, ferre-

us:

us: vnde & Basaltæ & Basani lapidum nomina detorta suspicor: & Basano minori lapidi arte facto politoq́ue, (nó Sideritæ vt Agricola putabat,) eundé esse Basalten. Etsi verò Siderites Plinij, Adamanti cognatus, non sit, nisi ego fallor: eodem tamen nomine vocari poterit, quod ferrum colore ac duritie æmuletur: & Germanicè etiã ein Eysenstein. nam Goldtstein & Probierstein, tum demum rectè appellabitur, cum iam ad aurũ argentumq́ue probanda in coticulam formatus & politus fuerit. Videtur autem rectè à Plinio marmoribus adnumerari, & marmor potiùs quàm saxũ esse. Marmor enim (quod in omni ferè lingua suam appellationem retinet,) omne durum esse debet, & poliri aptum ad splendorem: vnde ei nomẽ apud Græcos, μάρμαρος παρὰ τὸ μαρμαίρειν. Hebrei Schaisch vocãt, nomine ad saxum accedente. Cæteris tamen marmoribus nulla certa figura est, qualis est Basal-

tæ: vt eo nomine, si quis lapidis genus peculiare hunc facere, aut communiori nomine petrā potiùs quàm marmor saxúmve appellare velit, litigare nolim. Galenus quidem libro 9. de simplicibus medicamentis, πέτρας nomen in genere duris minusq́ duris lapidib⁹ tribuit, quòd veteres πέτραν ἀσίαν dixerint, & è petra vsta calcem fieri: Tarantinum verò & alios quosdam reprehendit, qui petræ nomē ad vnā solùm lapidis durissimi, & è qua sola calx fiat, speciem astringunt.

Syenitæ lapides. His scriptis incidi in Agricolæ locum libro 7. de nat. fossilium, quē hîc adscribēdum censui: Natura, inquit, pilas gignit, modò teretes, cuiusmodi sunt Syenitæ lapidis in Thebaide inter Syenen & Philas: modo angulatas, cuiusmodi in Misena Basaltæ. Vtræq; autem sunt arctiùs inter se iunctæ. in Thebaide tamen interdum solitariæ quædam. Vtrobiq; alteræ in alteras videntur esse impositæ, & quidē mino-

minores in maiores. Sed ex Misenis maximæ sesquipedem crassæ sunt, altæ pedes quatuordecim: ex Thebaicis maximæ duodecim pedes crassæ: altæ interdum pedes centum, aut amplius, vt ex obeliscis, quos statuerunt reges Aegypti potest intelligi. Hæc ille: qui alibi etiam, Misenum Basaltem Aethiopico neq; colore, neq; duritie cedere ait. Coticulæ ergo, vt diximus, è Basalte fiunt aut fieri possunt: inueniuntur tamen eędem statim suę, in fluuijs: olim in Tmolo omnes: hodie in riuis Hildesheimijs & Goslarianis, &c. Vide Agricolam libro 5. de nat. fossilium. **Coticulæ.**

Pyritæ octaedri & dodecaedri inueniuntur quidã. In Prouincia Galliæ montem altum esse audio Marinaux nomine, in quo Crystalli aut similes eis hexagoni, vel hexaedri potiùs lapilli inueniantur, alij albi pellucidi, alij subuirides, &c. Talem ferè ruffi coloris, opacum, auellanæ pro-

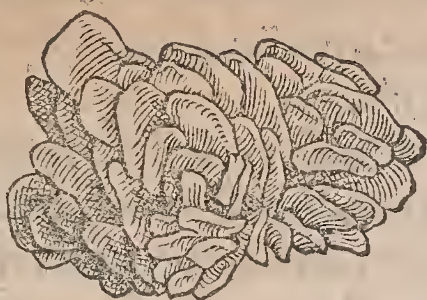
pè magnitudinis, durissimum, Petrus Coldebergus egregius pharmacopola Antuerpia ad me misit, cuius iconem paulò ante exhibito Basaltæ subiecimus: est autem è subiectis duobus maior. ¶ Pangonius non longior digito, ne crystallus videatur, numero plurium angulorum cauetur, Plinius lib. 37. cap. 10. Agricola dodecagonũ Crystallum interpretatur, Ein zwölffeckechter Cristall. Nos Pangonium suprà, non natiuum, sed artificialem exhibuimus pictum. Crystalli succum natura (inquit Agricola) interdum in plures quàm sex angulos formãs, efficit gemmam, quam ea de causa Græci Pangonium vocant. quæ si reperit, reperitur autem perraró, in ijsdem locis in quibus Crystallus, ei simillima esse solet colore, facilitate translucida, læuore: sin in proprijs, plerunque obscura, & vndique paruis cauernis, quasi fauulis, plena. qualem Allera & Ochra fluuij deferunt, duodenis natum

Pangoni'.

tum lateribus, æquè ac Crystalli desinentibus in mucronem. Etsi verò Plinius tradit eam non longiorem digito esse, tamen nonnunquam longior est: sed breuior sæpius.

DE FLVORIBVS, QVOS Germani vulgò vocant flüß: vnde & Latinum nomen finximus.

De fluoribus etiam dictis hoc capite agere voluit: quoniam illi figurã quidem habent, quæ pingi rectè potest, sed incertam planè & inæqualem. hoc plerisq; cõmune, vt plures simul inæqualiter cohærentes & conglomerati proueniant, chœradum seu strumarum quadã similitudine, (kropffsweyß vt nostri loquuntur:) qua forma tamen non soli

fluores, ſed & lapides quidam aut gē-
mæ, vt Cryſtalli interdum, naſcũtur:
& alio quodam modo Wallſtein à fer-
ruminandis oſsibus à chirurgis Ger-
maniæ dicti lapides: in quibus vnus
plerunque lapis continuus inæquali-
ter protuberans & bullatus hanc ſpe-
ciem repræſentat: in Fluoribus verò
multi inuicem iuncti, & qui ſeparari
facilè poſſe videantur, etſi qua ſe tan
gunt fortè connati, ſtrumoſam hanc
ſuam molẽ implent. Quare de vtriſque
hoc in loco dicam: ſed de Fluoribus
priús.

Fluor cuius hîc figura apponitur,
candidus eſt, tranſlucidus, ſplendida
ad lucem ſuperficie, mollis & facilè
dentibus cedẽs, ſi morſum imprimas,
inſipidus feré. ſubſtantiam qualem la
pis angularis in ore mandentis relin-
quit. Ad ignem modicum aut cande-
lam ſi vras, albeſcit lenteſcitque, calcis
ſimilitudine, non liqueſcit. Quod ad
compagem, portiones eius plures vi-
den-

dentur ab vno ceu centro oriri. Hic fluor è Misnia ad me missus est, vt & alij diuersi. Huic autem similis albus ad Aquas seu Thermas Heluetiorum, quæ Limago fluuio nostro adiacent, in saxis versus flumẽ reperitur. qui gustu primum insipidus videtur, deinde acrimoniam quandam in ore excitat cum exiccatione, & leuis cuiusdam strangulationis sensu, vt gypsi ferè naturam ei esse conijciam, neque carere veneno: quod siue ita se habet, siue secus, valde reprehẽdendi sunt ex pharmacopolis, impostores illi qui fluores diuersos pro gummis diuersis in medicamenta cõijciunt: quod ita fieri ab illis Agricola scribit, sub finem libri 5. de natura fossilium. Et ibidẽ, Restat (inquit) vt de his lapidibus dicam, quos nostri ab eo, quòd in ardẽtes fornaces coniecti fluunt, (facilè enim liquescunt igni,) nominauerunt. Eorum tria sunt genera. Vnum, gemmis simillimum translucidis diuersis,

Alterum eis non multùm simile. nam plerunq; non pellucet, raró partim, rariùs totum. Illud ferè sparsum reperitur in argẽtarijs & cæteris metallis: hoc in proprijs venis sępe copiosum. Tertium est, ex quo conficitur vitrũ, [quanquã etiam ex alijs duobus potest confici,] arena potissimum, ἄμμος ὑαλίτις, &c. Hic lapis silice minùs durus est: quare ex eo ignis elici non potest. non translucet, sed ipsi multi insident colores: candidus, subluteus, cinereus, fuscus, niger, viridis, cœruleus, rutilus, ruber. Reperiuntur autem montanis locis ad ripas fluminũ, & in agris quibusdam passim. Rariores, intus forisq; nigri. Vtcunq; coloratos sæpenumero alterius coloris venæ intersecant, &c. Hic lapis varium vsum præbet: eo, cuius tandem fuerit coloris, sternuntur viæ, [Gassenstein & Wetzstein nostri vocant:] cœruleus adijcitur ad cinerem abiegnum; cum ex ipso fit alter cinis, quo infectores vtun-

vtuntur. Candidus vritur, tunditur, cribro secernitur: atq; ex eo conficiũtur arenæ, ex quibus vitra conflantur, quanto candidiores, tanto vtiliores. At secundi generis lapides, tot colores vt primi non habent, & raró suaues. etenim plerunq; in candido pallent, aut nigricant, aut sublutei sunt. hos quoniá celeriter igni liquescunt, ad venas adijciunt qui ex eis excoquunt metalla. Primi generis propter mollitudinem poliri quidem nó possunt: si quos tamen ex eis natura fecit læues, & quibus aptam formam dedit, in annulos & fundum includunt aurificos tanquam gemmas. Hæc ille. Germanicũ quidem nomẽ Flüß, primo tantùm generi & secundo attribui video. nam in Germanica interpretatione Metallicorum nominum idem Agricola sic habet: Lapides qui igni liquescunt primi generis, Schöne flüsse: secundi, Flüsse zum schmeltzen/ Flockquertze: tertij, Quertze oder Kisel-

ſtein. De tertij quidem generis lapidibus, quibus viæ ſternũtur, plura attuli ſuperiùs inter res foſsiles rotundas. Ad Fluores ab eodem Agricola referri videtur etiam Morion lapis, Germanicè enim inquit cõmuni nomine Flüß appellari. Morion (inquit libro 6. de natura foſsilium) ſola ex nigris [gemmis] tranſlucet. Naſcitur in Miſena, ſub Alpibus, in Cypro, in Tyro, in Galatia, in India. Color ei aut nigerrimæ, quæ vocatur Pramnion: aut cum nigro mixtus eſt alius color: nẽpe vel Carbunculi, vel Sardæ: vel Hyacinthi, qualis in Miſena Valcheſteini effoditur. Videtur autem Morion eſſe radix iſtarum gemmarũ: ac ex craſsiore ſucco, qui ſubſidit, fieri. attamẽ ea, quã Pramnium vocari dixi, apud nos inuenta eſt habens Cryſtallinam radicem, cum ipſa eſſet nigerrima: ſimiliter eius mucro, erat enim ei figura, vt Cryſtallo, ſexangula. qualis etiã eſt Volcheſteini repertæ, in quã Hyacin-

Morion.

Pramnion

cinthus desinit. Hæ gemmę non aliter quàm Crystallus scalpuntur. Alibi etiam Morion facilè scalpi dixerat.

Pramnion fortè à Pramnij vini in Ephesia regione colore nascẽtis dictũ fuerit. Eodẽ in loco Agricola paulò antè: Vidi, inquit, glebam è nostris metallis erutam, quæ constabat ex Chrysolithis ampliùs sexaginta, quibus omnibus erat figura quadrata. sed maxima erat lata vnciam vnam, longa digitos duos: omnes verò adeò molles, vt poliri non possent. Sic ipse. Fuerint autem nimirum hi quoque Fluores, quod tum ex pluribus coniunctis, tũ ex mollicie colligo. De Fluoribus plura Encelius lib. 3. cap. 1.

Post Fluores pauca dicã de lapidibus illis, qui ex aquis ortum habẽt, & paulatim ex ijs lapidescentibus concrescunt, siue stiriæ & pyramidis aliqua specie, vbi defluendi locum aqua habet. [Lapides quidam & succi concreti stirijs similes in speluncis stant,

vel in earum cameris pendent, Agricola. Et alibi: Marmor candidum, quod in Germania reperitur, aliquando in ſtirias concreuit.] Siue latiore quadam & cruſtacea forma inhærente: ſicut & lebetibus, vt in balneorum vaſis maximè apparet, & canalibus Thermarum, in quibus aqua calida coqui longo tempore aut ſeruari ſolet, cruſtæ quædam lapideæ inſident. Græcè quidem lapides huiuſmodi ὑδρογόνους cognominârim à recto ὑδρόγονος proparoxytono, cuius ſignificatio paſsiua eſt, & ex aqua genitũ ſignificat. Aquas verò, quæ res ſibi iniectas vel immerſas, in lapidẽ vertendi vim habent, λιθογόνα ὕδατα dixerim, paroxytona voce, ſignificatione actiua, quòd lapides gignant, τὰ ἐκ λιθοῦντα. De huiuſmodi aquis lege Senecam Naturalium Quæſtionum libro 3. cap. 17. & Strabonem lib. 13. de aqua in lapidem dureſcente. & Chriſtoph. Encelium de lapidibus ac gemmis libro

bro 3.cap.3. Sic & Thermarum Carolinarum in Boëmia guttæ in calcis gypsiúe substantiam vertuntur. Chirurgi Germanorum huiusmodi lapides, stirijs præsertim similes, aut crustaceos quidem, sed bullis quibusdã eminentibus inæquales, Wallstein appellãt, quasi osteocollos dicas: quòd ijs in emplastra additis vim ossa, infantium præsertim, ferruminandi inesse existiment. Meminit eorũ in sua Chirurgiæ Germanica Hieronymus Brunsuicensis. Horum species duas hîc delineatas subijcio.

1. *Molaris lapis.*
2. *Osteocollus crustaceus: qui & πλακῶδλι-θ@ ficto nomine dici potest.*

1. Stiria lapidea: quam Germani ein Wallstein vocant, priuatim verò ein Tropffstein, id est, stillatitium lapidẽ. Hac figura, (pyramide mutila, & mucrone fracto,) lapidem album, grauẽ, durum & splendentem intus, ex mirabili quodam subterraneo Germaniæ antro, quod Baumanshol appellant, vir genere nobilis, doctrina & virtute nobilior, Ioannes Reiffestenius ad me misit.

2. Silex pertusus foraminibus aliquot, natura, vel casu aliquo nos latente. Huiusmodi autem lapides mulierculæ quædam superstitiosæ quærunt, circa torrentes & fluuios, stolidè

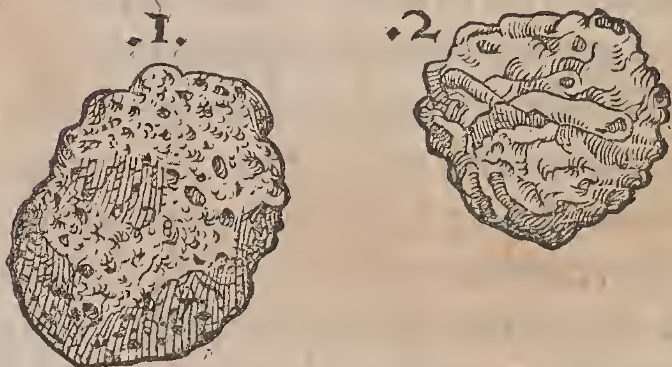
dè persuasæ curatum iri vaccas quæ sanguinem cum lacte reddunt, si papillis in hæc foramina immissis mulgeantur.

3. Lapilli quidam albissimi, perexigui, durissimiq́; : quos Petrus Coldebergius pharmacopœus Antuerpia misit. Gypselli fictitia voce diminutiua, à gypsi colore, dici poterunt.

Huiusmodi lapides ὑδρογόνυς, Theophrastus sentire videtur generari ἐκ συῤῥοῆς, hoc est, paulatim ex aquarũ & guttarum confluxu. Vidi aliquando strumarũ quadam specie crassos admodum, splendidos intus & subrussos, & fœtentes: quales ad Andelfingam pagum agri Tigurini inueniũtur. Sunt qui ab huiusmodi aquis tofos & lapides gignentibus, bronchocelas etiam, id est, gutturum strumas excitari putent. Lege Iul. Cæs. Scaligerum Exercit. 60. parte 2. An verò renũ quoq; & vesicæ, alijúe in animalibus lapides crebro earũ potu coire pos-

ſint, conſiderandum. Amomum co-
ctũ cum aquis lapides generantibus,
eas expurgare in Euporiſtis Dioſcori
dis legimus, lib. 2. cap. 121.

DE PVMICE, PO-ro, & Tofo, &c.

Pumex, Porus & Tofus dicti lapi-
des, etſi ad Spongias fortè Capite de
Aquatilibus referri poterant, quod
eis ſimiliter multifora (vt ita dicam,
ſicut Græci πολύτρητα, & multifores
ſpecus Plinius,) ſint corpora, cauis e-
xiguis creberrimis, ſeu cauernulis &
foraminibus, plena: hoc tamen loco,
in huius primi Capitis fine, eorũ men
tio-

tionem facere malui: quod pori, id est meatus, & caua, cum intrinseca etiam sint, & interiora penetrent, figurę differentiam potiùs constituere quàm formæ videantur. Forma enim in supficie externa, & externæ figuræ differentijs magis consistit: ea inquam forma quæ vnà cum figura nominatur in tertia Prædicamenti Qualitatis specie. In locis (inquit Agricola libro 5. de nat. foss.) qui olim arserunt, aut etiam nunc ardent, Pumex reperitur, ex terra vel lapide excoctus, & ad hác figuram redactus: sicut in Campaniæ monte Moderno & Vesuuio, in Aenaria, in Aeolijs insulis, &c. Effoditur etiam ad Confluentiam Germaniæ. Pumex autem, quoniam non aliter ac Spongia est fistularum plenus, dicitur, vt Vitruuius autor est, Spongia. Græcis verò κίσσηρις vocatur (*ac si vermiculatum lapidem dicas,*) quòd veluti à vermiculis (quos *ἴιας* Græci vocitant,) erosus videatur. Theophra-

ſtus etiam Alcyonium, quod ex maris ſpuma concreuit, Pumicem nominat. Differunt autem inter ſe Pumices. nam primo non omnibus vnus color: ſed ſunt aut nigri, aut cinerei, aut candidi. Tum alij molles ſunt, manibusq́; teri in arenã poſſunt: alij duri. Deinde omnes rari ſunt & leues, ob fiſtulas, quæ aërem in ſe continent, eaq́; de cauſa innatant in aqua: ſicut etiam cęteri lapides pumicoſi, quamuis magni: qualis eſt Tyrrhæus, & alter è Niſyeo inſula: ſi modò hic differt à Pumice in eâdem reperto, &c. Plura de Pumice & trib⁹ eius generibus, Iulius Cæſar Scaliger De ſubtilitate, Exercitatione 134. Pumicis duo ſignificatus, (inquit Hermolaus Barbarus in Dioſcoridem Corollario 960.) alter notus omnibus: altero dicuntur ita & cætera ſaxa eroſa annis, qualia Muſæa. in ædificijs, vt Plinius inquit, Muſæa vocant, dependentia, ad imaginẽ ſpecus natiui arte reddendam, nunc inde

de Musaica vulgò nominantur; &c.
Pumices factitios quosdam esse scri-
bit Vitruuius, excocto alio genere la-
pidis: & in Melo Pumices quandoq;
in altero gigni lapide Theophrastus
autor est. Agricola Pumicem inter-
pretatur **Pims oder Kraustein.** Sed &
lapides ex saxo arenario facti (inquit)
quibus affricamus pedes, vulgò ap-
pellantur **Kraustein.** ¶ Apud Diosco
ridē probatur Asius lapis colore pu- Pumicosi lapides.
micis, (κισσηρώδης τὴν χρόαν,) laxus, le-
uis, friabilis, &c. Est & Phrygius la-
pis apud veteres dictus, gleba pumi-
cosa, &c. Acopis nitro similis est,
pumicosa, aureis guttis stellata, Pli-
nius. In Tmolo monte gignitur la-
pis Pumici similis, rarus inuentu: qui
quater die colorē mutat, Plutarchus
de fluuijs in Pactoli mentione. Ego
in monte vel colle non procul Rot-
uilla oppido & Neccaro fl. saxa ma-
gna vidi, opere ceu Musaico spectabi
lia natura. ¶ Porus, πῶρος, (per ω cir Porus.

cunflexum: nam per o breue porus, meatum significat,) lapis idem fortè qui Tofus est: hæc dictio, Latina: illa verò, Græca est. Sarcophago (seu Assio lapide) mitior seruandis corporibus, nec absumendis, Chernites est, ebori simillimus, (in quo Darium códitum ferunt,) Pario q; similis candore & duritia, minùs tamen ponderosus, qui Pôrus vocatur, Plinius lib.36. cap.17. Pori mentioné etiam Theophrastus facit: & Aristoteles in tertio de generatione animalium, vbi Gaza Tofum vertit: & ante hunc Hippocrates. Plinius in vndecimo (inquit Scaliger) videtur Tofum interpretari, cómemorans Tofum in ventre iuuencarum inuentum. Grammatici Tophũ aiunt esse genus lapidis asperi, qui facilè in arenam resoluatur. Plinius libro 17. Nam Tophus scaber natura. Columella libro quarto arenosum tophum, & plus iusto ieiunum sabulo dixit. Plura de Tofo Scaliger de

Tofus.

ger de subtilit. Exercitatione quinquagesimaseptima. Agricola Germanicè reddit Tofftein vel Topstein, nostri Tugstein dicunt. Asius lapis non est durus vt petræ, sed πωροειδὴς colore & consistentia, Galenus. Πωρέιας λίθυ, Strabo libro 17. de lapillis lentium similibus, &c.

Ad Pumicis & Tofi speciem proximè accedit etiam Salis illa spuma, quæ dum patinæ ingentes ferreæ aqua salsa plenæ, ebulliunt, defluere, & in hanc qua exhibemus hîc † speciē, † sequente pagella. pumicosam, coire solet. Numerus primus ad salis spumā florémve, quæ in Salinis Burgundiæ colligitur, pertinet: alter, ad eum qui in Salinis Germaniæ in valle Oeni. Nos plura de his in Corollario ad Cordi libellum de Halosantho.

1. *Salgemmeus.*
2. *Salis spuma è Burgundia.*
3. *Eadem ex Hala ad Oenum.*

Ad finem huius Capitis primi, hāc etiam formulā adijcere volui: cuius numer⁹ primus indicat saxū, quod matrē Rubinorū vocant: quoniā

Rubini, in eo Rubini gemmæ innaſcuntur, in
Valle

Valle Ioachimica, si probè memini. Id olim Ge. Fabricius misit. Secundus numerus Sapphirum denotat manubrio plumbeo inclusam, vt ita cómodiùs manu tenentis medici hac gemma demulceantur carbunculi: quod & hodie quidam faciunt, quo successu nondum cognoui: & olim ab Auicenna èa vis Sapphiro adscripta est, & ab Epiphanio aduersus papulas & tubercula. Sapphirus.

DE LAPIDIBVS ILLIS, quibus cum stellis, Sole, Luna, aut elèmentis aliquid commune èst. Caput II.

VT veluti ordine naturæ, à cœlo ad inferiora corpora, & à simplicibus ad magis magisq; composita progrediamur: hoc in capite lapides illos, qui cœlo, stellis ac elementis nomen, aut etiam rei aliquid commune habent, exponemus.

Ponticarum (gemmarum) Plinio plura ſunt genera. Eſt, inquit, ſtellata nunc ſanguineis, nunc atris guttis, quę inter ſacras habetur. Alia pro ſtellis eiuſdem coloris lineas habet. Alia montium conualliumq́ effigies, Plinius. Ego lapidum genera duo, quæ hîc picta adiunxi, in his Plinij verbis intelligi aliquando putaui.

Horum primus Germanicè **Sternſtein** *à ſtellis dici poteſt: ſecundus* **ein Waſſerſtein**, *ab vndarũ ſimilitudine*

Sunt enim in priore ſtellæ plures conſpicuę: in poſteriore verò pro ſtellis, alij quidam linearũ ductus, vndarum ferè æmuli. Sed tertium eiuſdem generis nondum vidi. Obijci poteſt Ponticas, eſſe gemmas: quos verò nos ex-

exhibemus, lapidum, non gemmarũ generis esse. Ge. Agricola etiam Ponticas Plinij, quæ & Thracicæ dicantur, Achati cognatas facit. Achates autem gemma est. Plinius libro 37. cap. 10. vbi alphabetico ordine gemmas aliquot describit: Ponticarũ, inquit, plura sunt genera, est stellata nũc sanguineis, nunc atris guttis, quæ inter sacras habetur, &c. ut paulò antè recitauimus. Videtur autem nó animaduertisse, se rursus de Achate agere, de quo priùs etiam huius Capitis principio egerat in A. litera: montiũ enim & conuallium effigiem reddere, sicut & fluminum, nemorum, aliasq; diuersas, Achatis proprium est. Et cum hîc dicat vnam Ponticæ speciem inter sacras haberi, atris insigné guttis: eadem ab initio capitis, Coralloachatæ tribuit, quam in Creta abũdare ait, & sacrum appellari, & guttis aureis (sic autem in Ponticis etiam legendum videtur, non atris,) Sapphiri

modo diſtingui. Ergo Pontica loco iam citato, appellatiuum gemmæ nomen eſt, Latinis (ſoli quidem Plinio, quod ſciam) vſitatum pro Achate: aliâs verò adiectiuum & gentile: vt cũ eiuſdem libri capite 9. Chryſolithos quaſdam, Ponticas cognominat. Et paulò pòſt inter Pæderotis ſpecies: Molliùs (inquit) radiat Pontica & Aſiatica. Aſteriæ certè nomen conuenit ſtellatæ è duabus hîc exhibitis: recentiores quidam aſtroiten vocant: quod nomen libentiùs ei tribuerim, quòd veluti aſtris, id eſt, ſyderis cœleſtis inſtar ſtellas in ſe complures habeat: vt diſcernatur ab aſteria ſolido (ſic enim nominare nunc libet, cuius figuram addidi,) qui corpore toto & radijs eminentibus ſtellam vnam præ ſe fert. Solent tamen plures eiuſmodi inuicem connexæ naſci & inueniri plerunq;.

Aſte-

1. *Asterias separatus.*
2. *Plures coniuncti.*

Asterias vel Sphragis astéros dici potest hic lapis, cui magnitudo ferè qua hîc exhibetur. In hoc, (quem ab illustri & nunquam satis laudato barone, totius antiquitatis incomparabili perscrutatore Vuilhelmo Vvernhero, prope Roteuillam, vbi reperiuntur in colle edito ad Cimmeriam arcem, accepi,) octoni cohærebant, ita concinnè iuncti & aptati, velutiq; superinnati sibi inuicem, (separabiles tamẽ,) (vt nullus artifex potuisset meliús. Singulis vtrinq; stellæ figura ceu sigillo impressa vel insculpta videtur. Radij eminent suis angulis quini: inq; singulis radijs cauitas media est. Margines strijs transuersis sulcantur. Substantia

corũ prædura eſt. Sternſtein dici poteſt Germanicé. Aſtroiten accepi primum à Io. Iacobo Clauſero, ciue meo & diſcipulo olim, optimi & doctiſsimi viri Chriſtophori Clauſeri vrbis noſtræ archiatri, cui ego ſucceſsi, filio, pharmacopœo ſanè perito & diligente: ea ferè qua hîc apparet magnitudine, orbiculatũ, compreſſum: qui ſanè à multitudine ſtellarũ, Aſterias, vel potiùs ἀςρόεις nomen mereatur. Ge. Agricola libro 6. foſsilium: Aſtroites, inquit, candida vel ſubcinerea, ſtellarum, quæ radios iaciunt nigros, eſt pleniſsima: atq; ex ea re nomẽ inuenit. Hanc noſtri à victoria appellant: quòd putent eum qui illam geſtauerit cauſam obtinere & hoſtes vincere. Oculi figura plerũq; extuberat, rarò eſt oblonga. in acetum poſita ſe mouet loco, & in orbem nónihil torquet. Hæc ille: qui aſtroiten Germanicè interpretatur, ein Sigſtein: aſteriã verò gemmam ein Weſe: ſicut & Pædero-

derotem, & Opalum, & Eristalin gẽmas: quibus omnibus colores suos variare pro diuerso ad lucem positu & motu, commune est. De astroite nuper amicus quidam meus medicus in hæc verba ad me scripsit: Habeo domi lapidem valde elegantem, non sanè preciosum vt gemmã dixeris, sed qui aspicientibus miram præbeat iucunditatem. is per totam suam circũferentiam à summo ad imum vsq; stellulas repræsentat adeò artificiosas, vt nullo artificio commodiùs depingi etiã à peritissimo artifice potuissent. Sic ille. Res autem admiratione digna est, quod non in superficie solùm vndiq;, sed intus etiam in profundo stellarum imagines habet: quodq; mẽbrana quadam ceu cuticula tegitur: quæ aceti acrimonia eroditur, aut succi limonum. in his enim liquoribus eum moueri aiunt. Trochiten quoque in aceto moueri, Agricola tradit.

Asterias seu astroitas in aceto bul-

lientes, in Cancris interdum reperiri, gemmarius quidam olim mihi persuadere conatus est. Sunt qui lapillum hunc stellis insignem, à nobis exhibitum, è capite Draconis apud Indos extrahi putent, vt Marsilius Ficinus: vide infrà in Capite de serpentibus. Petrus Bellonius verò in Galliæ quodã tractu, magna omnino frusta huius lapidis reperiri, & ædificijs parietibúsque adhiberi, mihi retulit: quorum an itidem certa quæpiam figura sit, & an sola magnitudine à minoribus differant, nondum resciui. Audio & alium lapidẽ, similiter Sigstein à Germanis dictum, multas in corpore suo veluti rosas à natura pictas, ostendere. Plinius lib. 37. cap. 9. Asteriam & Astrion tanquam diuersas describit, cum gemma vna videatur, quod & Agricola probat. Candidarum dux (inquit Plinius) est Pæderos, &c. Proxima candicantium est asteria, principatũ habẽs proprietate naturæ, quod inclu-

inclusam lucem pupillæ modo quandam continet, ac transfundit cum inclinatione, velut intus ambulantem ex alio atq; alio reddens: eademq; cõtraria Soli regerens candicanteis radios, vnde nomẽ inuenit, difficilis ad cælandum. Indicæ præfertur in Carmania nata. Similiter candida est quæ vocatur astrios, [*mâlim asterios, ex Dionysio Afro,*] crystallo propinquans, in India nascens, & in Pallenes littorib⁹. intus à centro ceu stella lucet, fulgore Lunæ plenæ. Quidam causam nominis reddunt, quòd astris opposita fulgorem rapiat ac regerat. Optimam in Carmania gigni, nullamq; minùs obnoxiam vitio. Ceraunium enim vocari quæ sit deterior: pessimam, lucernarum lumini similem. Et paulò póst: Est & inter candidas quæ Ceraunia vocatur, fulgorem siderum rapiens. Ipsa crystallina splendoris cœrulei, in Carmania nascens. Albam esse Zenothemis fatetur, sed habere intus stellã

concurſantem, [*fortè coruſcantem.*] Fieri & hebetes Ceraunias: quas nitro & aceto per aliquot dies maceratas cõcipere ſtellam eam, quæ poſt totidem menſes relangueſcat. Hucuſq; Plinius. nam alia duo Ceraunię genera, quorum mox è Sotaci ſcriptis meminit, gemmæ non ſunt: de quibus inferiùs agemus. Aſteriam igitur ſiue Aſtrion gemmam eſſe conſtat ex Plinij verbis: eiuſq; ſpeciem vnam, Cerauniam. Eôdẽ verò in loco: Celebrãt, inquit, & Aſtroiten: mirasq; laudes eius in magicis Zoroaſtren ceciniſſe, quidam diligentiùs de ea produnt.

Quod ad Aſtroitæ nominis terminationem, an ea rectè & ex Græcorũ conſuetudine à nomine ἄστρον, quod eſt, ſydus, formetur, viderint Grammatici: quorum tamen perpauci his in rebus ſunt curioſi. Mihi meliùs aſtrites ternis ſyllabis quàm aſtroites quaternis ab aſtro deduci videtur: vt apud medicos noſtros à nominibus ῥόδον, μῆλον,

μῆλον, μύρτον, οἶνος ῥοδίτης, μηλίτης & μυρτίτης denominantur. Rhoites autem vinum è malis punicis factum à nomine ῥόα formatur. Est igitur asterias vel astrites, vel astrios, aut asterios potiùs, lapis (ἀστερίας, ἢ ἀστρίτης, ἢ ἀστέριος ὁ. subaudi, λίθος,) preciosus: qui alibi à Plinio etiam Solis gemma dictus videtur Agricolæ: idemq́ alio nomine Astrobolus apud Pliniũ: cuius doctíssimis cõiecturis nos facilè assentimur. Figuram habet, inquit, scalpta dimidiati globuli. quare Sudines oculis piscium similem esse dixit Astrobolon.

Solis gemma Plinio, candida est, & ad speciem syderis in orbem fulgentes spargit radios. Eidem Mitrax dicta, Persis accepta est, è Rubri maris montibus, multicolor, contra Solem variè refulgens. Potest autẽ hæc quoque Solis gemma vocari: etsi à superiore quæ candida est, varietate colorũ distat. ego Mithram per t. aspiratum scripserim: sic enim Persæ Solem ap-

pellant. Sed cum & Asterias & Pæde-
ros, Wese à Germanis vocetur: in eo
distinguũtur, quòd hic ad inclinatio-
nes mutat colorem, ille rotundam lu-
cem inclusam transfundit cum incli-
natione. A Dionysio Afro non ἀ-
στρίας prima, sed ἀστέριος tertia infle-
xione profertur, his versibus:

Φύεται Ἀστέριος καλὸς λίθος, οἷά τις ἀστὴρ
Μαρμαίρων, Λυχνίς τε πυρὸς φλογὶ πάμ-
πανὁμοίη:

[*Aliâs* λύχνις *legitur, paroxytonum ma-
sculinum: & mox,* πυρὸς φλογὶ πάμπαν ὁ-
μοῖος.] hoc est, Circa Pallenem Thra-
ciæ montem,

*Nascitur Asterius pulcher lapis, & mica-
instar*
Syderis: & Lychnis similis splēdore lucernæ.

Quòd si gemma vlla reperiretur no-
ctu lucens, illa profectò præ cunctis
cæteris stellæ nomen promereretur.

A superioribus fortè differt Asteri-
tes lapis, cuius meminit Suidas in vo-
cabulo Ἰχθῦς, his verbis: Aesopus qui

Mi-

Mithridati à lectionibus fuit, librum de Helena edidit: in quo tradit pâna vocari piscem cetaceum, [*cornibus fortè Panis dei pastorum instar præditum,*] in quo Asterites lapis inueniatur, qui accendatur à Sole, & ad philtra faciat. Non est autem verisimile lapidem in pisce aut ceto repertum, Sôle accendi, vt fortè nec alium vllum lapidem: verisimilius verò fuerit eundẽ de quo Plinius scripsit, Asteriam hunc esse: neq; reuera accendi, sed Solis aut syderum radios regerendo, ardere accendiq; videri. Porrò ab Astrite differt Ostrites, de quo nos infrà Capite 4. plura adferemus, in Sideritæ mentione.

Sandastros quam aliqui Garamantiten vocant, [*à regione scilicet: nam & carbunculi quidam Garamantici cognominantur,*] carbunculis cognata, nascitur in India loco eiusdẽ nominis. Gignitur & in Arabia ad meridiem versa. Commendatio summa, quòd velut

in tranſlucido ſtellantes intus fulgent aureæ guttæ, ſemper in corpore, nunquam in cute. Accedit religio narrata à ſiderum cognatione ab inſpectoribus: quoniam ferè ſtellarum Hyadũ & numero & diſpoſitione ſtellantur, ob id Chaldæis in ceremonijs habitæ, &c. Inter omnes conſtat, quantũ numero ſtellarum accedat, tantũ & precio accedere, Plinius. In ipſo q;dem Sandaſtri nomine, barbaricæ vel Ebraicæ originis, vt videtur, primam ſyllabam coloris ardentis ſignificationem habere conijcio, vt in Sandaracha quoq; & Sandyce: ad quam & accendere verbum apud Latinos, & apud nos zünden accedit. In Carbunculis Carchedonijs marib⁹ aliqui tradunt ſtellas intus ardere: fœminas vniuerſum fulgorem fundere extra ſe, Plinius. Et alibi: Syrtitæ in littore Syrtium, iam quidem & in Lucania inueniuntur, melleo colore, croco refulgentes, intus ſtellas continent languidas.

das. Acopis nitro similis est, pumicosa, aureis guttis stellata: cum hac oleum subferuefactum perunctis lassitudinem (si credimus) soluit, Idē. Stellis aureis distinguitur etiam Sapphirus: & Corallachates, quæ & Pontica aliter dicitur Plinio, (vt supra monuimus,) sanguineis aut atris (aureis, lego) guttis distincta. Puncta variè disposita in superficie alicuius corporis, stellæ quandoq; nominātur apud veteres Græcos, præsertim si splendeant: vt in Iaspide quam *ἄστειον* cognominant: & inter aues in Ardea atque Accipitre stellaribus: inter pisces verò in galeo, id est, mustelo. Inter iaspidis species vna *διαφύσεις ἔχουσα διαλεύκους καὶ ἀποστιλβούσας, Ἀσύριος* vocatur apud Dioscoridem. alia lectio habet *ἄστριος*, id est, syderea, nec displicet. Iaspidis species rutilis punctis stellata, memoratur à Plinio.

Samiæ terræ duæ sunt: quæ Syropicon, [*mâlim Collyrion, ex Dioscoride,*] &

quæ Aſter appellatur: hæc globoſior eſt, & candida, Plinius. Dioſcorides aſterem tradit eſſe πλακώδη, & cotis inſtar denſum: de colore nihil dicit.

Priorem, Collyrium dictam puto, ſiue ab eo quòd miſceri ſoleret oculorum medicamentis: ſiue quòd mollis ac tenera ſit & facilè ſoluatur collyrij inſtar. Altera verò, Aſter dicta, vtrũ ex eo nomẽ duxerit, quòd ſtellâ, ſicuti Lemnia caprâ, ſignaretur: an ex eo quòd in ipſa, ſicut in argilla Eiſlebana, multæ micæ interniterent, memoriæ proditum non eſt, vt ſcribit Agricola: mihi à micis potiùs, hoc eſt, veluti argẽteis pſegmatis in ea ſparſis nominatum Aſterem animus inclinat. Addit Agricola, Aſterem pinguẽ eſſe, ex Galeno: læuem, ex Theophraſto: & cruſtis conſtare, ita nimirũ τὸ πλακῶδες interpretatus: vt in terra Samia τὸ εὔχυλον, boni ſucci: qualis, inquit, eſt dulcis in pingui: is autem ſuccus tum ſentitur, cum terra ad linguã admo-

mo-

mota, humore eius liquescit: Quærendum verò an εὔχυλον, hoc in loco, nõ boni succi interpretari conueniat, sicut alimenta quæ bonum succum & probum sanguiné generant: sed quod facilè liquescit, τὸ εὖ καὶ ῥαδίως χυλιζόμενον, & in lingua facilè in succũ abit, propter mollem seu teneram & pinguem substantiam. Cæterũ tria hęc, terra, Aster, & lapis, Samia, coniecerim duritie ferè solùm differre. Terra enim leuior ac mollior est: aster, densior, glebosior, durior, solidior: lapis deniq; iam lapis, hoc est, durissimus præ illis, adeò vt auro etiam argẽtoq; læuigandis poliendisq; adhiberetur. Color etiã omnibus tribuitur albus, si in suo quæq; genere excellant. aliter enim etiam alius eis color esse potest. Sic & inter bituminis genera, gradus primus Naphthæ seu liquidi est: secũdus crassioris, quo marmorati intritæúe loco vsi sunt aliqui ad ædificia: tertius Pissasphalti, quod digitis seu

vnguibus adhuc cedit, non inquinat tamen: quartus Asphalti, id est, Bituminis simpliciter dicti: quintus denique Gagatæ aut Thracij iam lapidũ. Sic in ouo præter album liquorem, membranulam testæ inhærentem, & testam ipsam, reperias. E Samio lapide candido facta est gemma, quã Zoroastres Exhebenum nominauit, Agricola. Recentiores quidã Talkum etiam Barbaris dictum, Speculari lapidi cognatum, Stellam terræ appellãt, à luce & radijs quibus splendet: sicuti & Magnetidem, argenteo nitore coloreq; micantem. Io. Mesue lapidem stellatum à se dictum, duplicem facit: alterum Marchasitam (Pyriten argenti interpretantur,) qui nimirũ & ipse argenti modo splendet: alterum verò lapidem Cyaneum, id est, Lazuli vulgò dictum: in quo guttæ aureæ interdum elucent: quarum occasione insignis quidã scalptor Ferrariæ, in hoc lapide Cicindelam scalpsit, miro artificio,

tificio, ita vt cauda extrema accensa videretur, cum in guttam auream exiret. ¶ Ponemus & inter Echinitas lapidem (Capite de Aquatilibus infrà,) in cuius globo dimidiato, quinq; radiorum stellam natura cælauit.

Asteria gemma contraria Soli, regerit candicantes radios, vnde nomē inuenit, Plinius. Nos plura de ea paulò ante. hic autem repetimus, ob mentionem Solis. Huic & Mithrax cognata videtur à Sole (quem ita Persæ vocant, dicta: item Solis gemma, quæ eidem Plinio candida est, & ad speciem syderis in orbem fulgentes spargit radios. Item Astrobolos, quam Sudines dicit radiare candido (colore) vt Solem, oculis piscium similem. Solaris est lapis, qui Solis oculus appellatur, figuram habens pupillæ, ex qua lumen emicat. item carbunculus nocte rutilans, vt scribit Marsilius Ficinus. Idem de vita cœlitus comparanda lib. 3. cap. 15. Helioselinon nomi

nat lapidem, qui Solis Lunæq; cõiunctæ Soli naturaliter imaginem habet: Et Pantauram apud Indos lapidem, qui cæteros ad se lapillos trahat, sicut Magnes ferrum, maximè Solarem esse scribit. Heliotropium etiam gemmæ nomen est, quæ ab altero Prasij genere, porracei itidẽ coloris, in hoc differt, quòd ipsa sanguineis venis distinguatur, illud punctis, Agricola teste. Plinius etiam lib.37.cap.10. Heliotropio sanguineas venas tribuit. Causa nominis, inquit, quoniam deiectæ in vas aquæ, fulgorem Solis accedentẽ percussu sanguineo mutat, maximè Aethiopica. Eandem aut persimilẽ eruditus quidã Italus pro Iaspide Indica ad me misit: quam exhibebo capite 7. inter Ornamenta. Mithrax dicta gemma contra Solem variè refulget, &c.

Tephrites nouæ Lunæ speciem habet curuatus in cornua, quamuis cinerei coloris, Plinius. De hac plura in-

inferiús. Selenites ex candido trãſlucet, melleo fulgore, imaginem Lunę continens, redditq́ eam in dies ſingulos creſcentis minuentisq́ numero. naſci putatur in Arabia, Idẽ. Ge. Agricola lib. 5. de natura foſsiliũ: Specularem lapidem (inquit (è Græcis q-dam σεληνίτην appellant, quòd plena nocte ad incrementum Lunæ ſoleat inueniri: vel quòd imaginem Lunæ, quam, quia pellucet, noctu concipit, in dies ſingulos creſcentis minuẽtisq́ numero reddat. Alij ἀφροσέληνον vocãt, quòd multis perſuaſum eſſet, (vt abſurdiſsima quæq; vulgo perſuaderi poſſunt,) Lunæ eſſe ſpumam. Sicille. Lunaticus quidem morbus dicitur comitialis, quo correpti ore ſpumãt: ---[καὶ φῶτα ῥοπῇ πίπτοντα σελήνης ῥύεσθαι, Orpheus in proœmio de lapidibus,] & Plutarchus in libro de fluminibus, Selene herba in Apæſanto monte iuxta Inachum fluuium, ſpumam emittit. Ex iam recitatis verè

Agricolæ verbis, apparet eum Seleniten Plinij, eundem Speculari lapidi existimasse, etsi mellei fulgoris nullã fecit mentionem. Nos speculares lapides alios sine colore & pellucidos, alios verò coloris in fusco flauentis, quem melleum dixeris, habemus. Selenites lapis, inquit Dioscorides, quẽ aliqui aphroselenon nuncupãt, quòd per noctem inueniatur plenus ad Lunæ fulgorem: *μεστὸς ἐν τῇ τῆς σελήνης παραυξήσει*, interpretes vertunt ad incremẽta Lunæ. sed *παραύξησις* videtur magis propriè decrementum significare, & ita se habere ad *αὔξησιν*, vt *ἀκμὴ* ad *παρακμήν*. Decrescente autem Luna inueniri minùs verisimile est, quàm cũ plena: tum enim imaginem eius plenæ cõmodiùs & ampliore aspectu recipit, vt ita deprehendatur faciliús. quare Græcè ita legendum coniecerim, *διὰ τὸ εὑρίσκεσθαι αὐτὸν νυκτὸς ἐν τῇ τῆς σελήνης μεστῆς παραυγάσει*. Quòd si non placeat *μεστὴν* Græcè nominare, vt plenam Latinè,

tinè, quòd fortè authorum testimonia desint, πανσέληνον enim plerunque legimus: etsi Dioscoridis stylus non adeò purus est ac proprius, ac ita defendi posſit hæc lectio: licebit hoc pacto legere, διὰ τὸ εὑρ.α.ν. στιλπνὸν (ἢ λαμπρὸν) ἐν τῇ τῆς σελ. προσαυγάσει: hoc est, eò quòd noctu effulgēte Luna splendēs reperiatur. Plinius certè non de alio Selenite quàm Dioscorides scribens, Lunā ab eo reddi, inquit in dies singulos crescentis minuentisque numero: vt mutilus fortè Dioscoridis sit locus, aut Plinius aliter legerit. Ego Lunæ quocunque tempore lucentis imaginem in hoc lapide tanquā speculo reddi puto. amplisſimam verò cum plena est, ideoque tum faciliùs inueniri: & crescere aut decrescere in eo repercusſam Lunaris imaginis lucem, non autem ipsummet vt Marbodæus fingit his carminibus:

Lunares motus & menstrua tempora seruat.
Crescit enim Lunâ crescente, minorque minutâ

Efficitur, tanquam cœlestibus anxia damnis.

Quòd si idem specularis est lapis, (vt eruditi quidã hodie existimant, & mihi quoq; videt̃,) διαφανὲς, & σεληνάριον à Græcis medicis dictus, quomodo is ad Lunam noctu splendeat, facile erit deprehendere. Vitrum quidẽ cum præ se ferat, eoq; ad specularia aptus sit, (nostri quòd glaciei instar transluceat, diuæ Virginis glaciem vocant, Unser Frauwen eyß, alij Germani Spat appellant,) speculi etiam instar imagines, lucidas præsertim, reddere poterit. Cornarius eundem lapidem esse non putat, quòd veteres diuersa de vtroq; scripserint, & eundem esse nullus eorum dixerit, argumentis parum firmis. Diuersa enim de eadem re scribi nihil vetat, modò ne contraria: & multa recentiores acri inuestigatione deprehendêre, quæ veterum plerosque latuerunt. Aphroseleni nomen à spuma factum conuenit, siue à remedio ad lunaticum & spumantẽ

mor-

morbũ: siue à colore albo spumæ, in ramẽtis pręsertim ad remedia derasis.

¶ Aphroselenum in Aegypto tantummodo inuenitur, quod ita creatur: Ros cœlestis positus ad Lunæ claritatem in specie lapidis, quem specularem vocamus, coagulatus stringitur, vnde & nomen sumpsisse videtur. Cuius eligimus quod est colore cœruleo & lucido. Potest autem omnia vitia capitis potatum emendare: & cephalalgicis & epilepticis vtiliter prodesse, Author libri de simplicibus medicamentis ad Paternianum Galeno adscripti. Ammonis cornu dictus lapis, inquit Georgius Agricola, videtur aurei coloris armatura obductus esse. nã (&) in toto Hildesheimio tractu, inuenitur lapis nouę lunę speciem habens curuatæ in cornua, aurei coloris armatura vestitus, modò magnus, modò paruus: mediocriter autem durus & interdum striatus. **Ammonis cornu.**

[*Cardanus in libro de gemmis Seleniten hũc*

quoq; lapidem vocat, sine authore quòd sciã. Sed eundem aliquando ferrei coloris armatura tegit: aut Adamanti similis, &c. Ibîdem effoditur lapis eiusdẽ figuræ, sed omni vacuus armatura, & cinerei coloris: qui est Tephrites apud Plinium. Hactenus Agricola. ego & tephriten, & similem illi lapidem alterum armatura intectum, Menoidem potiùs quàm Selenitem nominârim, discriminis gratia. Lunam enim corniculatam, siue triduanam & in cornua curuari incipientẽ, Græci μηνοειδῆ nominant. Nuper tamen amicus quidam meus rerum naturalium peritissimus, Menoidis lapidis nomine ad me misit argillaceũ quendam & crustaceum lapidem, cinerei coloris, planũ, nullaq; alia forma insignem, nisi quòd paulatim additis crustis multis tenuibus (vt ad latera lebetum in quibus aqua coquitur similes quidã lapides generantur,) coaluisse videtur. Hunc verò, etsi fortè videri posset

Tephrites.

Menoides.

possetita ex crustis suis paulatim au-
ctis, vt Luna suis luminibus augetur,
coiuisse, à Luna ego non denominâ-
rim: multoq; minùs à Luna cornicu-
lata, cum figuram eius non referat.

¶ Circa Pallenen Thraciæ montẽ, Dionysio Afro teste, nascitur Asterius lapis, vt suprà etiam dictum est: & Lychnis flammæ persimilis. Quo in loco Eustathius in commentarijs suis: Lychniten lapidem (inquit) alij Selenitem vocãt, quòd occulta quadam vi cum Luna communicet, sicut & electrum quod à Borysthene cognominant βορυσθενίτην ἤλεκτρον: & pariter cum illa crescat atq; decrescat. Sed Selenites ille, cum Luna crescens atque decrescens, (non ipse, sed Lunæ in eo imago,) vt paulò antè diximus, non alius quàm specularis lapis videtur: q; fortè ne lapis quidem propriè fuerit, tum aliâs, tum quia flexilis est. Lychnis verò, quæ & lychnites Agricolæ dicitur, gemma est, igneo seu flammæ

lucernarum colore ſplendens, velutiq; ardens, in ſcopulis Pallenes, quæ eſt peninſula Thraciæ naſcens, & circa Orthoſiam cautem, totaq; Caria ac vicinis locis. cæteris antecellit Indica, quam quidam, vt Plinius inqt, remiſsiorem Carbunculum eſſe dixerunt. Agricola hãc interpretatur Germanis ſuis ein gilbichten Rubin, id eſt, Rubinum coloris pallidi vel gilui. Eadem aut cognata eſt, licet candido colore, Aſtrios vel Aſterios potiùs Plinij ac Dionyſij Afri, in India naſcens, & in Pallenes littoribus: cui intus ceu ſtella lucet, fulgore Lunæ plenæ, quæ verba ſunt Plinij. In Perſide aiunt gigni lapidem Seleniten, cuius interiorem candorem aiunt cum Luna creſcere atque deficere, Auguſtinus de ciuitate Dei 21. In Ballenæo monte Phrygię gignitur lapis, Aſter nomine: qui ſolet nocte profunda ignis inſtar ſplendere ſub initium autumni (τοῦ

φθινο-

φλινοπώρου.)cognominatur autem indigenarum nomine Ballen, βαλλὴν, id est, rex, vt tradit Hermesianax Cyprius secundo Phrygiacorum, ex Plutarchi de fluuijs libro. Robertus Constantinus variæ doctrinæ vir, in Lexico Græcolatino suo, vulgò hanc gemmam *Rubi balley* à Gallis nominari scribit, solerti coniectura, ex nominis vicinitate, cui res ipsa conuenit. Siue autem à Pallene Thraciæ peninsula, siue Balleneo Phrygię mõte, Pallenæam aut Ballenæam hanc gemmam cognomines, vt à cognatis carbunculorum generis distinguatur, parum interest. Agricola Carbunculum candidum Germanicè interpretatur Ballas: (aliqui schiler Rubin,) & à pallore dictum videri scribit: Asteriam verò Wese, vt suprà etiam monui. Duæ autem hæ generis vnius species videntur. Porrò circa Lychniten seu Lychnidẽ gemmã, de qua nunc diximus, cauendũ est, ne

cum lychnite marmore, quod ad lucernas effodi tradidit Varro, (vnde nomen nimirum,) confundatur.

¶ Succinum etiam, quod Græci Electrum vocitant, affinitatem quandam habere cum Luna putant aliqui, quòd Lunari, id est, comitiali morbo aduersetur. Dionysius Afer quoque cum hoc sydere eius sympathiam indicat, vbi scribit circa ostia fluuiorum Aldesci & Panticapis in mare glaciale se exonerantium nasci Electrum, his verbis:

Ηδυφαὴς ἤλεκτρος ἀέξεται, οἷα τις αὐγὴ μήνης ἀρχομένης: ex quibus aliquis conijciat, sentire eum, Electrum cum Luna crescente crescere, quod de Selenite alij prodiderunt. Ego de Electro nostra memoria nihil tale accepi: sentire tamen ipsum vim Lunæ, sicuti Oceanum totum, & pro eius incremento ac decremento, parciùs copiosiúsve ad littora promoueri, credibile est.

Lac lunare ¶ Est & quod Lac lunare à nostris appella-

pellatur: quod in altissimorum quorundam montium Helueticorũ speluncis reperitur, vt Stocchornij in ditione Bernensium, & Fracti siue Pilatini Lucernensium: De quo repetam hîc ea ferè verba quæ in Fracti montis Descriptione nostra ante annos sedecim posui: mutatis nonnullis & additis: In spelunca quadam per summũ montem, fornici adhærens nascitur substantia quædam fungosa, friabilis, alba, leuissima: quam Fungum petręũ dixeris, vel Agaricum saxatile: tam similis huius est facies. Incolæ Monmilch appellãt, id est, Lac Lunæ, à substantia alba & spumosa, ex qua cõcretus videtur hic lapis, si lapidis nomen meretur. Aquæ mixtus, albo lactis colore eam inficit. Insipidum est. Siccat sine morsu. Nulla in eo asperitas: & totum cum saliua mandentis liquescit, præsertim quod melius fuerit. nam & crassius asperiusq; reperitur, immaturius nimirum & crudius: quod odo-

re etiam caret. Concoctum aũt & perfectum, vt asperitaté amittit, ita albius colore, & pondere leuius, & suauiter odoratum redditur. Videtur autẽ naturam Holosteis dictis lapidibus, qui in terra arenosa in Palatinatu effodiuntur, proximam habere: & lapidi quem ego ab odore Cydoniten nomino. Superstitiose quidam aduersus quemcunq; morbum ægroti cuiusuis, propter quem expresso ipsius nomine è spelunca petatur, salutaré esse putant. Lucernæ in pharmacopolio vænire solet. Pollinem eius chirurgi vlceribus desiccandis inspergunt. Sũt qui nutricibus, ad augendã lactis copiam, pollinis huius drachmam exhibeant, è iure ni fallor: [potest auté cómodiùs ex lacte amygdalarum cui immixtus hic pollen aliquot horis fuerit, colato propinari, cum pauco saccharo & aqua fœniculi:] aiunt autem mamillas euidenter hoc auxilio turgere & repleri lacte. Præterea à docto quo-

dam viro, nuper proditum inuenio; Lac Lunæ in profluuio sanguinis vtiliter dari tanquam somniferum, idq́ sibi experimento constare. Quod ad nomen priscum, ego aut ipsum Morochthum veterum esse aliquãdo putaui: aut easdem certè illi facultates obtinere. sed amicus quidam rerum fossilium omniũ cognitione clarus, Margæ friabilis genus esse mauult.

Sardam cum arbore naturali & Luna eclipsim patiente, Hier. Cardanus olim ad me misit.

Nunc à cœlo & syderibus ad elementa descendam: quorum supremo loco est ignis, Lunari sphæræ proximus. Chrysolampis in Aethiopia nascitur, pallidi coloris die, & noctu ignei, Plinius. Gemmarum ardentiũ principatum habent Carbunculi, à similitudine ignium appellati, cum ipsi non sentiant ignes, ob id à quibusdã apyroti vocati, Plinius. Orites etiam, à quibusdã & Siderites vocatus, ignẽ

non ſentit, Idem: de quo nos plura inferiùs Capite quarto. Adamãti quoque ignium victrix natura, & nunquã incaleſcens tribuitur. Topaziũ aiũt prohibere ne ferueat aqua: & manũ quæ Topazium habeat, ab aqua bulliente citra iacturam eripi poſſe. In Phlegontide intus ardere quædam vi detur flamma, quę non exeat, Plinius.

Albertus teſtatur Carbunculũ, Anthracem (ἄνθραξ Græcis carbo eſt, ſiue ardens, ſiue extinctus) dici à Græcis: eumq́; lucere in tenebris tanquã carbonem, ſuperfuſa aqua limpida, in vaſe vitreo mundo polito. Catharinam Angliæ reginam, Henrico octauo nuptam, gemmam in tenebris lucentem, in annulo habuiſſe audio, Rubinũ fuiſſe putant. Carbunculi gemmæ ſpecies eſt, Rubinus noſter, inquit Encelius, quem alio nomine dicere poſſumus Lychniten. Nos de lychnite, ſuprà in Selenite diximus.

Lychnidem Dionyſius Afer vocat,

πυρὸς

πυρὸς φλογὶ πάμπαν ὁμοίην. Est ex ardẽtium gemmarum genere etiam Lychnites appellata, à lucernarum accensarum gratia, Plinius. In Hydaspe fluuio gignit lapis λύχνις dictus, (λύχνις paroxytonũ, masculino genere,) cui color oleosus, & valde politus, (ζεςὸς, feruidus: malim ξεςὸς, id est, politus:) inuenitur autem crescente Luna, ad melodiam tibiarum: & vtuntur eo ꝓceres, Plutarchus in libro de fluminibus. Lychnites verò marmoris genus quódnam sit, quærendum. Varro ad lucernas effodi solitum tradit: siue id verum est, vt subterranea pleraque in metallis profundioribus, lucernis adhibitis eruuntur: siue ad augendi precij causam fictum. Statuarij siue marmorum scalptores, omnes tantũ candido marmore vsi sunt è Paro insula, quem lapidem cœpêre Lychnitem appellare: quoniam ad lucernas in cuniculis cæderetur, vt autor est Varro, multis postea candidioribus

repertis. Nuper etiam in Lunensium lapidicinis, vt tradit Plinius. Marmoris autem albi mentio admonet me alterius pellucidi: cuius generis tabulas duas ex Hispania aduectas, nobilem mercatorem Leonhartum Cellarium Sangalli in Heluetijs possidere audio: easq; pellucere, marmoris cãdidi specie. Ex alabastro quidem vulgò dicto poculum candidissimum & translucidum, penes me est. Marmor verò illud transparens, Phengites Plinij fortè fuerit, ab eo dictũ quod phengos, id est, lucem transmittat. His scriptis literas ab amico accepi, cui profecturo Sangallum vt hunc lapidem inspectum mihi describeret mandaram.

Alabastrus

Vulgò (inquit) lapidem Alabastrũ appellant, [*Fortè autem hodie dictus Alabastrus vel Alabastrites lapis, non verè est Alabastrus veterum, & marmorum generis, cum mollis sit non durus lapis: ob colorem tamen & magnitudinem Alabastrus existimatus:*] Tabulæ binæ ex eo factæ, siue

cru-

crustæ, singulæ circiter pedes duos longæ sunt, sesquipedẽ latæ: quæ magnitudo specularibus (fenestris vulgò dictis) mediocribus ferè conuenit: in quem vsum marginibus ligneis includuntur: & lucis splendorẽ mediocrẽ transmittunt ijs qui intus sunt, ita tamen vt neminem foris agnoscere posſint: foris autem astantium aut prætereuntium visus omnino nõ penetrat. Quare ad cubiculorum specularia, quæ ad internas ædium partes spectant, aliquibus in vsu sunt. In Hispania ferunt templorũ aliquot specularia ex hoc lapide facta esse, vitri loco, & picturis quibusdam ornata. Lapis albicat, albo marmori ad subfuscum colorem vergenti, aut silici albo fluuiatili splendido, persimilis, nõ sine quibusdam maculis tamen. Quibus in partibus fractus est, aluminis instar splendet. Planula (vt recentiores vocant, nostri ein hobel) attenuari & poliri potest. Vngue digiti pulsatus

vitri vel æris inſtar ſonat. Tabula nõdum expolita, pollicis: polita verò, digiti craſsitudine erat. Fiunt & pocula aliaq́ vaſcula ex eodẽ lapide in Hiſpania: quæ in alias regiones exportantur: & fracta etiam, ſi cruſtæ integræ ſint, ferruminari poſſunt. Hæc amicus. Nerone principe (inquit Plinius) in Cappadocia repertus eſt lapis duritia marmoris, candidus atq; trãſlucens, etiam qua parte fuluæ inciderant venæ, ex argumento Phengites appellatus. Hoc conſtruxerat ædem Fortunæ, quam Seiam appellant à Seruio rege ſacratam. Quare etiam foribus apertis interdiu claritas ibi diurna erat, haud alio quàm ſpecularium modo, tanquam incluſa luce non tranſmiſſa.

Redeo ad Carbunculum: quem Epiphanius tradit inueniri noctu, eminus lucernæ aut carbonis ardentis inſtar ſcintillantem, *ἀπινθηρίζοντα*, id eſt, ſcintillas emittentem. Fortè autẽ Spinella

nella quoq; vulgò dicta, Carbunculorum generis gemma, ab huiusmodi scintillis, quos Græci spinthêras vocant, suum nomen inuenerit. In Anthracitide scintillę discurrere aliquãdo videntur, Plinius. Omnes carbunculi rubent & fulgent, sed dissimiliter, inquit Agricola. nam color eis est egregiè ruber, itemq́; fulgor: sed plerunq; parui sunt: quos appellant Spinellas. Aut color item & fulgor egregiè rubẽt, sed ferè maiores sunt: quos Itali à colore Rubinos appellant, Grę- ci (vt etiam Ouidius) quia valde ardent, ab ignis aspectu, Pyropos. Ego apud Græcum authorem Pyropũ appellatiuè pro gemma legisse iam non memini. Epiphanius adiectiuè vtitur, Sardium scribens πυρωπὸν τῷ εἴδει, id est, colore igneum. Inter Latinos poëtæ soli, puto, hac dictione pro gemma vtuntur, vt Ouid. 2. Metamor. Pyropi.

Clara micante auro, flammasq́; imitante Pyropo.

Inducto pyropo fulgebat parma, Propertius lib. 4. Eleg. II. Pluma rubro clara Pyropo, Lucretius lib. 2. Cæterùm vt Lychnidem gemmam diximus πυρὸς φλογὶ πάμπαν ὁμοίην: ita & Phloginus quidam lapis apud Plinium à flamma denominatur, aurei siue flammei coloris. nam & chrysiten, inquit, vocant, Ostreæ (Ochræ) Atticæ assimilatam, in Aegypto. ¶ Hephæstites Solis radijs obuersus, aridam materiam accendit, sicut & Crystallus: de eo autem plura cap. 5. leges. Speculum etiam concauum in Sole accẽdit sulfurata, stramenta, sarmenta: sicut & aqua in phiala vitrea. Pyritę dicuntur è quibus ignis excutitur, variorum generum: quæ non modò coloribus & figuris, sed etiam substãtia differunt. Pyriten (inquit Hermolaus in Corollario) sunt qui & Sideriten vocitẽt, & Androdamanta & Bostrychiten. In Cypro reperiri volunt vnum argenteo colore, alterũ aureo.

Hephæstites.

Speculum cauum.

Ali-

Aliqui tertiũ genus faciunt, quod plurimũ ignis habeat, ponderosissimũq; sit, quos etiam viuos appellamus. Hi exploratoribus castrorũ maximè necessarij: quia clauo alteróve lapide percussis, excutiuntur scintillæ: quæ sulfure exceptæ, aut fungis aridis, aut folijs, celerrimè ignem trahunt. Pyrites & gemma est (Plinio:) nec scio an diuersa ab hac, nigra & attritu digitos adurens. Hæc ille. Cæterùm vt ex Pyrite tum metallico, tum sterili (quem Silicem viuum, vel absolutè nominamus,) ignis excutitur: ita etiam ex alijs quibusdam duris ac læuibus: etsi partibus quæ ictu in eis exasperatæ fuerint, faciliùs eliciatur: Sic etiam è Crystallo, & Chalcedonio vulgò dicto, quo Tormentigeri (vt ita vocem illos qui tormenta bellica gerunt) vtuntur: Ceraunio cuneiformi, & alijs.

Pyrites ab Aristotele & Theophrasto, alio nomine Pyrimachus vocat, vt Agricolæ videtur, quòd igni repu- Pyrimachus.

gnet. nam in ardentes tantùm fornaces, inquit, coniectus fluit. at vbi defluxerit in catinum, rursus concrescit, & durescit, &c. In antiballomenis, id est, succedaneis medicamentis Galeno attributis, Pyritæ lapidi pyrobolus substituitur. Ego Pyrobolum, nisi idem Pyritæ sit, ignoro. Ponit autem consarcinator ille ἀντιβαλλομένων alia etiam quædam huiusmodi, quæ synonyma secundum grammaticos sunt, non antiballomena secundum medicos: vt, καλλικερέα, ἡ πῦλις: χαμαίμηλον, ἀνθεμίς. πυροβόλα quidem Plutarcho in Camillo, tormenta seu instrumenta quædam bellica sunt ad ignem eiaculandum comparata. Asbestos in Arcadiæ montibus nascitur, coloris ferrei, Plinius lib. 37. cap. 10. Asbestos autem Græcis inextinguibilem significat: & hunc lapidem semel accensum extingui posse negat Marbodeus. Idē Plinius libro 36. cap. 19. Amiantus, inquit, alumini (*scissili nimirum*) similis, nihil

Pyrobolus

ἄσβεστος

nihil igni deperdit. Id quod pro alumine scissili vulgares pharmacopolæ vendunt, albi non ferrei coloris est. Amiantus verò qui è Cypro adfertur, fuscus cum sit, etsi fila fortè iam ab eo resoluta albicent, Asbestos Plinij esse poterit: nam Agricola quoque Amiantum alio nomine Asbestum, & Linũ asbestinum ab authoribus vocatum tradit. Apsyctos Plinio septenis diebus calorem tenet, excalfacta igni, nigra ac ponderosa, distinguentibus eã venis rubentibus. Putant prodesse cótra frigora. Eam ego hodie nostro in orbe nemini cognitam puto. ¶ Ad ignem fumus quoque & cinis pertinét, ceu excrementa ipsius. Iaspis quædam veluti fumo infecta est, quæ capnias vocatur, Plinius libro 1. cap. 9. Idem de Chrysolithis: Sunt in hoc genere, inquit, capniæ, eodem capite. Et decimo mox sequente: Capnites quibusdam videtur suum genus habere, plurimis spiris fumida, vt suo loco di

Ἄψυκτος

ximus: in Cappadocia & in Phrygia nascitur, ebori similis. Hæc Plinius. Agricola verò lib. 7. de nat. Fossiliũ, Marmor album, inquit, plurimis spiris fumidum esse solet: ex quo iterum fit gemma, quam Plinius Capniten appellauit. Plinius lib. 34. cap. 10. inter Cadmiæ genera: Tenuissima est, inqt, in ipso fornacum ore, qua flammæ eluctantur, appellata capnitis, exusta, & nimia leuitate similis fauillæ. Idem libro decimoseptimo, capite 7. inter Argillas: Proxima est russa, quæ vocatur capnumargos, intermixto lapide terræ minutæ, harenosæ. Tephrites à cineris colore dictus est, de quo suprà quoq;. Ophitę marmoris genus tertium cinereum est, quod idcirco tephriam nominant, Agricola.

Tephrites.

Adamas colore similis est aëri, Epiphanius. Sunt inter Beryllos quos aëroides vocant, Plinius. Et alibi: Iaspidem Persæ ferunt aëri similem, ob id vocat aërizusa. Et paulò pòst: Singulis

Aëri similia.

gulis (Iaspidũ differentijs) Græci nomina ex argumento dedere. Quarta apud eos vocatur borea, cœlo autumali matutino similis: & hæc erit illa quæ vocatur aërizusa.

Ab aqua nomen tulit Enhydros, de quo suprà Capite I. Argentum viuum Græci ab aqua & argento denominãt, ὑδραργυρον: huic enim fuso præsertim, colore splendoreq; similis est. aquæ autem & liquoris modo fluit: quare & ἄργυρον χυτὸν vocitant. Beryllum Itali, Aquam marinam nuncupant. nam colore imitatur fluctus maris cœruleos. Sed aliter Cardanus: Calais (inquit in lib. de Gemmis & coloribus.) est gẽma paulò durior Crystallo: cuius, cum (vera) sit rarissima, maxima copia est (fictitiæ.) Nã vitro adulterat. Inuenit em̃ nitri species nõ ampullosi, ac durioris: quod sub terra sepultũ colorẽ cõtraxit subcœruleũ, & aquæ maris similẽ fermè. nã & ipsa colorẽ habet huiusmodi, sed q ad cœruleũ poti⁹ vergat, scilicet inter modicè

Aqua marina.

Calais.

viridem & cereũ. Nec ob hoc ipsum tam vocatur Aqua marina, (id est Calais, quæ alia est à Calaide:) quàm q velut in aqua maris nullus certus color discerni potest, ita nec gemma hęc firmum colorem habet. Ob hoc, vt dixi, vitro adulteratur: præterea Crystallo Scotica, & Amethysto immatura, & Chrysolitho etiã decocto, &c.

Augites. Vocatur etiam Augites à Plinio: qui Calain tradit Sapphirum imitari, candidiorem, & litoroso mari similem. Litorosum autem, pro eo quod est littori vicinum, acceperim. Sic ille. Plinius, & ex eo Agricola, Callaim, l duplici scribunt: an verò à Calaide differat, vt Cardano videtur, quærendum. Aliæ quidem sunt Callainæ testæ medicis memoratæ: de quibus nos in volumine Aquatilium, capite de Ostreis diuersis scripsimus. Hyacinthi species apud Epiphanium θαλασσίτης dicitur à maris colore. Iaspis παλαιὸς cognomine, similis est niui aut spumæ maris,

maris, Idē. Pæantidi species est aquæ glaciatæ, Plinius. Iaspis quædam similis est aquæ glaciei, *κρυστάλλῳ ὕδατι*, Epiphanius. Iaspides omnes in vitio cœruleæ aut crystallo similes sunt, Plinius. Græci quidem & gemmā & glaciem, crystallum vocant. Specularis quoq; lapis candidus, (nam & niger inuenitur, & mixtus,) glaciem repræsentat, vnde nomē ei Germani fecêre, Vnser Frawen eyß. Hoc cum Iulianus Cæsar (inquit Agricola) in glacie fluuij Sequanæ animaduertisset, eam similem esse scribit lapidi Phrygio. sic autem vocat Specularē, quòd in Phrygia reperiatur. quanquam & in alijs multis regionibus. Sed alius quoq; Phrygius dictus lapis est, gleba pumicosa, &c. Onyches aliqui dicunt *ἐξ ὕδατος ἀπολίθων πεπῆχθαι*, Epiphanius: mihi deprauatus is locus videtur. Stiriæ dicuntur, quæ ex aqua congelata hyeme à tectis dependent.

Phrygius.

Stiriæ.

Lapides quidam & succi concreti,

ſtirijs ſimiles in ſpeluncis ſtant, vel in earum cameris pendét, Agricola. Plura leges ſuprà cap. I. Achatæ aliquando fluminum imaginum reddunt, Plinio teſte.

Geodes lapis fermè rotundus eſt, aëtitæ cognatus: à terra quam continet, dictus. Ex Ponticis gemmis priuatim dictis, (quæ Achati cognatæ videntur,) aliquæ montium conuallium'q; effigies repræſentant. Boleniæ nimbo inueniuntur, glebæ ſimilitudine, Plinius. βῶλος Græcis gleba eſt: vnde βωλίτης potius quàm βωλωνίας rectè formari videtur.

DE LAPIDIBVS QVI A Meteoris, id eſt, ſublimibus in aëre corporibus nomina ſua mutuantur. Caput III.

Brontia, Ombria & Ceraunia lapides ab Agricola nominantur, fœminino genere: ego prima apud Græcos

cos inflexione genere masculino Bróntias, Ombrias, & Ceraunias, (vt Aeneas,) efferre malim: est autem ea quoque adiectiua ferè terminatio, (vt ab ἐρυθρός, ἐρυθείας,) & substantiuum masculinum λίθος, id est, lapis, quod vtrique linguæ cóuenit. Nam λίθος in fœminino genere gemmam ferè, non lapidem significat, apud meliores authores. interim Ceraunium quoq; lapidem, Ceraunium petram, & Ceraunium saxum proferre licebit. Sunt autem Ceraunia (saxa subaudi) vel Acroceraunia, montes Epiri in mare extensi: quorum meminit Ouidius de Ponto, his verbis:

Quum poteram recto transire Ceraunia velo,
Vt fera vitarem saxa, monendus eram.

Item Horatius:

Infames scopulos Acroceraunia.

Et alij quidam. Sed magis placet, vt dixi, terminatio primæ declinationis in ίας, quæ inter adiectiua & sub-

ſtantiua ambigere quodammodo videtur,& rerum nomenclaturis elegãter quadrat. Sic xiphiæ & anthiæ piſces dicuntur,non xiphij & anthij. In hoc etiam Grammatici Græci diſcrimen annotarunt: quòd in *ίας* terminata nomina, habitum quendam & qualitatem permanentem ſignificẽt, qualis à Dialecticis nõ paſsio,ſed paſsibilis qualitas dicitur:vt ἐρυθρίας,hominem natura vel conſuetudine morbóve rubentem: ἐρυθρὸς, quoquo modo,ſiue paſsione aliqua,vt pudore,ſiue aliter. Ωχρίας & ὠχρὸς ſimiliter, &c.

Habent etiam lineas eminentes & ſtrias lapides in agris nati: ex quibus eum qui cum tonitruis, vt nunc quoque credit vulgus,cadit,Brontiam vocant Græci,capitibus teſtudinum ſimilem:qui cum imbribus,Ombriam. Noſtri ſũt modò ſublutei,modò ſubuirides,modò ſubrubri, modò ſubfuſci : nunc verò variant colore: politi tanquam ſpecula, imagines reddunt.

Figu-

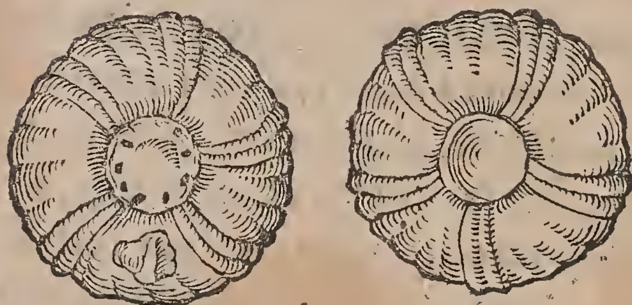
figura ipsis ferè dimidiati globi, rarò oblonga. Interdum oui magnitudine sunt: sed sępiùs minores. Aliquibus bini sunt circuli, quasi quidam moduli: [*Modioli Plinio sunt mediæ partes cauæ & rotundæ rotarum, à quibus radij in circũferentiam extenduntur:*] à quorum superiori, quinæ lineæ eminentes æqualibus inter se spacijs diuisæ, procedunt ad inferiorem: quarum singulæ vtrinque striam habent. Totidem rursus lineę eminentes à superiori circulo per media spacia descendunt ad inferiorem: è quarum singulis vtrinque multæ lineæ transuersæ pertinent ad strias proximas. Inter eas autẽ semper sunt humilia spacia quadrata. Aliqui verò tantummodo habent has postremas quinas lineas descendentes cum multis transuersis, & spacijs non admodũ longis. reliqua autem media spacia tota eminent, carentque & lineis & strijs. Nonnulli eodem modo se habẽt, nisi quòd linearum loco habeant strias.

& quòd ſpacia tranſuerſa emineant.

Hæc Ge. Agricola libro 5. De natura foſsilium. Idem Brontiam ſimul & Ombriam Germanicè interpretatur, groß Krottenſtein, id eſt, Batrachiten (vel Bufonis lapidem) vel Chelonitidem maiorē: & Donnerſtein, id eſt, Tonitrui lapidem: & Wetterſtein, id eſt, Tempeſtatis lapidem. Eiſdem verò tribus nominibus Ceraunias Cerauniā quoq; interpretatur, niſi quod à leuitate differentiā addit, groß glatt Krottenſtein, &c. cum Ombriæ Brontiæq; non læues ſint, ſed partibus quibuſdam inæquales, alijs eminentibus, alijs humilioribus. Chelonitis Chelonitidē verò, ein kleinen Krottenſtein, hoc eſt, Batrachiten minorem. Nos plura de his omnibus, minori verò in primis, ſcripſimus in libro De Quadrupedibus Ouiparis, capite de Ranis rubetis G. Brontia gemma capitibus Teſtudinum ſimilis eſt, & cum tonitruis cadit, vt putant: & fulmine tacta reſtinguit, ſi credi-

credimus, Plinius. Vnde Brontiam quoque, alio nomine Chelonitin vocari posse apparet. Ego testudinei capitis similitudinem in nullo adhuc lapide animaduerti: Batrachitæ verò dicti minores nostri, cum rotundi ferè & caui sint, globi dimidiati instar, specie sua connexa chelonium, hoc est, operimentum seu testam testudinis potiùs, quàm caput eius referunt. At si testudinis nomine structurã cameratam accipias, & in ea caput appelles medium summumq́ veluti modiolum, quem Aristoteles in libro de mundo ad Alexandrum, vmbilicum appellat, pulchrè sanè videtur quadrare similitudo: etsi lineæ quinque in Ombria à medio procedãt: in structura, quaternæ, &c. Græcè verò Cheronitidas, diuersos lapides, à testudinum animalium tegumenti figura sic nominabimus.

Ombriorum species à Ioanne Kentmano ad me missa.

Luteus hic lapis (inquit Kentmanus) ex Ombriorum genere eſt vnus, niſi quòd compreſsiore eſt forma, vt notulæ in eo minùs conſpicuæ ſint, quàm in altioribus & maioribus.

Ceraunia quoq; (inquit Ge. Agricola, vel Ceraunias potiùs, vt paulò antè monuimus,) ex eo nomen inuenit, quòd cum fulmine vt vulgus credit, cadit. Nec tantùm in Carmania naſcitur: ſed etiam in noſtris agris. Caret ſtrijs & lineis: atq; in hoc differt à Brontia. Læuis verò eſt: & nunc rotũ-

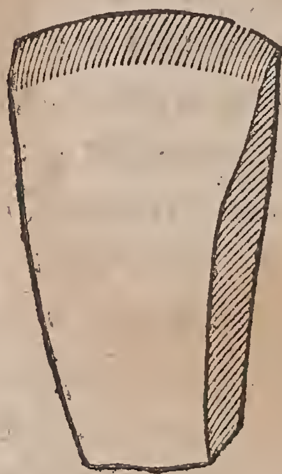
da,

da, nunc oblonga. Eius genera colori bus distinguuntur. nam alia partim est candida & pellucens, partim fusca: alia nigra est, alia rubet. Hæc ille. Ex quo Germanica etiam eius nomina paulò antè cum Brontia posui. Plinius lib. 37. cap. 9. post Ceraunïæ gemmæ candidæ mentionem, Sotacus (inquit) & alia duo genera fecit Ceraunïæ, nigras, rubentesq́ue, ac similes eas esse securibus. per illas quę nigrę sunt & rotundæ, vrbes expugnari & classes, easq́ue betulos vocari: quæ verò lõgæ sunt, ceraunias. Faciunt & aliam, raram admodum, & Parthorum Magis quæsitam, quoniam nõ aliubi inueniatur quàm in loco fulmine icto.

Bætylus quidem, vel abadir, apud Grammaticos (Hesychium & Phauorinum) vocatur saxum, quod pro Ioue Saturnus in Libano Ilij monte deuorârit.

Lapis quem vir nobilis quidam & rerum naturæ studiosus mihi pro la-

pide fulminis (Germanicè eũ Stral-hammer vocabat, dono dedit, cuius hîc iconem adiunxi: longus eſt digitos quinque, latus verò tres quà latiſſimus eſt, nẽpe ſub infimam partẽ, qua cunei inſtar vtrinque attenuatur, & totus planè cuneũ refert: craſsitudo ei pollicaris, qua craſsiſsimus eſt, circa medium ſcilicet: vbi caput & latera angulis clauduntur, vt quadrangula corpora: in cuneo verò anguli coëunt, vt in aciem ſecantẽ exeant, craſſitudine infra medium paulatim attenuata. Germanico nomine Straal-hammer, id eſt, fulmineum malleũ vocabat. Color in albo fuſcus, circa caput plus nigredinis eſt. Grauiſsimus eſt duriſsimusq́, ſilici vulgari, è quo

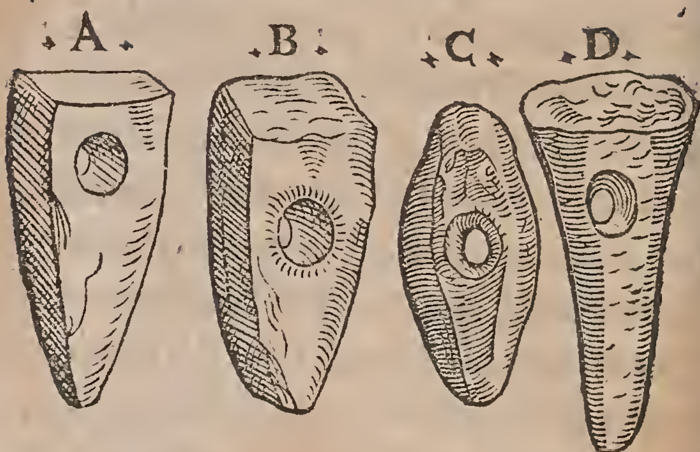
ignis

ignis excutitur, similis substãtia: & ex ipso quoq; ignis similiter dicitur. Cultrorũ & ferramentorũ, quæ in eo ducunt, aciem dirigit, non etiam acuit. De hoc genere nimirũ sentit Cardanus, scribẽs: Obscurè nitet lapis fulmineus, quẽ lima non tangit. Nam meus quoq; non sentit, propter summã durissimamq́; læuitatẽ, ne in angulis quidem. Cerauniæ lapides sunt (inquit Christoph. Encelius) quos Germani vocant Donnerstein. cadunt de nubibus cũ tonitruo. Reperiũtur in* Grania: item in Hispania candenti colore vt ignis fermé. [*Hæc fortè de Ceraunia gemma potiùs veterum aliquis dixerit.*] Inueniuntur etiam hinc inde in Germania, præcipuè ad flumina, vt ad Albim: vbi ceraunias gemmas [*ego lapides simpliciùs hos dixerim,*] crystallo similes, infectos colore cœruleo inueni, diuersæ formæ. nonnunquam sicuti clauas: nõnunquam tanquã pyramidẽ, vt repręsentarẽt caput saccha

rinum, (seu è saccharo metam.) Integras tamen nunquam inuenire potui, forsitan propter vim fulminis, qua excutiuntur nubibus, & resultationem in terram. Harum vim esse prædicant (*hæc ex Marbodeo*) prouocare dulces somnos, & valere contra fulmina: itẽ facere ad prælia & causas vincendas. Hæc Encelius: qui certè Ceraunium gemmam, quam nos capite secundo Asteriæ nomine descripsimus, cum lapide è nubibus cadente, confundit, sicut & Marbodeus. Solinus in fine capitis 23. quod est de Germania: Ceraunianiarũ genera (inquit) diuersa sunt. Germanica candida est: splendet tamen cœruleo: &, si sub diuo habeas, fulgorem rapit syderum. Similiter autem & Marbodeus & Albertus Magnus, Germanica, legerũt: cum ex Plinij libro 6. cap. 23. Carmanica sit legẽdum: deq; gemma, non lapide intelligendũ. Vidi ego & alium apud eundem nobilem virum, meo (quem is do-

donauit) cuius iconem exhibui, similem, figura eâdē cunei: sed multò maiorē, nigrum, & pertusum foramine rotūdo: quod quidem nulla arte, sed impetu motus factum cōijciebat. Sic & discus lapideus perforabatur, vt ad proijciendū (ligno fortè inserto) idoneus fieret: & hoc ipso distinguitur à solo Græcis dicto, vt in Differentijs vocū annotauit Ammonius, his verbis: Δίσκος μὲν ὅτι λίθος τετρημένος: σόλος δὲ τὸ χαλκοῦ ὁλοσφύρειον, &c. Ex his ergo Ceraunorum lapidum differentijs, alios cuneiformes, alios discoides, δισκοειδεῖς: alios verò clauiformes, non à claui, sed clauæ, similitudine: qualem & Encelius se vidisse scribit: nosq; pictum talem à Kentmano accepimus, iconem tamen omisimus: alias verò ab eodem missas species eorum quatuor sequenti pagina subijciemus, literis distinctas, A B C D.

Δίσκος. Σόλος.

A. Hunc lapidem, inquit Kentmanus, fulmen per molam, quæ à ventis agitatur, magna vi iecit Torgæ, anno 1561. Maij 17. qui erutus deinceps ab adolescente fuit, eius formæ qua hîc depingitur: latitudinis trium ferè digitorum, longitudinis autem quinque, Bisalte lapide, quo fabri apud nos incudis loco vbi effoditur, vtuntur, durior. Sic ille. Dixeris autem hanc figuram σφυροειδῆ, quòd σφυρὰν à Græcis dictũ mallei genus, ligneum à nostris ein Schlegel præ se ferat, duplicẽ præsertim vel vtrinque capitatam: sicut & Zygæna piscis suo capite, &c.

B. Ce-

B. Ceraunius alius, eiusdem cum præcedēti coloris,(hoc est, nigri, partibus quibusdam in cœruleū vergentibus;) sicuti & duritiæ atq; ponderis eiusdem. Forma differt. huius enim cuneus, illius malleus est figura. Perforati omnes. Prope arcē Iuliam (quæ nobis est Culenbergū) terra effossus fuit, fulminis ictu per ingentem quercum deiectus. Sic ille. Videtur autem hic esse lapis, de quo Sotacus apud Plinium scribit, figuram habere securi similem: quoniam nimirum figura est lata, & in cuneum ceu aciem exit: & foramen adest, quod tanquam in securi manubrió ve inserendo factum videri potest, præsertim cum altiùs situm est.

C. Alia alterius figura.

D. Hunc lapidem (inquit Kentmanus) in pago Siplitz, impetu fulminis, intra terrā vineæ, per quercū quendā deiectū, rustici effoderunt, & quæstori Torgensi dono attulerunt.

Est præterea quintus, cuius figurā à Kentmano missam non apposui: niger & aliorū omnium maximus: sphyroidi prædicto ferè similis: de quo idem: Hunc grandem (inquit) lapidē præsentis formæ & magnitudinis (*pictum ipse misit digitos ferè decem longum, latum autem sex,*) ciuis quidam Torgensis fide dignus faber murarius effodit Viennæ in Austria, in cella quadam, vbi opus fecit, vlnis duodecim intra terram, fulminis impetu eò per testudinem iactum. Sunt qui omne hoc fulmineorum lapidum genus Germanicè Stralkeil, è fulmine & cuneo cōposito vocabulo: alij Stralpfil, id est, fulminis pilum aut sagittā, quod nomen Belemnitæ maiori etiam tribuitur: de quibus nimirū Cardanus quoque sentit, cum scribit: Sunt & Ceraunij formâ, vt ferūt, pyramidis. Stralhammer verò, id est, fulminis malleū, illum propriè qui cuneum referens perforatus est. Et ferunt aliqui, penes quos

quos fides esto, orgyiarum nouē profunditate hos lapides terrā subire fulminis impetu actos: & singulis postea annis ad orgyiam vnam ascendere, ac sic paulatim terræ superficiei appropinquare. Hoc etiā accepi; colore viridi interdum reperiri genus illud cuneiforme primo loco exhibitum: veri autem Cerauniæ experimentū esse; si lapis totus tenui filo, ita obuoluatur, vt filum nusquam duplicetur; & lapidis nihil appareat, sic prunæ imposito lapide, si genuinus sit, filum madescere, non vri, aiunt. Fulminis quidem figuram, qui pingendo exprimere conantur, veteres ac recētiores; longè aliam exhibēt quàm horum sit lapidum. Lapis è cœlo delapsus, anno Salutis 1 4 9 2: qui Ensishemij in templo suspensus visitur, pondere trecentarum librarum ciuilium; vt audio, (nisi fortè iam imminutus est multis fragmenta auferentibus;) nullam (puto) certam figurā habuit;

Particulam eius celeberrimus eius vr bis medicus Ge. Pictorius ad me misit, à saxo arenario duritie parum differente. In Capite de fossilibus quæ Aquatilium animantium figuras refe runt, lapidem Astaci fluuiatilis caudę non dissimilem exhibebo, quem vir quidam eruditus Ombriæ nomine è Saxonia olim misit. Hoc penè præterieram, in locis quibusdam Heluetiæ Crystallum, Straalstein, id est, fulminis lapidem vocari ab indigenis, siue à fulmine cadere gigní ve ipsum ꝑsuasis, figurâ lapidis ad id inuitante: siue abiecta prima Latini Græciq; voca buli syllaba, facto nomine. Postremò Gallos audio, lignum in lapidis natu ram conuersum, (si modò lignũ id ali quãdo fuit: Petrus Bellonius enim pu tat nunquã hoc lignum fuisse: sed tale statim à natura factum) vulgò lapidem fulminis, *Pierre de foudre*, nominare. Inueniri aũt in quibusdã Galliæ locis magna eius frusta in agris, quæ ædifi-

dificijs etiam adhibeantur. Sunt qui Glossopetras etiam dictas, Ceraunijs lapidibus cognatas putant: nó figura, sed substãtia, durissima solidissimaq; vtrisq;, & splendida superficie, sed magis in Glossopetris: quas audio â Missnensibus etiam Donnerkeil vocari: ab Italis autem Saëte, id est, sagittas.

Astrapiæ in candido aut cyaneo discurrunt è medio fulminis radij, Plinius libro 37. cap. 11. Sensus est radios quosdam ceu fulminis è medio veluti centro lapidis astrapiæ dicti circũferentiam versus extendi. Quærendum autem an Belemnitis fortè cógener hic sit: cuius species vna tales diffundit radios, quasi fulminis; siue veri fulminis etiam radij quidam sunt: siue alia eius figura est, qualis à pictoribus exprimit. Et vulgò etiã quibusdam in locis Germaniæ Belẽnites hic radiatus, à fulmine denominat. Eius figuram dabimus infrà, cap. 6.

Chalazias grandinum & colorẽ &

figuram habet, adamantinæ duritiæ. Narrant etiam in ignem additæ manere suum frigus, Plinius: qui ipsum etiã Adamantem igni inuictum esse scribit, & nunquam incalescere. Chalaza quidem Græcis grandinem significat. Idem fortè aut simillimus fuerit Alectorias, è ventriculis gallinaceorum, crystallina specie, magnitudine fabæ: de qua infrà Cap. 14. Ad coniecturam accedit, quòd vt Chalaziæ adamantina est durities: ita & Alectoriæ fortè, hoc enim Milonem Crotoniensem vsum in certaminibus, inuictum fuisse videri volũt, vt scribit Plinius: tanquam è durissima eius natura in ictibus inuicta, sicut & adamantis, gestantem quoq; inuictum atque indomitum præstare posset. Faciles enim ad superstitionem & credulitatem multorum animi, in ijs presertim quæ cupiunt & optant, friuolas huiusmodi & magicas ab aliqua rerum similitudine ductas facultates cómi-

niscun-

niſcuntur. Quod autem Marbodæus & Albertus Magnus, (in cuius libris Galaſia vel Geloſia pro Chalazias perperam ſcribitur,) addunt, non incaleſcere igne hunc lapidem, & ꝑpetuò frigidũ eſſe, quis facilè credat? cum ne cryſtalli quidem perpetui alpium frigoris alumnæ ignium calori reſiſtant: nec Adamantes, quibus nihil in rerum natura durius. Sed Marbodeus ſimpliciter hoc ſcribit, Albertus dubiè: Tantæ, inquit, frigiditatis eſt, vt vix vel nunquam calefieri poſſit: quare & iræ & libidinis feruores, & huiuſmodi calidas paſsiones extinguit. Orpheus ſimiliter de Cryſtallo canit, ab ea quidem Soli oppoſita in lignis aridis excitari ignem: è quo ſi mox rapiatur, frigidam adhuc eſſe: & renibus (calidis nimirum & ad libidinem pronis) appoſitã, eis mederi, Vnde apparet in multis Chalaziã & Cryſtallum conuenire: ſed illum grandinis figura & adamantina duritie ex-

cellere. Orpheus in poëmate, quo lapides contra serpentium morsus salutares describit, vltimo loco meminit Chabazij: quod ego vocabulum planè deprauatum iudico pro Chalazio: vt carminis causa Chalaziũ pro Chalazia dixerit. Scribit autem ab eo refrigerari febrim, (sic enim νοῦσον πυρόεσσαν interpretor:) & ictus scorpionum sanari.

Iris. Proximum Ceraunię nomen [inter candidas gemmas] apud Parthorum magos habet, quæ appellatur Iris. Effoditur in quadam insula Rubri maris, quæ distat à Berenice lx. M. pass. cætera sui parte Crystallus. Itaq; quidam radicem Crystalli esse dixerunt. Vocatur ex arguméto Iris. Nã sub tecto percussa Sole, species & colores arquus cœlestis in proximos parietes eiaculatur, subinde mutans, magnaq; varietate admirationem sui augens. Sexangulum esse vt Crystallum constat. Sed esse aliquas scabris lateribus

bus & angulis inæqualibus dicunt, in Sole aperto proiectas, radios in se cadentes discutere: Aliquas verò ante se proiecto nitore adiacentia illustrare. Colores verò non nisi ex opaco reddunt, nec vt ipsæ habeant, sed vt repercussu parietum elidant: optimaq́; quę maximos arquus facit, simillimosq́; cœlestibus. Est & alia Iris ceræ similis & prædura: quã Horus in Perside nasci tradit. Similis est aspectu, sed non eiusdem effectus quę vocatur Zeros, Zeros. alba nigraq́; macula in trãsuersum distinguente Crystallum. Hæc Plinius lib. 37. cap. 9. ¶ Crystallus (*Crystalli species*) quæ exposita Solis radijs per ianuã, ostium, fenestrã, rimámve penetrãtib⁹, figurã & varietates colorũ arcus cœlestis iacit in ꝓximũ parietẽ, ex effectu Iris nominat̃. Talis autẽ est in primis cãdida & lympida, suã natura sẽ habẽs figurã. i. sexãgulã. Etẽ angu li ĩ causa sũt, cur Solis radios excipiẽs arcũ ĩ pariete faciat repcussu. quinetiã

in eiuſdem vno aut altero angulo, ſi conſpicitur luci obuerſa, intus colores arcus cœleſtis vidētur. Reperitur hæc in iam dictis regionibus, (*alpibus Sedunorum & Germanorum, &c.*) vnà cū cæteris Cryſtallis. ſed præcipuè in Saxonibus ad Viſurgim, &c. in montibus inter Treuiros & Rhenum ſitis. Eſt altera Iris minùs candidi q̄ Cryſtallus coloris, quæ luci obuerſa, luteo citri colore fulget. atq; ob id à gemmarijs Citrina [Citrin] nominatur. Veteres eâdem de cauſa ceræ ſimilem eſſe dixerunt. Quia verò minùs candida eſt Cryſtallo, minùs pellucet, magisq́; ſpiſſos colores arcus cœleſtis in proximos eiaculatur parietes. Reperitur in Miſenæ & Boëmiæ metallis, ac ferè in ijſdem locis in quibus Cryſtallus: &, vt Horus ſcripſit, in Perſide: quæ cum prædura ſit, noſtra non multùm eſt dura, ſed ferè mollis & fragilis. Cryſtallus quidem in aliam quàm angulatam figuram formata, non arcus cœleſtis

lestis colores, sed sui similes iacit in proximum parietem. Hæc omnia Ge. Agricola libro 6. de natura fossilium.

¶ Audio & aliam quandam gemmam Wese Germanis dictam, (quo nomine tamen Agricola gemmas diuersas interpretatur, Asterium, Eristalim, & Opalum,) cœlestis arcus colores ad parietes reddere. Video & in alijs quibusdã albis ac pellucidis corporibus, vt lapidis Specularis & Salis gemmei, cum pars aliqua fatiscit aut rimam habet, latentem fortè intus, ictu aut casu aliquo conceptam, Iridis colores intrinsecus reddi. In Murrhinis vasis sunt qui maximè laudent extremitates, & quosdam colorum repercussus, quales in cœlesti arquu spectantur, Plinius lib. 37. cap. 1.

Est inter Iaspidis species, inquit Plinius, quæ nubem complectitur, & alia quæ niues imitatur. Et alibi, Leucopetalos candorem niuis ex auro distinguit. Iaspis πηλιὸς cognomine, Nubes. Nix.

ſimilis eſt niui, Epiphanius.

Ros. Droſolithus varij coloris lapis eſt: qui igni admotus velut ſudorem emittit, vnde nomen ei à rore: vt Camillus Leonardus libro ſecundo de lapidibus ſcribit, authore nullo nominato. Ego non vni lapidum generi proprium hoc putârim: ſed omnibus fortè qui valde ſolidi & læuiſsima ſuperficie ſunt, vt Ceraunio, Gloſſopetræ, &c. & qui aquam continent, vt Enhydro.

Fumus. Ad Meteora vapor etiam & fumus pertinent. Cum & in aëre conſiſtant, & aliquid in eo gignant. Inter Iaſpidis ſpecies eſt quædam veluti fumo infecta, quæ capnias vocatur, Plinius. Et alibi: Capnites quibuſdam videtur ſuum genus habere, plurimis ſpiris fumida, vt ſuo loco diximus: in Cappadocia & in Phrygia naſcitur, ebori ſimilis.

DE

DE LAPIDIBVS ET METALLIS, quæ denominantur à rebus terrestribus inanimatis. Cap. IIII.

ARenarum similitudo est in Ammochryso, velut auro harenis mixto, Plin. De hoc paulò pòst plura.

Hammites ouis piscium similis est, & alia velut nitro composita, prædura alioquin, Plinius 37.10. Est autẽ locus obscurus, & (vt suspicor) deprauatus, in his verbis, & alia velut nitro cõposita: quibus omissis, clarior esset sententia. Quid si pro ijs substituas? & tota velut arenis composita, sic enim etymologię ratio constaret, quũ ab ammo siue hammo, quæ Græca dictio arenam significat, deriuetur. Aliq legũt Am̃onites, qđ minùs placet. neq; em̃ ab ἄμμος, ἀμμονίτης, sed ἀμμίτης rectè formari potest. Ammonites, inqt Agricola, ex arenis ita cõponit̃, vt ouis pisciũ quod ad figurã attinet, similis videat̃ esse: nitro † interdũ, qđ

† Quasi apud Pliniũ rectè sic legatur.

ad ſubſtantiam & colorem. Id genus lapides inueniuntur in Saxonibus ad Alfeldam & Hildesheimum, nucis iuglandis magnitudine, aliquando etiã maiores. Sunt eiuſdem generis ſaxa, quæ in ſeptimo libro perſequar. Hæc ille.

Ex tribus figuris hîc expreſsis, prima eſt lapidis ex multis veluti piſis cõcreti, quem Piſolithum vel Orobiam dixerim, (Germanicè Erbsſtein,) vel Ammoniten Ammitén ve maiorem. Vide infrà cap. 7.

Secunda Ammonitem ſiue Hammitẽ (aſpiratio n. addi vel omitti poteſt,

test,) minorem: qui oua piscium minora, vel aranearum refert, aut papaueris miliíve semina conglobata: (vnde & Meconites & Cenchrites Plinij nominari posset:) Agricola Rogenstein vel Ragenstein interpretat, quod tamen nomen saxo arenario quoque tribuit. Hunc lapidē Berna ad me misit vir doctissimus, sacrarum literarū interpres Benedictus Aretius, duplicem: album, è Iura monte: ruffum ex Cinereis Bernensium ditionis montibus, quos Aeschepirg vocāt. Eundem autem (vel paulò maiusculis granis) priùs miserat nobilis medicus, Ioannes Kentmanus Dresdensis, q & alios permultos misit. Videtur autem totus quasi ex arenulis rotundis conflatus: ideoq; ouis piscium similis, quæ recentiores quidam arenida cognominarunt, hoc est, ψαθυρὰ & friabilia. Confriatur autem & resoluitur facilè hic quoq; lapis in arenulas siue granula è quibus constat. quæ quidem sin-

gula prædura sunt, insipida & inodora. Germanico nomine Ragenstein interpretatur Agricola: nos oua pisciũ Rogen, (per o. in prima syllaba, non per a.) nominamus. Eodem verò nomine Saxum arenarium quoq; Rogenstein (ibi n. per o. scribit) & Sandstein appellat. Plura lege mox in Stalagmite.

Tertia Thermarum Carolinarum in Bohemia guttas, in lapideæ formæ veluti pisa cõuersas, quæ gypsi aut calcis planè naturam, colore & substantia præ se ferunt.

Ammonitrum. Ab hoc Ammonite, siue Ammite potiùs, plurimùm differt Ammonitrum à Plinio dictum, lib. 36. cap. 26. massa quædam ex harena alba & mollissima, quæ pila molaq; teritur. Dein miscetur tribus partibus nitri ponde re vel mensura: ac liquata in alias fornaces transfunditur. Ibi (inquit) fit massa quæ vocatur Ammonitrũ. atq; hæc recoquitur, & fit vitrum purum,

ac

ac massa vitri candidi. Iam verò & per Gallias Hispaniasq; simili modo harenæ temperantur. Sic Plinius. Hodie vitri loco cinerem herbarum quarundam, vt alkali dictæ, & silicis substitui puto. Aliqui tamen vitri loco salem fossilem: aut si deest, marinum factitiúmve alium: aliqui etiam ex arboribus cinerem ponunt, Agricola teste.

Cæterùm vt Hammites totus arenulis rotundis constat: ita Stalagmites, aptè sanè à doctissimo viro Georgio Fabricio dictus, è guttis itidem rotundis, in lapidem gypseæ substantiæ conuersis, totus coagmentatur. de quo sic aliquãdo ad me idẽ Fabricius scripsit: Ham̃ites alius est à Stalagmite: sic em̃ noĩo q̃ è guttulis calidarũ in terra arenaria format: q̃ ꝓ qualitate terræ, modò cãdid⁹, modò griseus, (fuscus:) ꝓ quãtitate aq̃ guttatim defluẽtis, modò pisorũ, modò coriãdri refert magnitudinẽ: & reperiunt in vna massa plurimi quasi fauis inclusi, & Stalagmites.

eximũtur ea ceu grana. Hammitæ verò corpus vnum eſt, ſaxea duritie: & ex vna fit materia, aut ex ſola harena, qui coloris cinerei effoditur in Pruſſia, eo loco qui Hortus roſarũ nominatur: aut ex ſucco lapideſcente, qui eſt candidus. Vtriq; ſunt inſperſæ micæ coloris argentei. Stalagmites copioſiſsimus eſt in thermis Carolinis prope Schlacceualdam, Caſparis Pflugij oppidum in Boëmia.

Stalagmitæ iam dicto perſimilis eſt lapis quem ego Piſolithum aut Orobiam voco, quòd è multis ceu piſis vel eruis cõſtet, præduris, & quæ dentibus frangi nequeant, colore fuſco. Hic non malè Hammites maior appellaretur, Germanicè **groſſer Rogenſtein/oder Erbsſtein.** Plura vide infrà capite octauo.

Cæterùm vt Stalagmites è guttis ſuam formam ſeruantibus coit: ſic vbi deſcendunt in longitudinem guttæ, & veluti ſtirias efficiunt, (quales è niuibus

niuibus liquatæ tectorum alibíve aquæ, rursus antequam defluant gelu astrictæ pendent, pyramidum specie, plures plerunq; pariter, magnitudine inæquali:) aut inæqualiter protuberantem chœradum siue strumarũ specie; lapides gignuntur, quos Wallstein Germani vocant, ab eo quòd ossa ferruminare credantur emplastris additi. dependent autem, ni fallor, à saxis ferè, per quæ crassior aqua & frigidior, paulatim defluit: vt in arce Bruneggo nõ procul Lenceburgo in Heluetijs: & prope catarrhacten Rheni inferiorem ad Lauffeburgum oppidum in proximo monte, qui planè stirijs similes sunt, oblongi, teretes, nisi quod in mucronem vt pyramis exeunt, albi, pellucidi. Inueniuntur & tofi substantia alibi, vt in Hungaria Dacico seu Septemcastrensi tractu.

A metallis denominata fossilia, & primùm ab auro.

Chrysites. Ad cotes, ad quas lapides cæteros atterunt, accommodatæ atq; vtiles sunt crustæ saxi, inter Penicam oppidum & Roseburgum arcem in Misena reperti: vt quondã lapis Thebaic⁹ interstinctus aureis guttis: & ex Chalazio Chrysites, Ge. Agricola lib. 7. de nat. fossilium. Et alibi: Coticulam alij chrysitida nominant, quòd aurum ipsi attritum colore, tanquam, trutina examinet.

Phloginos, (id est, flammeus: sic enim lego, non Philoginus) quoniam armatura aurei coloris obductus esset, Chrysites est appellatus. is verò ostreæ Atticæ assimulatus inuenitur, vt Plinius scribit, in Aegypto, Idẽ lib. 5. de nat. fossiliũ. Ego pro ostreæ repono ochræ. hæc enim Attica probatur, & color aureus accedit. Pyritẽ in Cypro reperiri volunt, vnum argẽteo colore, alterum aureo.

Spuma

Spuma argenti optima, quã chrysitin vocant: secunda, quã argyritin, Plinius. Non igitur rei vnius appellatiuũ nomen est, sed adiectiuũ, masculino genere ὁ χρυσίτης: fœminino, ἡ χρυσῖτις. quare & terra chrysitis dicit̃, id est, aureola, vbi sunt frusta auri: & Polluci χρυσίτις λίθος, lapis Lydius quo aurũ exploratr: & χρυσίτις ψάμμος Herodoto, arena quæ alijs ammochrysos.

Ab auro p̃terea denominant̃, Chrysocolla, Chrysolãpis, qui & Topazius, pallidi coloris die, & noctu ignei: Chrysolithus: Chrysophis gẽma aurum videt̃ esse, Plinius 37.10. mihi Græca hæc dictio nõ arridet, malim χρυσοφανὴς, aut χρυσόφαης; vt ἡδυφαὴς, id est, suauiter splendens, epitheton Succini apud Dionys. Afrũ, sicut χρυσαυγὴς eiusdẽ ibidẽ. Hęc Succini species auri instar splendida, Chrysolectrũ dicit̃ à Plinio, quasi coloris aurei, 37. 3. hãc ex Callistrato scribit matutino gratissimi aspect⁹ esse, rapacissimã igniũ, &c.

Aliqui chryſoelectrũ ſcribũt quinque ſyllabis: ſed meliùs ſcribitur chryſelectrum, χρυσήλεκτρον, vt χρυσήλατος, &c. Et apud Plinium eiuſdem libri cápite 9. Appellant, inquit, aliqui (*malim aliquæ, ſcilicet chryſolithi, &c.*) & Chryſelectri, in colorem Electri declinãtes: matutinus aſpectus iucundior. Videtur autem ſui oblitus, gemmam propriè dictam, & chryſolithi ſpeciẽ hîc faciens, ſuprà autem Electri propriè dicti, id eſt, ſuccini: à cuius colore nomen etiam Electro metallo communicatum eſt. Topazij duo genera faciunt, Plinius lib. 37. cap. 8. praſoidẽ, atq; chryſopteron ſimilem Chryſopraſo: quorum alterum, id videtur eſſe cuius fulgor in auri exit colorem: cuius in pallidiorem, alterum, Agricola. Chryſopraſus quidem legitur Apocalypſeos cap. 21. Aliqui non rectè Chryſopraſiũ quinq; ſyllabis ſcribunt. Plinius lib. 37. cap. 5. cum de beryllis ſcripſiſſet, ſubdit: Proximi q̃

vocan-

vocantur Chrysoberylli: & sunt paulò pallidiores, sed in aureum colorẽ exeũte fulgore. Vicinum genus huic est pallidius, & à quibusdam proprij generis existimatur, vocaturq́ Chrysoprasus. Et cap. 8. Vilioris turbæ viridantium prasius est: cuius alterũ genus sanguineis pũctis obhorret: Tertium virgultis tribus distinctum est, candidum. Præfertur his (*sic enim lego*) Chrysoprasus, porri succũ & ipsa referens, sed paulùm declinans à Topazio in aurum. Et cap. 11. Colos appellauit Chrysoprasum herbaceus. Pro Chrysopraso indocti Chrysopassum scribunt: χρυσόπαςος quidem Græcis auro vel aureis punctis conspersum significat: χρυσόπαςος τάπης, tapes auro intertextus, apud Chrysostomum legitur. Sapphirum regiam χρυσόςιγῆ Epiphanius cognominat: qui & Chrysolithon alio nomine Chrysophyllon vocari tradit. Coralloachates guttis aureis Sapphiri modo distingui-

tur, Plinius.

Arenarũ similitudo est in Ammochryso (*aliàs Hammochryso,*) velut auro harenis mixto, Plinius. Vt Magnetis lapis est (inquit Agricola) argentei coloris, ita aurei Ammochrysos. arena tamen est magis quàm lapis, prorsus auri colore simillima, vnde nomẽ inuenit: non ex eo, vt Plinius scribit, quòd veluti auro arenę mistæ sint. Metallici nostri appellãt nomine ex fele & auro ducto (Katzengold, vel Strãgold:) nihil enim auri in se continet. Hinc conficitur aureus puluis, quo q scribunt, arenæ loco vtuntur. Hæc ille. Mihi hæc etiã Magnetis aurea dici posse videtur: quòd ita auro similis sit, vt Magnetis argento, de qua postea. Ego Ammochryson in glebula habeo, quę in arenas facillimè resoluitur, omnes ex æquo aurei coloris, vt non idem sit Ammochrysos composito nomine, & soluto ἄμμος siue ψάμμος χρυσῖτις, id est, arena aureola, vti apud

pud Herodoto appellatur: qualis nimirum in fluuijs quibusdam reperitur. quos Latini auriferos cognominant, χρυσοῤῥόαι Grę cis fluuij aliquot, ceu proprio nomine dicuntur, quorũ aliqui non arenas modò aureas, sed ramenta etiam & massulas auri deferunt. Huiusmodi ψήγματα seu ramenta auri arenæ terræq́ permixta, à chrysoplytis artificibus, vt Budæus nominat, in Chrysoplysijs officinis lauando separãtur. Est & chrysulca aqua Budæo, qua ita lauant res inauratas, vt nihil depereat. De Ammochryso plura leges apud Georgium Fabricium in libello de Metallicis, capite de auro. ¶Inter Chrysolithos sunt & Melichrysi, veluti per aurum syncero melle translucente, quas India mittit, quanquã ad iniuriam fragiles, Plinius 37.9. Fiunt & Leucochrysi (inqt ibidem inter Chrysolithos) interueniente candida vena. Leucopetalos candorẽ niuis ex auro distinguit, Idẽ.

Aurichalcum quoq; ab aureo colore nomen traxisse videri poterat, nisi ὀρείχαλκον scriberet Græci, vetustiores etiam. Auripigmento verò, color aureus qui inde pingitur, quin nomē dederit, dubium non est. Cornu Ammonis & alij quidam lapides, armantur interdum ita, vt eorũ arma ex auro vel orichalco polito plerunq; esse facta videantur, Agricola.

Argenti colorem imitatur Aspilates altera, Plinio. Androdamas (gemma) argenti nitorē habet vt adamas, quadrata, & semper tessellis similis, &c. Eadem sitan alia Argyrodamas, autores non explicant, Plinius 37.10.

Galaicos eidem Argyrodamanti similis est, paulò sordidior. & Atizoë argenteo nitore fulget, &c. Argentum viuum, quod Græci ὑδράργυρον & ἄργυρον χυτὸν vocitant, omnibus notissimum est, λιθάργυρος, id est, spuma argenti, optima quam chrysitin vocant: secunda quam argyritin, Plinius.

nius. Argyrites colore argenti lapis est, habens stigmata aurea, Obscurus.

Pyriten in Cypro reperiri volunt, vnum argenteo colore, qui & argyritis à Democrito cognominari videtur: alterum aureo, Hermolaus. Dicitur & ἀργυρῖτις terra, è qua foditur argentum: & ἀργυρῖτις ψάμμος, id est, argentei coloris arena, nominat Dioscoridi libro 5. cap. 101. Et ἀργυρίτιδος φλέβος venæ argentariæ, ab Aristide.

Cæterùm vt superiùs in Auri mentione Ammochryson & ἄμμον, seu ψάμμον ἀργυρῖτιν differre monui: similiter circa Argentum, Magnetis ceu Ammochrysos fuerit, hoc est, corpus argento simile: Germani Katzensilber appellant, & Silberweyß: alij Glimmer/Talk. Mica verò, arenæ instar, ἀργυρίτις ψάμμος: quæ itidem à Germanis Glimmer vel Katzensilber nominatur æquiuocè: cum Magnetidi veriùs hæc nomina quadrent: Mica verò cō posita à lapide aut arena nomine, me-

lius Steinglimmer vel Sandtglimmer diceretur. Constat Magnetis ex crustis vt lapis specularis, argentei nitoris: nec est friabilis, vt fossilium pleraque, sed fragilis cum in partes duas diuidi possit: Multa de ea diligẽter Ge. Agricola libro 5. de natura fossilium. Magneti (*Magnetidi lego, vt à Magnete lapide distinguã, etsi veteres non ita distinxisse puto,*) inquit idem ibidem, colore similis est mica, natura dissimilis. Etem̃
Mica. argẽtei est coloris, sed igni consumit. In lapidibꝰ, marmoribus, arenis lucet, ita his agnata vt separari non possit.

Ab ære, quod Græcis χαλκὸς est, denominatur chalcanthum, χάλκανθον, quasi ærifloram dicas composito vocabulo: quod ex ære aut metallis æris efflorescere quodammodo videatur: vitriolum recentiores vocant, à quadam vitri similitudine, viridis præsertim: similiter enim pellucet. Germani vulgò Cupri aquam vocitant. Celsus atramentum sutorium interpretatur.

cui

cui cognata est chalcitis, χαλκῖτις, ἡ. q ceu lapis quidam rubicundus est, ex quo æs ipsum excoquit. A chalcantho aũt plurimùm differt χαλκοῦ ἄνθος, id est, æris flos, duobus nominibus appellatus, vt norunt medici. Aeris colorem imitatur chalcites, teste Plinio inter lapides, lib. 37. cap. 11. videtur autem non alius lapis, quàm metallicus ille, de quo iam dixi intelligendus: & is siue χαλκίτης, ὁ. vt subaudiatur λίθος: vel χαλκῖτις, ἡ. absolutè, aut γῆ aut συπτηρία subaudiendo, dici posse. nam apud Hippoc. legitur γῆ χαλκῖτις, id est terra æraria, nec aliud q̃ chalcitidem simpliciter dictã significat, teste Galeno in Glossis: & χαλκῖτις συπτηρίη, pro pro eadem simpliciter dicta Chalcitide. Quanquã Plinius lib. 35. cap. 15. de generibus Aluminis agens: Hoc quoque (inquit) fit ex lapide, ex quo & id Chalcitin vocãt: vt sit sudor quidam eius lapidis (nempe Chalcitidis) in spumam coagulati.

¶ Balanitæ genus alterum, æris Co-
rinthij colorem imitatur, vt Plinius
tradit. Chalcophonos nigra eſt (gē-
ma,) ſed illiſa æris tinnitum reddit,
tragœdis, vt ſuadent, geſtanda, Plini-
us lib.37.cap.10. Sic & Pirnenſi mar-
mori ſimile Hanoberanum, lapidi p-
cuſſum, tinnitum reddit, vt obſerua-
uit Agricola. In alpibus reperitur
ſaxi fiſsilis genus rubicundum, quod
mutua colliſione laminarum in quas
ſoluitur, ſonũ argutũ æris propemo-
dũ lædit. Alabaſtritæ aut Phengitæ
genus è quo ſpecularia fiant, & quod
digito percuſſum vitri aut æris modo
ſonet, quale ſit, iam ſuprà inter ea quæ
ab igne denominantur dixi. Oſtra-
cias quoq; digitis percuſſus, tanquã
olla ſonitum edit, Agricola teſte.

Chalcedonius apud veteres nullus
eſt: quod moneo ne quis putet, hanc
quoque gemmam ab ære dictam eſſe.
Apocalypſeos quidem cap. 21. inter
gemmas xij. χαλκηδὼν numeratur, vbi
Hie-

Hieronymus & Erasmus Rot. vertunt Calcedonium: sed Græca vox corrupta videtur, legendumq; καρχηδόνιος, id est, Carchedonius: quæ species est Carbunculi gemmæ, Granati nomine hodie celebris, à Carchedone, id est, Carthagine, vrbe totius Africæ olim potentissima: à cuius opulentia Carchedonios fuisse vocatos, non q circa Carthaginem inuenirentur, sed quòd à Pœnis negociatoribus Romã afferrentur, author est Plinius lib. 37. cap. 7. Hanc nostram sententiam non dubito, quin doctissimus quisq; sit approbaturus: si quis tamen morosior Calcedonij vocabulum retinere velit, quoniam & Græce ferè in Apocalypsi ita scribatur, & hodie in multorum ore sit Calcedonius lapis: fruatur ille opinione sua: sed ita quoq; χαλκηδόνιος in Græco legendum foret: & Latinè Chalcedonius, c. aspirato. Est autem Chalcedon vrbs Bithyniæ iuxta Bosphorum Thracium, ex oppo-

fito Byzantij: à qua tamẽ ciuitate gẽ-
mam vllam denominari veterum ne-
mo tradidit, quod sciã. Qui verò ho-
die nescio quomodo Chalcedoni
vulgò dicuntur, ad Onychem & Mur-
rhinam veterum ab eruditis referun-
tur. Iaspidẽ turbidam Chalcidia mit-
tit, inquit Plinius. Chalcosmaragdos
è Cypro adfertur, turbida æreis venis.
Plinius li. 37. cap. 5. ❡ Chalcolibanon,
χαλκολίβανον in Sacris, Apocal. cap. 1.
dictio est composita ex ære & thure,
vt quidam scribunt: aut fortè à Liba-
no mõte. Suidas indicat esse genus e-
lectri, preciosius auro: Electrum autẽ
esse sui generis aurum, (χρυσίον ἀλλότυ-
πον) conflariq́; ex vitro & lapide, (ὑέ-
λῳ καὶ λιθείᾳ,) testans eius temperaturę
fuisse mensam sanctam magnę (vt ipse
vocat) Ecclesię. Videtur autem λιθεία,
nõ quemuis lapidem, sed preciosum
significare, & fortè ex vitro ac gem-
mis quibusdam pellucidis in vnum
conflatis, genus hoc electri, aurum
aliter

aliter ὁμωνύμως dictum; cõficiebatur.

Adamantis species Cypria vocata, vergit in æreum colorem. Armatura lapidum quorundam, ferro aut æri polito similis est. Orichalcum secundum Grammaticos est æs aurei coloris, quod in montibus inuenitur, vnde nomẽ traxit. At nostrum orichalcum, artis, non naturæ opus est: nec ex vllis montibus aut fodinis eruitur, sed genere quodam cadmiæ æs ita tingitur, vt aurum præ se ferat. Cicero tertio Officiorum: Si quis aurum vendens, inquit, orichalcum se putet vendere, indicétne ei vir bonus aurum illud esse? Tibia vincta orichalco, Horatius de Arte, prima & secunda correptis. Sunt qui Aurichalcum scribant, ---κνημῖδας ὀρειχάλκοιο φαεινοῦ, Hesiodus in Clypeo Herculis. vbi interpres: Ὀρείχαλκος, τὸ λευκὸν χάλκωμα, ἐν ὄρεσι γὰρ εὑρίσκεται. ἄλλοι δὲ φασὶν ὀρείχαλκον εἶναι ὕλην τινὰ μεταλλικὴν, χαλκοῦ τιμιωτέραν.

Ferrum, Græcis eſt σίδηρος. Ferru
go, rubigo ferri, ἰὸς σιδήρου. cuius color
foris quidem, è fuſco ruffoq; mixtis
ad cœruleum tendit. vnde ferrugine-
us color in hyacinthis & violis cele-
bratus. hodie violaceum colorem vo
cant, vt quibuſdam placet. mihi pau-
lò nigrior, vel cœruleo ſaturatior in
hyacintho quàm in viola videtur: etſi
apud Claudianum 2. de raptu Proſer-
pinæ legimus,

--- dulci violas ferrugine pingit.

Proximus quidem, ſi non idem, color
eſt, & à violis ianthinus, ab hyacinthis
(quos Vergilius ferrugineos cogno-
minat, Hyacinthinus dicitur. Sunt q
eundem caſtaneæ colorem faciunt,
(vulgò Keſtenenbraun / Nägelefarb,) q
tamen paulò plus ruffi, minùs autem
cærulei habere videtur. Raſæ verò fer
ruginis color alius eſt, & nigredine re
miſſa ruffeſcit magis, vt xerampeli-
nus. Σιδηρῖτις dicitur aut cognomi-
natur potiùs terra vbi fodit, vel è qua
coquitu

coquitur ferrum. Magnes quoque, Heraclius vel Herculeus lapis aliter dictus, (quod nomen tamē etiam Coticulæ aliqui tribuunt,) Siderites (Plinio etiam teste) meritò vocatur. nam ferrum facie ac pondere naturaq; repræsentat; & eiusdem scobem particulásque minores, vt acus, annulos, summa cum admiratione ad se trahit.

Orites globosa, (aliâs glebosa, meliùs) specie, à quibusdam & Siderites vocatur, ignem non sentiens. Plinius lib. 37. cap. 10. Eiusdem verò libri cap. 4. Adamantis (inquit) duritia inenarrabilis est; simulq; ignium victrix natura, & nunq̃ incalescens. Huius species Cypria vocata, vergit in æreū colorē: post hūc est Siderites, ferrei splēdoris, pondere ante cæteros, sed natura dissimilis. nam & ictibus frangitur, & alio Adamāte pforari potest, quod & Cyprio euenit: breuiterq; vt degeneres, nominis tantùm autoritatē habent. Sic ille. vnde Oriten, & Sideri-

ten, Adamantum generis esse aliquis conijciat: sed cū capite decimo ignibus hanc gemmam (Sideriten) cedere neget: quarto, optimo Adamâti solùm id tribuit, sicut & inuictam ad ictus vim: sideritem degenerem ictibꝰ frangi ait, vnde & ignibus eundem cedere verisimile fuerit: si modò non omnis adamas cedit, eatenus saltem vt incalescat. Orpheus inter lapides theriacos, vt ita dicam, id est, serpentium morsibus resistentes, Ostriten numerat, ὀστρίτην, si modò rectè legitur in lēmate simul & carmine:

Νῦν δὲ καὶ ὀστρίτην οἴνῳ λίθον ἐντρίψαντας.

Fortè autem ὀρίτην legendum, vel ὀρείτην, aut ὀρίτην, propter carmē. Inferius enim legimus,

Τοῖον γαῖα βροτοῖσιν ἀρηγόνα τίκτεν ὀρείτην.

[aliâs, ὀφείτην, quod non probo.]

Eundē verò & Sideriten nominat: & lapidem facit subasperū, nigricantē, densum, solidū, circundantib. eum vndiq; fibris quibusdam rugosis.

Ἀμφὶ

*Ἀμφὶ δέ μιν κύκλῳ περί τ' ἀμφί τε πάντο-
θεν ἶνες
Ἴκελοι ῥυτίδεσσιν ἐπιγράβδην τανύονται.*

Agricola hæc nõ considerauit, nec alius quod sciam. Cauẽdum aũt nec- vbi Magnes & Adamas, cùm vterque Siderites dicatur, cõfundantur: quod fortè fecit Plinius cum Oriten glebosa specie esse tradit, quod cõuenit Magneti seu Magnetidi: & ignẽ nõ sentire, quod Adamãti tribuit. Orphei certè Orites Magnetidi potiùs q̃ Adamãti cognatus fuerit, cum intra corpus sumatur cõtra serpentiũ morsus: Adamas autẽ veneni rationẽ habeat intrò sumptus: Quin & tritũ è vino bibi iubet, cũ Adamas nõ teratur: & in ignẽ proijci, vt odore suo serpentes fuget: Adamas autem ignibus inuictus, nullum proculdubio halitum odorémve emittet. Obijci potest, Orpheum de Magnete statim antea egisse: vt hic Magnes esse non posit. Respondeo, De Magnete poëtam priùs

egisse vltimo loco inter lapides dijs gratos & sacrificijs adhibendos: Oriten verò, non ipsum Magnetem simpliciter, sed eius speciem, primum facere inter illos qui morsibus venenatis aduersentur. De fibris illis rugarũ similibus, quæ lapidem vndiquaque ambiant, quærendum. Sunt autẽ fortè nihil quàm lineę quædam aut strię, quales in Schisto lapide visuntur: qui species est hæmatitæ, vt hæmatites Magnetis, (vnde & Hæmatites Magnes pro Hęmatite simpliciter à Plinio dicitur,) etsi nó eâdem attrahendi ferri natura præditus. Quod ad nomen ipsum, Magnes à Latinis scribitur, Plinio & alijs: à Græcis ferè *μαγνῆτις, ἡ*, (*ἡ μαγνῆτις τε καὶ ἡρακλεία καλουμένη*, Galenus lib. 9. Simpliciũ,) vt subaudiatur *λίθος*, ab Orpheo etiam *μάγνησσα*. A Magnesia enim vrbis nomine, (quarũ altera Macedoniæ, altera Asiæ est: ab vtraq; autem hunc lapidem mitti Plinius è Sotaco repetit,) Magnetes vel

Magne-

Magneſij populi dicuntur, maſc. gene re. nam & regio ipſa Macedoniæ Magneſia vocatur. μαγνῆτις verò & μάγνησσα, gẽtilia fœminini generis ſunt. Longè verò alia eſt Magnetis illa lapidi ſpeculari ſimilis, de qua ſcripſi ſuprá. Libuit & picturam Magnetis hîc addere, quæ cũ per ſe rectè exprimi nõ poſſet, ferri ſcobem qua trahit, ab eo hærentem expreſsi, ſicuti & acum, vt ferrum eſſe intelligeretur.

Redeo ad nomen ὀστρίτης: quod etſi iam dicto Orphei loco malè pro ὀρείτης mihi poſitum videtur, & ipſum tamen lapidis oſtreo ſimilis nomen eſſe non negârim: vt ab Oſtreo deriuetur ὀστρεΐτης, ſyllabis quatuor: vel ὀστρείτης tribus, carminis gratia. Nec tamẽ hunc eſſe putârim Philoginon (*vbi for*

tè phloginon legendum à colore flammeo : aut philogynon per y. in penult.) dictum aliter gemmam, quam & Chrysiten vocant, inquit Plinius, ostreæ Atticæ assimulatam in Aegypto. vbi ochræ, non ostreæ legendum censeo, vt suprà etiã monui. Ostraciti ostrea nomen & similitudinem dedere, Plinius: quem in hoc deceptum dixerim, quòd ostracum pro ostreo accepisse videatur: cum & res sint diuersæ, & qui denominantur ab vtraq; lapides, plurimũ differant. Ab ostraco enim, id est, testa figulina (cui quidem etiam testæ concharum & turbinatorum in mari animantium comparantur. quæ ab hoc ipso etiam ὀστρακόδερμα generali vocabulo, & ὄστρεια per ει diphthongũ in penultima, appellantur: ὄστρεα enim eorum species vna sunt, per ε. nudum in penult.) ostracias vel ostracites deriuat: quæ duo nomina legunt apud Plin. lib. 37. ca. 10. Ostracias siue ostracites (inqt) est testacea, durior: altera

Acha-

Achatæ similis, nisi q̄ Achates politura pinguescit: duriori tanta inest vis, vt aliæ gēmæ scalpant fragmētis eius. Idē lib. 36. Ostracitæ similitudinē testę habēt: vsus eorū pro pumice ad læuigandā cutē. Agricola Ostraciten Germanicè interpretat, Topffstein: Ostraciam alterá verò, Luxsaffyr. quo nomine mihi ostensa est gemma saturatissimi Indici colore: qui ostendebat gemmarius magni precij esse dicebat, præduram, ita vt alias gemmas incideret. maioris autem precij esse in eo genere, cui aurei coloris aliquid mixtum esset. Germanicum nomen, à Lynce an aliunde ei factum sit, nescio: cum Lyncurio quidem nihil ei communē video. Ex Ostracite (inquit idem) natura in Hildeshemio tractu inter antrū & charadrā, facit Hæmatiten, ars ex Magnete. vtraq; vrēdo. Et alibi: Ad cutē læuigādā & pilos amouēdos cóuenit ostracites, ita dictus q̄ testæ similis sit. Eū iuniores Græci λιθόστρεον

videntur nominasse, vt ab ostracorũ testis distinguerent: veteres & Ceramiten, cum testæ habet colorem: & cheramidé, maximè cum eum cœruleæ bullæ cingunt. Ex crustis constat: facileq; findi potest. digitis percussus, tanquam olla sonitum edit. Hodie reperitur in Hildeshemio circa antrum à nanis appellatum, colore subrubẽs. Eum tractum, vt dixi, quondam arsisse, multa indicant. Exiccat ostracites, & astringit, &c. Quod ad remedia quidem fortè non multùm interest Ostraciten testis similem, & Ostreiten lapidem similem ostreis confundi. Cęterùm vt ostreorum quæ propriè sic dicuntur testa superficiem valdè asperam & inæqualem habet, vt ea ratione pumicis vicaria esse posit, sic & Ostracites vel Ostreites potiùs lapis. [De ostracodermis quidem varijs in lapides conuersis, infrà suo loco dicemus.] Ostraciæ alteri translucida viriditas est mixta nigrore. Eius fragmẽtis

tis quidam nostris etiam temporibus alias gemmas scalpunt, Agricola. A Siderite prædicto vtroque differre vide- tur is cuius similiter lib.37.cap.10.me- minit Plinius, his verbis: Siderites fer- ro similis, & litigio illata discordias facit: quæque nascitur in Aethiopia Si- deropœcilos ex ea fit, variãtibus gut- tis. Pyriten quoque (inquit Hermola- us Barbarus) sunt qui Sideriten voci- tent. Siderites denique alius, idem qui Basaltes videtur Agricolæ initio libri 6. de nat. foss. vbi paruas quosdam la- pides, gẽmis ferè adnumeratos, à ma- gnis quibusdã sola magnitudine dif- ferre scribit. ¶ Idæi dactyli in Creta ferreo colore pollicem humanũ ex- primunt, Plinius. Basaltes ferrum co- lore & duritie æmulatur: vnde & no- men inuenit, vt Capite 1. ostendi. As- bestos in Arcadiæ montibus nascit̃, coloris ferrei, Plinius. Machæra la- pis ferro similis, proximo capite mox dicetur. Armatura quorundam la-

Siderites.

pidum dicta, similitudinem gerit ferri aut æris.

Postremò à plumbo, quod Græcis μόλυβδος est, nominatur lapis plumbarius: plumbago, quæ Græcis μολύβδαινα est, & alio nomine Galena. itē Lithargyri, id est, Argenti spumæ species tertia ac vilissima, ab eodem Molybditis cognominatur. Lapidis è quo plumbum candidum fit, colore est quæ dicitur Lupi spuma, Agricola. ¶ Hæmatiten quarti generis, co-ctum, Miltiten vocari Sotacus tradit.

Boleniæ nimbo inueniuntur glebę similitudine, Plinius.

DE FOSSILIBVS REBVS quæ natura similes sunt rei alicui artificiosæ, ordine literarum.

Caput V.

ARmatura. Ea quam metallici vocant Armaturam, (inquit A-

grico-

gricola: ein Harnisch Germanicè,) quod ferri politi aut æris similitudinem gerat, at neutrum metallum non modò est, sed ne tantillum quidem illius ex eo potest confici. verùm est veluti naturæ rudimentum ea metalla facere discentis. Lapis verò qui tandem fuerit hac armatura indutus, Hoplites Græcè dici potest. Armari autem solet saxum scissile: vnde interdum alterum venæ latus ad longitudinem sex pedum, aut ampliùs, ferri politi modo splendescit. Similiter cornu Ammonis & alij lapides armantur: sed eorum arma ex auro vel orichalco polito plerunque videntur esse facta. Hoplites.

Μάχαιρα, id est, culter vel gladius dictus lapis, reperitur in Berecynthio monte Phrygiæ, ferro similis: quem si quis inuenerit quo tempore mysteria Matris deûm peraguntur, in furorem incipere fertur, Plutarchus in libro de fluuijs.

Eſſedorum & ſtaticulorum ſpeciem Achatæ aliquando reddunt, Plin.

Molæ figurã repræſentat lapis molaris Vulſinijs inuentus, Agricola.

Ollæ alicubi effodiuntur, natiuæ, molles in terra, foris lapideſcunt, vt Ge. Agricola tradit: & Germanicè interpretatur Erdtöpff: ſicuti Oſtracitẽ Topffſtein. Nonnullis in locis Germaniæ effodiuntur etiam vrnæ fictiles, in quibus cineres mortuorum cõbuſtorum conditi fuerãt, antequam religio Chriſtiana recepta fuerat, eas imperitum vulgus intra terrã eſſe natas ſibi perſuadet, Idem.

Panì ſimilis eſt lapis rotundus: quẽ Dæmonis panem nominãt prope Roteuillam Heluetijs finitimũ oppidũ.

Patinæ in modum excauati. Plinius dicit Hephæſtiten in Coryco natum ſpeculi naturam habere in reddẽdis imaginibus, quanquam rutilum. Nomen ex eo inuenit, quòd in Solem additus (*poſitus*) aridam materiam accen-

Hephæſtites.

cendat, non aliter ac speculum concauum sulfurata, stramina, sarmenta. Id genus lapides in rubro nigri coloris reperiunt Hildeshemi in fossa mœniorum, qua spectat Septentriones. in modum verò patinæ excauati sunt, & aurea armatura rutilant. quare & reddunt imaginem, & ob Solis radios obuersi aridam materiam accendunt, Agricola.

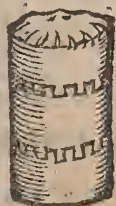
In Rotæ figuram formātur Trochitæ ab ea ipsa dicti. De quo idem Agricola: Cum lapide Iudaico (inquit) cognationem habet Trochites. Etenim cum ei natura dederit tympani figuram, eius pars rotunda læuis est, vtraque verò lata habet quendam quasi modulum, (modiolum:) à quo vndique radij ad extimam orbis partem, quæ ipsis est loco canthorum, procedunt ita eminentes, vt striæ fiant. Multùm variant quantitate: sed minimus adeò paruus est, vt maximus decuplò maior sit. Maximus verò est latus digi

tum transuersum: crassus tertiam eius
dem partem, aut amplius. Differt colore. nam aut cinereus est, aut nigricat, aut luteus est. sed is magis ꝓpter contagionem terræ talis esse solet. intus enim cæteris candidior. Omnis fractus lapidis Iudaici instar læuis est, & nitet. Frangitur auté similiter vt ille, in longum, latum, obliquum. In acetum impositus, vt Astroites, bullas agit: atq; etiam reperitur interdum q se tanquam Astroites moueat de loco. At ex trochitis nondum separatis constat Entrochos: modò ex binis, modò ex ternis, modò ex quaternis, nũc verò ex pluribus: viceni enim sic inueniuntur coniuncti. Eius duæ sunt species: aut enim æqualiter teres est, aut teres quidem, sed pars eius media tumet, vtrũque caput strictius est. Cuius autem trochitæ radios habent eminentes, in eo, qua parte duo committuntur, semper inesse cingulum retortum videtur: at cuius humiles, ca-
rent

Entrochos.

rent cingulo; totiq; læues sunt. Trochitæ verò sic coniunguntur, vt vnius radij ingrediãtur in alterius strias. En trochi quidem tumidi trochitæ, plerunq; humiles admodum habent radios. quin sępenumero lapis informis reperitur vnà cum trochite & entrocho, rotæ in se continens figurã: quæ in eo quasi quædam radix; trochitis iam abruptis, remansit. Hos autem lapides gignit Saxonia ad Hildesheimũ vltra montem Mauricij, in commissuris marmoris in cinereo candidi, & in terra glutinosa, &c. Hæc Agricola: qui Trochiten interpretatur Spangen oder Rederstein. Ego quem à viro quodã nobili accepi, sequenti pagina expressũ apponã: tũ singularẽ, tũ ternos iũctos. Lapis est fuscus, satis durus, in medio centrũ habet cũ leui iudicio modioli: in circuitu radij eminẽtes apparẽt, interuallis medijs cauis. si cohærẽtes separes, singulis vtrinq; veluti sigillo impressa rotę species videt:

vt Rotæ sigillum non ineptè hic lapis vocari queat. Figura autem eius hæc est.

.1. 2.

Belemnites Sagittæ (quæ βέλεμνον Græcis dicitur) effigiẽ repræsentat. quare Saxones eum vocabulo ex ephialte & sagitta cõposito (Alpfeſſcht/ Alpſchoß,) nominant: potumq́ contra eiuſmodi ſuppreſsiones & noctis ludibria valere dicunt, ac faſcinationibus occurrere. hunc lapidem hodie quidam medici pro lyncurio habent & vtuntur, qui ex vrina Lyncis non cõcreuit: nec enim vllum tale fuit Lyncurium. ſed veteres ſcriptores ſuccinum, vt dixi, ſic appellarunt, quòd ipſis opinione perſuaſum eſſet ex vrina lyncis fieri. Si quis tamen vnquam Græcorum Lyncurium, quod nõ eſ-

Lyncuriũ.

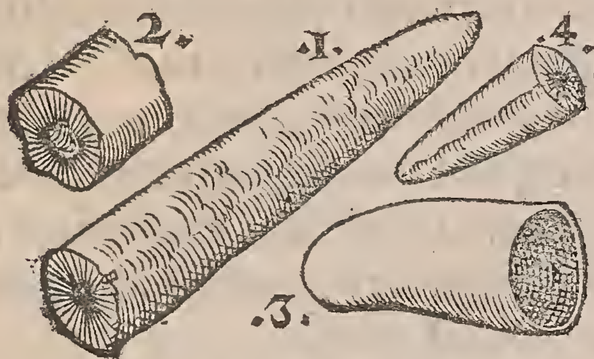
ſet

ſet Succinum, vidit, hos belemnitas, opinor, vidit. nam ex eis quidam ſuccini Falerni habent colorem, & pellucent: quidam paleas aliasq́; res minutas, tanquam Succinũ ad ſe alliciunt. reperitur autem belemnites in pluribus Germaniæ locis. Belemnites eſt aut cinereus, aut candicans, aut in rubro niger, qui omnes inueniuntur Hildesheimi: aut Succini Falerni colore, vt Pruſsicus & Pomeranicus. vſtus vel candidus fit, vel in candido cinereus. vterque reperitur inter vrbem Hildesheimum & arcem Marieburgum in marmore antri, quod à nanis appellant, ad ſiniſtram. nam locũ illum quondam arſiſſe alia multa, præter huius lapidis odorem, indicant. quin aurea armatura non modò belemnitem Hildesheimi in foſſa mœniorum generatum ortu, ſed eius etiã radicem conueſtit extrinſecus: quæ armatura ſine arte mirificè nitet, atq;

imaginem instar speculi reddit. belé-
nitæ autem si confricentur, ex eis qui
dam olent cornu bouis limatum aut
vstum, vt Hildesheimi in marmoris e-
iusdem odoris commissuris nati: ali-
qui sine odore sunt, vt reliqui. diuer-
sa verò est ipsis magnitudo. cum enĩ
maximis esse soleat digiti longitudo
& crassitudo, Hildesheimijs in fossa
mœniorum, quà spectat ad Septen-
triones, repertis, est interdum sesqui-
pedis longitudo, brachij crassitudo.
at figura omnibus est sagittæ ex am-
pla radice deficientis in tenuissimam
aciem: omnibus à natura inest quædã
quasi rima, qua fit ut faciliùs in longi
tudinem diffindantur, sed ea pelluci-
dis magis quàm cæteris est cóspicua.
eadem interdum aurea armatura ve-
stitur intus. in alijs præterea inest ter-
ra, in alijs arena, in alijs lapis, qui non
ipse solum vt Belemnitæ in conum
acutum est turbinatus, sed etiam are-
na

na & terra. verùm lapis quem continet Belemnites aurei coloris armatura tectus, plerunque constat ex crustis, tanquam membranis quibusdã primo latis, mox magis ac magis strictis. quoniam verò Belemnitæ exiccant, Prussicis & Pomeranicis chirurgi curant vulnera: ijsdem medici, & Saxones suis, non aliter ac lapide Iudaico frangunt calculos. Hæc Agricola.

Belemnitæ icones hîc positas, secundum numeros deinceps enarrabimus.

1. Belemnites, vel Dactylus Idæus, maior: ſic dictus à figura ſagittæ: vnde & Germani quidã Alpſchoß, hoc eſt, ſagittam Incubi appellant. Nigricat, & radios à centro diffundit, vt apparet: ſolidus, excepta baſi: ſicut etiam cornua animalium aliquouſq; caua ſunt, inde ſolida. Accedunt autem odore quoque ad cornu vel os vſtum, aut felium ferè vrinã. Subſtantia friabilis ferè eſt, colore nigricat. Quidam ex eis fracti fuiſſe videntur, & rurſus ſponte coagulati.

2. Eiuſdem baſis cõcaua in medio, terram vel lutum continens.

3. Eiuſdẽ alia ſpecies, intus atra & læuiſsima, nullis radijs, foris albicãs, tanquam cruſta è creta inducta: ſubſtantia ei duriſsima, vt & ignem emittat tanquã Silex. fœtoris nihil habet, magnitudine & figura, cacuminis etiã modicè inclinati, pollicis articulũ ſuperiorem referens.

4. Belẽnitæ radiati ſpecies minor,

linea

lineą per medium diuiſa, & ad lucem perſpicua: minus nigra, è fuſca candicans, vel etiam ſubruſta, obſcuriùs radiata: nec ita fœtida: quã multi pharmacopolæ habent pro lapide Lyncis: eam præſertim ſpeciem, quæ parte altera pellucet, & ſubruſſi coloris eſt, linea mediam ſecundum longitudinẽ diuidente. Hic in Boruſsia prope Regiomontem magna copia ex monte effoditur, à veteribus ob perſpicuitatem, vt Io. Kentmanus ad me ſcripſit, Lyncurius appellatus. Sagittæ nomine Italos audio, non Belemnitem noſtrum, ſed Gloſſopetram nuncupare, vulgò Saëta: in qua quidem non totum ſagittæ telum, ſed mucro ferreus tantùm repræſentatur, cum ſuis barbulis, vt ita vocem, quas Græci ἀκίδας vocant. has enim aliqui ὄγκους τοῦ βέλους καὶ πώγωνας apud Hippocratem interpretantur: (Galenus ſimpliciter ferrũ teli:) ego non ὄγκους, ſed ὀγκίνους, (id eſt, vncos) legerim. βέλους δ' ἀκίδ ὄν ὄγκοι

καὶ πώγωνον καλοῦνται, Pollux. ſed alibi meliùs: καὶ τοῦ ἀκίδος ὄγκινοι μὲν: οἱ πρὸς τῷ καλάμῳ. Lapis Belemnites omnis plerunq; conſtat cortice, & parte interiore ceu carne: nonnullis etiã medulla ineſt mollior. Germani quidam hunc lapidem vocãt Luchßſtein, id eſt, Lyncis lapidem: [etſi pharmacopolæ quidam, non quamuis huius ſpeciem, vt dixi, ſed minorem, ſubruſtam, & aliqua ex parte pellucentem, pro Lynceo lapide vſurpant:] alij Schoßſtein, à ſimilitudine teli qđ ſchoß vocamus, vnde etiam ad vulnera prodeſſe conijciunt, & ad pleuritidem, quæ veluti telum quoddam internum vno in loco pungit & affligit, tanquam ex ipſis rerum formis ac figuris vſum earum & remedia indicante natura. Alij Rappenſtein, id eſt, Coracian aut Coruinum lapidem; ſiue à colore nigro, quo ſpecies eius quædam colorantur: ſiue, vt quidam nugantur, à coruini veretri ſimilitudine.

dine. Ad renum calculos in Hiſpania eius vſum eſſe accepi. vſtus quidem videretur mihi vtilior, ſaxifraga præſertim & alijs admixtis: aut potiùs liquor, in quo macerata hæc fuerint, colatus. Dentes etiam vſtus expurgat: poſſet autem odoris gratia aliquid iridis miſceri. Malleo percuſſus, per tranſuerſum plerunque frangitur, & graue olet intus vt dictum eſt: & ne vſtus quidem virus illud deponit. Sunt qui oculis equorum ad exterendas cicatrices, vſtum inflent. Audio & ad vitrum neſcio quem eius vſum eſſe, & Alabandicum neſcio quàm rectè appellari. Reperitur circa Siblingam pagum, qui Scaphuſia Heluetico oppido, itinere duarum horarum diſtat: & in vicinia, ſupra Hallouiam, & iuxta Aezingam, in agris aſperis, lapidoſis, & ſoli rubentis, ni fallor. aliquando etiam in aruis, vbi franguntur aratris. Integros etiam reperiri aiunt, fuſi quadã

ſeu rhombi oblongi vtrinq; mucronati ſpecie, aut pyramidis potius duplicis iunctis inuicem baſibus, mucronibus autem oppoſitis. Sed tales videre nondum mihi contigit. Is qui tertio loco pictus à nobis exhibitus eſt, præ cæteris videtur dactyli Idęi nomine dignus, à dactyli, id eſt, digiti, pollicis præſertim, humani ſimilitudine; nam & craſsitudine ferè pollicis eſt, & in terete figura latiuſculus ad latera, & obtuſior in extremo: & inſtar pollicis porrecti in ſummo inclinatur modicè in obliquum: & cute candida veſtitur. Idæi Dactyli, inquit Plinius, in Cręta ferreo colore pollicem humanum exprimunt. Ferreus quidē, ſi pro nigro accipiatur, his etiam magis conuenerit: ſicuti & durities ferri. Idæi autem ab Ida Cretæ monte dicti videntur: in quo nimirum naſcuntur: à cuius montis, aut alterius fortè cognominis iuxta Ilium nomine, naſcētes in eo, aut etiam in alijs, ſed altiſsimis

mis tãtùm, quales ſunt Alpes noſtræ, medici veteres Græci Idæas quaſdam plantas cognominarunt. Ab eodem quidem Cretæ monte, Corybantes etiam olim ſimiliter Dactyli Idæi dicti ſunt. hos Iouem nutriuiſſe fabulãtur: & ne vagitu puer proderetur, nouo luſus genere excogitato, clypeolis æneis inter ſe concurſantes, æris tinnitu & numeroſi pedis compoſitione, qui dactylus inde dictus eſt, Saturnũ fefellerunt. Petrus Bellonius Singularium ſuorum lib. I. cap. 15. tradit hũc lapidem, Dactylum Idæum ſeu Belemniten (non enim diſtinguit) in monte diui Iohannis dicto prope Lucemburgum oppidum naſci tanta copia, vt cum Gallorum rex Franciſcus munimentum eo in monte extrui iuſsiſſet, foſſores cum tres paſſus profunditatis exegiſſent, nihil vberius his lapidibus inuenerint. eoſdemq́; falſo lapidum Lyncis nomine pharmacopœis diuendi. Pæoniam tum alijs nomi-

nibus diuersis, tum Dactylum Idæum quoque olim vocatam obseruauimus: ab eo nimirum, quòd Pæoniæ fœminæ radices, bulbosæ ferè seu nodosæ, & huic lapidi figuræ similes, sicut & Hastulæ regiæ radices, nasci soleant. In horum lapidum genere maximum aliqui Ceraunité vocant, vti suprà etiam monui: ego Plinij Astrapiam esse puto. Vnum ex eis depictum diligentissimus Kentmanus ad me misit, nouem digitos longum, diametro in basi (quæ radijs distinguitur) duorũ pollicum, colore fusco in cinereo: his verbis adscriptis: Hic maior lapis, vulgò Ceraunites vocatur: sed malé. nam Hildeshemi in fossa circum mœnia reperitur: & alterius lapidis reíve attritu, vt cornu vstulatum olet. sed alij ibidem inueniuntur odoris expertes. Idem Geppingæ in ducatu Vvirtembergensi, quatuor miliaribus à Tubinga, in magna copia ex agris inter aran-

arandum eruitur. Differentiæ eius plures sunt. Inuenitur enim cinereus, qui olet vt cornu bouis vstum: Alius cinereus, qui non olet, lapidem in se continens: Alius eiusdem coloris, sine odore, terram continens: Pellucidus: Albus: Niger radiatus: Cineraceus & lucidus, quem audio in Italia nonnullos Pnigitin, (nescio quàm rectè,) & lapidem Alabandicum nominare. Ego in arce prope Roteuillam apud baronẽ Vvilhelmum Vvernerum, lapidem Belemnitæ similem vidi, pedalem ferè, non radiatum: in cuius superficie animalcula quædã, vt lacerti, eminebant. Cum Dactylo Idæo similitudinem aliquam habet lapis, quem Steatitæ nomine infrà exhibebo, arte fortassis ita sectus: vnicum enim vidi.

Androdamas argenti nitorem habet, vt Adamas, quadrata, & semper Tessellis similis, Plinius. Sic & Pyritæ quidam.

A Testæ figlinę similitudine Ceraunites, κεραμίτης, lapis à Græcis dictus videtur: ſicut & Oſtracites: quem tamẽ Plinius pro Oſtreite (id eſt, Oſtreo conchæ marinæ priuatim dictæ, ſimili lapide, aut Oſtreo ipſo in lapidem conuerſo,) accepit: vt pluribus ſuprà Cap. 4. in Sideritæ lapidis mentione indicaui. Ceramites eadem eſſet quã Oſtraciten vocant, niſi quòd hãc cœruleæ interdum bullæ cingunt, Plinius: qui Cadmiæ etiam ſpeciem Oſtracitin vocat, totam nigram, & cæterarum ſordidiſsimam. Κέραμος Græca dictio teſtam vel tegulam ſignificans, ad Germanicum Scherb accedit: & κ. literam Græci quidam, tanquam Sch. proferunt. Plinij quidam codices habent Cheramides, ego Ceramites vel Ceramoides (κεραμοειδὴς) legerim: vt pro Cepionide, κηποειδῆ in eodem.

Tigni erecti ſimilitudinẽ habet Baſaltes Miſenus & Syenites: Trabis (*trãſuer-*

uersæ) saxa in Hildesheimio, Agricola. Vide infrà cap. 10.

Vitrea specie nascitur gemma Belus dicta in Arbelis, nucis iuglandis magnitudine, Plinius.

DE REBVS ARTIFICIOsis seu arte factis, ex metallis, lapidibus ac gemmis. Cap. VI.

DE rebus fossilibus quæ natura similes sint rei alicui artificiosę, præcedenti capite dictum est: in hoc verò de artis operibus quæ ab homine fiunt ex metallo, lapide, aut gemma dicemus: sed paucis duntaxat, & speciminis gratia: omnia enim persequi nimis prolixum foret. Sequemur autem hîc quoq; literarum ordinem.

A. Ad ædificia & structuras lautiores adhibētur Marmora diuersa, pręcipuè ad columnas, & incrustandos parietes, & sepulchra, &c. Marmora (inquit Agricola) non habent singu-

laria nomina: sed vel ex coloribus qui eis insident, vel ex regionibus in quibus nascuntur, nominantur. De Alabastrite, quod nomen suum seruat in plerisq; linguis, Latina, Græca, Germanica, alijs, (sicut & ipsum commune Marmoris nomen) nonnihil diximus suprà: item de Basalte. Marmor in metallis repertum Agricola Spat interpretatur. Aedificijs etiam alij lapides, saxa, calx & arena necessaria sunt: de quorum singulis multa Vitruuius, & Plinius. Gemmæ etiam ad eam aliquando magnitudinem perueniunt, vt pro saxis aut marmoribus ferè, ædibus sacris præcipuè ornandis accedant. Harum enim parietes Iaspide incrustatas vidit Erasmus Stella. Iaspide (inquit idem) multùm nobilitatur nostra Cygnea Tubantinorum, vbi tanta copia eruitur, vt ædificijs publicis (rudi tamen forma) à veteribus sit inclusa. Et rursus: Iuba author est Smaragdum, quã Cho
lam

lam vocant, ædificijs includi: idq; videmus in plerisq; Germaniæ templis: nam & illic in argenteis metallis inueniuntur. Pseudosmaragdi Theophrastus meminit: Eius fortè generis est, qui in Bohemia Pragæ in diui Viti sacello conspicitur, parietibus illic ex eo incrustatis. Alabastra siue pyxides vnguentariæ fiunt ex Alabastrite & Lygdino, iam inde à vetustis tẽporibus, Agricola.

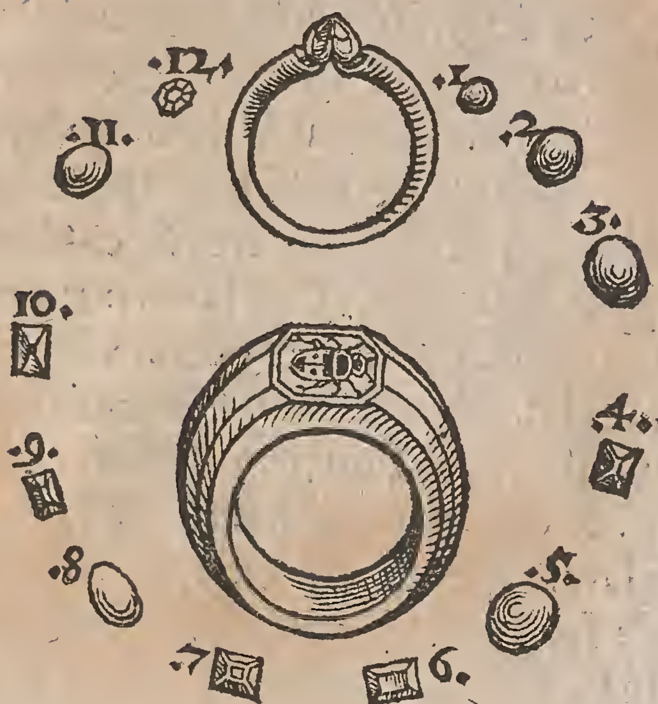
Annuli. Annulorũ alij sine gẽma fiunt ex quouis metallo. alijs, aureis præsertim, gẽma includitur in ea quã fundũ (Græci *σφενδόνην* similiter, vel *πύελον, πυελίδα, σφραγιδοφυλάκιον,*) vocant. eaq; vel figurã habet aliquã, vel nullam. figurarũ autẽ aliæ cauæ sunt: aliæ extant, quas ectypas, *ἀπὸ τοῦ ἐκτὸς αὐτῶν ἐξέχειν τὸν τύπον* appellant. Et quia gẽmas aut sculpturas ectypas apud authores aliquando legimus, paulò plura de his dicamus. Seneca de beneficijs libro 4. Paulus, inquit, Præto-

rius in conuiuio quodam Tiberij Cæsaris habens imaginem ectypa & eminente gemma. Vnde liquidò apparet ectypon dici, cuius figura prominet, ideoq́ manifestior est: τὸ κατ' ἐξοχὴν τετυπωμένον. quare etiam Grammatici Græci ἐκτυπώτερον interpretant φανερώτερον. Solent autem ferè plastarum, aliorumq́ artificum, primæ imagines seu exẽplaria, οἱ τύποι, τὰ πρωτότυπα, αἱ σφραγῖδες, cauæ effingi scalpíve: ab ijs verò impressis in molliorẽ aliquã & cedentem materiam imagines (εἰκόνες, ἀπεικάσματα, ἐκσφραγίσματα, ἐκμαγεῖα, ἐκμάγματα,) expressæ, extantesq́ redduntur, quæ protypas seu prototypos suas ideas, (τὰς πρὸ τῶν πολλῶν, vt Platonicè loquar,) omnino imitant, vnde & imagines dictæ, & referunt. Sic & in annulis signatorijs figura caua, τὸ πρότυπον est: cera verò signata, ἔκτυπον σχῆμα. Plastæ ad suos typos, argilla, gypso, & alijs vtuntur. Gemmarij verò seu scalptores gemmarũ, οἱ λιθο-

οἱ λιθογλύφοι, gemmas minùs duras ad hoc deligunt: vt quas Germani vulgò à leni mollitie puto, Speckstein appellant, & Gammenhüt. sed aliter Agricola: Lapidis (inquit) quem, quia eius color candidus, pinguior videtur esse, Germani ex lardo nominaue runt, (quidam vocant Gemmã huiã, limes albus distinguit modò nigram, modò cineream materiam. Eius pars potissimùm candida latior, & Sarda, nostris tẽporibus omnium maximè aptantur ad ectypas scalpturas. Natura quidem totum huius lapidis corpus vicissitudine quadam nigroris & candoris ornauit. Erasmus Stella Gẽmohuidas nominans, easdem veterũ Pæantides non rectè facit. De eis etiã sunt Mesomelæ (*Mesomelanes, aut fœminino genere Mesomelænæ*) nigra vena quẽ libet colorem secante per medium. Vidi albicantes insculpta facie humana, ad magnitudinem & figuram denarij. Sic ille.

Annulis ſequenti pagina adiungemus figuram, qua annuli duo, & gemmæ in circuitu duodecim repræſentantur. Annulus minor gemmam cõtinet Adamantem. Maior totus Electro cõſtat, eóque Falerno, ſiue Chryſelectro, id eſt, aurei & pellucentis coloris, in quo animalculum quod in hortis reperitur cimicum ſpecie, rubro nigroq́ colore diſtinctum, natura inhæſit. artifex maſſula tornata animalculo palę locum dedit. Hunc dono mihi miſit è Polonia Antonius Snebergerus meus. Gemmæ in circuitu duodecim è nobilium numero ſunt, quæ annulis includi ſolent: quas licebit duodecim Gemmarum in Pectorali ſiue Oraculo ſummi Pontificis in Vetere Teſtamento nominibus appellare, & ſuum cuique colorem addere: ſicut nos in Corollario ad Epiphanij de Gemmis libellum monuimus.

An-

Annulus cum Callimo lapillo, duplici facie humana insigni, infrà ponetur cap.11.

C. Capulis cultrorum & enchiridiorum aptãtur Crystalli, Iaspides, & aliæ forsan gemmæ.

Cochlearia fiunt è Succino perquã elegantia. Item ex marmore Zeblicio, (vt Agricola nominat ab oppido Misenæ iuxta quod effodit: videt aũt

Ophitæ cognatum esse. nam vulgò etiam Serpentariã nominant,) cochlearia, & pocula faciunt Miseni: quòd veneno resistere persuasi sint: atq; etiam globos, quibus mulieres siccãt linea capitis velamina, cũ ea lauerint: præterea crustas planas & conuexas, quibus calefactis nostri hyeme, cum in lecto cubiculari sunt, frigida fouent mẽbra: & illis quidem pectus & ventrẽ: his latera, pedes, brachia. Ex hoc lapide facti cochlearis iconem reperies infrà hoc in capite in V. litera cum Vasis.

Corollæ precariæ figuram torqui similem, infrà in O. litera posui.

Corpus metallicum, montis quadam specie, ex omni variorum metallorum & lapidum genere, ab artifice aliquo, maltha seu lithocolla tenaci, summa industria coagmentato, additis etiam ex argento instrumentis quibusdam fodinarum, & Metallicorũ, hoc est, in fodinis laborantium ope-

rarum,

rarũ,imaginibus aliquot sparsim, res admiratione & contemplatione digna, confici potest. Quale pulcherrimum & maximè varium, Ge. Fabriciũ illustris Scholæ Rectorem Misenę, virum multifaria doctrina consummatum, habere audio. quale etiam mihi is idem ex omnibus ferè fossilium rerum Ioachimicæ vallis differẽtijs, sua & clarissimi apud Fribergenses Senatoris Valentini Grauij liberalitate ante annos aliquot fieri curauit. Quæ mihi sanè prima ferè & primaria, vt aliquid temporis studijq́ꝫ succisiui in his rebus cognoscendis ponerem, occasio extitit.

Cos. Cautes & Cotes in plurali numero ferè, sunt saxa dura & aspera. Cos in singulari, lapis quo cultri & alia ferramenta acuuntur, à Græco ἀκόνη nimirum per aphæresin. Earum plures sunt differentiæ. Olearijs dictis oleum, quo trahãt aciem, illinitur. his tonsor nouaculas exacuit. Aquarias

aqua madefaciũt. Colore sunt nigræ, virides, fuscæ, quædam album & nigrum alternant. Figura quadratę sunt aut fiunt: quædam è marmoribus, vt è Naxio, Naxiæ. Cotes autem magnæ tympani figura è lapide molari duro fiunt, quas vel homo vel rotula versat. Aquariæ quædam fiunt etiam ex ligno in lapidem verso in Boëmia, ad Cracauicium arcem, in figuram ferè triangulam formatæ. Hæc Agricola: apud quem plura leges libro quinto de natura fossilium. Extat de Cote Ge. Pictorij carmen.

HAEC SEQVENTI figura exhibentur.

Cos duplex aquaria & olearia: quarum differentiã vel in tonstrinis facilè est audire.

Coticula, cum lineis auri graduum, & argenti ærisq; colorum.

Pugillaris è laminis Saxi nigri fißilis, cũ stylo ex eodem.

Coti-

Coticula à Cote diminutum nomẽ est: ad cotis enim qua cultri acuuntur figuram, quadrata formari solet, naturæ alioqui longè diuersæ, vt Capite 1. in Basalte diximus: è quo durissimi & ferrei marmoris genere fieri solet aut potest. Quãdoq; tñ etiã ꝓ parua cotę accipitur, quam Gręci ἀκόνιον

ad collyria terenda in vſu medicis. Contra ſuffuſiones oculorum cum lacte in coticulis teritur, Plinius lib.31. Coticulam qua aurum & argentum probatur, Græci βάσανον nominant, aliqui χρυσίτιδα, Lydium lapidem alij vel Heracleum à locis vbi reperiebantur. Lege Agricolam lib.5. de nat. foſſilium. Ouidius Indicem:

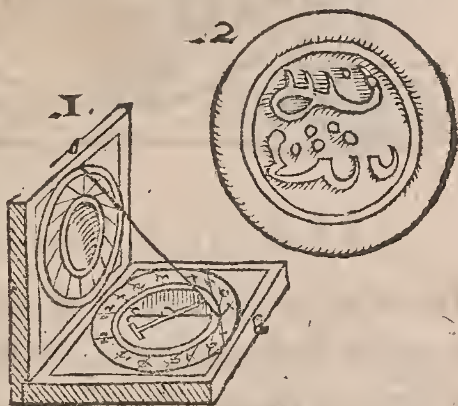
--- periuraq́; pectora vertit
In durum ſilicem, qui nunc quoque dicitur Index.

Icon eius proximè retrò cum Cotibus habetur.

F. Facies hominum, imagines rerum, ſigna & literæ in varijs rebus foſſilibus, funduntur, imprimuntur, ſcalpuntur. Exemplaria protypa fiunt in argillis quibuſdam, vel gypſo, aut maſſa aliqua artificioſa, cui & ſpecularem lapidem aliqui addunt: quoniã non comburitur. His cauis metalla infundũt, vt imagines ectypæ exprimãtur. Ectypæ etiam fiunt in argilla aut

alia

alia molliore materia, quæ typos cauos habeant, imprimendo. Sic expressam faciẽ suam in argillis & margis aliquot diuersis orbiculari figura, in alijs verò insignia familiæ Ioannes Kentmanus ad me misit: quarum specimen sequenti pagina exhibeo: etsi facies non satis probè expressa est, meliùs facta à principio Catalogi rerum fossilium ab eo ęditi: vbi familię quoque insignia nonnihil variant, ornamentis quibusdam Ferdinandi Cæsaris liberalitate additis, corona nempe capiti, & brachio armilla, vt viri virtus & doctrina merebãtur. [Sic à Turcis terra Lemnia alięq́ꝫ, Arabicis literis insigniuntur: vt in apposita figura apparet, cui etiã Horologiũ additũ est, ꝓpter Magnetẽ à nobis delineatũ]

Addidi & effigiem resurgentis Domini argillæ Syriacæ impressam: quã nuper Iohannes Kentmanus pro rarissimo munere ad me dedit, his verbis in Epistola adscriptis: Mitto imagun-

gunculam quandam ex ista terra factam, quam ipse filius Dei, pedibus suis calcauit, cum pro nobis miseris victima fieret. Quam imaginem dono accepi à viro nobili Volrado à Vvatzdorff. is secum ex terra Sancta attulit: & mihi retulit, Monachos eius loci nonnullos, qui ad Sanctam terram accedunt, cum magna testificatione amoris sui peregrinatores eiusmodi dono solere ornare. Hęc ille.

[*Adiunximus & aliam rutilam, Capræ icone insignem, quam pro vera Lemnia Fr. Calceolarius Veronensis pharmacopœus summè industrius ad me misit.*]

Eius terræ Syriacæ color in albo ad roſeum vergit perparum. modicè arenoſa videtur guſtanti, non aſpera tamen: nec glutinoſa vt aliæ argillæ. ab altera parte Crucifixi imago eſt.

In mótibus apud nos, Vocetio præſertim, & viciniore nobis Albio, argillæ genus cinereum & duriuſculum, vt lapideſcat fermè, reperitur, quod aliqui vulgò Hepatiten lapidem (Läberſtein) à mollitie puto, nominant: alij Mergel quaſi margam: eam & ad prototypas, ſic vt formis eius cauis infundantur metalla, cum induruit: & ad ectypas imagines, cum adhuc mollis ipſa prototypis imprimitur, idoneam eſſe audio. Græcè λιθάργιλλον dixerim, compoſito ex lapide & argilla vocabulo. Nonnullis in locis hoc argillæ genere agros etiam ſtercorari audio. Entalium quoq; officinis dictũ, alijs Amentum, (eſt autẽ lapis albus, ſplendidus, totusq; fibris ſeu filamentis cóſtat, Amianto cognatus & Alumini

mini plumeo vulgari,) in calcem redigitur: è qua cum aqua fit quasi pulticula spissa niuei candoris: cui imagines ectypæ imprimuntur: quales sanè pulcherrimæ Antuerpia ad me missæ sunt. Scalpuntur autem non solùm metalla, & lapides gemmæq́ꝫ, sed etiã Conchæ & Cochleæ marinæ, spissiores præsertim & elegantiores, vt Porcellanæ dictæ.

H. Horologij sciaterici (Compassum vulgò nominant) picturã exhibui paulò superiùs, cuius gnomoni ferreo illitus est Magnes, vt Septẽtrionẽ versus à quo trahitur, sicut ab ipso ferrum, gnomonem dirigat.

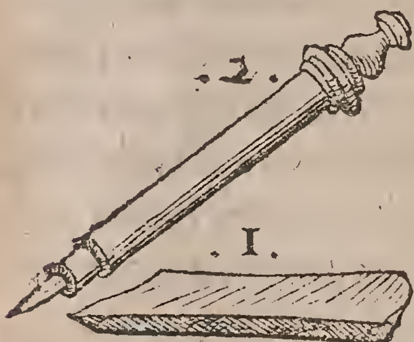
I. Imagines. Vide Facies superiùs.

Incudes fabrorum è ferro fiunt, apud Misenos etiam è Basalte ferri coloris & duritiæ lapide.

Instrumenta varia diuersorum artificum, è diuersis metallis fiunt.

Stylus inferius depictus, ad scribẽdum factus est, plumbi cuiusdam (fa-

ctitij puto, quod aliquos Stimmi Anglicum vocare audio) genere, in mucronem derasi, in manubrium ligneum inserto.

L. Lateres è luto finguntur & coquunt, ad ædificiorum parietes, pauimenta, caminos: item ad furnos, aliosq; vsus.

Lithostrota dicuntur loca lapidibus strata: vt apud Varronem pauimenta nobilia lithostrota. fiebant autem è crustis paruis, marmoreis præcipuè, quibus solum pauiméti incrustabatur. Vide Agricolam libro 7. de nat. fossilium.

M. Mensæ fiunt nó solùm è ligno: sed etiam lapidibus & marmore, siue solidæ: siue marmore aut lapide fissili incrustatæ duntaxat.

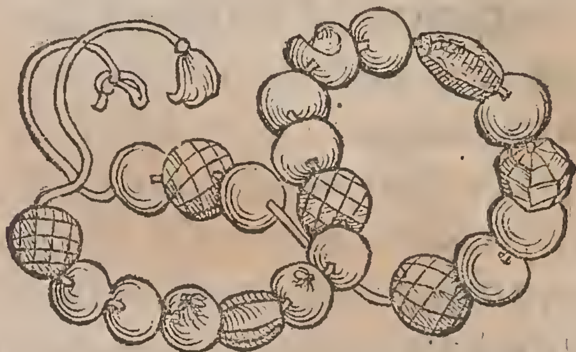
Molaris lapidis icon posita est Capite

pite I. adiūcta lapidi cuidam ex aqua nato. Græci μυλίτην & μυλίαν vocant. eum carmine celebrauit Georgius Pictorius. E molari duriori Cotes tympanorum figura fiunt, vt superiùs dictum est.

Mortaria seu pilæ ex diuersis metallis fiunt pro vsu diuerso, medico præsertim, vt ęre, orichalco, plumbo: quędam ex marmore duro alijsq́ lapidibus, vt Aethiopico subuiridi, Thyite à thyijs, id est, mortarijs dicto apud Aegyptios: cui figura est rotūda, &c. fit autem ex Meroĉte etiam dicto, teste Agricola. Item ex Alabastrite Aegyptio, & Ophite albo. Nunc ex nostra Iaspide & Onyche conficiuntur mortariola: in quibus Smiris & cæteri lapides duri, quorū arenis vtūtur hi qui poliunt gemmas, conteruntur.

O. Ornamēta varia. Appēdi aūt gestari in corpe q̄dā solēt ornatꝰ gratia. Cōijcio aūt etiā ea q̄ à prīcipio spe sanitatis appēdebant, ceu amuleta, sup-

ſtitioſe quidem pleraq; omnia, in lu-
xum & oſtentationem mox abijſſe a-
pud gentiles: in noſtra verò religione
earum nonnulla, vt monilia & armil-
las, ad pietatem aliquos trahere cona
tos, globulos precarios in vſum pro-
duxiſſe. Nos hîc globulorum ſeriem,

figuris eorũ diuerſis exhibemus: quo-
niam in alijs aliæ effingi ſolent figuræ:
rotundæ, læues, angulatæ, rhombis di
ſtinctæ. inter cæteros vnus magna ex
parte eroſus apparet: quem idcirco
addidi, quoniã talem ex gẽmis quas
Chalcedonios vulgò nominãt, in Gal
linacei ventriculo reperi, tẽporis mo
ra calore eius, vt conijcio, ea parte cõ
ſumptum. In duobus muſcæ apparẽt:
qu

qui è succino sunt: cui sępe insecta innascunt: & ego corollas è Succino ab amicis donatas aliquot habeo, quarũ singuli ferè globuli singula animalcula continent. Fiunt autẽ hi globuli ex materia diuersa, Iaspide, Chalcedonio vulgò dicta, Crystallo, Amethysto, Silice cãdido, Corallio, Succino, Gagate, &c. Galenus de viridi Iaspide scribens, ὁρμάθιον ἐκ λιθιδίων, huiusmodi seriem appellat, à collo suspendendam, ita vt os ventriculi contingat, ad eam partem & stomachum roborandum. ¶ Gemmæ simpliciter dictæ plerũq; annulis (de quibus suprà diximus) includebãtur, rotunda, aut quadrata figura. Alię verò ornamentorũ figuræ, auro argentóve exceptis gẽmis, à collo suspendi aut aliter gestari solebant. Ex Beryllis quibusdam Indi cylindros facere malunt, quàm gemmas, Plinius. Tympana, Elenchos, Prismata, figurarum in Ornamentis nomina nunc prætereo. Ad

Ornamenta pertinent etiam ſubiectæ icones.

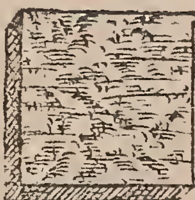

Iaſpidum ſpecies quatuor:

1. *Cordis effigie, rubicunda, albicãtibus maculis.*
2. *Rotunda, vario linearum & macularũ ductu elegãtiſsima, & ſpeculi inſtar imagines reddens.*
3. *Indica, viridis, rubentibus maculis, maioribus: vt ſequens minoribus, ipſa etiam viridis.*
4. *Iaſpis viridis orientalis. Vide quæ cũ tertia ſcripſimus.*

Iaſpis

1. *Iaspis ruffi vel xerampelini coloris, maculis distincto fuscis.*

2. *Alia pellucida: & magis quidē superiori parte: glauci vel cornu ferè coloris, tribus lineis rubentibus incincta.*

1. *Carneolus vel Carneola vulgò dicta, in qua arboris effigies, & Lunæ eclipsim patientis, conspiciuntur, Hieronymi Cardani munus.*

1. *Alectorias, gemma candida, purissima,*

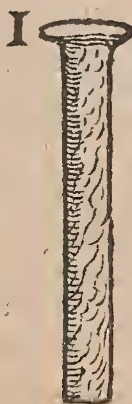
translucida, globosa: qua Dominicus Mõthesaurus Veronẽsis medicus me donauit.

3. *Chelidoniæ dicti lapilli, lentium similitudine & magnitudine, ruffi in subflauo, sed inferior pars plana est: superior modicè conuexa lenticulæ instar,* **Schwalmensteinle.**

4. *Ophthalmici vulgò in Gallia circa Gratianopolim; vbi in fonte quodam reperiuntur dicti lapilli, quod cum læuißimi lubriciq; sint, in oculos facilè indi voluiq; possint ad eos expurgandos Chelidoniarum instar, minimi videlicet ex eis & rotundiores. incerta enim eis figura est: nec vna magnitudo, minimi ferè lenticulis pares sunt, alij multo maiores. Color eis fuscus, durities mira. splendor ceu oleo inunctis.*

1. Lapis seu gemma viridis, quo Indiæ occidentalis incolæ vtuntur. inserũt autem pertusis labijs, ita vt pars craßsior in ore hæreat, reliqua prominens dependeat. Oripenduli nomen ei fingi potest, vt Filipendulam herbã dici-

dicimus. Hoc lapide me donauit vir summæ doctrinæ Io. Ferrerius Pedemõtanus: cuius in epistola hęc ad me verba sunt: Mitto viridi coloris lapillum teretẽ ad

longitudinem digiti in manu hominis medij, & in altera extremitate duabus ansulis munitum, quem nobiliores Bressillienses cùm in publicũ prodeunt, ad labia eorum ab adolescentia perforata applicant, vnum vel plures pro singulorum dignitate, & comedentes aut quoties volunt de loco vbi hærent vicissim detrahunt.

2. Molochites vulgò Germanis dictus lapis, Cyaneo cognatus, viridis, opacus, politus, splendidus: quo Achilles Pyrminius Gasserus medicus Augustanæ Reipubl. clarissimus, me donare voluit. Sunt qui Turcoim

Germanicam nominent.

P. Pauimenta vilissima fiũt ex intrita, (quam vulgò emplastri nomine, Pflaster vocamus:) ex laterib⁹ alia: rara & magni precij paruis Marmorum crustis incrustantur, vt in Lithostrotis diximus. Pauimentum Germani Estrich vocant, Itali Estrico: vtrunq; autem à Græco Ostracon factum videtur, quod testam significat.

Pocula fiunt ex Metallis diuersis, auro & argento præcipua: vulgaria è vitri materia funduntur, vel ex luto ar-gillá ve à figulis tornantur. Ex gemmis verò, Murrhina, Iaspide, Crystallo: item è Marmoribus, Alabastrite in-primis, quę pellucent: [quale pulcherrimũ doctissimus medicus ciuis meus Caspar Vvolphius Venetijs olim emptum dono mihi dedit:] ex Ophite quoq;, & ei cognato apud Misenos Zeblicio marmore.

Pugillares è lapide fissili nigro elegantes fiunt, sicut & tabellæ singula-

res, quæ ad parietes suspenduntur. Pugillarium ex hoc lapide icon paulò superiùs cum Cotibus exhibita est.

S. Salina. Vide inter Vasa, inferiús.

Serra qui secantur lapides ad varios vsus, πριστοὶ à Græcis dicuntur: vt qui in laminas scindi findíve possunt, σχιστοὶ, id est, scissiles. Crustas marmoreas, cum lapicidinæ sponte naturæ non suppeditant, arte facere solent, secando glebas. Arena hoc fit, inquit Plinius, & ferro fieri videtur: serra in prætenui linea premente arenas versando, tractuq; ipso secante, &c. Lege Agricolam lib. 7. de nat. fossilium, qualis arena in hunc vsum optima sit. Basaltes serra quidẽ diuiditur, sed difficillimè: vt Cap. 1. expositum est.

Sigilla varia è Gagate efformãtur: qualia qui diui Iacobi Compostellani reliquias visunt, in suis pileis affixa ferre solent.

Specularia, quę vulgò fenestras vo-

cant, è vitro maximè fiunt: aliquando è Phengite, de quo suprà Cap.2. diximus. Sæpius etiam è Speculari lapide: qui ab his ipsis nomen tulit. Solet autem rhombi figura marginibus

ęreis includi, nō plumbeis vt vitrum: sicut apposita figura ostendit. Plura de hoc lapide, si lapis est, leges suprà Cap.2. in Selenite.

Specula è vitro præcipuę fiunt, & ex chalybe hodie, olim etiam ex alijs metallis, argentea maximè: & Brundisina, stanno ac ære mixtis. Lege Pliniū libro 33. capite 9. vbi etiam pocula ita figurari scribit, expulsis (*expreßis*) intus crebris ceu speculis, vt vel vno intuente, populus totidem imaginum fiat. Hodie etiam conspicilia dicta parātur, angulis referta, quæ rem visam mul-

multiplicant. Specularis lapis, à specularibus vt iam dictum est, non à speculis nomen habet. Catopyrites in Cappadocia prouenit, Plinius libro 37. capite decimo, vbi conijcio legendum Catoptrites, (nam Catoptron Græcis speculum est: & eundem esse de quo statim subijcit: Cepites, siue Cepocapites, candida est, venarũ nodis coeuntibus, candore imaginẽ regerens. Et ijdem fortè de quibus paulò inferiùs: Cepionidæ (inquit) in Aeolide Atarne, nũc pago, quondam oppido, nascuntur, multis coloribus translucentes, aliâs vitreæ, aliâs Crystallinæ, aliâs iaspideæ. sed & sordidis tantus est nitor vt imagines reddant ceu specula. Cêpus Gręcis hortus est: vnde & Cepo quadrupedi nomen à colorum varietate: & gemma nimirũ Cepites vel Cepoides, *κηποειδὴς*, (nõ Cepionides,) vel Capites (non Cepocapites,) quod Aeolicum est, *η.* in *α.* conuerso. conuenit autem in Aeoli-

de nascenti gemmę Aeolicum nomē. Fiunt Venetijs vitrei quidā globi perforati, vario colorum genere pulcherrimi, quos non immeritò λιπνοειδεῖς dixeris. ego simile segmentum globi ex Iaspidum genere vidi. Heliotropium gemma speculi modo Solem accipit, deprehenditq́; defectus subeuntē Lunam ostendens, Idem ibidem. Hephæstites quoq; speculi naturam habet in reddendis imaginibus, quanquam rutila, Ibidem. nos plura de eo suprà capite 5. patinæ enim similis est. Nitentium quædam, imagines rerum reddunt, vt Carbunculus ex Orchomeno Arcadiæ: & omnes lapides duri, si politi fuerint, Agricola. E Smaragdis illæ quarum corpus extensum est, supinæ rerum imagines reddunt. ob id Nero princeps gladiatorum pugnas Smaragdo spectauit.

Tabulis aleatorijs aptantur Iaspides, Erasmus Stella.

Tectis adhibentur tegulæ & imbri-

ces

ces è luto: aut laminæ è lapide fissili.

Torno formari lapides qui sint apti, τορνευτοὺς Græcè dixeris, qui nimirum ferro cedũt, ijdemq́ τμητοὶ sunt, id est, sectionem admittunt, mox in V. litera dicetur.

V. Vasa (sicut & pocula, de quibus iam suprà diximus) diuersa ex omni metallorum genere fiunt, fundẽdo, aut malleis ducendo. Plura è luto argillaq́ à figulis finguntur, & fictilia dicuntur.

Fictilibus cœnasse ferunt Agathoclea regem.

Alia verò è lapidibus & saxis diuersis excauatis cædendo à lapidicidis seu latomis fiunt. Alia torno ex ijsdẽ.

1. *Cochleariũ ex Ophite, vel marmore Zeblicio. Vide superiùs de Cochlearibus.*
2. *Salinum ex Alabastrite: ex quo etiã pyxides vnguentariæ, quas alabastra vocant, fiunt.*
3. *Lebes tornatus è lapide lebetũ dicto, cum ansa ferrea.*

Plurij, qui pagus eſt Rhætorum egregius vltra Alpes, proximè Clauennam oppidum lacui Lario (quem Comenſem hodie vocant) vicinũ, in mõte proximo effoſsi lapides quidã pulli coloris, & molliuſculi, ad lebetes & varia vaſa tornantur: & inde in diuerſas Italiæ vicinasq; regiones exportãtur. Io. Auguſtinus Pantheus chemiſta, hunc lapidem Lebetum vocat, &, ni fallor, alio nomine petram Colum binam, neſcio quam ob cauſam. In Siphno (inquit Plinius lib. 36. cap. 22.) lapis eſt, qui cauatur, tornaturq; in vaſa coquendis cibis vtilia, vel ad eſculen-

sculentorum vsus: quod & in Comēsi Italiæ lapide accidere scimus. Sed in Siphnio singulare, quòd excalfactus oleo nigrescit durescitq́, natura mollissimus. Horum & Agricola meminit lib. 7. de nat. foss. E saxis mollibus, inquit, & in opere tractabilibus, fabri ærarij faciunt formas ad ęs fundendū aptas: quia ignem sustinēt. qualia sunt apud Chattos saxa in fusco ciueracea, in quorum formas quoduis metallū liquidum funditur. Hoc genus in Siphno, & in Italia circa Comum excauatur, tornaturq́ in vasa coquendis cibis vtilia, quæ circundantur circulis ferreis. Sed dura saxa, quàmprimū ex lapidicinis exempta fuerint, ferro sunt tractanda. nam in aëre magis durescunt. Ex his fiunt & mortaria pharmacopolarum, & cotes, &c. Hepatiten lapidem suprà (in F. litera huius capitis) à quibusdam Germanis vocari dixi, qui inter argillam & lapidem ferè medius sit: is quoq; tornari simili

tèr vt Comensis iam dictus potest: & quidem faciliùs, cum eo mollior sit: & fortè quòd nimium mollis sit in vsum vasorum nondum venit: ego tamen vascula quædam ex eo mihi parari feci. Tornatur & Gagates ad minora quædam vascula, vt salina: & in eodem genere Succinum ad crepundia quædã preciosa, vt lagenulas paruas, &c. ❡ Ex Ophite albo veteres vasa & cados faciebant.

Nostra ætate (inquit Erasmus Stella) miramur Catinũ è smaragdo apud Genuam ciuitatem Liguriæ, quo nullus preciosior visus vsquam, nulla gẽma nobilior, nulla species vasis mirabilior, quo dicunt Christũ in vltima cœna sua vsum fuisse ex apparatu Herodis regis, qui à Galilæa Hierosolymã ad agnũ Paschalẽ cõmanducandũ venire decreuerit: sed diuina ꝓuidẽtia consilio mutato aliò diuerterit. In Gallia Narbonensi in cœnobio quodam Lugdunensis agri, alia paropsis cer-

cernitur, qua similiter vsum Christũ volunt in ea cœna; sed minor multa superiori, nobilitateq́ inferior.

Icon adiuncta hic est vasis, pateræ instar, quod alij Porcellanã, alij â Maiorica mediterranei maris insula denominant. Est aũt testa siue materia figlina, albo cœruleoq́ distincta, figlina arte: substantiæ duræ solidæq́ & albæ per totum. Nos de huiusmodi vasis plura scripsimus in lib. de Aquatilib. Corollario de conchis, pagina 336. & seq. ¶ De poculis, suprà leges in P. litera huius Capitis.

Verticelli dicti seu sphondyli, quib⁹ suos fuscos onerant mulieres, ex ijsdẽ oĩb⁹ fieri possũt, è quib. vasa. vulgares testacei sũt, aut vitrei. Vidim⁹ & è Succino. Hacten⁹ de varijs rerũ figuris, q̃ ex lapidib. aut metallis arte fiũt, ad aliquẽ vsũ vitæ vtilẽ. De supstitiosis aũt Figuræ superstitiosæ.

figuris, notis & characteribus, quæ pinguntur aut exprimuntur quoquomodo in gemmis aut alijs fossilibus, cum eas ex religionis nostrę instituto nequaquam approbemus, quòd vel ridiculæ, vel impiæ sint, vtræq; vanæ, nihil addemus. Multa de ijs Kiranides magus, & Plinius interdum obiter ac irridens, alijq;. De ijsdem Camillus Leonardus Pisaurensis in Speculo lapidum toto ferè libro tertio agit.

Iaspis viridis, Galeno teste, appensus stomachū & os ventriculi iuuat. quare & annulis inseritur, inquit, insculptum gerens draconem radiantem. Talem ego etiam memini me vidisse Lausannæ olim apud ciuē quendam scribam. Ego tamen, inquit Galenus, efficaciam eius etiā sine hac scalptura probaui, facta torque ex eiusmodi lapillis, ita vt collo suspensi os ventriculi contingerent.

DE

DE LITHOPHYTIS, ET rebus foßilibus illis, quæ plantas imitantur, in genere primùm: deinde priuatim quæ herbarum ſimilitudinem aliquam præ ſe ferunt, ordine literarũ.

Caput VII.

LIthophyta quædam ſunt, ſeu lapides φυτώδεις, (ſicut zoophyta dicimus,) inter plantas & lapides media: vt Corallium, Iuncus lapideſcẽs, & alia quædã, præcipuè marina. Hæc autem, ni fallor, & quæcunq; in lapidibus radices agunt, cum imperfecto aut ſicciore alimẽto alantur, nec caulem propriè dicendum, nec florẽ nec ſemen proferunt: ſicut inter herbas non lapideſcentes, quæ lapidibus & muris plerunq; innaſcuntur Adianti genera, Phyllitis, Hemionitis, & huiuſmodi. ſed hæc radices habent manifeſtas, & Filici in terra naſcenti affinem naturam. quæ verò ad lapidum formam accedũt, exteriori ſaltem par

te, radicibus carent, & imam sui partem, qua adhærēt super lapidibus aut conchis, qui adnascũntur extendũt, patellarum instar inhærentes. Radices, stipites, rami, cortices, folia, flores, fructus, mutãtur in lapides in his fontibus & fluuijs: quos cómemoraui lib.2. de natura eorũ quæ effluũt ex terra, Agricola. Sunt quæ non tam forma vel substantia, quàm accidente aliquo, vt colore, odore, ad aliquã stirpem accedant. Telirrhizos cinerei coloris aut ruffi, candidis radicibus spectatur, Plinius. Ex marinis aut maritimis plantas aliquas, quę lapideæ videntur in superficie potissimùm, (plerisq; enim lignum subest,) in Historia stirpium exhibebimus spero. Gemmas aliquot à plantis denominatas Plinius lib.37. cap.11. enumerat, quas nos hîc etiam, suo quanque loco, non omittemus. Cepiten vel Cepoidem, ab hortis nominatam ob colorum varietatem, præcedenti capite

pite memorauimus, inter illas quæ speculi instar imagines regerunt. Lapilli quidam alba crispaq́ue specie, seminibus aut alijs rebus quas pharmacopolæ saccharo incrustant, & vulgo confectiones vocant, similes, iuxta balneum Bulicame vel Oche dictum in agro Viterbiensi reperiuntur.

A. Arundinis Indicæ in lapidem versæ, Corallij ferè naturæ similis, meminit Theophrastus in libro de lapidibus. Calamites nomen habet à calamo: feruntq́ue plures simul coniunctos inueniri, Plinius. Inuenio & lapidis calamo similis mentionem factam. Græci arundinem, calamum vocant, & speciem eius vnam syringiam faciunt. Syringites stipulæ internodio similis, perpetua fistula cauatur, Plinius.

C. Corallinã vulgò nominãt medici herbulã maritimã, q̃ & è saxis sine radice nascit̃, & substãtiã foris tanq̃ è limo quodã albicãte circũnato fermè

lapideſcentem habet. Eius iconẽ quę res paulò pòſt cum Fungulis marinis.

Coriandri ſemina magnitudine & forma interdum refert Stalagmites à nobis dictus, qui è guttis thermarum Carolinarum Bohemiæ cõcreſcit: aliâs verò piſorum. Iconem quære in P. litera mox.

Croci color appellauit Crociã lapidẽ, Plinius. Et alibi: Sunt & vitreis ſimiles Chryſolithi, veluti croco refulgentes. Fuerint autem ijdem fortè Crociæ.

Adamantis ſpecies alia eſt Macedonica, Cucumeris ſemini par, Plinius.

F. Fabæ magnitudine Alectorias eſt. Cyamea nigra eſt, ſed fracta ex ſe fabæ ſimilitudinẽ parit, Plinius. Conſtat ea fortè è pluribus quaſi fauis: vt alij quidam lapides è piſis, &c. in quę reſoluuntur: vt frangi pro reſolui Plinius dixerit. Lapis (niger, vt Stobæus habet, Plutarchus non habet) fabę ſimilis in Nilo naſcitur: quo viſo canes

nes non latrant. Idem optimè facit ad vexatos dæmonio. aiunt enim quàmprimum naribus appositus fuerit, dæmonium egredi, Thrasylus apud Stobæum Sermone 98. & Plutarchus de fluuijs. Syluatico Lithodæmon est lapis dæmonis, qui dicitur Gagates, & ipse niger, & suffitu dæmones fugare fertur. sed figuram certam is nullam habet. Fortè scriptorum aliquis, fabæ de eo magnitudinem, ὅσον κύαμος, suffiri iussit: & aliquis pro ὅσον legit οἷον vel ὅμοιον. Christophorus Encelius scribit se habuisse lapidem, qui à bufone vulgo denominatur, nigrum, notulis liuentibus nigris, mediocris fabæ magnitudine & figura. Fabã marinam aliqui vocant conchæ cuiusdã marinæ operculum lapideũ: de quo infrà inter Conchas. Encelius capite vltimo libri 3. de lapidibus & gemmis, Porcellanam conchulam, in suo genere minimã, Fabę marinæ & Vmbilici Veneris nomine accipere videt.

Filices & alia in quibusdam fontibus, vt Sarni in Italia, lapidescũt, Pontanus in Meteoris.

Flores. Gasidanem Medici mittunt coloris olorini, veluti floribus sparsum, Plinius. Idem alibi scribit Achates reperiri in Thracia alibiq́ʒ, similes limitum floribus.

Folia Græci φύλλα & πέταλα vocãt. Eupetalos quatuor colores habet, cęruleum, igneum, minij, mali, Plinius.

Χρὴ δὲ καὶ εὐπέταλον πετράκια λᾶαν ἔχοντας

Ἀρρᾶσθ πρὸς βωμὸν γ'ναιρομένης ἑκατόμβης,

Orpheus de lapidibus. quorum versuum ego lemma, non Πετράκης vt codex Aldinus habet, sed Εὐπέταλος fecerim. Leucopetalos candorem minis ex auro distinguit, Plinius.

Galeazius Mundella Veronensis, summi medici Aloisij patruus, lapidẽ habuit, q nihil aliud videbat repręsentare, q̃ grana frumẽti inuicẽ connata.

Fungos exiguos lapideos colore cã didis-

didiſsimo exprimit, herbula mariti-
tima hîc exhibita, cui Corallina etiam
ſuperiùs à nobis memorata ſubijcit. Hos fungulos, qui Androſaces dictam à Græcis herbã faciunt, vt primus (qđ ſciam) Anton. Muſa Braſauolus, & poſt eũ Matthiolus Senenſis, illorum ſententiam nó probo. Theophraſtus libro 4. cap. 8. Hiſtoriæ ſtirpiũ, tradit in mari ad colũnas Herculis, (*ſic citat Athenæus lib. 2. Theophraſti codex habet, in mari rubro*) cũ abundauerit aqua, fungos iuxta mare naſci, q à Sole in lapidis ſubſtãtiã vertantur. ¶ Lapis fungifer admirabilis, & apud Romanos magno in ꝑcio eſt.

Vnum vidimus Neapoli, quo in regno tradũt inueniri. Crusta crassa est. Ea terræ dodrante operta, aspersaq́ tepida irroratione, quarto pòst die fungos edit, Iulius Cęsar Scaliger. Hermolaus in Corollario 698. è lapide Lyncurio vel Lyncis vulgò dicto, hos fungos nasci scribit, vnde & nos repetiuimus in Lupi ceruarij historia C. Quærendum autẽ an idem huic fungifero lapidi sit is qui à pharmacopolis quibusdam pro Lyncurio vendit, gleba quædam pumicosa, &c. vt pluribus eodem in loco scripsimus.

H. Hyacinthus gemma, nomen à colore floris nimirum accepit.

I. Iuncos lapideos apud mare rubrum prouenire, quos nemo visu à veris posfit discernere, retulêre qui ex India missi ab Alexandro id mare nauigarunt: item plantas marinas illic, quoad in aqua sint, colorem algæ minutæ habere: cum verò exemptæ ad Solem ponuntur, mox sali similes fieri

ri narrauerũt, Theophrastus. Histor. stirp. lib. 4. cap. 8. vbi etiam scribit in sinu eiusdẽ maris Heroo cognominato, Laurum esse, & Oleam & Thymũ: verùm non viridia, sed lapidis specie, parte è mari eminente: similia tamẽ viridibus, tam folijs quàm germinibus. colorem quoq; floris in thymo, tanq̃ nondum perfectè floruerit, liquidò deprehendi. Iunci in lapidem versi genera duo Vlysses Aldrouandus medicus excellentissimus Bononiæ habet. Lapidem in iunco amicus quidam meus Monspelij inuenit, in radicis quodam veluti nodo totum abditum & innatum, quem à viro quodã docto lapidem Cyperi vocari aiebat, & ad amuletum aduersus epilepsiam, si rectè memini, magni fieri.

Laurus. Olea. Thymũ.

Cyperi lapis.

L. Leguminum specie lapides quidã inueniuntur, pisis (de quibus mox in P.) aut lentibus similes: partim coagmentati ex pluribus ceu granis aut seminibus, partim etiam grana singu-

la & separata: quæ sua foris tunica teguntur, vt intus etiam planè referunt legumina vera, duritie summa, & ne validorum quidem dentium morsui cedente. Lithosprea dixeris Græcé. Huiusmodi granis audio agros quosdam alicubi plenos, veluti satos, reperiri. Figuram exprimit lentis arena Africæ, & calculi in colle Cappadociæ, Agricola. Galenus lib. 9. de simplicibus medic. in Argæo Cappadociæ (qui mons altissimus est Straboni, & semper in summo niues habet): lapides quosdam nasci scribit, qui similiter vt Spongiarum lapides, contra calculos renũ vtiles sint, & in succum colore lacteum soluãtur. Plinius lib. 37. cap. 10. Capniten ait in Cappadocia & in Phrygia nasci, ebori simílem: qui nimirum succum etiam eiusdem coloris reddiderit. ego hunc nõ Capniten plurimis spiris fumidũ esse puto: sed Cepiten siue Capitẽ (de quo suprà dixi, hoc in capite) eundemq

Cato

Catoptriten dictũ, in Cappadocia, & in Aeolide quoq; prouenientem, colore candido, &c. Hæc obiter, nam Cappadocici illi lentium figura lapilli, à Capite Cappadocico nimirũ differunt. Strabo lib. 17. de pyramidibus Aegypti scribit his verbis: Ex tritura lapidũ (ἐκ τῆς λατύπης) acerui quidam ante pyramides iacent: in quib⁹ lapilli & forma & magnitudine lẽtis inueniunt, (ψήγματα καὶ τύπῳ καὶ μεγέθει φακοειδῆ:) quibusdã etiã veluti corticis particula, vt lentis semidecorticatę, subest. (ἐνίοις δὲ ὑπέστη ὡς ἂν πτίσμα, οἷον ἡμιλεπίστων ὑποτρέχει. interpres malè vertit, quidã vt hordei grana (quæ semidecorticata excurrunt.) Dicũt reliquias ciborũ, quib⁹ operæ vescebant, in lapidẽ induratas. Quod quidẽ satis verisimile est. nam & apud nos collis quidam est oblongus, in campo situs, qui tofi calculis in modũ lẽtis plenus est, [ὅλος δ' ἐστὶ μεστὸς τῆς ψήφου φακοειδῶν λίθου τῆς ψήφου πορείας, lego πωρείας.] Sic Strabo. Aldrouãdus Bononię talẽ è pyramidib⁹

lapillum habet, & Chelidoniæ vulgò
dicto ab hirundinibus, persimilem es-
se ait. Atizoën gemmam in India, &
in Perside ac Ida monte nasci tradi
Democritus, argenteo nitore fulgen
tem, magnitudine trium digitorum
ad lenticulæ figuram, odoris iucun-
di, Plinius.

Encrinos. Lilia. Vt Entrochos diuisus rota
rum effigiem repræsentat, ita Encri-
nos liliorũ. cum enim angulata pars
vna ab altera separatur, vtraque quina
lilia ostendit. nam alterius eminentię
ingrediuntur in alterius strias. quæli-
bet verò talis pars quinos habet an-
gulos, latera totidem, vtrinque quina
Pentacrinos. lilia: vnde Pentacrinos Græcè potest
dici. Constat autem ex pluribus inter
dum coniunctis. Agnascitur lapidi-
bus in rubro nigri coloris, ipse rufus
Fractis singulis intus est lapidis Iu-
daici color, læuor, ac splendor. quare
obtinet eandem vim medendi. Repe-
ritur in fossa mœniorum vrbis Hil-
des

desheimiæ, Agricola. Germanicè interpretatur Lilgenstein.

Linum asbestinum, idem quod Amiantus Agricolæ. In Acheloo fluuio nascitur lapis liuens Linurgus (λινουργὸς) dictus ab euentu. linteolo enim si imponas δι' ὅρωτος γνῶσιν, τὸ σχῆμα λαμβάνει καὶ ἀργυρον γίνεται, Plutarchus de fluuijs. Videtur autem locus deprauatus. Fortè homines superstitiose creduli, lapidem in linteolo ligabant, cuius colorem (χρῶμα non σχῆμα) ἀργυρον vel ἀργυρινὸν, id est, candidum si acciperet lapis, liuore deposito, bene ominabantur & sperabant de suis amoribus.

Lithospermon herba, à semine lapideo nomen tulit. durum enim id, & fragile candidumque, margaritis magnitudine, figura & colore simile habet. Sunt qui eandem herbam Leontion, & Leoninum lapidem nominent: hodie vulgò milium Solis: & eius semen fortè Lapidis Solis nomine intel

ligitur apud Haliabatbē Practicæ lib. 10. in Antidoto de Caphura. Herba à nonnullis Lachryma Iobi vocata, folijs arundinaceis, similia Lithosper mo semina profert, nisi quòd multo maiora & naturâ pertusa sunt: quare filo ea traijciunt plebeij, & pro globu lis precarijs alicubi vtuntur. Alia est Leontice, quæ alio nomine Cacalia vocatur, cui semen margaritis minutis simile, inter folia grandia depēdet, apud Plinium & Dioscoridem.

M. Maluam Græci malachen, ali quando molochen vocant, vnde gēmæ nomen. Non traslucet Molochites spissiùs virens, à colore maluæ nomine accepto, reddendis laudata signis, & infantium custodia quadā, innato contra pericula ipsorum medicamine, Plinius, Agricola Molochit interpretatur, nomine etiam apud Germanos seruato. Vide suprà Capite 5.

Cenchriten milij granis veluti spar sis

sis insignem Plinius nominat. Fuerit autē idem fortè Ammonites vel Ammites minor, ouis piscium similis, &c.

Et idem fortè, aut similis, Meconites. Vide iconem mox in P. litera.

De Lithospermo, quod hodie Milium Solis vocitant, paulò antè dixi.

N. Narcissitæ lapidis meminit Dionysius Afer: quo teste in Colchide sunt petræ, αἳ φύουσιν ἀφεγγέα ναρκισσίτην. Eustathius Narcisso plantæ (flori) colore similem & pellucidum interpretatur, vt ἀφεγγέα fortè pro πολυφεγγέα accipere oporteat.

Cissites in candido collucet ederæ folijs, quæ totam tenent: Narcissites venis etiam ederæ distinguitur, Plinius libro trigesimoseptimo, capite vndecimo. reliquit autem dubitandi locum, ne Narcissiten cum Cissite fortè confuderit, ederæ, à qua Cissites denominatur, similem vtranque faciens, nulla Narcissi in Narcissite mentione.

P. Papauera exprimit Meconites, Plinius. Vide paulò antè in Meconite, qui milij grana repræſentat. Eſt autem milij & papaueris ſeminibus eadem ferè tum magnitudo tum figura.

Smaragdi Medici rerum imagines complectuntur, vt verbi gratia papauerum, aut auium pinnarumq́ꝫ, &c. Plinius. Mecon Græcis papauer dicitur, vt eodem nomine arenæ quædam ſpecies Polluci, ſubtilioris nimirum.

Phycites ex algę ſimilitudine appellatur, Plinius.

Piſorum & lentium ſimilitudinem lapides aliquos habere ſuperiùs in L litera dictum eſt. *Iconem eius poſui ſuprà paulò poſt principium Capitis quarti.*

Vide ſuperiùs in Coriandro. Piſa lapidea multa inueniri audio in agro prope oppidum Bernenſium Heluetiorum ad Arulam, à ponte per id flumen denominatum. Piſolithum ad me miſit Io. Placotomus medicus ex

mi

miè doctus, hoc tempore Dantisci: Mitto(inquit)lapidem ex multis grais quasi compactum: qui copiosè in oppido Alßleben inuenitur,& ex mõtibus effoditur ad muros extruẽdos Eius species vna friabilis est, altera nõ item. Erbßstein vocant.

Porri, quod Græcis prason est, color Prasium gemmam nominauit. Viridantium gemmarum, inquit Plinius, plura sunt genera, vilioris est turbæ Prasius: cuius alterum genus sanguineis punctis obhorret. tertium virgulis tribus distinctum est, candidũ. Prefertur his Chrysoprasius, porri succum & ipsa referens: sed hæc paululũ declinat à Topazio in aurum. Orpheus petram vocat,

Τῆς ὄνομα χροιή τε πέλει χλωροῖο πράσοιο:

& contra aspidis venenum prædicat.

De Chrysopraso lege suprà in Auri mentione Capite 5. Recentissimi authores Topazij duo genera faciunt,

Prasoidem atq; Chrysopteron, similem chrysopraso. eius enim tota similitudo ad succum porri dirigitur, Plinius.

T. Thyrsites Corallo similis, in potu somnum inducere fertur, Camillus Leonardus.

V. Violam Græci ion vocãt. Ion (gemma) apud Indos violacea est, sed rarò saturo colore lucet, Plinius. Imitatur Iaspis & violas, Erasmus Stella: de colore nimirũ ianthino, id est, violaceo sentiens. Ego lapidem à Georgio Fabricio iam olim, qui violas etiam odore præ se ferret, accepi. At Geodes Misenus & Berningeri lapis, inquit Agricola, non ipsi olent violam, vt nec Aldenbergij saxi fragmenta: sed muscus qui eis adhærescit.

Muscus.

Violaceis fluoribus pictores pingunt, Agricola.

DE FRVTICIBVS IN LApides versis, & Fruticum, eorúmve partium aliqua cum Foßilibus similitudine. Caput VIII.

FRutex in lapidem versus Tiburti, apud Vlyssem Aldrouandum Bononiæ. Virgæ, frondes, aliáque, in quosdam fontes immersa lapidescũt, vt Capite I. retulimus. Argentum & alia quædam metalla sponte naturæ in fodinis aliquando ceu fruticis aut capillorum specie nascuntur. Silices quidam reperiuntur ramosi in modũ Corallij, Encelius. Vide mox sequenti Capite de Stelechitis. In genere.

H. Cissites ab hedera denominat. Vide præcedenti Capite, in Narcissite: cum eo enim confundere Plinius videtur libro 36. cap. II. Videntur autem lapides duo diuersi: & alius fortè ab eis Cissites ille fuerit, quem eiusdẽ libri capite decimo circa Copton nasci tradit, candidam, & videri intus Singillatim.

habere partum, qui sentiatur etiã strepitu. ex quibus verbis ad Aëtitas hũc referendum esse apparet, & fortè non à cisso, id est, hedera, sed aliunde deriuari. Κισσᾶν quidem verbum pro concipere, in sacris Carminibus à Septuaginta translatis legitur: Ἐν ἁμαρτίαις ἐκίσσησέ με ἡ μήτηρ μου. Κυεῖν verò in eadem significatione poëticum videt.

Hederæ folium in lapidis naturam versum, Aldrouãdus Bononię seruat.

P. Lapis piperis est, qui reperitur inter grana piperis, colore & magnitudine non dissimilis, Andreas Bellunensis.

R. Rhodites à rosæ similitudine (in colore nimirũ: nam & Melites Mali coloris sequitur) dictus memoratur Plinio. Cæterùm vt Astrites multis depingitur stellulis à natura, Sigstein Germanicè dictus: sic speciem aliam reperiri audio, multis insignem rosis.

S. Polia (πολιὰ) caniciem quandã

Sparti

Sparti indicat: eandem duriorem, nigra Spartopolios, Plinius. Agricola hos lapides nihil ab Amianto differre putat. Sunt sanè fissiles quidam lapides, quos Amenti nomine pharmacopolæ vocitant: qui & fissili rectaq́ & densa exilium fibrarum specie, & colore cauo splendidoq́ capillos senũ præ se ferunt.

DE ARBORIBVS EArumq́; partibus, & rerum fossilium cum eis affinitate. Cap. IX.

NEmorum similitudinem exprimit Achates, (Plinio etiam teste) & Marmor viride, Agricola. Dendrites lapis ab arbore suum nomẽ est mutuatus: interpretantur autem Corallium. Vide Capite mox sequenti.

Dendrachates velut arbuscula insignis, Plinius lib. 37. cap. 10. Vbi Vistula exonerat ad læuam in littore Pucici sinus, &c. reperiuntur concreti bi-

tuminis glebæ ſatis duræ, diuerſorũ colorum, quæ accenſæ ardent, ſed nó ſuaui odore. His adnaſcuntur arbuſculæ pallidæ, & q̃ piſces olent: Quercus ſcilicet atque Buxi: altæ tres, aut ſummùm quatuor palmos. Carent verò radicibus, & ſicut Patellæ, λεπάδας vocant Græci, ad glebas adhærẽt. Tales eſſe vidẽtur lapides, quibus in mari, vt Theophraſtus ſcribit, adnaſcuntur Quercus, & Abietes. tametſi ille eaſdem oſtreorum teſtis dicit adnaſci, Agricola libr. 4. de nat. foſsilium. Germanicè autem interpretatur, kleine Meerböumle, id eſt, arbuſculas paruas marinas. Et eiuſdem operis libro 7. Cum natura (inquit) lapides arborum ſimiles procreet, diligenter videndum eſt an corticem & medullã aliaq́ꝫ habeant. quæ ſi abſunt, non ſtipites in lapides conuerſi ſunt, ſed natura fecit lapides ſtipitum ſimillimos, quales ſunt trabes iſtę Hildesheimię, &c. paulò antè autem dixerat in tra-

Quercus. Buxi.

ctu

ctu Elbogano inuẽtas esse permagnas Abietes in lapides vnà cum corticibus versas, &c. Lege plura ibîdem.

Gemmam Sardam, in quâ natura arborem & Lunæ eclipsim expressit, exhibui suprà Capite sexto inter Ornamenta. Ioannes Kentmanus misit ad me portiunculam arboris effossæ in Valle Ioachimica: quam scribit integram cum ramis & folijs inuentam esse, conuersam in lapidem, in fodina, loco ad mensuras quas vocant Lachter, (quarum vnaquæq; altitudinem hominis equo insidentis continet) septuaginta: nec arbor solùm, sed etiam terra circunquaq; ad vnã eiusdem altitudinis mensuram, in lapidẽ indurauerat. Ab eodem accepi, ligna, carbones, folia, cortices, ossa, cõchas, quæ obducuntur materia lapidosa, è fonte Francfordiano ad Oderam. De lignis in lapidẽ mutatis, plura deinceps afferentur in Abietis, Alni, Quercus, & Vlmi montanæ mẽtione.

De Silicibus ramosis, scripsi suprà Capite primo. Stelechites stipitis speciem ostendit, cuius rami sunt mutilati: colore cinereus reperitur in Chartis ad Spangebergum arcem, Agricola. Iconem dabimus infrà Cap. II. cum Osteocollis. Stelechitæ etiam (à similitudine ad truncos arborum, quos Græci στελέχη vocant,) dici possunt lapides, quorum mentionem faciam infrà Cap. II. qui etiam ramorum rudimenta habent.

Figura subsequens ad numerum 1. portiunculam arboris in lapidem versæ, de qua paulò antè scripsi, repræsentat. Numerus verò 2. lapidem ossi Mali persici similem.

Lignum

Lignum subterraneum, quod aliqui è ligno in lapidem versum arbitrantur, in Gallia vulgò lapidem fulminis appellant: vt scripsi suprà Cap. 3. Est vbi adeò induretur lignum, vt vel Cotes ex eo fiant, aut fieri possint.

Samothracia insula eiusdem nominis gemmam dat nigram, ac sine pondere, ligno similem, Plinius. Fortè autem Gagates hæc fuerit. Lignum in Bôlum Armeniã conuersum, Aldrouandus Bononiæ habet. Orbis (*ἀπέιρα*) dictus in lignis, iniquior, tractatúque difficilior quàm nodus artifici obstat: similiter autem vt in lapidibus qui stimulus (*κέντρον*) vocatur, nasci videtur, Theophrastus histor. libro 5. cap. 3. Inueniuntur etiam lapides & alia interdum plantis, (arborum præcipuè lignis,) inclusa: Lege Theophrastum loco iam citato, & Scaligerum Exercitationis 137. parte 1. Lapis qui trũco arboris pro cunei more impingi solet, fœtus retinet, Aëtius.

A. Abies Græcis ἐλάτη est, vnde Elatitæ lapidi nomen. Hæmatiten quarti generis Elatitē vocari Sotacus tradit apud Plinium. fortè autē Abietis lignum aliquo modo refert pectinum aspectu, alitérve.

Alni lignum in lapidum conuersum, Clethrites à quibusdā hodie vocatur, nam clethram Græci Alnum dicunt. Tale ad me misit Ge. Fabricius cum innato pyrite. Pontanus in Meteoris cap. 44. de amaris fontibus:

---Videas lapidescere Sarni
Cæruleo sub fonte alnum, filicisq; maniplos:
Et paleæ intortos lento cum uimine culmos.

Amygdaloides dici potest lapis amygdali ossi persimilis, qualem Verona missum accepi. inuenitur etiam eidem fructui idem saccharo incrustato similis.

B. Belzoino lachrymæ similis, Bononiæ apud Aldrouardum.

C. Cerasum repræsentat Crocallis, Plinius 37, 10, Eidem globulus è Co-

ral-

rallio tornatus similis est. κρόκαλον & κροκάλην Grammatici interpretantur calculum, lapidem albicantem, arenam litoralem. Sunt autem ij calculi fermè rotundi, cerasi quadam specie si color adesset.

E. Ebenus arboris peregrinæ nomen, Græcis & Latinis vsitatum, Hebraicæ originis est, à nomine eben, quod lapidem significat. lapidem autem ebeni lignum suo pondere refert.

Sed aliud est Ebenum fossile, quod Agricola Germanicè Erdstöcklein interpretatur, (quasi dicas stipitem vel truncum paruum subterraneum,) & inter res fossiles leues cum Gagate, Pumice & Tofis numerat. Et sub finem libri septimi de nat. fossiliũ: Hildesheimi, inquit, intra terram aluminosam, ad (iuxta) lignũ in lapidẽ mutatum, & in eius cõmissuris, reperitur Ebenũ fossile: quod etiã sparsum in aliorũ lapidũ cauernis, tanquã in aluo, latêre Theophrastus non ignorauit.

Stirps est nigra, folijs & fructu carẽs, cornu politi modo splendida, solida: sed leuis omninoq; aspectu similis Gagatæ lapidi, sed natura admodum diuersa, vt quod ignem nõ sentiat. Hoc Ebenum ramosum Venetijs olim quidam mihi pro Corallio dedit. De hoc Pausanias accepit à Cyprio medico, radicem esse terra cõditam, &c. ¶ Ab hoc differt Exhebenus, quam (gemmam) Zoroastres speciosam & candidam tradit, eaq; aurifices aurum poliunt, authore Plinio. Eundem lapidẽ Agricola Samium vocat: vel è Samio candido (nam & alterius coloris inuenitur) hãc gemmam fieri tradit. Vide suprà Cap. 2. in ijs quæ de Astere Samio scripsimus.

Exhebenũ

F. Fagum arborẽ recentiores vocant, Oxyam Græcorum, Germani Bůch: & à triquetra huius arboris fructuum figura Bůchle, similes eis massulas auri, quæ in montibus Bohemię inueniuntur. ¶ Sycites lapis à fici colore

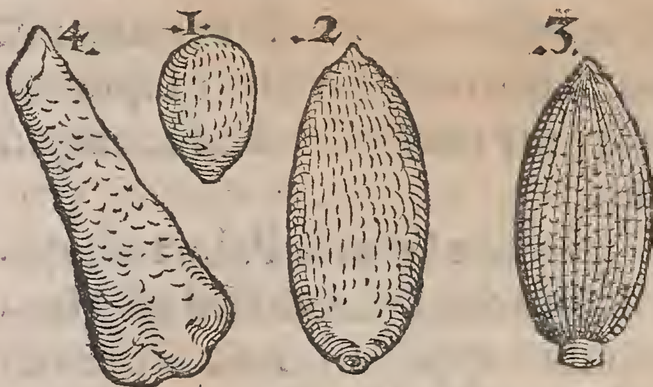
lore nominatur Plinio lib.37.cap.11.

G. Glandem Græci balanon vocãt, vnde Balanitæ lapidi nomẽ. Balanitæ genera duo habẽt, subuirides, & Corinthij æris similitudine. Illa à Copto, hæc ex Troglodytica regione veniunt, medias secante flammea vena, Plinius. Vide inferiùs in Phœnicite. Phœnix em̃ palma est, cuius fructum etiam balanum vocant Græci.

¶ Glandem lapideam in porco inuentam, olim me vidisse memini: & rursus aliâs non dissimilem lapidem, quem è Suis mactati vesica exemptũ aiebant.

P. Phœnix Græcis Palma est, cuius fructum etiam balani, id est, glandis nomine appellari dixi. Phœnicites ex balani similitudine appellatur, Plinius. Lapides quidam è marmoribus, aut saxis fiunt. quod genus sunt lapides Iudaici, Trochitæ, Dactyli Idæi, & consimiles. Lapis autem Iudaicus à Dioscoride dictus, Syriacæ ab

Aëtio vocatur: & ab alijs Phœnicites: vel ab oliuæ nuclei similitudine Pyrene: vel Tecolithus, à vi lapidem (renũ aut vesicæ) liquefaciendi. Nonnullis Eurrhœus, quod, quia comminuit calculos & mouet vrinam, facilè fluere videatur, &c. Hæc ferè Agricola libro quinto de natura fossilium. Nos hîc quatuor eius differentiarum figuras posuimus.

1. Minimus & rotundior, oui ferè figura: fœmina, vt conijcio, existimatus à veteribus: frequenter & communior pharmacopolis. Reliqui tres, oblongi, rariores, masculi, & cætera.

ter-

tertium striatum cognominare licet. In eo quidem & secundo principium quoddam, è quo lapis enasci videtur, ansæ aut vmbilici instar apparet, vt in Aëtitis nonnullis.

Sunt qui Cysteolithon vocent, id est, vesicæ lapidem: quòd calculos eius comminuere crederetur: Galenus id negat, in solis renum calculs comminuendis efficacem faciens. Tecolithos quidem etiam Spongiarum lapides à simili effectu, à quibusdam vocari Plinius tradit: vbi aliqui Cysteolithos legũt, quod minùs probo. Eureos nucleo oliuæ similis est, striata concharum modo, non adeò candida, Plinius. Galeno Iudaicus lapis est εὔρυθμος κατὰ τὸ σχῆμα, (id est, scitè concinnatæ figuræ, quod vocabulum ad Eureos videtur accedere:) & lineas habet veluti torno factas: quod tertio ex quatuor illis, quos delineauimus, conuenire videtur.

Pyrene ab oliuæ nucleo dicta est,

huic aliquando inesse piscium spinæ videtur, Plinius. Et alibi: Tecolithos oleæ nucleo similis videtur: neque est gemmę honos, sed lingentium calculos frangit pellitq́;.

L. Laurum Græcia daphnen nuncupat. Daphniam (lapidem) zoroastres morbis comitialib⁹ demonstrat, Plinius. Ad Lutetias Parisiorum saxum nuper diuisum coronæ laureæ speciem reddidit, Agricola.

M. Mali Cydonij ferè odore lapis quidam albus & friabilis est, is Cydonites dici potest, ex Osteocollis, qui osium hominis similitudine nascuntur, eademq́; fracta ferruminant. Indicam (gemmã, quæ politur) mali colore aut olei viridis, oẽs improbant, Plinius: qui & Meliten à mali colore dictum commemorat. solent autem Græci malum cum simpliciter nominant, Cydonium intelligere. ❡ Mespileus lapis, inquit Cardanus, seu Pentexoche, apud me est, colore fusco, durus,

Mespileus.

durus, magnitudine mespili, quod in lapidẽ transisse dicas. Vbi striæ è vertice descendunt, lapis buxeo est colore, quòd partes illæ attritæ sint. Vires autem ei inesse existimat nõ leues, sed nobis ignotas. Ego si ex characterib. naturæ vires sunt æstimandæ, vt quidam putant, Mespileũ lapidem plus ad Mespilos arbores fortè tutandas q̃ ad homines virium habere coniecerim. ¶Myrrhites myrrhæ colorẽ habet, faciemq́ minimæ gemmæ, vnguẽti odorẽ: attrita, etiam nardi, Plinius: Eidem Aromatitis in Arabia nascit, & in Aegypto circa Pisas, vbiq; lapidosa, & myrrhæ coloris & odoris, ob hoc reginis frequentata. Antachates etiam cum vritur, myrrham ei redolet. Antipathes lacti immissa si in eo coquatur, facit id myrrhæ simile, Idem. ¶Myrsinites melleum colorẽ habet, myrti odorem, Plinius. Myrrhites.

N. Nucis iuglandis magnitudine, specie vitri, nascitur gemma Belus di-

cta in Arbelis, Plinius.

O. Olea ex fuluo, nigro, viridi ac candido colore lapis, Camillus Leonardus sine authore. ¶ Oliuæ nucleo similem Pyrenen & Eureon, & Tecolithon, suprà in Iudaico diximus, litera G. ¶ Indicam (gemmam) Mali colore aut olei viridis, omnes improbant, Plinius.

Ostryæ arboris (quam nos Carpinũ Latinè vocamus, Germanicè *Hagenbůch*) lignum in durissimam silicem'q; cotem mutatum iuxta Francofurtum ad Mœnum fl. & in Vvirtenbergensi Sueuia, à se visum Val. Cordus prodidit.

P. Palmati lapides circa Mundam in Hispania, vbi Cæsar dictator Pompeium vicit, reperiũtur, id'q; quoties fregeris, Plinius. Videntur quidem tales esse illi, quales Trochitæ & Asteriæ à nobis exhibiti, hoc est, plures inuicem connexi, similes inter se omnes: Palmati verò vnde dicantur, non faci-

facilè dixerim. De Ceruis palmatis in Historia animalium diximus. ¶ Phœnicites lapis dictus est à similitudine balani, id est, fructus palmæ arboris, quam phœnicē Græci vocant. ¶ Circos piris similis est, Plinius.

Q. Dryn Græci nominant Quercum, vnde Dryitæ lapidi nomē. Dryites trūcis arborum similis est, & ligni modo ardet, Plinius. Etsi autē lignū quernum sub terra, vt & alia multa, tēporis longinquitate aut alia vi, lapidescere potest, & Dryites appellari: videtur tamen alius esse Plinij Dryites, nō ex ligno mutatus, sed à natura sic factus. Ex eo quidem quòd ligni modo ardet, bituminis nonnihil ei miscēri vel totum esse bituminosum & Gagatæ cognatum coniecerim. Pyriten è querno ligno Io. Kentmanus habet: qui Dryiten etiam ad me misit, titionis specie, nigrum, friabilem, gustu atramentosum: fumo, si vras, sulfureo.

Quernum lignum aquis mersum,

nigrescit durescitq; adeò vt pro Ebeno quidam venditent.

T. Thuris Libanochrus similitudinem (colorem) ostendit, sed succũ mellis, Plinius.

V. Dionysias nigra ac dura, mixtis rubentibus maculis: ex aquâ trita saporem vini facit, & ebrietati resistere putatur, Plinius.

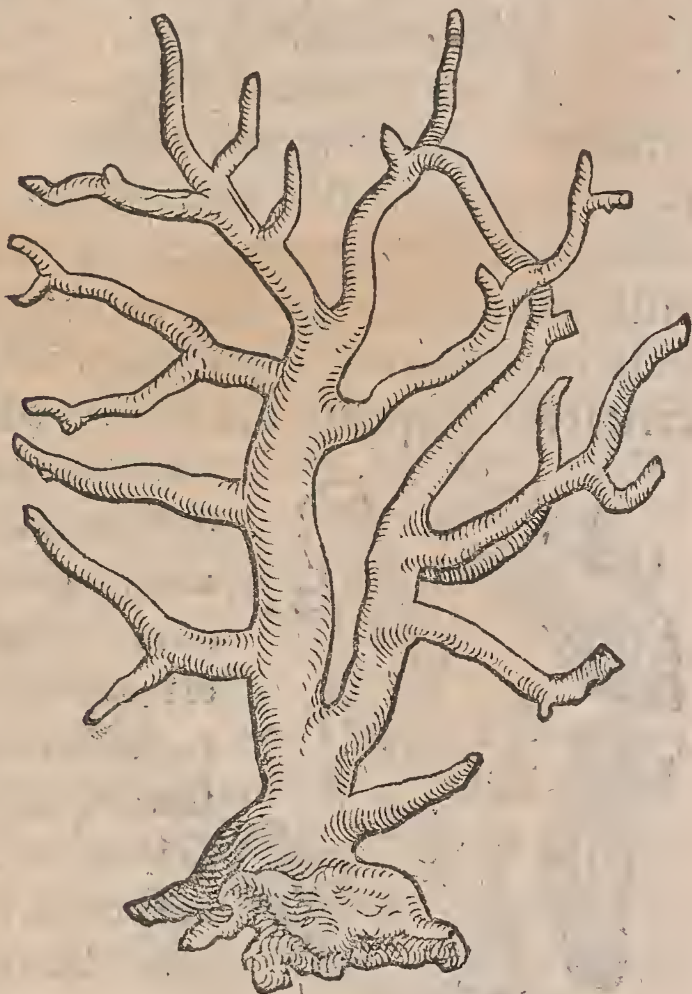
DE CORALLIO.
Caput X.

COrallium maris planta ex succo lapidescẽte, sicut & Antipathes. Hic enim durescit cum ex profundo maris extracta planta à circunfuso aëre, veluti candẽs ferrum in aquam immersum, temperatur & solidescit, Agricola. Idem sub finẽ libri 4. de nat. fossilium: Theophrastus (inquit) Curallium vocat: alij Lithodendron partim ex eo quòd in lapidem conuertatur, partim quòd arbuscula sit. quãobrem & Dendrite vocatum, [*à Plinio* *Den-*

Lithodendron.

Dendritis.

Dendritis fœminino genere,] nam, vt res ipſa demóſtrat, frutex eſt ſub aqua marina, viridis, baccas habẽs ſimiles cornis natiuis ſpecie & magnitudine, etc. Reliqua breuitatis cauſa omitto. Gorgonia nihil aliud eſt q̃ Corallium. no Gorgonia

minis cauſa, quod in duritiã lapidis mutatur, Plinius. Iconem eius, qualẽ habui, ſuperiùs adieci: non quòd omnes eandem omnino formã præ ſe ferant. ea enim in diuerſis variat. Radice caret, ſed vt aliæ pleræque marinæ plantæ ſaxis patellarum inſtar adhæret. Rubrum, album & nigrum inuenitur: in ſingulis autem coloribus rurſus multæ ſunt differentiæ. Eſt quod albicat foris, intus rubet. Sexu etiam diſtinguũtur. Rubri mas rubentior, fœmina dilutior eſt. Ad hominis ꝓceritatem aliquãdo accedere audio.

1. Gypſum qđ coralloides cognominari poteſt. eſt enim Corallio albo ꝑſimile, ramoſa ſeu fruticãte ſpecie.

2. Corallij ſpe-

cies, quæ maior vel verrucosa nominari potest, quam Petrus Coldebergus pharmacopola Antuerpia ad me pictum misit, & in epistola descripsit: Corallium tale (inquit) habeo, ea qua vides magnitudine, [*quatuor ferè palmorum minorum, etsi partes duæ supremæ mutilatæ sunt: latitudo in trunco picto, quæ nimirum circumferentiæ dimidium fere implet, palmus ferè, vbi latißima est: colore roseo propè, hoc est, in albo modicè rubente:*] color intus, vt in fracturis apparet, cinereus. Durities & pondus, Corallij rubri. Parte infima rupi adhæsit. Superficies tota lineis inæqualibus scatet, quæ in huius picturæ ramo infimo tantùm, qui læuo spectantis lateri opponitur, aliqua ex parte exprimuntur. Vndiq; etiam frequentes habet verrucas: ex quibus nos pauculas expresimus: in ijs stigmata quæ vides, pori sunt aperti. Hæ verrucæ vesiculas, cum in mari sunt habent, quas Congri sugunt. In mari Hispanico piscatorum retibus

adhæſit dum piſcarentur Congros. Audio & maiores multò huius generis plãtas reperiri. Hæc Coldebergus.

3. Pſeudocorallium album, videtur hoc, aut fungoſum nominari poſſe. Sunt autem ceu cylindri quidam breues, inæquales, tuberoſi, & veluti leuiter articulati, fragiles, pennæ anſerinæ ferè craſsitie. Conſtant autem ambiente cruſta albida, & parte interiore tota fungoſa ac friabili, plena radiolis exilibus & crebris, qui à communi centro incipiunt, & in cruſtam deſinunt. Subſtantia aſperiuſcula, & dentifricijs apta videtur. de qua dixeris quod de Halosachne & Alcyonio Ariſtoteles: ferro licet acuto ſecãti non citò cedere, citò autẽ, ſi quis ſimul digitis terat, cõfriari. Sapor manifeſtus ei nul-

ei nullus. Pictum ſuperiùs poſitum, Corallium album verum eſt, (aut eſſe putat̃ apud pharmacopolas paſsim,) quod à rubro vero ſubſtantia nó differt, ſed colore tantùm: etſi quidã Corallium album non reperiri putant, aut ſi reperiatur, inutile eſſe. Polo in Hiſpania vulgò vocari audio, id qđ paſsim apud pharmacopolas pro Corallio albo receptum eſt. inueniri autem in Catalania Hiſpaniæ à piſcantibus Corallium rubrum, & in litus abiectum, à prætereuntibus legi pro Corallio albo. libram eius drachmis argenteis ſeptem vel octo haberi poſſe, cũ Corallij albi veri vel vna vncia eo p̃cio eméda ſit. Polo dictũ carere cortice, & creſcere in fundo maris: vera Corallia in ſaxis deorſum tendentia naſci: Polo autem per fundum dilatari, in ijſdem quidem locis vbi Corallia creſcunt. Hæc an ita ſe habeant, conſiderandum. Corallium quidem albũ pharmacopoliorum, exiguus quidã Polo.

trunculus esse videtur, ceu Stelechites marinus, meatibus per totum cauis, (cum verũ fortassis solidum sit,) solidissimum læuissimumq́ʒ, cum ramis paucis ac breuibus ceu mutilis.

Antipathes. Antipathes Plinius gemmam nigrã non translucentem esse scribit. Dioscorides Corallio gentilem facit, ramosiorem, &c. Hodie rarissimum est. audio tamen viros quosdam rerũ naturalium studio deditos id habere, vt Peucerũ Vitebergæ, Aldrouandũ Bononiæ cum suo cortice saxeo. Nigrum verum in Gallicia Hispaniæ inueniri audio: spurium è Barbaria vel Aphrica mitti, Sauαlia vulgò dictum, de quo mox sequenti Capite dicam, & exhibebo iconem. Corallij nigri nomen Ebeno fossili aliquos tribuere, suprà dictum est.

Corallis. Corallis minio similis est, gignitúrque in India & Syene, Plinius. Coralloachates. Coralloachates similis est Corallo aureis guttis distinctæ, Idem. Alibi verò guttis

guttis aureis Sapphiri modo eam distinctã esse tradit. qualis, inquit, copiosissima est in Creta, sacra appellata.

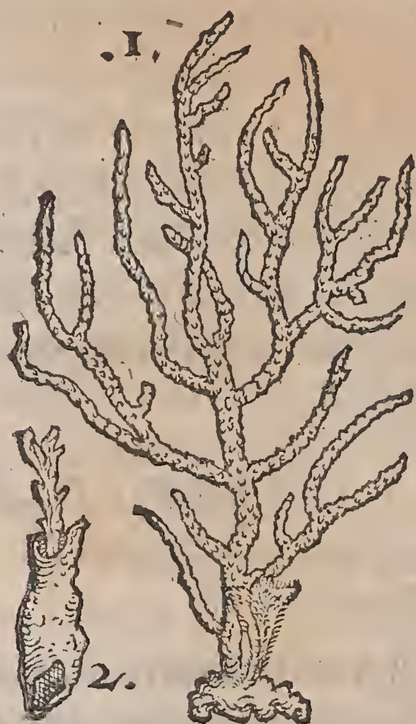
Thyrsitis Corallio similis est, Camillus Leonardus sine authore.

Alcyonij genus aliqui putant esse, spongiosum aut potiùs fistulosum quiddam, corallij rubri colore. paralleli enim & recti sunt meatus, seu canaliculi, inanes, internodijs quibusdam distincti: quæ dum inter se coalescunt, superficies aliquot per interualla constituunt. Dentibus facilè fragile hoc genus est, insipidum ferè, subsalsum. Hoc quidam puto Alcyonium petræum vocant. lapidea enim ei substantia est. Petris quidem an innascatur haud scio.

DE ALIIS QVIBVSDAM *plantis Marinis quæ lapidescunt.* *Caput XI.*

INter plantas quæ in mari, aut maritimis locis, saxis, testis, aut alijs, na-

ſcentes lapideſcũt, nobiliſsimum eſt Corallium. de quo & cognatis ei, ꝓximè dictum eſt. ignobiliores verò ac minùs notæ aliæ quædam ſunt, de q-bus deinceps paucis agemus. ❡ De Buxo & Quercu quæ glebis bituminoſis adnaſcuntur, vide ſuprà mox à Capitis noni principio. Corallina, Iuncus, Laurus, Olea, Phycites, Thymum, Capite 7. memorantur.

1. *Lithophyton marinum, cũ ſpongiola enaſcente ab eadẽ radice.*

2. *Lapis ſpõgiæ cũ folio herbæ cuiuſdam marinæ per cauũ eius trãſeũte.*

Arbuſculam hanc marinã à Io. Bauhino F. medico

medico diligentiſsimo accepi: videram autem priùs & collegeram ſimiles in mediterranei maris Galliæ littore. Species eius duæ ſunt: quæ hîc repræſentatur, omni ex parte albicat foris, hoc eſt, cruſta quadã è limo: quæ ad lapideam ferè, ſed molliorem & arenaceam, ſi dentibus mandas, friabilemq́ꝫ ſubſtantiam accedit. Alterius cruſta in quibuſdam partibus, rubri ſeu purpurei coloris eſt: vnde nonnulli Corallijs cognatam eſſe plantam ſuſpicati ſunt. Conſtãt autem partes illæ purpureæ cruſta multò craſsiore, & tuberoſa. Vtraqꝫ lignum intus nigricans, duriſsimum, & ſine medulla habet, Cytiſi ferè ligno ſimile. Cruſta aſpectu aſpera eſt, vt Piceæ rami, cui folia deciderunt, relictis veſtigijs. Veſtigia hæc in priori ſpecie prominent modicè ab omni ramulorum parte, rotunda cum puncto cauo ceu centro, acetabulis minimis ſimilia: ineſt autem ſingulis minimũ quid ruſſum,

ceu vermiculus multipes. In altera, si bene memini, caua sunt, siue natura, siue quod defluxêre. Cortex non alius præter crustam quam dixi. Ligni duritiem si spectes, Quercum marinam dixeris aut Ebenum, Cytisúmve: si aspera virgarum vestigia, Piceam aut Ericam marinam. Huius generis arbusculæ, aliæ suas virgas rectà in sublime tendunt: aliæ in transuersum etiã. Ponemus autẽ alias quoq; icones in Historia Stirpium. Hæc dum scriberem, epistolam ab amico accipio, de hac ipsa planta in hæc verba ad me scribẽtis: Fruticem hunc marinum in litore
Parma. Baiano, incolæ vocant Parmã sua lingua: quem cum res herbariæ peritissimis viris ostendissem, alij aliter, Corallium imperfectum, Adarcen, Antipathes, Autolides Aristotelis appellabant. Sic ille. Sed cum aliæ etiam similes multæ huiusmodi plantæ reperiantur, quæ licet in superficie lapidescere videantur, intus tamen ligneam

aut

aut herbaceam naturam perpetuò rẽtinent, vel omnes illæ Corallio (cuius & Antipathes species est) cognatæ erunt, quod non probo: vel potiùs sua cuiusq; generis, forma fuerit, & singulæ facultatibus inter se differentes, crusta singulis è limo aliáve causa externa, innascente. Corticem an huiusmodi arbusculæ initio habeant, qui crustæ postea concorporetur & ab ea corrumpatur, quærendum est diligẽtiús. Cæterùm Autolides Aristotelis quisquis nominauit, somniasse mihi videtur. ego in eius libris tale nihil legisse memini. In altero quidẽ ex duobus de plantis, qui ei adscribuntur libris, vbi de stirpibus saxorum incolis agit, his verbis: [τὸ φυτὸν τὸ ἐν τοῖς λίθοις τοῖς στεῤῥοῖς γινόμενον, μακρῷ χρόνῳ συμβαίνει, &c.] nec huius nec alterius stirpis nomen ponit, sed in genere tantùm de ijs loquitur. Postremò Adarce, planta non est, sed plantis, vt arundinibus & algis lacuum (marinorũ) ad-

hæret: custæ potiùs plantarum, de q- bus nobis ſermo eſt, quàm ipſis cognata. Theophraſtus Hiſtoriæ lib. 4. cap. 7. Ficum marinam ait carere folijs, non magnam eſſe, eiusq; cortici colorem puniceum. Hæc igitur videri poteſt, quam exhibuimus, ſecunda præſertim ſpecies: aut illi ſimillima: ſicut & illa cuius è lapide enaſcentis iconem hîc ſubijcimus.

1. *Lapis è quo planta marina ſuperiori eadem fortè, aut cognata enaſcitur, aut innaſcitur potiùs, baſi in latum ſe ſpargẽte radicis loco. Prodit ex eodem & muſcus quidam.*

2. *Oſtrei marini cuiuſdam teſta, eidẽ lapidi adnata*

adnata, vel quasi agglutinata.

3. *Ostrei priuatim dicti testa lapidea è Prus-sia. Lithostreum dixerim.*

Pseudocorallium nigrũ hanc plantam dixeris: intus enim lignum trãsit per omnes partes: foris substantia ferè lapidea est, crassa & tenacissimè in Pseudocorallium nigrum.

Tt

nata, non ita mollis ac friabilis vt precedentium. Cutem extimã si adimas, & expolias, nigro colore pulchrè nitebit. Accepi à rhopopola quodam, qui ex Italia attulit. is aiebat Coralliũ nigrum aliud verum esse: aliud verò spurium & ἀπόξυλον, hoc ipsum scilicet: idq; è Barbaria siue Africa adferri
Saualia. Saualia nomine. adhærere saxis in mari. extrahi autẽ è profundo ad orgyias ferè sexaginta. Interior pars, vt dixi, lignum est: inde partim cornea quædã & tenacior crusta, partim lapidea, hoc est durior fragiliorq;, non tamen friabilis, circumnascitur. Color cutis è fusco, luteo & subuiridi cõstat. Sed crusta illa crassa & nigredine alióve colore splendens, si polias, in minoribus tantùm ramis est, qui superiores sunt & prominent, minimo intus ligno. Crassiores partes pleræq; (ni fallor, aut inferiores saltẽ) cute tantùm teguntur: quam si radas, marinus quidam & piscosus odor sentitur: & mox

lignum

lignum subest. quod ipsum quoque politum nitet. Planta quam habeo, quinque ferè palmos longa est. Radix seu basis potiùs plana ferè lataque est, sed inæqualis, & aspera tofaceá quadam substantia & cauernosa, lata digitos quinque, longa septem. Truncus & procedentes ab eo partes quædam latæ sunt, & in ramos vt vola seu palma manus in digitos finduntur: vnde Palma marina non immeritò nominari posset. Alia quidem videtur, sed cognata Palma marina Theophrasti (Historiæ 4.7. vbi de alijs etiam marinis plantis agit) cui ab intensè rubro seu puniceo colore nomen Palmæ communicatum videtur, potiùs quàm à figura: etsi ea quoque vt alia pleraque (præter colorem & folia) conuenire ei videntur. Caulis medius, inquit, transit per totũ. pelagica est: caudice admodum breui: virgis rectis, quæ ab inferiore parte sursum tendunt, nó in ambitu, sed velut in latitudinẽ, &c. Hoc

notatu dignum eſt hac in plãta, quod ſimiliter vt in Corallio rami aliqui, veluti ex aduerſo inuicem occurrẽtes in vnum coaleſcunt. Suſpicatus ſum aliquando Agricolam hanc plantam pro Ebeno foſsili deſcripſiſſe. vide ſuprà Capite 9.

DE LAPIDIBVS, QVI AB homine aut quadrupede aliquo denominantur, aut in eis reperiuntur. Cap. XII. quod in partes tres diuiſimus.

PARS PRIMA, DE LApidibus qui ab homine denominantur, aut in eo naſcuntur.

ANdrodamas ãrgẽti nitorem habet vt Adamas, &c. Plinius.

De calculis qui in corpore humano naſcuntur, librum admirabilẽ mihi dicatum Io. Kentmanus edidit. De lapidum in animalibus generatione lege Alexandrum Benedictum, cap. 846.

846. vbi de calculis. Lapides aliquot à membris hominum, & ab animalibus nominatos recenset Plinius libro 37. cap. II.

Partium corporis humani aliæ simplices sunt, aliæ cõpositæ. Nos à prioribus ordiemur, inter quas sunt pili, caro, ossa, vngues. Capillorum figuram exprimunt, Amiantus, Alumen, Argentum rude purum, Agricola. Vide plura de hisce Cap. I. in linearum mentione. Capilli.

Argenti fruticatione sua pilos crispos & cincinnos referentis, figuram hîc apposui.

Veneris crines nigerrimi nitoris continent in se speciẽ ruffi crinis, Plinius. Polythrix in viridi capil Veneris crines. Polythrix

latur, ſed (lego, & ad) defluuia comarum facere dicitur, Plinius. Sic & Polytrichum, id eſt, Adiantum: quod & Veneris capillos vulgò vocant: quod herba quidem eſt, ſed in lapidibus & parietibus naſcitur. Coliculos autem habet nigros ac nitentes, capillis ſimiles: vnde Ebenotrichon, Terræ capillos & Cincinnalem vocãt aliqui. Hãc herbam ſi fortè Plinius pro lapide accepit, & Polytricha, & Veneris crines appellauit: contrarium fecit quàm in Leucographide, quæ cum lapis ſit, ab ipſo inter herbas recenſetur. Boſtrychiten Zoroaſtres vocat, crinibus mulierum ſimiliorem, Plinius: malim, ſimilem. nam Botryitis, quæ præcedit, non capillis ſed vuis ſimilis eſt. Pyriten ſunt qui & Sideriten vocitent, & boſtrychiten, Hermolaus Barb. Puto autem pyritæ ſpeciem inueniri, quæ referat pilos: aut βοςρύχους, hoc eſt, cirrhos, concinnos, vel plexos mulierũ crines. Ad Boſtrychitæ nomen accedit

Boſtrychites.

dit Borſycites, neſcio quis aut vnde dictus: de quo Plinius etiam dubitaſſe videtur: Ratio nominũ, inquit, non eſt in Borſycite, in nigro ramoſa, candidis aut ſanguineis frondibus. Idémne Sycites ſit, à fico dictus, quęrendũ. Borſycites

In ſanguine craſſam aliquando ſaburrã deprehendimus, Scaliger. Sardam vel Sardium gemmã, vulgò Carneolam vocant, (aliqui non rectè Corneolam,) à viuo & roſeo carnis humanæ colore. Sarcophagus, qui & Aſſius, carnes & cadauera hominũ exedit: à quo fortè Germanicum nomen Sarch factum eſt. Onyx Græcis eſt vnguis, vnde & gemmæ nomẽ. In Onyche Sudines dicit eſſe candorẽ vnguis humani ſimilitudine, Plinius. Talẽ Aldenburgi in Miſnia inueniri ſcribit Vale. Cordus. Murrheus Onyx, Propertius. Cadmia quædam onychitis cognominatur apud Plinium. Carneola. Onyx.

De Enoſteis & Oſteocollis, in ſecũda huius capitis parte dicam.

Pyrrhus, qui aduersus Romanos bellum gesſit, habuiſſe traditur Achaten, in qua xj. Musæ & Apollo citharam tenens ſpectarentur, nõ arte, ſed ſponte naturæ ita diſcurrentibus maculis, vt Muſis quoq; ſingulis ſua redderentur inſignia, Plinius. Scaliger Exercitatione 117. contra Cardanum negantem hæc ita caſu contigiſſe; Cur (inquit) aut Apollinem aut Muſas in Achate pictas credere voluiſti? Maculas in lapidibus multas cõſpeximus: quibus vidi potẽtiores pro ſuo quenque ſupercilio varia imponere nomina. Marmoris fruſtum ſectum ad lateritium parietem incruſtandum, edidit effigiem barbati ſenis: quã ad Paulum primum Eremitam vno conſenſu omnes referebant. Sanè pingunt eiuſmodi, ſtantem, palmacea amictum ſtorea. Eum lapidem Leonardus Craſſus ciuis noſter afferendum curauit ad Maximilianum, cum eſſemus Ratisbonæ. Hæc ille. In Pario marmore mi-

re mirabile proditur, gleba lapidis vnius cuneis diuidentium soluta, imaginem Sileni intus extitisse, Plinius. In Sagari fluuio Phrygiæ gignitur lapis Autoglyphus dictus, ab eo quòd natiua ei Matris deûm imago insit, Plutarchus de fluuijs. Et rursus: In Tanai fluuio Scythiæ, nascitur lapis Crystallo similis, humana effigie, coronatus, &c. Constantinopoli in Sapientiæ templo sunt duæ candidi marmoris dissecti crustæ: quarum vtriusque maculæ nonnihil cinerei coloris, ita sponte naturę discurrunt, vt totam diui Ioãnis Baptistæ, vestiti tergore Cameli, imaginem, repræsentent, præter alterum pedem quem non satis exprimunt, Agricola. Cercopes apud Eustathiũ alicubi ἀπολιθωθέντας legimus, id est, in lapides conuersos: poëtæ in Simias mutatos fabulantur: vt Ouidius Nioben aliosq; Gorgonei capitis aspectu in saxa diriguisse: & in Sacris vxorem Loth in statuam Salis.

Αὐτόγλυφος.

Callimus.

Callimo inuento in Geode, miræ imagines impreſſæ fuerunt: quarum Ge. Fabricius & figurã in annulo, quę hîc exprimitur, & deſcriptionem ad nos miſit.

Callimus hic, inquit, ferè lupini eſt magnitudine, forma eius rotunda & oblonga, corpus partim pellucidum, vt cryſtalli: partim nebuloſum, vt Sardæ, aut gemmæ quam vocant huiæ. Inuentus lapillus eſt in Geode grandi, qui incluſos fluores varios habuit, ſed in medio iacuit ſeparatus: ita vt argentum capillare aut in lapide, aut in pyrite inuenitur, quaſi impoſitum ſit, & pars corporis integri non ſit. Igitur & forma, & trãſluciditas, & locus τῆς γενέσεως per ſe admirationem mouent:

uent: sed multò magis sunt impressæ à natura imagines admirandæ. ex vna enim parte lapillus, in latus sinistrum versus, duas refert facies, & tertiæ veluti vmbram: primam monacho similem cum cucullo, alteram viro grandi imberbi, tertia vt vmbra nõ cognoscitur. Versus in latus dexterum, vnã tantum faciem habet priori non dissimilem, quæ cucullata est: quâ vultum conuertit, ea pars lapilli pellucet instar lunæ gibbosæ, seu (vt Lactantius) concauæ, quæ Græcis ἀμφίκυρτος dicitur. Curaui autem includendum eiusmodi fundæ, quæ in annuli supremo inuerti potest, ita vt vtrinque considerari possint insculptæ naturæ artificio imagines. Geor. Agricolæ descriptio, in lib. 5. fossilium editionis posterioris, paulò est alia. Verùm & ipsa conuerso alijs modis lapillo, à vero aliena planè non appâret. Hanc in exiguo corpore varietatem, nullus artifex satis expresserit. Hæc ille.

Corſoides. Corſoides caniciei hominis ſimilis eſt, Plinius. Κόρσῃ & κόῤῥη Græcis caput ſignificat, vnde κορσοειδὴς, capiti ſimilis. Idem fuerit Κορσιόεις ſiue Corſiûs Orphei, quem contra morſus & ictus venenatos, ſcorpij præſertim commendat;

†Orion. Οὐδ᾽ † ὄγε κορσιόωντα λίθον λελύγων, ὅνεκα
μιχθεὶς
Δειμὸς γ᾽ σκορόδοιο καρήνῳ, τὸ ξὸν ὑπέρα
Ἠπεδανῶν ὤκιστα βελέμνων σκορπίου ἔργα.

Coniecerim autem Achatæ cognatum eſſe. in eo enim variæ imagines reperiri ſolent: & ſpecies eius quædam contra araneorum & ſcorpionũ ictus laudatur. Si cui tamen non capitis figura, ſed color & canicies in Corſoide eſſe videtur, idem eſto cum Polia ſequente. Polia. Polia [πολιὰ, ſubaudi λίθος] caniciem quandam Sparti indicat: eandem duriorem, nigra Spartopolios, Plinius libro 37. cap. 11. mihi in verbis illis, eandem duriorem, locus eſt ſuſpectus. Agricola tum Poliã, tũ Spar- Spartopolios.

Spartopolion pro eodem lapide accipit, & Amiantum interpretatur.

Ex ora palpebræ, vbi hordeolorũ collectiones fiunt, lapillum eximi iussimus, tritico figura, colore, magnitudine parẽ, duritia superiorẽ, Scaliger.

Beli oculus albicans, pupillam pingit nigram, è medio aureo fulgore lucentem. Hæc propter suam speciem sacratissimo Assyriorum deo dicat, Plinius. Agricola lib. 6. de nat. fossilium: Iuniores (inquit) corrupto vocabulo, Belloculum (Beloķel) vocant: etsi ipsi ita se hanc gemmam appellare aiunt, quòd pulchra sit, & aliquam ad oculũ similitudinẽ habeat. Adadunephros, (νεφρὸς renem significat,) eiusdem oculus dicitur. Deus & hic colitur Syris, Plinius. potest autem lapis idem partim renis, partim oculi similitudinem præ se ferre, rotunditate figuræ præsertim. Leucophthalmos oculi humani speciem exprimit, Agricola. At Plinius li. 37. cap. 11. Leucoph-

Beli ocul⁹.

Adadunephros.

Leucophthalmus.

thalmus, inquit, rutila aliâs, oculi speciem candidam nigramq; cõtinet. Et mox sequẽti capite: Lycophthalmos quatuor est colorum, ex rutilo & sanguineo in medio nigrũ candido cingitur, vt Luporum oculi, illis per omnia similis. Vnde apparet eandem esse gemmam, & præcedenti quoq; capite, Lycophthalmon; non Leucophthalmon legi oportere, deceptumq; Agricolam qui humani oculi similitudinem ei tribuit. Triophthalmos verò Plinio dicta Ionace nascitur, & tres hominis simul oculos exprimit.

Lycophthalmus.

Triophthalmos.

Auriculæ similitudinem exprimũt lapides interdũ gẽmis similes, Agric.

Vidi ego lapidem generatum sub lingua cuiusdam viri, prohibentem ei locutionem, & eo remoto, rediit ei loquela, Abynzoar.

In pulmonibus quæstoris Albretici, lapides aliquot durissimos & ęquabili superficie, argillaceo colore deprehendimus, Scaliger. Nuper amicus

cus quidam meus, medicus doctus in Sueuia, his verbis ad me scripsit: Lapis (quem mitto) proximè ex thorace cuiusdam monialis cum maxima tussi prodijt per interualla, semel vel bis in anno, sanguinis reiectione ex respiratorijs partibus cum tussi erumpente: laborat, ambulat hinc inde, & peregrè proficiscitur. colorata & elegãs est, nec de vllis doloribus conqueritur, nisi quòd anhelitus fœteat, & difficultatem spirandi sentiat. tussis rara, sicca. phthisim vix effugiet. Matthiolus & alter medicus in Epistolis adserunt nullum ex vetustioribus authoribus de lapillis hepatis scripsisse. Imò & de hepatis & pulmonis quoq; calculis, Nicolus disserit: quamuis in animalibus mactatis idem etiam conspiciatur.

Monspessuli in dissectione iuuenis cuiusdam, plurimos lapides pulmonum substantiæ infixos fuisse animaduersum est.

De calculis quibusdã corporis hu-

mani, ex thorace, hepate, intestinis, felle, deq; tophis in articulis & intestinis, lege Vuierum De præstigijs libri 3. cap. 11. Item Io. Langium in Epistolis medicinalibus Tomo 2. epist. 57. de calculis genitis in pulmone, folliculo fellis, renibus & vesica. Salfeldæ in Thuringijs ex puteo vigintiduas orgyias alto effossus est lapis, qui solidi pectoris speciem præ se ferebat, longus sesquipedem, latus palmos tres. crassus anteriori parte, vbi costæ terminabantur, digitos sex. sed spina vacua erat ab eo, quod medullam exprimeret, Agricola.

In ventriculo hominis calculos rotundos, dūros & albos colore inuentos Norimbergę, amicus quidã meus anatomes peritus mihi retulit.

In iecore & aliorũ olim, & postremò Senatoris inuentos lapides atros: qui in aquam iniecti intumuêre: & in remigis hepate lapidem durissimum inuentum, carnei coloris diluti, Iul.

Cæsar

Cæsar Scaliger refert. Augustinus Barbadicus patritius Venetus, cũ incerto morbo obijsset, in eius dissecti iecore inuẽtus est lapis iuxta fellis vesicã, grandior oliuæ nucleo: &, quod magis mirum est, viridis ad nigredinẽ declinans: qui colos durioribus lapidibus solùm inesse solet, Cardanus in Varijs. De lapidibus in iecore & fellis meatu, lege in Epistolis Matthioli 323. 324. per totam illam paginam & sequentem.

Desperata ab omnibus valetudine senem, summo dolore intestinorum, cum videremus carere febre, neq; tumorem extare quempiam: quotidianis deiectionibus aluum exonerare: pondus in ipsis intestinis sentire, fatali quadam coniectura lapidem subesse rati, enemata ex Bdellio & oleo nostro Telino, croceo malagmate, butyro, certo decocto infundi iussimus. Tertio clysmate magna vis lapidum educta est, Scaliger. In intestinis ali-

quando retinentur fæces omnino ꝓpter crassitiem & duritiē suæ substantiæ, in tantum quòd efficiuntur quasi lapides, Abynzoar.

Adadu nephros (hoc est, ren) dict⁹ lapis: vide suprà in ijs qui ab oculo denominantur.

Subsequens figura tres lapides exhibet: primum ex vesica hominis extractum, qualis ac quantus ferè appa ret, asperum, racemi quadam specie. Secundum, itidem è vesica, minorē, læuem. Tertium è renibus, quē adnatum fuisse apparet.

Lapides è vesica deprehendi multos, ceparum modo lamellis incrustatos, inferiore subinde coloris diuersi. Duo

si. Duo præter hasce genera. Vtrunque apud me est. Ex Bouillis oppidanus nostris adiutus medicamentis eminxit vitreum, sanè ex illa nobili Praxagoræ pituita: dum mingeretur, albuminis mollitie, emissum nitri duritia ac splendore. Senatoris filius eiecit, pultis modo multos, ac maximos: q aëris cõtactu postea in gypseam tum speciem tum firmitatem concreuêre. Hic quoque nunc rectè valet, Scaliger.

Toforum & capillorum qui concrescunt in renibus, par est generationis modus, Galenus Commẽt. I. in lib. 6. Epidem. cap. 5. In renibus Ferdinandi Imperatoris defuncti, calculos multos reperunt medici, sicut & in vesica: & dum viueret interdum supra triginta, sine vllo dolore, cum exiguo ardore emingebat. Non tamen hoc morbo consumptus obijt, sed maioribus causis. nam dum medici postridie à morte intestina atque viscera eximerent, omẽtum aliqua ex partẽ cor-

ruptum, ac ſine omni adipe, ſicut & inteſtina & ſtomachum deprehenderũt: & pulmonem magna ex parte putridum ac grauiter fœtentem, cum pituita & ſanie ita membranis pectoris in ſiniſtro latere adhærente, vt difficulter auelli poſſent.

Monſpelij in cadaueris cuiuſdam diſſectione, teſticuli lapillis pleni inuenti ſunt.

Diphris (*lego Diphyes, διφυὴς, cum Agricola, à ſexu duplici*) duplex, cãdida ac nigra, mas ac fœmina, genitale vtriuſque ſexus diſtinguente linea, Plinius.

In diœceſi Treuerenſi, cum cemento pro reparandis ſtructuris, quæ vitium fecerant, arcis Erebreiteſteinenſis eruerentur, inuenti ſunt lapides nigricantes & duri, qui muliebre pudẽdum exprimerent, Agricola. Cardanus lapidi huic Hyſterapetra nomen finxit, non rectè: neque enim ὑστέρα, τὸ γυναικεῖον μόριον ſignificat. addit & Mariæburgi inueniri.

Ratio

Ratio nominum nó constat in Borsycite, &c: nec in Gemite, velut in petra candidis manibus inter se cóplexis, Plinius. Ego aliquando conieci Plinium pro Gemite, legere debuisse Gamite, vt ratio nominis & origo cóstaret à nuptijs, quas Græci γάμον vocant: in quibus sponsi & sponsæ manus, tanq̃ fidẽ inuicẽ dãtiũ, copulant. γαμῖτης.

Idæi dactyli in Creta ferreo colore pollicem humanum exprimunt, Plinius. Vide suprà Cap. 5. Pyritæ quidã digitis similes inueniuntur.

Ex podagricorũ iuncturis, muria, & caseo vetusto, & Pyritæ vsti scobe, rupta cute, plurimos lapides extraximus, cãdore steatis, duritia inuictos, Scaliger.

Myrmecias nigra habet eminentias similes verrucis, Plinius: in quo nó probo, quòd terminationem Græcorum in ias, fœmininam facit, quasi gẽmam subaudiat. cum Græci simpliciter λίθον subaudire soleant, genere ma- Myrmecias.

ſculino inflexione prima. Sunt qui à ſimilitudine quadam ſtrumarum in gutture hominis Kropffſtein, id eſt, Strumei lapides appellentur, de quibus ſub finem Capitis primi diximus. Fluores etiam dicti Germanis, & Cryſtalli interdũ, eâdem ſpecie naſcunt.

CAPITIS XII. PARS II.

De illis quæ à quadrupedibus denominantur, &c. & primùm in genere à cõmunibus quorumuis animalium partibus, tum ſimilaribus, tum compoſitis.

ANimalia quædam lapidibus aut ſaxis incluſa viuunt, vt bufonũ genus, quod Ranam venenatam foſſilem Agricola vocat: de quo nos in Hiſtoria Quadrupedum ouiparorũ pag. 74. Oſtrea etiam quædam viuentia in ſaxis medijs reperta conſtat.

Albertus Magnus de rebus metallicis libri 1. tract. 2. cap. 9. Admirabile, inquit, omnibus videt, quod aliquando

do lapides inueniuntur, qui intus & foris habent effigies animalium. Foris enim habent lineamenta, & quando franguntur, inueniuntur in eis figuræ intestinorum. Cuius rei causam dicit Auicenna esse, quòd animalia secundum se tota aliquando mutantur in lapides, & præcipuè in lapides salsos, nó duros vt plurimùm, &c. Tofi gignuntur in animalium corporibus ex purulento humore, vel ex hoc cũ pituita commixto: quales fiunt in articulari morbo, Galenus Comment. 1. in lib. 6. Epidem. cap. 5.

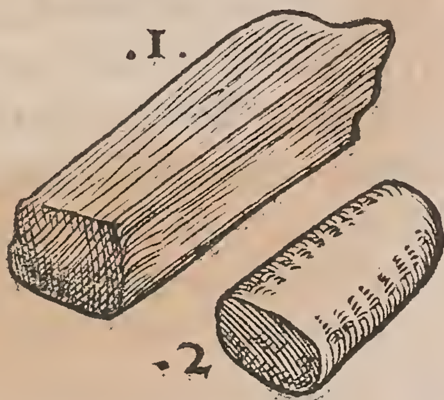
Hæmatites lapis sanguinis colorẽ exprimit, medicis & pharmacopolis notus. Ein blůtstein Germanis, Agricola interpretante. Speciem eius alteram Schistum, id est, scissilẽ aut fissilem nominant. Nigri turriti in hoc genere, Val. Cordus meminit. Hæmachates sanguinei coloris Achates est, apud Plinium lib. 37. cap. 10. Vulgò quidem nostri Iaspidis speciem e- Hematites Hemachates.

iuſdem coloris, Blütſtein appellant, à perſuaſione, quaſi ſanguinem ſiſtat ſi geſtetur, aut manu comprimatur dũ incaleſcat. ¶ E ſanguine in mamillis fœminarum concocto in animalibus
Galactites lac fit: à quo nomen Galactitæ lapidi impoſitum, quòd is ad coticulam vel in pila tritus cum aqua ad oculorum remedia in lactei coloris ſuccum reſoluatur: vt & alij quidam, & Melitites quoq; à ſucci eiuſdem dulcedine ſic dictus, item Leucographis vel Morochthus appellatus, & qui in Argæo Cappadociæ monte naſcuntur, quorum meminit Galenus.

Seuum Græci propriè στέαρ nominant, adipem πιμελήν: quod Plinius
Steatites. in Steatite lapide non animaduertiſſe videtur. A membris corporum (inqt) habent nomina, Hepatites à iocinere, Steatites ſingulorum animalium adipe numeroſa. Conijcias autem è Græco aliquo ſcriptore malè hæc vertiſſe Plinium: & eſſe στεατίτην τῇ τῶν ζώων

στέα-

στατ⊙ ὁμοιότητι διάφορον, id est, animalium seui similitudine insignem. διάφορ⊙ autem Græcis videtur & pro insigni vel excellente, & pro numeroso vel multiplici quibusdam differẽtijs accipi.

1. Amianti quibusdam dicti lapidis frustulũ. Veriorem è Cypro, Cap. primo posui.

2. Steatites fortè, vel Leucographidi Morochthó ve (aliâs Moroxo) cognatus.

Steatites hic propositus lapis vocari posse videtur, quòd mollis eius substantia sit seuo persimilis, sed duriuscula, Morochtho cognata, vt suspicor: licet enim fusci in rufo coloris sit, lineas tamen albas in ligno ducit, si affricetur. quod si lapis alius substantia simul, & pinguedine & colo-

re Steatitæ similior inueniatur, is esto Steatites: qualis fortè reperiet in Terrarum vel Bolorum (vt vulgò vocant) genere, qualis maximè est Fulerde, id est, terra fullonũ, vel Seifferde, id est, Saponis terra, nominata: quæ si durior & lapidi similior sit, *στεατίτην λίθον* appellari nihil vetabit.

Cerebri similitudo.

Cadmiæ fossilis, quam Cobaltum Germani vocant, speciem vidi ferreo colore, viroso odore, crustacea specie & cerebro ferè simili.

Ossa fossilia.

Theophrastus autor est ossa è terra nasci, inueniriq́ lapides osseos, Plinius. Humorem hunc terræ (è quo lapis specularis fit, quidam autumant crystalli modo glaciari. Et in lapidem cócrescere manifestò apparet: quòd cum feræ decidêre in puteos tales, & (etiam) medullæ ex ossibus earum in eandem lapidis naturam post vnam hyemem figurantur, Idem Plinius.

Fontes quidam immersa sibi in lapidis naturam conuertunt. Franco-

for-

fordiæ ad Oderam fons est, cuius vi ligna, folia, cortices, ossa, conchæ, obducuntur materia lapidosa. Quædã res fossiles sunt similes ossibus, cuiusmodi est lapis Arabicus. aliæ, medullæ quam continent ossa, quod genus est marga liquida candidi coloris, Agricola. Videtur sanè margæ nomen Germanicæ originis esse: Marck enim Germani, nostri Marg, medullam vocitant. Enosteos lapis diuisus, ossiũ effigiẽ repræsentat, Agricola: qui hũc lapidem Germanicè interpretatur, Knochenstein. Idem lib. 5. de nat. fossilium: Cotibus aquarijs grandibus tãtùm (inquit) tympani figura datur, & ex saxo molari duro fiunt. Ex his autẽ ipsis, quæ ex inferiori Germania afferuntur, variæ nigro & candido colore, quædam fractæ ossis speciẽ repræsentant: quas iccirco φώστες Græci appellarent. Est in animali Pôrus ossis duritia (inquit Scaliger) à Natura in quasi defuncti ossis locũ suffecta suc-

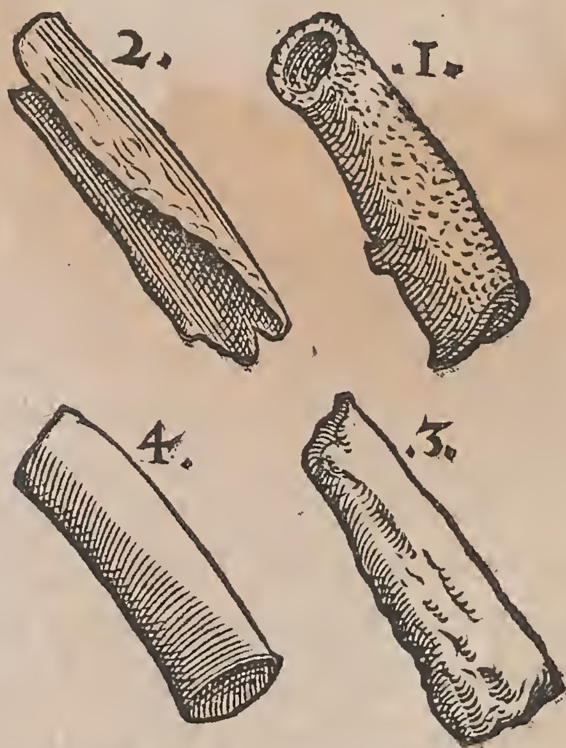
Marga.

Enosteos.

Pôrus.

centuriatáve. Callum Latini appellát. Sic & in terra oſſa lapidea, aut lapides oſſeos eadem meditata eſt, vt legimus apud Plinium.

Figuræ quæ ſubduntur quatuor, lapidum ſunt, quos Oſteolithos dixeris, ab amicis miſſorum.

Species prima. Ex his primus in Palatinatu locis arenoſis copioſè naſcitur ex ſabulo, oſsium ſpecie, στελεχοειδῶς, hoc eſt, trũcorum

corum quadam forma, cum rudimen tis ramorum, vnde & Σπλεχίται dici possunt: vel Ὀστεῖται, à similitudine ossium: vel Ammostei, composita ab arena & osse dictione: vel Osteocolli, à facultate qua ossa fracta intra corpus sumpti, & foris emplastris additi, mirificè ferruminant: & ab eadem Holostei: vnde & Germanicè Beinwell & Walstein appellant. possunt autem etiam Sandtstein & Steinbein nominari: sed nomen Sandtstein Saxo arenario potiùs tribuitur. Bruchstein aliqui nominant, sicut & stillatitios lapides, de quibus suprà dictum est, quòd ad ossa fracta valeant, zů den beinbrüchen. Nostri saxa quæ ex Latomijs eruuntur, & quasi refringuntur, vel excidu ntur, Bruchstein appellãt. De horum lapidum natura & vsu Commentarium doctissimum Thomas Erastus rei medicæ professor Heidelbergę, vir in omni philosophia summus, in meam gratiam conscripsit: quē huic no

ſtræ lucubrationi quia non licet inſe-
rere, vt cupiebam, propter feſtinatio-
nem typographi, prima quaq; occa-
ſione aliâs, edendum, vt dignus eſt, cu
rabo.

Secunda & tertia. Secundus & tertius, figurâ à primo differunt: tertius quidem ea ſola: quartus verò ſubſtantia quoq;: quę non arenoſa vel terrea & friabilis ei eſt, ſed tenacior & oſsi ſimilior. odor aut ſapor potiùs, idem qui cornui Monocerotis falsò dicto, quod diu ſub terra marcuit, gratus & ſubaſtringens. Eũ miſit Ioã. Kentmanus, & alteri lapidi incluſum fuiſſe, ſignificauit, Enoſtei nomine.

Quarta. Quartus à clariſsimo medico Ioanne Dryandro felicis memoriæ, priuatim Stelechitæ nomine ad me miſſus eſt. differt autem à præcedentibus, q̃ eis durior, magisq; lapideus ſit, (imò ſolidus lapis, cum illi leues, molles & friabiles, albiq; ſint, primus & ſecundus etiam caui: vt nõ modò foris, ſed intus

Stelechites

intus quoq; præ se ferant,) & coloris fusci, figura modicè inflexa cōstarum instar. Ego hunc vnum tantùm duos pollices longum vidi. cóijcio autem hunc tantùm esse, qui in saxis è quibus Cotes aquariæ fiunt, inueniri ab Agricola scribitur. ea enim colore & substantia refert.

Quod ad facultatem attinet, nó dubito quin ad multos affectus egregiè faciāt, albi præsertim illi ac probè maturi, si medici cū ratione experiri vellent. Sed nimia plerorumque inertia & ignauia est, multorum etiam stoliditas, qui vetera solùm retinenda aiunt, noua experimenta non facienda, tanquam periculosa. immò ne vetera quidem, si à Galeno aut illis quos sequuntur, medicis nó tradita, paucis, vel plebi & rusticis fortè tantùm in vsu sint, facilè admittunt. Ego Ammosteorum vim ad ossa consolidanda, & chirurgis vulgaribus & agrestibus quoq; illiteratis hominibus à

maioribus traditam, perq; aliquot secula confirmatã, natura ipsa indicante & propemodum loquente illam ex ea quam habent forma, non vulgarem esse multorum & fide dignorum hominum, tum indoctorum, tum etiam doctorum quorundam experimentis credo: & medicos adhortor vt pharmacopolas iubeant hos lapides semper in prõptu habere: qui ꝑculdubio ad alia etiam multa vtiles erunt, quæcunq; siccari, sisti, astringi, sine vlla acrimonia opus fuerit. Lauari etiam vt ab arena crassiore separentur, & in pastillos formari poterunt, Lemniæ terræ instar: cui non impares fortè vires in præseruandis etiam à peste stilentia corporibus habuerint: ij præsertim qui in hoc genere odoratiores sunt, qualis videtur qui in ditione Comitum à Solms, non procul vrbe Iena effoditur monte arenoso, femoris quandoque figura & magnitudine, quandoq; aliorũ ossium, Bainbruch appel-

appellant: & vtuntur ad fracta crura cósolidáda, intra corpus per aliquot dies exhibito, & ad dentium nitorem conciliandum: vt Laurentius Hiel doctissimus medicinæ in Ienensi Academiæ professor ad me scripsit, ac simul misit lapidem: qui mihi mali Cotonei ferè odorē repræsentare visus est. Linguæ leuissimè adhęrent frustula eius. minimum enim glutinosi, idq́ probè exiccatum habet. cauernulis etiámodicè spongiosus est, ideoq́ leuior. Eiusdem planè facultatis & substantię, Lac lunæ etiam dictum à nostris videtur: & ipsum interdum satis boni odoris. figuram nescio. plura autem de eo scripsi suprà Capite 2. Nuper verò lapides quosdam ossibus vstis persimiles, sed solidos & paruis foraminibus in superficie plenos, Petrus Coldebergus pharmacopœus Antuerpia ad me misit: in sarcinis nucum muscatarum repertos: vnum rectum fere, alterum curuum in medio prominente

Lac lunæ.

Osteitæ fœtidi.

ceu articulo insignem, qui intus quoque spongiosam ossium quorundam compagẽ præ se fert. hos Osteitas fœtidos appellârim. attriti enim vel vsti, lotij veteris instar aut ossis vsti fœtẽt, vt ossa vera fuisse in lapides mutata suspiceris.

Ab Ammosteis illis, qui in Palatini Electoris ditione non procul Spira ad Rhenum vrbe Episcopali fodiunt̃, & alijs qui non procul Iena Saxoniæ, non differt Darmstetensis lapis, quẽ à nobili viro Io. Guil. Reiffestenio accepi: & similiter ad ossa fracta in cruribus aut brachijs commendatur, si drachma vna aut sesqui detur quotidie ꝑ triduũ, applicatis interim etiam emplastris, quibus miscet̃: quanquam & sine his proficere aiunt, modo ossa ab initio ritè fuerint restituta.

Cornua fossilia. Eisdem in locis non procul Spira vbi osseos illos lapides erui iam diximus, inueniuntur etiam Cornua, aut Cornibus similes lapides, quos Ceratitas

titas dixeris. Vulgò Monocerotũ tam quam in diluuio per orbem terræ dispersorum cornua esse putant. sed magnitudo & figura longè alia est, q̃ verorum Monocerotis cornuum, quorum vnum Argentinæ vidi. Hæc quidem similiter sub terra sponte naturę nasci, vt iam dictos Osteitas, non dubitant eruditi: non tamẽ è sabulo fortè, sed argilla. Portiuncula quam doctissimus Erastus ad me misit, alba, mollis & lenis est, similis medullæ, nullis vt Osteitæ poris, solida planè, fragilis & friabilis, eximiè siccans & astringens, validiùs multò q̃ Osteitæ, ac linguæ adhærens validè: mandenti grata, veluti amygdali odore. Vires contra venena & cæteras, easdem ferè quas Bolo Armeniæ ei tribuerim. Inueniuntur hæc etiam alibi, vt in Specu subterraneo (quem Baumanshol vulgò vocant) prope Elbingerodam syluæ Hercyniæ siue Cheruscæ in ditione Comitum Stolbergensiũ, in cu-

ius Deſcriptione nondum edita, præſtans nobilitate & doctrina vir Ioan. Guil. Reiffeſtenius: Oſſa verò, inquit, quæ illic inſolitæ magnitudinis effodiuntur, multi impoſtores pro Monocerotis fragmẽtis, ſimplicioribus vendunt: ſed quia vicinis hæc fraus nota eſt, ad remotiora loca ſe conferunt nebulones.

De Aſteria gemma quæ incluſam lucem pupillæ modo quandam continet, ac trãsfundit cum inclinatione velut intus ambulantem ex alio atq; alio reddens, diximus ſuprà Cap. 2.

Oculi ſimilitudo. Solaris eſt lapis, q Solis oculus appellatur, figuram habens pupillæ, ex qua lumen emicat, Marſilius Ficinus.

Zmilaces in Euphrate naſcit̃, Proconneſio marmori ſimilis, medio colore glauco, Plinius. Agricolæ hæc videtur eſſe facta ex id genus marmore, cuius fragmenta, vt fieri ſolet, fluuius detulerit. Camillus Leonardus apud Plinium legit Zmilaces ſeu Zmilanthis,

this, in medio habens quasi pupillam glauci coloris. Orpheus meminit lapidis cuiusdam quem Barbarum nominat in Euphrate nati: & eum videt Baccho gratum facere, cui nimirum etiam Smilax hedera accepta fertur. Callais in rupibus inuijs ac gelidis oculi figura extuberat, leuiterq́ adhæret, Plinius 37.8. Ocellus gemma est tricolor, cuius medium candidũ est, extremarum partium vna ferruginea, altera nigra opaca est, Cardanus. Eadem aut similis fortè fuerit Leucophthalmus, seu potiùs Lycophthalmus Plinij, de quo parte 1. huius Capitis dixi. colorem enim habet rutilum: & in medio niger candido cingitur, quod magis conuenit oculo, q̃ quod de Ocello scribit Cardanus in libro de Gẽmis: Operis verò De subtilitate lib. 7. Onychis (inquit) tertium genus ferruginei est coloris in supremo, in imo nigri, in medio candidi: vocatur à plerisq; Oculus. Sic ille: & fortè oculi no

Callais.

Ocellus.

men ab Onychio corruperunt illiterati, sicut & Nicoli alterius speciei in eodem genere. Alius est Trichrus Plinio, à triplici colore dict⁹: niger ipse, succos verò reddẽs, à radice nigrum, medio sanguineum, summo candidũ. Chelonites etiam ille, quem vulgò à Bufone denominant, lapis è candido fuscus, in medio quandoq; cœruleũ habet oculum. Zenothemis tradit onychem plures habere varietates, igneam, nigram, corneam, cingẽtibus candidis venis oculi modo: interuenientibus quarundam oculis, obliquis venis, Idem.

Dentes fossiles. Dentes quoq; fossiles inueniuntur alicubi, siue ex cadaueribus animaliũ quorundam, siue sponte naturæ orti. Dentẽ in lapidem versum Aldrouandus Bononiæ seruat.

1. *Lapis Hyæniæ nomine à præstanti Ensishemij medico Ge. Pictorio ad me missus, Ombrijs quorundam fortè cognatus, durissi-*

mus,

mus, subflauus.

2. Dens in lapidem versus, vel lapis odontoides, id est, dentiformis: aut papillæ similis, θηλοειδής: quem à Io. Fabricio Montano, pastore Ecclesiæ Curiensis apud Rhætos doctissimo accepi.

In specu subterraneo prope Elbingerodam (de quo paulò ante scripsimus) reperiuntur ossa & dentes tam hominum quàm animalium aliorum, maximæ ac tantæ magnitudinis, vt vix credi posit vixisse vnquam tantæ magnitudinis homines aut animalia vlla. Ego in volumine De aquatilibus Corollario de Hippopotamo, dentis maximi apud nos inuenti iconem posui: sed postea aliũ quadruplo ferè maiorem ex Polonia accepi, à viro nobili quodam ædifi-

cij futuri fundamenta iaciente inuentum, vnà cum cornu maximo, quod pleriq; Monocerotis esse putarũt: sed crassities & figura eius curua obstãt.

Linguæ similis. Glossopetrã dictũ lapidem (Glottidem Cardanus nominat sine authore) alij hominis, vt Plinius, alij alterius animalis linguæ comparant: alij denti piscis Lamiæ.

Cordi similes. Encardia cognominatur & Cardisce: vna in qua nigra effigies cordis eminet. altera eodẽ nomine, viridi colore, cordis speciem repræsentat. Tertia nigrũ cor ostendit, reliqua sui parte (ambiente, Agricola) candida, Plinius. Telicardios colore cordis Persas apud quos gignitur, magnopere delectat, Maculamq; appellant, Idẽ.

Hepatites. Hepatites à iocinere nomẽ habet, Plinius.

Enorchis. Enorchis candida est: diuisaq;, fragmentis testium effigiem repręsentat, Plinius. Agricola Germanicè interpretatur Hodenstein. Figuram eius reperies

peries Cap.1.inter rotundos. Pyritæ quidam testiculis binis aut ternis similes reperiuntur.

CAPITIS XII. PARS III.

De rebus fossilibus, quæ in Quadrupedibus animantibus reperiuntur, vel aliquam cum eis earúmve partibus similitudinem habent. Et primùm de mansuetis.

SArcites bubulas carnes præsentat, Plinius. Bos.

Bouis capiti lapillum tradunt inesse, quem ab eo expui si necem timeat: inopinatis p̃ciso capite exemptũ adalligatumq́ꝫ, mirè ꝓdesse dentitioni, Plinius.

Lapis hic nigricans silicea duritie, (nam ictu ferri etiam ignis eli-

citur,) oculi vitulini ferè à capite extracti, magnitudinem & figuram præ se fert: ομματίαν λίθον, vel λιθόφθαλμον dixeris, Germanicè Augstein. Hunc lapidem Io. Pontanus Saxoniæ principum medicus excellentiſsimus Gotha ad me miſit.

In Bouis corde lapidem inuentum, vir fide dignus mihi retulit. Bucardia bubulo cordi ſimilis, Babylone tantùm naſcitur, Plinius.

In iuuencarum ſecundo ventre inuenitur pilę rotunditate nigricans tophus, nullo pondere: ſingulare vt putant, remedium ægrè parientibus, ſi terram non attigerit, Plin. libr. 11. cap. 37. quidam etiam partum ab eo geſtato cuſtodiri nugantur. De his pilis, & earum generatione lege quæ Ioannes Vvierus De præſtigijs dæmonum lib. 3. ca. 11. ſcribit. Ego ſimiles, pugno maiores, leuiſsimos, ſuperficie læui, vidi & habeo. In capris alpinis etiam, quas Rupicapras Plinius vocat, ſimiles

les reperiuntur,& in alijs quibusdam forté. Scaliger Exercit. 125. Equus (inquit) dum hæc proderemus, egerebat Tofos durissimos, leuissimos, stercoris facie, rotundos, quorum vnum habemus.

De lapide in felle Boum, Taurorũ maximè, iam olim annotaui quędam, in Historia Quadrupedum de Boue G. pagina 70. & in Tauro 109. De eodem lege Auicennã in vltimo ex quatuor illis capitibus, quæ libro secundo eius Bellunensis præmisit: vbi & descriptionem eius & ex eo remedia ponit. Syluaticus Massatum interpretatur lapidẽ qui inueniatur in felle Bouis. Scaliger Haratzi Arabicè dici scribit. Eum qui est in felle Tauri ad icterum facere, Moses Kimhi scriptũ reliquit in suis Commentarijs. Ego talem ab amico missum habeo, ruffi coloris, friabilem.

E rene Bouis lapidẽ Aldrouandus Bononiæ habet.

Ammonis vel Hammonis cornu Plinij, alius quàm Ammonites vel Hammites eiusdem, quem ouis piscium comparat.

Hammonis cornu inter sacratissimas Aethiopiæ gemmas, aureo colore, arietini cornus effigiē reddens, ꝓmittitur prædiuina somnia repræsentare, Plinius. Videtur autem is sæpe gemmas putasse qui lapides sunt, sicut & Hammonites à nobis positus: quem à Io. Kentmano accepi. Est autem veluti cornu arietis in se reuolutū. Agricola lib. 5. de nat. fossilium, cum de Hoplite, id est, quouis lapide ceu armatura induto, locutus fuisset, subdit: Similiter Cornu Ammonis, & alij lapides armantur: sed eorum arma ex auro vel orichalco polito plerūq; videntur esse facta. At libro 4. De ortu &

tu & causis subterraneorũ: Hammonis cornua (inquit) quæ plerunq; armatura ferri politi colorem referente, obducuntur, succo aluminis infecta, aurei coloris fiunt: si eo succo nõ inficiuntur armaturæ, colorem seruant. Idem alijs quibusdam lapidibus accidit. Ammonis cornu magnum, cuius dimetiens est digitorum septem, & reuolutio in sese duplex, vt apparet, & species tota pulchrè crispis vndantibusq́; lineis articulatim (nodosum est enim, inqt, & quasi iuncturis cohæret) distincta, à Ioanne Kentmano ad me missum est depictum: ipse verò à perito & sene medico Burchardo Mythobio Cornu ipsum accepit. Misit & aliud depictum, cum armatura ferrei coloris.

Cardanus in libro de Gẽmis, Hammonium lapidem cornibus arietis similem, primũ ex tribus rarissimis esse scribit, sine authore, nescio de qua gẽma intelligens: cum nostrum nec gẽma, nec admodum rarum sit.

PRO SEQVENTIBVS ICOnes tantùm, quæ sculptæ in promptu erant posuimus: cæteris quæ ad idem argumētum adferri poterant, omißis: cum Typographi festinatio sic vrgeret.

Bezoar apud Arabes dicti lapidis subrotundi differentia triplex, secundum magnitudinem, cum fragmentis exiguis quatuor. Tales autem lapides Ferdinandus Augustus Imperator habuit aliquot: cuius delineationes has qualescunq;, cum fragmentulis pro specimine, archiatros tum eius sicut & nunc filij Maximiliani Cæsaris Augusti, Ioannes Crato ad me misit.

A, litera posita est inter duas figuras

ras lapidis specie oualis, magnitudinis autem quæ hîc apparet, duplex ferè ad fabam, fuscus, splendidus, leuis, mollis: ab vna parte simplicior, ab altera lineas quasdam habet. qui Cerui lachryma à recentioribus dicitur, & Bezoar lapidi æquipollere existimatur. Hanc inspiciendã ad me misit doctissimus medicus Adolphus Occo Augustanus F.

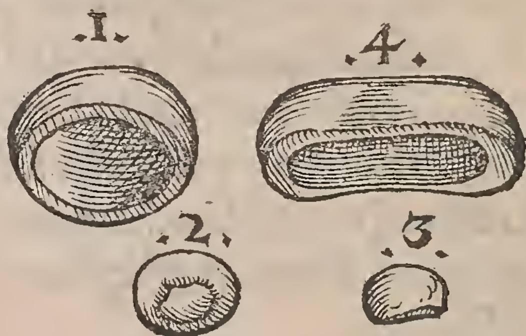
CAPVT XIII.

PRo Capite XIII. quo Lapides ab Auibus denominati, aut ex auibus sumpti enumerantur, nó alios in præsentia pictos habemus, quàm qui hîc exhibentur.

1. Hieraciten: & 2. Perdiciten: ab aliqua pennarum in his auibus similitudine dictos. Eos autem à Ioanne Kentmano accepi.

Chelidonias ab Hirundinibus dictos, vt ab Aquilis Aëtitas, Alectoriã à Gallo, suprà dedimus.

Batrachitæ vel Crapodinæ vulgò dicti lapides, à Bufonibus, quorum capitibus eos contineri persuasum est. Sunt autem species eius tres hîc exhibitæ, magnitudine differentes: figurâ hemisphærica, caui intus, foris conuexi. Quartus maior & oblongior est. Cæteros ferè Krottenstein, id est, Bufonum lapides nostri vocãt. Quartum, qui rarior est, audio Schlangenstein oder grosser Krottenstein vocari, id est, Serpentium lapidem, tanquam Ophiten dicas. Tertium minimũ minusq́ cauum, Caluariæ Bufonis nomine ab

Hier.

Hier. Cardano accepi. Sed in huiusmodi lapidum nominibus magna passim varietas & incertitudo est.

DE LAPIDIBVS QVI Aquatilium animantium effigiem referunt. Caput XIIII.

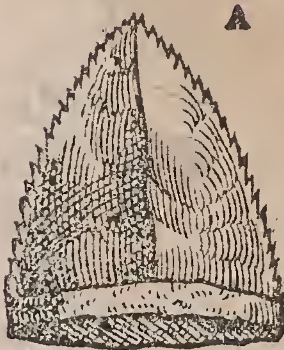

LApis Islebianus, è quo æs conflatur, niger, durus, laminæ instar: piscis formam æneis squamis cõspicuã præ se ferens: aliquando & aliorũ animalium. egó duos singulis, vnũ verò geminis piscibus insignem habeo ab amicis missos. Agricola Eislebianũ lapidem vocat, & imagines exprimere scribit pisciũ, Lucij, Percæ, Passeris marini, de nat. fossil. lib. I. Libro 10. autẽ eiusdẽ operis, Spino à priscis dicto

lapidi eundē, aut cognatū facit, fissilē, nigrū, bituminosum, ærosum, &c.

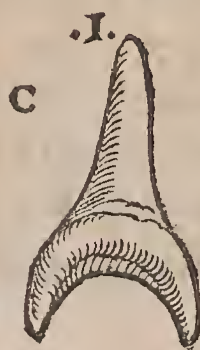
Lapilli è pisciū quorundā Oceani, Asellorū præsertim generis capitibus, tales, tantiq́.

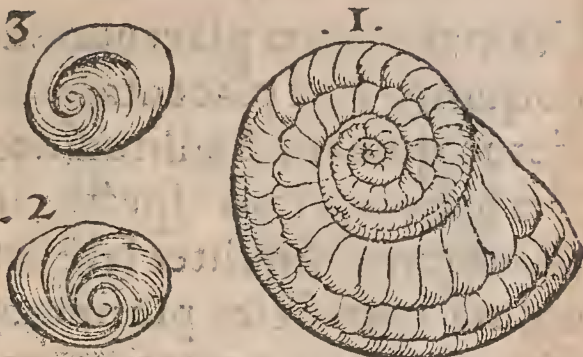

In tribus hisce formulis, quæ notãtur literis A.B.C. lapides exprimunt, quos Glossopetras appellamus, aliq Lamiarum dentes, Cardanus Glottides, Germani Naterzünglin: id est, Natricũ linguas. Glossopetra nigricans, inquit Agricola, Germanis Natricũ lingua dicitur: cui similis non est, sed magis linguæ Pici. Reperitur in terra aluminosa. Sic ille. apud nos non nigro, sed albicante in roseo ferè colore & splendido reperiuntur, saxis interdum inclusi. Veneno præsente sudare in mensa creduntur: sed facilè ad vaporem alij quoq; læues & præduri lapides sudant. Differunt colore, magnitudine, figura. Alij dentatis aut serratis marginibus sunt, alij læuibus. De eo qui in A. formula exprimitur, plura leges in Volumine Aquatilium nostro, vbi de Cane carcharia & Lamia agimus, pag. 210. In formula C. ad numerum primum expressus lapis, similis est cæteris, substãtia, duritie & splẽ-

dore: ſed auis alicuius, Merulę ferè, roſtri ſuperiorem partem præ ſe fert, minor cæteris, & vero Lamiæ aut Carchariæ denti (qualem Petrus Coldebergus pharmacopœus Antuerpia ad me miſit) ſimillimum. Vnci retrò eminentes, dentis veluti radices ſunt: aut ſi quis ad linguæ ſimilitudinem referre malit, oſsi Hyoidi bipartito, quod linguæ animalium ſubditur, non diſſimiles. In eâdem formulâ media figura Gloſſopetram latiuſculam & ſine radice ſua repræſentat. Tertia verò lapidem Cornu ſerpẽtis à quibuſdam dictum: quo nomine picturam hanc Georgius Sittardus medicus ſanè doctiſsimus & lõgiore vita dignus Norimberga olim ad me miſit.

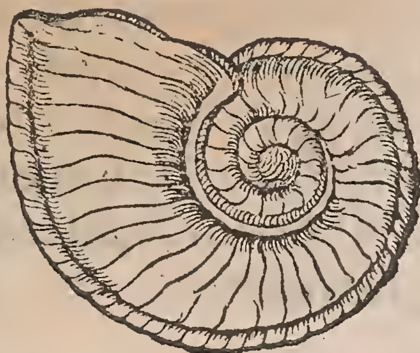
Cornu ſerpentis.

1. Genus Cochleę marinę, arte politæ, cum ſuo operculo planè lapideo, quod vulgò Fabam marinam vocant, prona numero 2. ſupinaq; parte numero 3. expreſſo. Vide in Hiſtoria

ria Aquatilium noſtra pag.283. inter cæteras Cochleas, de Cochlea cælata à Rondeletio dicta.

Cochlea q̃dã (à Io. Kentmano ad me miſſa, ſicut & aliæ plures,) quã σιδηροειδῆ à ſuꝑficie ferro ſimili, vel

hopliten cognominare licebit. Lapis eſt intus cultro cedens: foris cruſta tenui, ſplendida, & ferri politi inſtar intectus, fuſci vel cinerei coloris. Ambitus externus totus pulchrè intortus

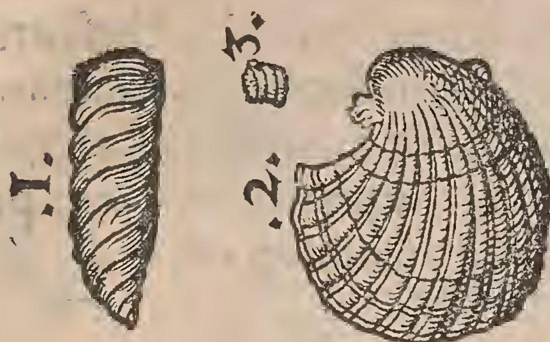
eſt, ita vt margines placentarum, rotula coquinaria vel placentaria diſſecti. Videtur quidem ſimilitudinem aliquam habere primo aſpectu cum cornu Ammonis, ſimiliter ferè ſtriata & reuoluta ſuperficie: plurimum verò differt. nam huius exterior ambitus, non tereti figura vt Cornu ſpectatur, ſed in anguſtum margine tortoſe colligit: & tum foris ferro ſimilior eſt, tũ intus lapis durior: totaq́ꝫ figura latior, planior, compreſsior. Sed neqꝫ fœtet in ore mandentis, vt illud. Media pars, qua reuolutio deſinit, caua eſt ab vno latere: ab altero protuberat, nec apparent reuolutiones. Ad ferrũ ignem emittit.

1. Strombus lapideus, Strombites.

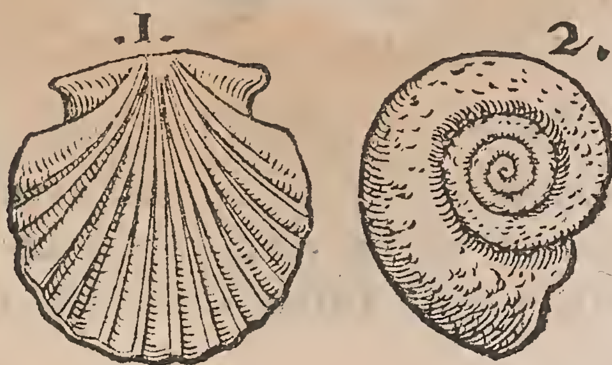
2. Strombulus quidam minimus, ſi bene memini.

3. Conchæ ſtriatæ à Rondeletio dictæ genus. Primum & ſecundum ex his Encelius non rectè pro Cheloni-

tis

tis exhibuit. Primo & alium ſimilem pharmacopolæ quidam vocant Agapen neſcio qua ratione. eſt autem exilior, & magis in acutũ ſuis ſpiris exit.

1. Pecten lapideus. Subſtãtia intus eſt pallida, albicans, ceu luti in lapidem indurati.

2. Cochleæ lapideæ genus planum vel ſeſsile, ſubruffo colore foris, intus albo. Conchas & cochleas huiuſmo-

di aliquot Dominicus Monthesaurus medicus & philosophus incomparabilis Veronæ, & Franciscus Calceolarius eadē in vrbe pharmacopœus peritissimus, ad me miserunt.

A. Lapis cū cochleis lapideis, partim extantibus, partim in eo latentibus, ita vt totus ex eis compositus videatur. potest autem Cochlites vocari.

B. Ctenitæ species: quæ Hildeshemij in lapidicinis reperitur. Oris Ceti (vt scribit Kentmanus, qui vtranq; huius formulæ iconem misit) figuram repræsentans.

Conchæ

1. Conchæ σιδηροειδοῦς (id est, ferratæ, aut ferreolæ, si ita dicere licet) genus: Castaneæ ferè figura & magnitudine, cum germine gliscere incipiente, & vmbilico infrá. 2. Pectunculus ferreolus, κτένιον σιδηροειδές.

3. Alius lapideus totus.

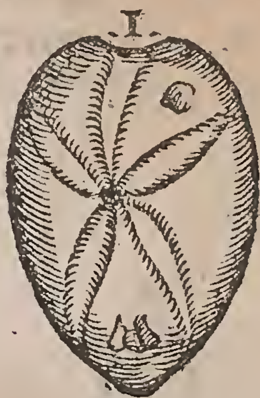
4. Vmbilicus ferreus.

1. Strombus tantillus lapideus, & totus solidus: ab imo tamen per modicã cauitaté habet, è ruffo albicans.

2. Alius maiusculus, fusci coloris: superiùs tantùm in cochleam retortus: inferiori parte planus & pilæ seu columnæ rotũdę ferè similis, nisi paulò angustior esset in imo.

3. Porcellana minima, alba: nõ mutata quidem in lapidem: sed suapte natura, vt reliquæ etiam porcellanæ, fermè lapidea.

1.2. Lapides sunt solidi, pugno minores, miro naturæ artificio depicti. Pondus eis mediocre, crusta ambiẽs silicea, alba, crassiuscula, & prædura

est in

est in vtroq; euidentius in altero: qui planior est, & Stellã marinã suis radijs refert. Primus altior & turbinatior est, & ab Echini marini similitudine, ni fallor, cui testa exterior sit detracta, Echinites vocari potest. In vtroq; radij à superiore parte versus imã descẽdũt: in ouo anguino (quod infrà mox dabimus,) contrá. Idem verò & acetabula quędam habet, hi duo nó habẽt.

Pagurus lapideus, parte supina expressus.

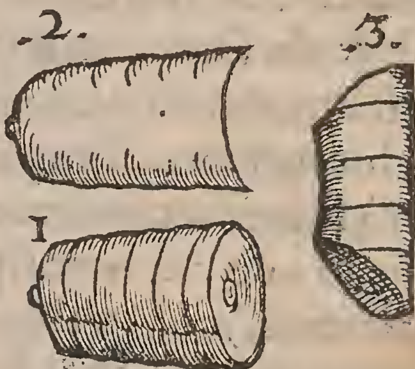
Ein steininer Meerkrebß/ oder Täschenkrebß.

1. Lapis caudæ Cancri, siue Astaci fluuiatilis potiùs, persimilis, Ombriæ nomine ad me missus. Ego suprà cap. 2. Ombriam alium exhibui.

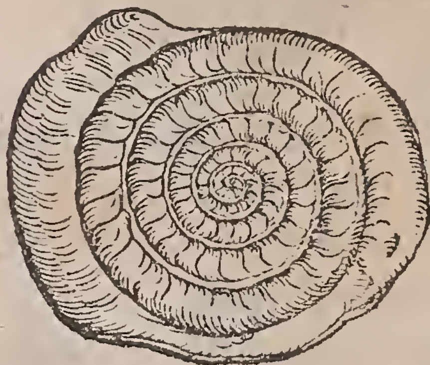
2. Idem, parte altera. Totus paulò breuior est superiore pollicis arti-

culo, eiusdémq; ferè latitudine & crassitie, è fusco pallidus. Pars vna, quæ inferior esse videtur, zonis trãsuersis modicè incuruis, quinis distinguitur, quæ ꝑ latera etiã inflexæ ascẽdũt.

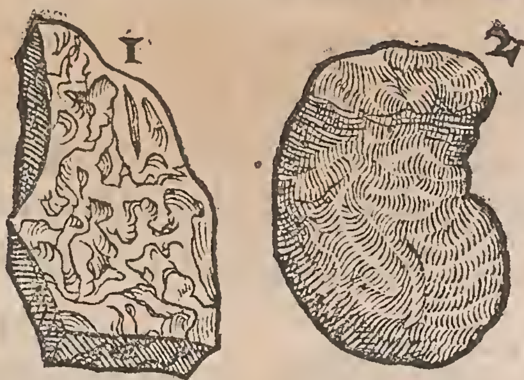
Superior autẽ pars læuis est. In extremo tuberculũ rotundum prominet; cui in parte opposita respondet cauitas. Satis durus & grauis est.

DE LAPIDIBVS QVI SERpentes & insecta referũt. Cap. XV.

LApis huiusmodi, nõ multò maior q̃ hîc apparet, inuẽtus est in mõte quodã Heluetiæ, serpẽtis in spirã reuoluti es-

ti effigie, ita vt caput in circumferentia promineat, extrema verò cauda ꝓ centro ſit. Erat & alia pars lapidis, foris aliqua ex parte ambiens tanquã alterius maiuſculi ſerpentis minorẽ hunc ambientis: quam in hac figura nõ addidimus, quòd fracta eſſet. Hic lapis apud me eſt, ſatis durus & fuſcus, inferiore parte planus & informis, niſi ꝙ vno in loco ſerpentini corporis breue indicium apparet.

Lapis hic admirabilis inuentus eſt in agri Tigurini torrente, quẽ Toſam nominant, pugno maior paulò, vnciarum xxj. pondere, è fuſco albicans, intus verò, ſi ſcalpatur, candidus: mirè

durus, foris præſertim. ambitur enim ceu cruſta ſilicea, intus paulò mollior. figura ei lenticularis, vel globi dimidiati. Vtranque ſpeciem apud me ſeruo. A baſi, quæ plana & læuis eſt in medio, vt ad 2. numerum apparet, q̃-næ veluti caudæ ſerpentium aut lacertorum, verſus ſuperiorem partem elatæ paulatim attenuantur. Interſtitiũ autẽ quodque inter duas caudas, duos acetabulorum, quæ ceu verrucæ quædam eminent, ordines habet. Hoc ſanè Ouum anguinum Plinij videtur, deſcriptum ab eo pluribus libro 29. cap. 3. An verò aliqua ſit cognatio cũ Brontijs ab Agricola deſcriptis libro 5. de nat. foſsilium, nondũ exploraui.

Ouum anguinum.

Hos

Hos præcedentes duos lapides Petrus Coldebergus Antuerpia ad me misit. Prior, species est Marmoris Ophitæ, non in superficie solùm, miris maculis, lineis & figuris: sed intus etiam per totum variegata, colore ex albo cinerea, maculis fuscis tanquam arte factis. Alter, fortè ei cõgener est, sed lineis plurimùm differens: quæ quidem albo colore cymatili vel vndarum ferè ductu, latiusculæ per totũ lapidem cernuntur, plenæ vtrinque breuissimis ceu petiolis transuersis, sicut inter vermes scolopendræ, à quarum similitudine Scolopendrites hic lapis dici poterit. Scolopendrites.

F I N I S.

ERRATA.

In Epiphanij libello, folio 16. versu 7. pro non, lege noti. In libro primo Kentmani, post foliorum numerum 70. sequentes aliquot numeros corrige.

SANCTI

PATRIS EPIPHANII EPISCOPI CYPRI AD DIOdorum Tyri epiſcopum, De XII. Gemmis, quæ erant in veſte Aaronis, Liber Græcus, & è regione Latinus, Iola Hierotarantino interprete: cum Corollario Conradi Geſneri.

TIGVRI M.D.LXV.

CLARISSIMO VIRO D. ADOLPHO OCCONI F. INCLYTAE REIPUB. Augustanæ medico doctissimo, Conradus Gesnerus medicus Tigurinus S. D.

MITTO ad te, vir doctißime, Epiphanij de XII. gemmis libellũ Græcum & Latinum, ab amico itidem meo, optimo & pererudito viro conuersum. Audio quidem Lutetiæ Parisiorum etiam euulgatũ esse: sed ego hactenus nec Græcum neque Latinum typis editũ videre potui. Quamobrem cæteris qui hoc codice coniuncti sunt, amicorum & meis, de metallis ac lapidibus libellis, hunc etiam adiungere volui: quem Epiphanij veteris, sanctißimi ac doctißimi illius episcopi Cypri, genuinũ esse fœtũ non dubito, etsi inter reliquas eius Græcè Latineq; Basileæ editas lucubrationes non habeatur. Fuit enim vir ille, non pius solùm & eruditus in literis sacris episcopus: sed rerum etiam naturalium sciẽtißimus: quod relicti ab eo libri declarãt, in quibus sæpe similitudines à naturalibus re

bus, animantibus præsertim, ad sacras egregiè & eleganter sanè, trahit atque accommodat. Et ego alium etiam eiusdem authoris, nõ editum hactenus, Physiologi titulo librũ manuscriptum habeo: in quo ex professo ductas ab animalium numero XXXIX. naturis similitudines explicat: quæ alio tempore, si diuina fauerint, edam. Tu in præsentia, amicorum optime & candidißime, exiguũ hoc munusculum boni consules: quod propter multa maximaq; beneficia in me tua, quibus subinde & oblectare me, & lucubrationum mearum labores promouere pergis, qualecunque gratitudinis specimen, aut potius pignus ac publicum obligationis meæ χειρόγραφον tibi offero: & rogo si quid in Græco exemplari, cui emendationes quasdam ex cõiectura duntaxat mea marginibus adieci, mutandum iudicaueris, pro tuæ in Græcarum literarum cognitionis rerumq; naturalium omnium excellentia, de eo liberè candideq; vt soles, me commonefacias. Videor quidem mihi sententiam saltem authoris, si non verba, vbiq; ferè consecutus, vno loco excepto: qui est capite duodecimo

decimo

decimo de onyche gemma: quam ait aliquos putare ἐξ ὕδατος ἀποίκτου πεπῆχθαι: vbi ἀποίκτου vox corrupta videtur: quomodo autẽ emẽdari debeat, ne diuinare quidem possum. Habui autem vnicum solùm exemplar manuscriptum, quod ante annos aliquot vir genere nobilis & eruditione præstans Gasparus à Nydbruck I.C. Ferdinandi Romanorũ & Maximiliani Bohemiæ regum à consilijs, immatura morte nobis ereptus, ad me misit. Peto præterea vt per occasionem in Photij patriarchæ Catalogo authorum quos legit (quẽ Augustæ apud vos in generosi viri D. Io. Iacobi Fuggeri Mecœnatis mei benemeriti nobilißima Bibliotheca Græcè manuscriptum vidi) locum, si modò est aliquis, de Epiphanio eiusq; scriptis inquiras: vt an præsens hic liber, & alter physiologus inscriptus, ab ipso quoque ad hunc authorem referantur, certiores reddamur. In Corollario addendo prolixior ac diligentior fuissem, si per alias occupationes licuisset. Delector enim non parum indagandis Hebraicis rerum naturalium proprijs nomenclaturis: vt aliquid hac saltem in

parte lucis, quoniam in melioribus non possum, sacris etiam literis adferam: idq́ue vt in nostris Animaliũ libris declaraui, ita in Stirpium quoque historia non minùs diligenter, Deo iuuante, faciam. Vale vir ornatißime: & meo nomine venerando doctißimoq́; seni parenti tuo, tibi cognomini (cuius tu ἐκ τεχνογονίας ἰατρὸς, filius es: auus autem Maximiliani Cæsaris primùm medicus fuit, deinde illustris Reipub. Augustanæ) plurimam officiosamq́; salutem dicito. Tiguri 1565. Nonis Iulij, ex tempore, ad prælum.

HIs ſcriptis offertur mihi locus diui Hieronymi lib.9.Comment. in Ezechielẽ, cap.28. vbi inter alia quę de lapidibus precioſis ſcribit, ita legitur: Horũ colores, atq; naturas & efficientias ſingulorũ, non eſt huius temporis diſſerere, ſed proprium volumẽ deſiderant: ita vt in Ezechiele, & in Exodo, & Apocalypſi, & in Eſaia, ſibi omnes lapides & lapidũ ordines cõparati, magnam & legenti & diſſerenti faciant quæſtionem. Super quibus & vir ſanctus *EPIPHANIVS* epiſcopus, proprium volumen mihi pręſens tradidit. Hæc ille: quo locupletius teſtimonium, hunc librũ eſſe germanum Epiphanij, non eſt quod deſideremus: præſertim cum idem Hieronymus ad Fabiolam de veſtitu ſacerdotum, de Lyncurio gemma, eadem planè quę Epiphanius hoc in libello ſcribat: vt inde tranſtuliſſe eum ſatis appareat.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ

ἐπισκόπου Κύπρου πρὸς Διόδωρον ἐπίσκοπον Τύρου περὶ τῶν ιβ. λίθων, τῶν ὄντων ἐν τοῖς στολισμοῖς τοῦ Ἀαρὼν, βιβλίον.

Marginibus quædam ex coniectura adscripsimus: idq; monemus, ne quis diuersam lectionem aliorũ Codicum existimet.

ἸΤΗΣΑΣ (παρ' ἐμοῦ) τιμιώτατε (Διόδωρε) περὶ τῶν ἐν τῷ λογίῳ καὶ ἐπωμίδι τοῦ ἱερέως ἀπὸ τοῦ στήθους Ἀαρὼν, προστεταγμένων τότε ἐμπεπορπῆσθαι λίθων, τάς τε ὀνομασίας, τάς τε χρόας, εἴτ' οὖν ἰδέας, τούς τε τόπους, καὶ τὰς εἰς θεοσέβειαν φερούσας τῶν αὐτῶν λίθων θεωρίας: καὶ ἕκαστος λίθος, ὑπὲρ ποίας φυλῆς ἐτέτακτο: πόθεν τε εὕρηται ἢ ποίας πατρίδος. †

Deest aliquid, & sententia pendet.

Τετραχῆ δὲ διαιρεῖται τὸ λόγιον, καὶ αὐτὸ τὸ τετράγωνον, σπιθαμῆς τὸ μῆκος ἢ εὖρος ὁμοίως. Τοῦ μὲν πρώτου στίχου πρῶτος λίθος

Σάρ-

SANCTI PATRIS *EPIPHANII EPISCOPI* *Cypri ad Diodorum Tyri episcopum de XII. Gemmis quæ erant in veste Aaronis, Liber, Iola Hierotarantino interprete.*

QVod petijsti, vir præstantissime, de Gemmis quas in Rationali siue Oraculo dicto Epomidis humeralis sacerdotis, supra pectus Aaronis Dominus iussit † alligari: vt cum eorũ nomina, colores siue formas locos, & quæ faciunt inde ad pietatem meditationes, tum etiam ad quam indicandam quælibet Gemma posita fuerit, quoq; in loco & in qua patria inueniatur, id paucis tibi exponam: Hoc quidem ita se habet.

† infibulari, id est, fibula innecti.

Quadrifariam diuiditur Rationale. Et ipsum quadratum † palmi longitudinem ac latitudinem habet. Primi quidem ordinis prima Gemma,

† dodrãtis

σάρδιον, εἶτα τοπάζιον, εἶτα σμάραγδος. Τοῦ δὲ δευτέρου στίχου πρῶτος λίθος ἄνθραξ, εἶτα σάπφειρος, εἶτα ἴασπις. Τοῦ τρίτου στίχου πρῶτος λίθος, λιγύριον: εἶτα ἀχάτης, εἶτα ἀμέθυστος. Τοῦ τετάρτου στίχου πρῶτος, χρυσόλιθος: εἶτα βηρύλλιον, εἶτα ὀνύχιον. Καὶ οὗτοι μέν εἰσιν οἱ ιβ. οἱ ἐν τῇ ἐπωμίδι τοῦ ἱερέως ἐξηρτημένοι, ὧν καὶ διαφοραὶ, καὶ οἱ τόποι εἰσί.

A.

Πρῶτος λίθος σάρδιος ὁ Βαβυλώνιος, οὕτω καλούμενος. ἔστι δὲ πυρωπὸς τῷ εἴδει καὶ αἱματοειδὴς, σαρδίῳ τῷ ἰχθύϊ τεταριχευμένῳ ἐοικώς. διὸ καὶ σάρδιος λέγεται, ἀπὸ τοῦ εἴδους λαβὼν τὸ ἐπώνυμον. ἐν Βαβυλῶνι δὲ τῇ πρὸς Ασσυρίαν γίνεται. ἔστι δὲ διαυγὴς ὁ λίθος. δυνάμεως δέ ἐστι θεραπευτικῆς, ᾧ κέχρηνται οἱ ἰατροὶ πρὸς οἰδήματα, καὶ ἄλλας πληγὰς ὑπὸ σιδήρου γιγνομένας. ἔστι δὲ καὶ ἄλλος, σαρδόνυξ, ὃς καλεῖται μολοχάς. μαλακτικὸς δέ ἐστι στομάτων. τῆς δὲ αὐτῆς ἰδέας τυγχάνει, ὑποχλω-

Sardius, tum Topazius, dein Smaragdus. Secundus ordo primã gemmã habet Carbunculum, secundã Sapphirum, tertiã Iaspidem. In tertio ordine sunt, prima †Ligurius, secunda Achates, tertia Amethystus. In quarto, prima Chrysolithus, secũda Beryllus, tertia †Onychiũ. Et istæ quidẽ sunt XII. Gemmæ, quæ in Humerali (Epomide) sacerdotis sunt annexæ, quarũ tũ discrimina tum loci sunt isti.

† *Lyncurium.*

† *Onyx.*

I.

Prima gemma, Sardius Babylonius dicta. Est verò forma ignea, & q̃ sanguinis colorẽ referat †Sardio pisci sale cõdito & inueterato similis: qua de causa etiã Sardius dicit̃, à forma (colore) nomine desumpto. Nascit̃ in Babylone Assyriorũ. Pellucida est: & vim habet medendi ad tumores ac vulnera ferro inflicta. Est & alia quæ Sardonyx vocat̃, & †Molochites, vim emolliendi steatomata habens. Eiusdẽ hæc coloris est cum superiore, subuiri-

† *Sardæ.*

† *μολοχάς*

χλωρίζων. ἐμβριθέστατος δὲ μᾶλλον παρὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔαρος, ὅτε ἡ ἀρχὴ τῶν παθῶν.

B.

Λίθος τοπάζιον, ἐρυθρὸς τῷ εἴδει ὑπὲρ † εὕρηται τὸν ἄνθρακα. † γίνεται δὲ ἐν Τοπάζῃ πόλει τῆς Ινδίας, ὑπὸ τῶν ἐκεῖσε ποτὲ λίθους λατομούντων, ἐν καρδίᾳ ἑτέρου λίθου: ὃν οἱ λατομήσαντες θεασάμενοι φαιδρὸν, καὶ ὑποδείξαντες † ἀλαβαστρόν τισιν, ἀπέδοντο ὀλίγου τιμήματος. Θηβαῖοι δὲ προσήνεγκαν τῇ κατ᾽ ἐκεῖνον καιρὸν βασιλίσσῃ. ἡ δὲ λαβοῦσα, ἐν τῷ αὐτῆς διαδήματι μέσον τοῦ μετώπου περιέθετο. ἔχει δὲ ὁ λίθος δοκιμὴν τοιαύδε. τριβόμενος ἐν ἰατρικῇ ἀκόνῃ, οὐκ ἐρυθρὸν ἀποδίδωσι κατὰ τὸ χρῶμα τὸν χυλὸν, ἀλλὰ γαλακτώδη. ἐμπίπλησι δὲ κρατῆρας ὅσους ἂν θέλῃ ὁ ἀποτρίβων, καὶ τοῦ προτέρου σταθμοῦ οὐκ ἐλαττοῦται οὐδ᾽ ὅλως. χρησιμεύει δὲ καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ οὗτος χυλὸς πρὸς πάθος ὀφθαλμῶν. καὶ πινόμενος δὲ ἀντιπαθεῖ πρὸς ὕδρωπας, καὶ τοῖς ἀπὸ σταφυλῆς θαλασσίας μαραινομένοις.

† Forte ὡς ἀλάβαστρον: vel, Θηβαίοις τισίν.

Λίθος

dis. Grauissima autem est sub initiũ veris, cum huiusmodi malæ affectiones incipiũnt.

II.

Topazius gemma colore rubet magis q̃ Carbunculus. Nascitur in Topaza vrbe Indiæ, inuenta quondam illic à lapicidis in corde alterius lapidis: quã cum splendidam vidissent, & Thebanis quibusdã ostendissent, paruo precio vendidêre. Thebani verò, tum temporis regnum administranti Reginæ attulerunt. Illa verò diadema ti suo imposuit in medio frontis. Habet tale experimentum hæc gemma. Attrita medica cote reddit succum non pro suo colore rubrum, sed lacteum. Implet autem succo illius attritæ quot crateres volueritis qui affricat, idq́ absq́ prioris ponderis vlla planè imminutione. Vtilis est succus hic ad morbos oculorũ. Epotus aduersatur hydropi, & medet̃ tabescentibus ab vua marina sumpta.

Γ.

Λίθος σμάραγδος. οὗτος καλεῖται καὶ
πράσινος. ἔστι δὲ καὶ χλωρὸς τῷ εἴδει, καὶ
διαφοραί τις ἐν αὐτοῖς. τινὲς μὲν γὰρ αὐτοὺς
Νερωνιανοὺς καλοῦσιν. ἄλλοι δὲ Δομετια-
† μικρός. νούς. καὶ ὁ μὲν Νερωνιανοὺς † πικρός ἐστι τῷ
εἴδει, σφόδρα χλοΐζων, διειδὴς καὶ στίλ-
βων. καλεῖσθαι δὲ Νερωνιανὸν λέγουσιν, ἤ-
τουν Δομετιανὸν, διὰ τοιαύτην αἰτίαν: ὅτι φα-
σὶν ἔλαιον Νέρωνα εἴτε Δομετιανὸν ἐν σκεύε-
σι βαλεῖν ἱκανοῖς, καὶ ἐκ τοῦ ἰοῦ τῷ χρόνῳ
χλωραίνεσθαι τὸ ἔλαιον. καὶ ἐκ τούτου τὴν
πέτραν ποτιζομένην πολυποσοτόρως ἐξανθεῖν
τῇ χροιᾷ. ἄλλοι δέ φασι Νέρωνά τινα τεχ-
νίτην τῶν παλαιῶν πιναροποιὸν, ἤτουν λι-
θουργὸν ἐφευρεῖν τὸ ἀναγκαιότατον τοῦ σμα-
ράγδου, καὶ ἐκ τούτου Νερωνιανὸν καλεῖ-
σθαι: οἱ δὲ Δομετιανόν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι εἰ-
σὶ σμάραγδοι. ὁ μὲν πρῶτος ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ,
πάνυ ἐοικὼς τῷ Νερωνιανῷ. ὁ δὲ ἕτερος
ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ, ὃν καὶ ἐν τῷ Φεισῶνα πο-
ταμῷ λέγεται γεγενῆσθαι. Φεισὼν δέ ἐστιν
ὁ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν Ἰνδὸς καλούμενος, παρὰ
τοῖς Βαρβάροις δὲ Γάγγης. λέγουσι δὲ καὶ τὸν
ἄνθρα-

III.

Smaragdus gẽma. Vocat̃ hęc etiam Prasin⁹. Estq́ʒ viridi colore, & differũt tamẽ aliquantũ inter se. Quidã enim illos vocãt Neronianos, alij Domitianos. Et Neronianus quidẽ parua est est forma, valde viridis, pellucidus, & splendẽs. Appellatũ vero Neronianũ siue Domitianũ huiusmodi de causa ferũt. Neronẽ aiũt siue Domitianũ oleũ in multa vasa infudisse: & interuallo tẽporis, oleũ viridẽ colorẽ contraxisse, hocq́ʒ oleo petrã copiosius rigatã floridioris coloris euasisse. Alij dicunt Neronẽ quendã antiquũ artificẽ, gemmarũ scalptorẽ, Smaragdi pręcipuũ vsum inuenisse, & gemmã istã ab illo Neronianã dictã: alij verò Domitianã appellari malũt. Sunt aũt & alij Smaragdi: & primus qdẽ nascit̃ in Iudæa, Neroniano valde similis: alter verò in Aethiopia, quẽ etiã in Phisone fluuio nasci dicunt. Phison aũt apud Græcos Indus, apud Barbaros Gãges

ἄνθρακα ἐν αὐτῷ γίνεσθαι. ἐκεῖ γάρ φησιν ὁ ἄνθραξ, καὶ ὁ λίθος ὁ πράσινος. ἡ δὲ δύναμις φασὶ τοῦ λίθου, δηλαδὴ τοῦ σμαράγδου, πρὸς τὸ ἐνοπτρίζεσθαι πρόσωπον. λέγεται δὲ καὶ παρὰ τοῖς μυθοποιοῖς προγνωστικὸς εἶναι.

Δ.

† φοινι-κὴν forte, vel ὀξυ-φοίνικος

Λίθος ἄνθραξ. οὗτος εἶδος † ξυφοίνικον ἔχει. γίνεται δὲ ἐν Καρχηδόνι τῆς Λιβύης, ἥ τις Ἀφρικὴ καλεῖται. ἕτεροι δέ φασι τὸν λίθον τοῦτον οὕτως εὑρίσκεσθαι, οὐκ ἐν ἡμέρᾳ καθορώμενον: ἀλλὰ κατὰ τὴν νύκτα πόῤῥωθεν δίκην λαμπάδος, ἢ ἄνθρακος σπινθηρίζοντος, καὶ ὡς μακρόθεν φαινόμενος. καὶ τοῦτο ἐπιγινώσκοντες, οἱ τοῦτον ἀνερευνῶντες, ῥᾳδίως εὑρίσκουσιν αὐτόν. βασταζόμενον δὲ ἀδύνατον διαλαθεῖν, ὁποίοις γὰρ ἂν ἱματίοις κατακρυβῇ, ἡ αὐταύγεια αὐτοῦ ἔξωθεν τῆς περιβολῆς φαίνεται: ὅθεν καὶ ἄνθραξ κέκληται. ὀλίγον δὲ ὁ κεραύνιος λίθος αὐτῷ ἔοικε. Καλοῦσι δὲ τὸν κεραύνιον, οἰνωπόν. Ἔστι δὲ ὁ † χαλκηδόνιος καλούμενος λίθος παραπλήσιος τούτῳ, ὅτι καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου εὑρίσκεται.

† καρχη-δόνιος.

Λίθος

vocat. Aiunt etiã Carbunculũ in hoc fluuio gigni. Illic enim, inquit Moses, Carbũculus & gẽma Prasinus. Ferunt aũt Smaragdũ speculi instar imagines reddere. Tradũt etiã fabulatores uim eũ habere ad prædicẽdas res futuras.

IIII.

Carbũculus gẽma, puniceo colore ardet. Nascit̃ in Carthagine Libyæ, q̃ dicitur Africa. Sunt q̃ ita inueniri hac gemmã dicant: Interdiu quidẽ nõ videri, sed noctu instar lampadis & carbonis scintillãtis eminus ac ꝓcul apparere. Hinc agnitã q̃ eam quærũt, facilè inueniũt. Gestata quibuscũq; vestibus tegatur, latêre nõ potest. Splendor enim eius extra vestes apparet: vnde etiã Carbũculus appellat̃. Carbunculo nõnihil, parũ quidẽ, similis est gemma Ceraunius, quẽ aliqui *οἰνωπὸν* à vini nigricantis colore cognominant. Est etiam gemma dicta Carchedonius non absimilis huic, quoniam & ibidem loci reperitur.

E.

Λίθος σάπφειρος πορφυρίζων, ὡς βλάττης † πορφύρας ἐστὶ μελαίνης τὸ εἶδος. πολλὰ δὲ γένη τούτου ὑπάρχουσιν. ἔστι γὰρ ὁ βασιλικὸς, χρυσοστιγής. οὐ πάνυ δὲ οὗτος θαυμαζόμενος ὡς ὁ διόλου πορφυρίζων. Καὶ οὗτος δὲ λέγεται εἶναι ἐν τῇ Ινδίᾳ καὶ Αἰθιοπίᾳ. διὸ τὸ τέμενος παρὰ Ινδοῖς φασιν εἶναι τοῦ Διονύσου τξε. ἀναβαθμοὺς ἔχον ἐκ σαπφείρου λίθου, εἰ καὶ τοῖς πολλοῖς ὑπάρχει ἄπιστον. ἔστι δὲ θαυμαστὸς ὁ λίθος καὶ εὐειδέστατος, καὶ χαριέστατος. διὸ καὶ ἐν † τοῖς χλιδόσι καὶ ὁρμίσκοις κατατιθέασι τοῦτον, μάλιστα οἱ βασιλεῖς. Αλεξίπονος δέ ἐστι. τριβόμενος γὰρ καὶ ψυδράκων καὶ φυμάτων γινομένας πληγὰς σὺν γάλακτι ἰᾶται, χριόμενος τοῖς ἡλκωμένοις. γέγραπται δὲ καὶ ἐν τῷ νόμῳ, τὴν τοῦ Μωϋσέως ὀφθεῖσαν ὀπτασίαν ἐν τῷ ὄρει, καὶ δοθεῖσαν νομοθεσίαν, ἐπὶ λίθου σαπφείρου πεφυκέναι λέγεται.

† πορφύρας puto pro interpretatione in margine scriptũ fuisse

† ταῖς

S.

Λίθος ἴασπις. οὗτός ἐστι τῷ εἴδει σμαρα-

γδί-

V.

Sapphirus gẽma purpurascit vt species Blattæ, id est, Purpuræ nigræ. Multa sunt eius genera. Est enim Regius, aureis punctis varius. Nõ est verò hic in tãta admiratione, quãta ille q̃ prorsus purpurascit. Et hic dicitur esse cũ in India tum etiã in Aethiopia. Quocirca aiunt apud Indos templũ extructum Baccho extare, quod gradus ex Sapphiro trecentos sexagintaquinq; habeat, q̃uis multi fidẽ nõ adhibeant. Est verò gemma admirabilis, pulcherrima, gratissima: propterea etiã in armillis & monilibus reponi cõsueuit, idq; potissimũ à regibus. Locũ etiam inter remedia habet. Attrita eñ & lacti pmixta plagis q̃ fiũt ex pustulis albis & tuberculis medet̃, si illis illinat̃. Scriptũ est & in lege, visionem q̃ Mosi apparuit in monte, & legem datam, in gemma Sapphiro fuisse expressam.

VI.

Iaspis gemma. hæc Smaragdũ for-

γδίζων. παρὰ δὲ τὰ χείλη τοῦ Θερμώδοντος ποταμοῦ εὑρίσκεται, καὶ περὶ † Ἀμαθοῦντας, οὐ τοὺς ἐν Κύπρῳ, ἀλλ' ἔστι γένος πολὺ καλούμενον Ἀμαθούσιον. τὸ εἶδος δὲ τοιόνδε ἐστὶ τοῦ λίθου: κατὰ τὴν σμάραγδον ἐστὶ χλωρίζουσα, ἀλλὰ ἀμβλυτέρα καὶ ἀμαυροτέρα. καὶ ἔνδοθεν χλωρὸν ἔχει τὸ σῶμα, ἐοικυῖα ἰῷ χαλκοῦ, † ἔχοντι φλέβας τετραστίχους. † ὡς δὲ τούτου ἠκούσαμεν εἶναι φαντασίας ὡς οἱ μυθολόγοι λέγουσιν. ἄλλη δὲ ἐστὶ γλαυκοτέρα θαλάσσης, βαθυτέρα περὶ ἄνθει καὶ τῇ βαφῇ. ἄλλη δὲ ἐν τοῖς σπηλαίοις, ἐν περὶ ὄρει τῆς Ἴδης ἐν τῇ Φρυγίᾳ, † ὁμοιάζουσα τῇ ἀπὸ τοῦ αἵματος κόχλου, διαυγεστέρα μᾶλλον, ὥσπερ οἴνῳ ὁμοιάζουσα, ἢ ἀμεθύστου † ξανθοτέρα. οὐ γάρ ἐστι μιᾶς χροιᾶς, οὐ δὲ τῆς αὐτῆς δυνάμεως. ἀλλ' ἡ μὲν ἔστι χαυνοτέρα, καὶ λευκοτέρα, οὔτε πάνυ στίλβουσα, οὔτε πάλιν ἀκδέουσα. ἄλλη δὲ κρυστάλλου ὕδατι ὁμοία. λέγεται δὲ ὑπὸ τῶν μυθοποιῶν ἄκος εἶναι † φαντασιῶν. εὑρέθη δὲ παρὰ Ἴβηρσι, καὶ ποιμέσιν Ὑρκανῶν τοῖς κατὰ τὴν Κασπίαν γῆν. ἄλλη δὲ ἴασπις, οὐ πάνυ λάμπουσα χλωρά, ἥτις ἔχει γραμ-

† Ἀμαθοῦντα τὴν ἐν Κύπρῳ.

† ἔχουσα.

† καὶ ταύτην ἄκος εἶναι φαντασμάτων, οἱ μυθ.

† πορφύρας τῆς ἀπὸ τοῦ αἵμ.

† βαθυτέρα.

† φαντασμάτων.

ma (colore) refert. Inuenitur ad ripas Thermodontis fluuij, & circa Amathuntē oppidū Cypri. Huius verò lapidis Amathusij dicti multa sunt genera. Qd' ad colorē, viret vt Smaragdus: sed est obtusior & hebetior. intus corpus habet viride, similis æruginì, habetq́ venas quatuor ordinū. Hæc noxia phātasmata expellit, vt quidā fabulant. Est & alia magis glauca q̄ mare, saturatior flore & tinctura. Alia reperit in spelūcis montis Idæ in Phrygia, pellucidior purpura q́ cochleæ marinæ sanguine tingit, & vini nigricantis colori similior, amethysto saturatior. Nec enim vnius & eiusdē coloris ac facultatis est Iaspis: Sed hæc qdē mollior est & albior, quę neq; valde nitet, neq; rursus splēdore destituit: alia verò similis aquæ glaciei. Tradūt fabulatores hac ipsa pelli phātasmata. Inuenit aūt apud Iberos & Pastores Hyrcanos q terrā Caspiā accolūt. Est & alius Iaspis, nō valde splendēs, viridis.

γραμμὰς μέλας. καὶ ἄλλος ἴασπις ὁ παλαιὸς καλούμενος, ὅμοιος ἢ χιόνι, ἢ ἀφρῷ θαλάσσης. τοῦτον φασὶν οἱ μυθοποιοὶ τοὺς θῆρας τοὺς ἐν ἀγρῷ φοβεῖσθαι, καὶ τὰ φάσματα.

Ζ.

† forte λυγκούριον. λίθος † λιγύριον. τούτου δὲ τὴν εὕρεσιν οὐδαμῶς ἔγνωμεν. οὔτε παρὰ φυσιολόγοις, οὔτε παρά τισιν ἀρχαίοις τοῖς περὶ τούτων μεμνημονευκόσιν. εὕρομεν δὲ λαγκούριον οὕτω καλούμενον λίθον, ὅν τινες τῇ τραχυτῇ διαλέκτῳ λαγούριον καλοῦσι. Καὶ τάχα τοῦτο οἶμαι τὸ λιγύριον. ἐπειδὴ αἱ θεῖαι γραφαὶ τὰ ὀνόματα ἑτέρως μετεποιήσαντο: ὡς τὸν σμάραγδον πράσινον. καὶ ὅτι πῶς ἐν τῇ τῶν λίθων τούτων ὀνομασίᾳ, οὐκ ἐμνήσθησαν καὶ ὑακίνθου, καί τοιγε πολυτίμου καὶ ἐντίμου ὄντος λίθου: ὥστε εἰς νοῦν ἡμᾶς λαβεῖν, μήποτε τὸ λιγύριον τοῦτο καλεῖ ἡ θεία γραφή. ὑάκινθος οὖν τὰς μὲν ἰδέας ἔχει διαφόρους. ὅσῳ γὰρ εὑρίσκεται ὁ λίθος † βαθὺς τῇ χροιᾷ, τοσοῦτον ἀναγκαιότερός ἐστι τῶν ἄλλων. ἔοικε δὲ ὑάκινθος τῇ σφέᾳ, † ἢ ὑποπορφυρίζων πως. διὸ καὶ ἡ θεία γραφὴ ἐξ

† βαθύτερος

† ἢ ὑποπορφυρίζει

ὑάκινθος

Eſt & alius itē † antiquus vocatus ſimilis niui ſeu ſpumæ marinæ. hunc tradunt fabulatores tum venenatas beſtias, tum etiam ſpectra metuere. παλαιὸς

VII.

Ligyrius vel Lyncurius gēma. De huius inuētione vel apud naturæ indagatores, vel apud alios veteres, qui harū rerū meminerūt, nihil cognouimus. Inuenimus tñ Lancuriū gemmā vocatā, quā vulgari lingua Laguriū appellant. Et fortè puto hunc eſſe Lyguriū, quandoquidē diuinæ literæ nomina transpoſuerūt: exēpli gratia, Smaragdū, Praſinū appellātes. Et inter nomina gemmarū Hyacinthi, qui & pcipuꝰ & precioſus eſt lapis notusq; omnib. nō meminerūt: vt in mentē nobis venerit, num fortè ligyriū hanc gemmā appellet ſancta ſcriptura. Hyacinthꝰ igit̄ diuerſas habet formas. Quo enim reperit̄ colore pfundior, eò cæteris pſtātior eſt. Similis eſt colori lanę q̄ ſuppurpuraſcit aliquatenus. Quapp̄ter

ὑακίνθου καὶ πορφύρας τὰ ἱερατικὰ ἐνδύματα κεκοσμῆσθαι φησί. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος λίθος, καλεῖται θαλασσίτης: ὁ δὲ δεύτερος, ῥοδινός. ὁ τρίτος, νάλβος. ὁ τέταρτος λέγεται χαννιαῖος. ὁ δὲ πέμπτος, † περαλδύνιος. εὑρίσκονται δὲ οὗτοι ἐν τῇ ἐσωτέρᾳ Βαρβαρίᾳ τῆς Σκυθίας. οὗτοι δὲ οἱ λίθοι μετὰ τοῦ εἶναι πολύτιμοι, ἔχουσι καὶ ἐνέργειαν τοιαύτην: βαλλόμενοι εἰς ἄνθρακας πυρός, αὐτοὶ μὲν οὐ βλάπτονται, τοὺς δὲ ἄνθρακας σβεννύουσιν. οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ εἰ λαβών τις τὸν λίθον ἐνειλίσσῃ ὀθόνῃ, καὶ ἐπιθῇ ἐπ' ἄνθρακας πυρός, οὐδ' αὐτὴ ἡ καλύπτουσα ὀθόνη φλογίζεται, ἀλλὰ μένει ἀσινής. λέγεται δὲ ὁ λίθος ταῖς τικτούσαις γυναιξὶν εἰς εὐτεκνίαν χρησιμεύειν. ἔστι δὲ καὶ φασμάτων ἀπελαστικός.

† περίλδυκος in sequēti cap.

H.

Λίθος ἀχάτης. οὗτος ὑπελήφθη εἶναι περίλδυκος καλούμενος, ὃς ὑπὸ τὸν ὑάκινθον εὑρίσκεται. θαυμαστὸς δέ ἐστι, τῷ εἴδει ὑποκυανίζων: ἔξωθεν περιφέρειαν λευκὴν ἔχων, μαρμάρου τρόπον ἢ † ἐλεφαντίνου.

† ἐλέφαντος.

Καὶ

vestes sacerdotales hyacintho & pur
pura ornatas fuisse tradit diuina scri-
ptura. Et primus quidē lapis, vocatur
†Marinus: secundus†Roseus: tertius, †θαλασ-
Natiuus: quartus, Channiæus: quin- σίτης.
tus, Perileucus. Inueniūtur hæ gēmæ †ῥοδινός.
in interiori Barbaria Scythiæ: & p̄ter
quod sunt valde p̄ciosæ, mirā quoq;
efficaciā habēt. Nam in ignis carbo-
nes cōiectæ, ipsæ quidē tantū abest vt
absumantur, vt ipsos carbones extin-
guāt: nec id tm̄, sed si quis hāc gemmā
panniculo inuolutā in carbones igni
tos cōiecerit, pāniculus quoq; illęsus
conseruat̄. Dicit̄ etiā hæc gēma cōdu
cere mulieribus parituris, vt faciliùs
pariant. præterea fugat spectra.

VIII.

Gemma Achates. Hanc gemmam suspicati sunt quidā esse eam quæ dicitur Perileucos, quæ in Hyacinthi mētiōe dicta est à nobis. Mirabilis est gēma coloris subcœrulei, extrinsecus circūferentiā habens albā instar mar-

Καὶ οὗτος δὲ περὶ τὴν Σκυθίαν εὑρίσκεται. ἔστι δὲ ἐκ τούτων τῶν λίθων ἀχάτης χρῶμα ἔχων λέοντος: τριβόμενος δὲ μεθ' ὕδατος, καὶ χριόμενος τῷ δήγματι θηρίου, ἀποτρέπει ἰὸν σκορπίου, καὶ ἐχιδνῶν, καὶ τῶν τοιούτων.

Θ.

Λίθος ἀμέθυστος, οὗτος κατὰ τὴν αὐτοῦ περιφέρειαν φλογίζων ἐστὶ βαθέως. ἡ δὲ αὐτὴ ἐστὶ λευκοτέρα ἐκ τοῦ μέσου, οἰνωπὸν ἀποπέμπουσα εἶδος. ἡ δὲ μορφὴ αὐτοῦ διάφορος. τάχα δὲ καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς ὄρεσι γίνεται τῆς Λιβύης. ὁ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐστὶν ὑακίνθῳ καθαρῷ παραπλήσιος: ὁ δὲ, † ἀμφικόχλῳ. γίνεται ἐν ταῖς ὄχθαις τῆς θαλάσσης τῆς αὐτῆς Λιβύης.

† θαλάσσης, vel θαλασσίῳ κόχλῳ: uel potius αἱματι κόχλου, vt suprà in sexto lapide.

I.

Λίθος χρυσόλιθος. τοῦτόν τινες χρυσόφυλλον κεκλήκασι. χρυσίζων μέν ἐστιν: εὑρίσκεται δὲ ἐν τῷ φρέατι διπέτρῳ, παρὰ τὸ τεῖχος τῆς Ἀχαιμενίτιδος Βαβυλῶνος. τὴν γὰρ Βαβυλῶνα καὶ τὸ φρέαρ ἐκεῖνο Ἀχαιμενίτιδα καλοῦσιν, ὅτι φασὶν ὁ πατὴρ Κύρου τοῦ βασιλέως, † Ἀχιμενεὺς ἐκαλεῖτο. ἔστι δὲ καὶ χρυσόπασος.

† Ἀχαιμένης.

moris vel eboris. Inuenitur circa Scythiã. Est etiã inter Achatis species, q̃ leonis colorẽ habet. Si terat̃ cũ aqua, & illinatur morsui venenato, auertit venenum scorpij, viperarum, & huiusmodi venenatarum bestiarum.

IX.

Amethystus gemma. Hæc circũferentiã habet ꝓfundo ceu colore flammæ ardentẽ. ipsa verò circũferẽtia in medio albior est, & à vino Græcis dictũ colorẽ vibrat. Forma eius est varia, fortè aũt & ipsa in montib⁹ Libyæ nascit̃. Quædã ex eis puro hyacintho est similis, altera verò purpuræ: nasciturq; ĩ litore & p̃ruptis locis maris eiusdẽ Libyæ.

X.

Gẽma Chrysolithus. Hunc aliqui †Chrysophyllũ vocarũt. Aurũ q̃dẽ colore suo refert. Inuenitur aũt in puteo duplicis petræ ad mœnia Achæmenitidis Babylonis. Babylonẽ eñ & puteũ illũ, Achæmenitida cognominãt, q̃ dicãt regis Cyri patrẽ Achæmenẽ

† Chrysophyllũ alij authores nõ habẽt, sed Chrysoberyllũ.

σὸς. [*id est, aureis punctis conspersus, malim* χρυσόπρασος, *quæ gemma colore porri succũ refert, auri interuenientibus guttis, vnde similiter ab auro, vt Chrysolithus nomen accepit: non Chrysolitho tamen, sed Beryllo, de qua mox agetur, cognata.*] οὗτος στομαχικοῖς καὶ κοιλιακοῖς τριβόμενος, καὶ πινόμενος, ἰαματικὸς ὑπάρχει.

IA.

Λίθος βηρύλλιον, γλαυκίζων μέν ἐστι, θαλασσοβαφής, ἔχων εἶδος καὶ τῆς ὑδαρεστέρας ὑακίνθου. γίνεται δὲ περὶ τὸ τέρμα τοῦ ὄρους τοῦ καλουμένου Ταύρου. εἰ δέ τις θελήσει κατ' ἀντικρὺ τοῦ ἡλίου τοῦτον † ἀνακαλέσαι, φαίνεται ὡς ὕελος κέγχρους ἔχων ἔνδοθεν διαυγεῖς. ἄλλη δέ τις βήρυλλος, ταῖς κόραις τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ δράκοντός ἐστι παραπλησία. ἔστι δὲ καὶ ἄλλη πάλιν ὁμοία κηρῷ. ἐφάνη δὲ αὕτη περὶ τὴν ἔξοδον τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ.

† ἀνακλάσαι

IB.

Λίθος τὸ ὀνύχιον. οὗτος ὁ λίθος ξανθὴν πάνυ ἔχει τὴν χροιάν. τέρπεσθαι δὲ τῷ λίθῳ τούτῳ φασὶ τὰς νύμφας τῶν βασιλέων, ἢ καὶ πλουσίων ἀνδρῶν, αἵτινες καὶ εἰς † ἐκπώματα ἴδια ἀνα-

† ἐκπώ-

ἀνα-

vocatum fuiſſe. Inuenitur & Chryſo- paſtus, quæ ſtomachicis & cœliacis pota vim medendi habet.

eamq́; Babylonicã: quod huic loco conuenit.

X I.

Beryllus gemma glauca eſt, colore maris, aut hyacinthi dilutioris. Naſcitur circa finem montis Tauri. Si quis velit hanc è regione Solis contemplari, videbitur non ſecus ac vitrum intrinſecus grana milij habere pellucida. Eſt & alia Beryllus pupillis oculorum ſerpentum ſimilis. item alia ceræ ſimilis, quæ circa Euphratis exitum reperitur. [*Berylli ſi ſphæricæ fiant, & radijs Solis opponantur, ignem emittunt, vt ſpecula concaua. Anonymus. Sic & Cryſtalli.*]

X I I.

Onyx vel Onychium, gemma. Eſt hæc valde flauo colore. plurimum delectari hac gemma aiunt regum & diuitum hominum ſponſas, quæ hanc gemmam in poculorum vſum con-

μαῖα, ἀνατρέψασαι ἔχουσι τὸν λίθον τοῦτον. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ὀνυχῖται ὁμωνύμως καλούμενοι, οἳ τινὸς κηρῶν τῶν μελιχρόων εἰσὶ παραπλήσιοι. τινὲς δέ φασιν αὐτοὺς ἐξ ὕδατος * ἀπαύκλου πεπῆχθαι. Ὀνυχίτας δὲ αὐτοὺς λέγουσι φυσιολογικῶς, ἐπεὶ ὁ ὄνυξ τῶν ἀστείων ἀνθρώπων μαρμάρῳ ἐστὶ † συνεδιαζόμενος, σὺν τῇ τοῦ αἵματος ἰδέᾳ. ἄλλοι δέ που ἐπὶ τὸν λίθον τὸν μαρμάρινον ἀπὸ τοῦ δοκιμίου, ψευδωνύμως ὀνυχίτην καλοῦσι † διὰ τὸ καθαρὸν τῆς λευκότητος.

ex onyche eximi pocula facta legimus.

† συνδιαζόμενος, vel ὁμοιαζόμενος.

† διὰ τὸ ἀκαμβὲς τῆς λειότητος.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ἈΔΑΜΑΝΤΟΣ ΛΙΘΟΥ, ὃν καὶ αὐτὸν ἐφόρει ὁ ἀρχιερεὺς τρὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰσερχόμενος εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων.

Ὁ λίθος ὁ ἀδάμας ἐμφερής ἐστι κατὰ τὴν χροιὰν τῷ ἀέρι. τοῦτον δὲ ἐφόρει ὁ ἀρχιερεὺς ὅτε εἰσήρχετο εἰς τὸ ἅγια τῶν ἁγίων. τρὶς δὲ τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰσήρχετο: τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα, τῆς πεντηκοστῆς, καὶ τῆς σκηνοπηγίας. ἦν δὲ κείμενος ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἀρχιε-

uertunt. Sunt & alij onychitæ æquiuoce dicti, qui ceræ, mellis colorẽ habentis, sunt similes. Aiunt autẽ aliqui eos ex aqua* coire ac veluti congelari. Onychitas appellant à natiuo eorũ colore: quia elegantium virorum vnguis sit marmori similis, non sine colore sanguinis tamen. Alij verò sanè & ipsum marmor ab exploratione vnguis onychitã vocãt, falso nomine ꝓpter †puritaté albedinis. [*Alabastrites quidẽ lapis à Diosc. etiã Onyx vocatur.*]

†*exquisitũ & politissimũ læuorem.*

DE ADAMANTE GEMMA, quam etiam gestabat summus Pontifex, dum ter in anno ingrederetur Sancta sanctorum.

ADamas colore similis est aëri. Hunc gestabat summus Põtifex in sancta sanctorum ingrediens. Ter verò in anno ingrediebatʻ, in Paschate, Pentecoste, & Tabernaculorũ festo. Ponebatur aũt sup pectus summi

ρέως ὅτε ἐνεδιδύσκετο τὸν ποδήρη, καὶ ἐπάνω τοῦ ποδήρους ἐπενεδύετο τὴν ἐπωμίδα. κατέβαινε δὲ ἡ ἐπωμὶς ὀλίγον κατώτερον τοῦ στήθους. ἦν γὰρ σπιθαμῆς καὶ ἡμισείας τὸ μῆκος. ἐκ δεξιῶν δὲ καὶ ἐξ εὐωνύ-

† ὤμων μων ἐπάνωθεν τῶν † μαζῶν, ἐν ᾗ τὰ δύο ἀσπιδίσκοι ἦσαν συνερραμμένοι, ἀπηώρουν τὸ δύο σμάραγδοι. εἰς μέσον δὲ τούτων ἦν ἡ

† ἤτοι ὁ δήλωσις, † ὃς ἦν ὁ δηλωθεὶς ἀδάμας, τὴν

δηλ. χροιὰν ἀεὶ ἀλλάζων. ἐπάνω δὲ τῶν ὤμων οἱ δηλωθέντες δώδεκα λίθοι. τεὶς δὲ ὡς εἴρηται τὸ ἐν αὐτοῦ ἐδήλου τοῦ λαοῦ διὰ τοῦ πετάλου. καὶ εἰ ἐν ἁμαρτίᾳ εὑρέθησαν, καὶ μὴ ἐν ταῖς ἐντολαῖς, ἃς ἐδεδώκει ὁ θεὸς, ἐτρέπετο φασὶν ἡ χροιὰ τοῦ λίθου, καὶ ἐγένετο μέλας. καὶ ἐκ τούτου ἐγίνωσκον ὅτι θάνατον ἐξαπέστειλε κύριος. ἡνίκα δὲ ἐν μαχαίραις αὐτοὺς ἔπεμπεν, ἐγένετο αἱμάτινος: ὡς ἐν τῷ Ιερεμίᾳ φησίν: Εξαπόστειλον τὸν λαόν αὐτοῦ, καὶ ἐξελθέτωσαν, ὅσοι εἰς θάνατον, εἰς θάνατον: ὅσοι εἰς μάχαιραν, εἰς μάχαιραν: καὶ ὅσοι εἰς λιμὸν, εἰς λιμόν: καὶ ὅσοι εἰς αἰχμαλωσίαν, εἰς αἰχμαλωσίαν. Εἰ δὲ ἐγίνετο ὡσεὶ χιὼν λαμπρὸς, ἐγίνωσκεν ὁ λαὸς ὅτι οὐδαμοῦ ἁμαρτία: καὶ

sacerdotis, vbi is talarē vestē, & sup talarē† humerale induisset. Descēdebat verò humerale paulò infra pect⁹. erat eñ eius longitudo *dodrātis cū dimidio. A dextris & à sinistris **supra maxillas, vbi duo parua ceu scuta cósuta erāt, pēdebāt duo Smaragdi. In medio aūt horū erat †*Declaratio, q̄ erat iā dictus Adamas, colore aërē referēs. Sup humeros verò 12. iā indicatæ gēmæ. Ter verò, vt dictū est, p annū ostēdebat (sic ornat⁹ pōtifex) populo cū lamina aurea††. Qd̄ si in peccato dep̄hēderent, si in p̄ceptis q̄ dederat De⁹, nó ambulassent, mutabat, vt ferūt, color lapidis, & fiebat niger. hinc agnoscebāt qd̄ Dn̄s mortē missurus esset. Cū verò eos gladio pdere vellet, efficiebat sanguinei coloris. vt p Hiere. inqt: Emitte populū ipsius, & egrediātur: qcūq; ad mortē, ad mortē: qcūq; ad gladiū, ad gladiū: qcunq; ad famē, ad famē: qcūq; ad captiuitatē, ad captiuitatē. Quod si vt nix splēderet, a-

† *Epomidem: D. Hieronymus superhumerale vertit.*

* *ταπεινώσεως*, *palmi, D. Ieronymus.*

** *in humeris.*

†* *δήλωσις.*

†† *galero addita.*

τία: καὶ τότε ἑώρταζον: ὡς λέγει ὁ προφήτης: Ἑόρταζε Ιούδα τὰς ἑορτάς σου, ἀπόδος τὰς εὐχάς σου: περιεῖλε κύριος τὰ ἀδικήματά σου. λελύτρωκέ σε ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν σου. Βασιλεύσει κύριος ἐν μέσῳ σοῦ. οὐκ ὄψῃ κακὰ οὐκέτι. Διὸ καὶ ἐπὶ Ζαχαρείου τοῦ πατρὸς Ιωάννου ἐν τῇ ἐφημερίᾳ αὐτοῦ, ἐν τῷ πάσχα, λαμπρὸς ἐγένετο ὁ λίθος. τότε γὰρ ἀρχὴν ἔλαβε τοῦ ἱερατεύειν τὸν ἐνιαυτόν. καὶ τῷ ἐξιόντι ἔτος ἀνελάμβανε τὸν ποδήρη: ὅτε καὶ βραδύνοντος τοῦ Ζαχαρίου εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ἐν ἀγωνίᾳ ἦν ὁ λαὸς, μήποτε ἔσται ὁ λίθος αὐτοῖς ἐλεγμὸς ἁμαρτίας. Καὶ ἐξελθόντος αὐτοῦ, καὶ γνόντες ὅτι μεγάλης δόξης ὀπτασίαν ἑώρακεν, ἐχάρησαν σφόδρα. Ιωάννης γὰρ ἦν μέλλων γεννᾶσθαι, ὁ ἄγγελος τοῦ Χριστοῦ. διὸ καὶ δεδοξασμένον τὸ † πέπλον ἐφάνη.

† πέταλον.

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ισραὴλ οἱ δώδεκα λίθοι οὗτοι προσετάχθησαν † ἐγκαταλεχθῆναι, ὡς εἶναι ἕνα λίθον πρὸς μίαν φυλὴν ἡρμοσμένον, ἐλευσόμεθα κατὰ τὴν προτέραν διαίρεσιν, ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν τῶν γεγεννημένων υἱῶν τοῦ Ιακώβ.

† ἐγκαταλεισθῆναι.

ὅτα

gnoſcebãt ſe nõ peccaſſe, & tũc feſtũ celebrabãt. Quéadmodũ ꝓpheta ait: Celebra feſta tua Iuda: redde vota tua: "
Abſtulit Dñs tuas iniqtates. Redemit "
te è manibus hoſtiũ tuorũ. Regnabit "
Dñs in medio tui. Nõ videbis vlteriùs "
mala. Idcirco etiã tẽpore Zacharię pa "
tris Ioãnis, dũ ad eũ vices ſpectarẽt, in "
Paſchate, ſplẽdidus fuit lapis. Tũ eñi "
cœpit hoc anno fungi ſacerdotio. Se quẽte aũt alius tunicã talarẽ ſumpſit: qñ etiã tardante Zacharia in Sanctis ſanctorũ, anxius erat populus, ne forte gẽma eos redargueret. Cæterũ ipſo egreſſo agnoſcentes, ꝙ magnæ glorię viſionẽ vidiſſet, valde exhilarati ſunt. Naſciturus enim erat Ioannes prenũcius Chriſti. quapropter etiam lamina aurea glorificata apparuit.

Qñ verò iſti 12. lapides iuſsi ſunt inſeri in Rationale, ſecũdũ 12. trib⁹ Iſraeliticas, vt vnuſqſq; lapis vni tribui reſponderet, veniã iuxta diuiſionẽ præcedentem ad filiorum Iacobo nato-

οὕτω γὰρ ἐστὶν ἁρμόδιον συντάττειν αὐτούς.

Παῖδες Λέας δ΄. Ρουβὴν, σάρδιον: Συμεὼν, τοπάζιον: Λευὶ, σμάραγδος: Ἰούδας, ἄνθραξ.

Παῖδες Βαλλᾶς β΄. Ἡ Βαλλὰ παιδίσκη ἦν τῆς Ραχήλ. ἣ ἐπεὶ οὐκ ἔτικτε, δίδωσι τῷ Ἰακὼβ αὐτὴν γυναῖκα πρὸς τὸ ποιῆσαι παῖδας. εἰσὶ δὲ οὗτοι: Δὰν, σάπφειρος: Νεφθαλεὶμ, ἴασπις.

Παῖδες Ζελφᾶς β΄. Ἡ Ζελφὰ παιδίσκη ἦν τῆς Λέας, καὶ δίδωσι τῷ Ἰακὼβ γυναῖκα πρὸς τὸ ποιῆσαι παῖδας. εἰσὶ δὲ οὗτοι: Γὰδ, λιγύριον: Ἀσὴρ, ἀχάτης.

Παῖδες Λέας β΄. Ἰσάχαρ, ἀμέθυσος: Ζαβουλὼν, χρυσόλιθος.

Παῖδες Ραχὴλ β΄. Ἰωσὴφ, βηρύλλιον: Βενιαμὶν, ὀνύχιον.

Οὗτοι εἰσὶν οἱ ἡρμοσμένοι δώδεκα λίθοι καθ᾽ ἑκάστην φυλὴν τοῦ Ἰσραήλ.

ΤΕΛΟΣ.

rũ ſeriẽ.ita eñ cõuenit eos(filios Iacobi & lapides)idoneo ordine cõiungi.

Filij Leæ quatuor. Ruben,Sardius: Symeon,Topazius:Leui,Smaragdus: Iudas,Carbunculus.

Filij Bilhæ,duo. Bilha ancilla erat Rachelis. Rachel verò cũ nõ pareret, dedit eam Iacobo in vxorem,vt filios ex ea ſuſciperet: nati aũt ſunt ex ea: Dan,Sapphirus:Nephthali,Iaſpis.

Filij Zilpæ,duo. Zilpa ancilla erat Leæ,& dedit eam Lea Iacobo in vxorem,vt ex ea filios procrearet.ſunt verò iſti: Gad,Ligyrius: Aſer,Achates.

Filij Leæ, duo: Iſaſchar, Amethyſtus:Zabulon,Chryſolithus.

Filij Rachelis, duo: Ioſeph,Beryllus:Beniamin,Onychium.

Hæ ſunt 12.gemmę,vnicuiq; tribui Iſraëlis reſpondentes.

FINIS.

COROLLARIVM CONRADI GESNERI in Epiphanij de XII. gemmis libellum.

Rationale Aaronis, Pectorale iudicij, λόγιον τῆς κρίσεως, Hosen Hebraice: distinctū coloribus quinque: aureo, hyacinthino, purpureo, coccino, byssino.

Sardonyx in humero. | Altera in altero.

1. Sardius. Ruben L.	2. Topazius. Symeon L.	3. Smaragdus. Leui L.
4. Carbunculus. Iudas L.	5. Sapphirus. Dan B.	6. Iaspis. Nephthali B.
	VRIM. THVMMIM.	
7. Lyncurius. Gad Z.	8. Aghates. Aser Z.	9. Amethystus. Isachar L.
10. Chrysolithus. Zabulon L.	11. Beryllus. Ioseph R.	12. Onyx. Beniamin R.

In hac

IN hac tabella propoſui gēmas XII. numero, totidem Iſraëlis tribubus accommodatas, iuxta Epiphanium: hoc ordine, vt prima gemma filio primogenito, hoc eſt, maximo natu tribuatur, vltima vltimo & minimo natu: ſecunda ſecundo, & reliquæ reliquis, ſecundum ætatis ordinem: ſicut etiam in duabus humerorum maioribus gemmis, quas Sardonyches interpretantur, dextræ quidem ſena maiorum natu filiorum Iſraëlis inſculpta erant nomina, ſiniſtræ verò totidē minorum. Addidimus autem ſingulis literam maiuſculam, quæ matris cuiuſq; nomen indicat: L. Leæ. Z. ancillæ eius. R. Rachelis. B. Balæ, ancillæ eius.

Colores, ſi cui addere libeat, rotūdam aut quadratam figuram in quoque ſpacio deſignet: & colores addātur, vt hîc ſubiecimus. 1. In primi loci figura, color Sardij, id eſt, Carneolæ dictæ gemmæ, quæ apud aurifa-

bros & locupletiores facilè inuenietur, vt & sequentiũ pleræq;. Non possunt autem verbis satis rectè describi colores multi, qui ex rebus ipsis inspectis meliùs pingentur. In secundo & tertio loco Topazius & Smaragdus vulgò non sunt. Similiter in 5. 6. 8. & 12. Sapphirus, Iaspis, Achates, & Onyx, omnibus ferè ijsdem nominibus per diuersas linguas seruatis noscuntur. Et cum pleræq; plures habeant species, deligi possunt, quarum elegantior in suo genere color est, aut qui in eodẽ frequentior habetur. Pro Onyche, Onychel Germanis dictus, vel Chalcedonius vulgò (Kalcedonier) albicans pingatur. In quarto loco pro Carbunculo, Rubinus. In septimo pro Lyncurio, Succinũ aurei coloris. In nono Amethystus orientalis apud Germanos cognominatus.

In decimo pro Chrysolitho, Hyacinthus vulgò dictus. nomina enim sunt permutata. In vndecimo Beryllus

ryllus eſt, cui figura cylindri, & color cæruleus dilutus conuenient. Decebit etiam ſingulas linea latiuſcula aurei coloris ambiri. auro enim in Rationali incluſæ erant. Poſtremò cũ diſtincta ſint ſpacia quinq; tranſuerſa, coloribus totidẽ, vt in Sacris præcipiuntur, exornari poterunt: Spaciũ primum ſiue ſupremum, purpureo, ſiue rubro cui aliquid nigri admixtum ſit. Secundum, hyacinthino ſiue ianthino, qualis in viola Martia eſt, aut paulò ſaturatior ad cæruleum vergẽs. Tertium, aureo. Quartum, puniceo ſiue cocci, id eſt, ſcarlati vulgò dicti colore. Quintum, byſsino. eſt autem byſsi color ſplendidus, auroq; ſimilis, ſed dilutior. Deniq; gẽmæ ij. in vtroque humero, cum Onyches ſint, eodem cum duodecima gemma calore pingentur. At ſi quis Sardonyches interpretari malit, nigredo ſit in imo, candor in medio, rubor in ſummo, iuxta D. Auguſtinum in Pſalmum 86.

GEMMARVM IN RAtionali omniū, nomina in diuersis linguis, secundū diuersos interpretes.

Hebraica nomina ex Biblijs sumpsimus. Græca, ex trãslatione LXX. interpretū. Latina, ex diui Hieronymi interpretatione: qui LXX. interpretes sequitur: sicut & Philo & Iosephus ferè in Græcis.

I.

SArdius. Σάρδιον. Hebræis אדם, à rubore sic dictus, vt videtur: vnde & Iudæi nostri seculi vulgò Rubinū interpretãtur: Chaldaicus interpres Bibliorum Samkan, vt Paulus Fagius annotauit: cuius Commentaria in Exodum nos consuluimus. Est autem adhibenda fides Lxx. interpretibus Græcis, circa nomenclaturas rerum saltē, potiùs quàm Iudæis: qui postquam à Deo reprobati sunt, vt cæcitate erga filium

ilium eius, ita ſumma ignorantia ſuæ
etiam linguæ vocabulorum, laborãt.

Ioſephus hoc loco Sardonychem interpretatur: vndecimam verò gemmam, quæ Schoham Hebraicè dicitur, onychem: cum eodẽ nomine maximas in humeris pontificis gemmas, Sardonyches interpretetur. tanta eſt inconſtantia. Mihi hoc in loco Sardium verti placet. Schoham verò vndecimo loco Onychem interpretari, in humeris verò Sardonychem, nõ eſt abſurdum: cum duæ hæ gemmæ vnius generis ſpecies ſint: Sardonyx autem Onyche precioſior. quare Sardonyches [*Smaragdi, ſecundum LXX.*] duæ magnæ, tanquam nobiliſsimæ, aut luсidiſsimæ certè gemmæ, ſupra cæteras ſeorſim in humeris ponebantur. Ex cæteris enim vt aliquæ etiam maioris precij fortè ſint, non æquè tamen ſplendent, aut ad eam certè magnitudinem non accedunt.

II.

Topazius. τοπάζιον, Hebr. Pitdah. פטדה. Chaldæus vertit Iarkan. Iarok quidem Hebræis virorem ſignificat: & gemmam viridem eſſe dicunt: vnde quidam (Iudæi) Smaragdum interpretantur. R. Ionas ait hunc lapidem Arabicè vocari Smerad. Sed potiùs fuerit Topazius, nomine etiam non diſsimili, ſi primam ſyllabã adijcias. Epiphanius quidem Topaziũ ſupra Carbunculũ rubere ſcribit: ego ſplendere potiùs quàm rubere dixerim. Mirificè enim fulget: exitq́; eius fulgor in colorem auro ſimilem: & cum interdiu non facilè poſsit videri, quod radij Solis ei ſimiles circũcirca reſplendeant: noctu conſpicitur ab his qui eam colligunt. Sed neq; virore caret: & cum ſuccum porri fermè referat, ſicut ab hoc ipſo dicta praſitis gemma Theophraſto, Praſius alijs: ab hac tamen differt, quòd nó tranſluceat modò, ſed etiam mirificè fulgeat. Duo eius

ius genera faciunt, prasoidem, atque chrysopteron, similem chrysopraso. Videtur autem eadem & Chrysolampis Plinij: quæ pallidi coloris die est, noctu ignei: qua ratione forsan Epiphanium aliquis defenderit, quasi ad nocturnum eius colorem respexerit.

Pas, פז, Hebræis aurum bonum & purum sonat: etsi quidam gemmas interpretãtur, Psalmis 19. & 21. pro quo Cantici Salomonis quinto Mupas, מופז, scribitur, vt citat Munsterus in Hebraicolatino Lexico: at Biblia ab ipso edita, eo in loco simpliciter pas, non mupas habent. inuenio & Vpas, אופז, in Lexico trilingui Munsteri, ne scio quàm rectè: à quolibet autẽ horum Topazij nomen deduci potuit, quod aurum optimum suo colore ac splendore æmulatur. Author est Plinius circa Thebaidis Alabastrum nasci Topazium: vnde subit, corruptũ esse Epiphanij hunc locum de Topazio, ὑποδέξαντος ἀλάβαστρόν τισιν, &c.

III.

Smaragdus. Hebr. Bareket, ברקת. Σμάραγδος Lxx. cũ ſupra Schoham verterint Smaragdum, quam nos potiùs Onychem aut Sardonychem eſſe diximus. Symmachus Ceraunium reddidit. Chaldæus transfert Barkan. Barak quidem fulgur & fulgorem ſignificat: qua origine inductus Fagius, cum Iudæis recentioribus carbunculum interpretatur. De Ceraunio vel Ceraunia gemma (nam & lapis eſt eiuſdem nominis) quæ ſpecies eſt aſteriæ, plura dicam in libro De figuris lapidum cap. 4.

IIII.

Carbunculus. ἄνθραξ. Hebraicè Nopek, vel Nophech, נפך. Rabi Dauid Kimhi in libro Radicũ dicit eſſe gemmam nigri coloris, vt Fagius citat: vt alius quidam, colore fuſco & rutilante: Sunt qui rubinum vulgò dictũ eſſe putent, Munſterus: hunc ſolùm locũ & Ezechielis 27. citans. Diuus Hiero-

ronymus Comment. in Eſaiam lib. 3.
cap. 6. Calculus iſte (inquit) qui à ſolis
Lxx. anthrax, id eſt, Carbunculus eſt
interpretatus, poteſt non carbonem
ſignificare vel prumam, vt pleriq; exi-
ſtimant: ſed Anthraca, id eſt Carbun-
culum lapidem, qui ob coloris flam-
mei ſimilitudinē igneus appellatur.
Sic ille: ſed Hebraicè legitur rizpah,
רצפה. Idem ad Damaſum in Epiſtola
cuius initium, Septuaginta: Calculo,
inquit, Sephora filium circuncidit,
[*at hîc Hebraicè legitur zor, non nophok, &
ſilicem ſignificat.*] & Ieſus populum pur
gat à vitijs, & in Apocalypſi Domi-
nus pollicetur vincentibus, vt acci-
piant calculum, & ſcribāt ſuper eum
nomen nouum. Videntur autem mi-
hi & Lxx. in eo quòd anthraca trāſtu
lerunt, idem ſenſiſſe quod cæteri. an-
thrax quippe quem nos Carbunculū
interpretamur, genus eſt lapidis ful-
gidi atq; nitentis, quem etiam in XII.
lapidibus inuenimus.

V.

Sapphirus. Σάπφειρος. Hebr. Sappir, ספר. Esse quidem hanc Sapphirũ vel ipsum Hebraicum nomen loquitur: vt non sint audiendi Iudęi, qui gẽmæ huic colorem rubrum aut candidum tribuunt: aliqui tamen aërei, id est, subcœrulei coloris esse rectè scribunt. Sunt qui crystallum vertant. R. Dauid Kimhi in radicibus tradit lapidem esse qui super incude non rumpatur, sed incus potiùs: albi & puri coloris: quæ duo Adamanti, non Sapphiro conueniunt.

V I.

Iaspis. ἴασπις. Hebraicè Iahalom, יהלם. Munsterus & Fagius Adamantẽ reddũt. De hoc Abenezra sic scribit: Magnus sapiens Hispanus dicit eum esse lapidem, qui alio nomine almas [*corruptum pro adamas*] vocetur: & frangat omnes lapides, atque etiam bedellium [*vniones aliqui interpretantur*] perforet: à verbo halam, quod est percutere,

tere, contundere, vt iod in principio litera adiectitia sit. In medio Rationalis Deus ponere iussit Vrim & Thummim, Lxx. vertunt δήλωσιν καὶ ἀλήθειαν, id est, doctrinam & veritatẽ, vt quidam interpretantur. Epiphanius Adamantem, sicut & Suidas in vocabulo Ἐφὼδ. Non rectè tamẽ hũc in medio Sardonychum (Smaragdos ipsi interpretantur) collocant. Sardonyches enim in humeris locabantur, Vrim & Thummim in medio Rationalis supra ipsum cor. Porrò de Vrim & Thummim sententias authorum multas variasq́;, recitant, Fagius in Commentarijs in Exodum cap. 28. & Munsterus in Annotationib⁹ suis.

Ego iahalom Hebræis Adamantem esse censeo: nam schamir Hebraica dictio, quam Ezechielis 3. & Zachariæ 7. adamantem reddunt plerique omnes, nõ hunc, sed lapidem smirin Græcis dictum, ab Hebræis nimirum facto nomine, significare mihi videtur.

(A)

Idem nomen Germani ferè seruant, ein Smirgel. Cæterùm iaspidis aliud nomen Hebraicũ infrà numero XII. proferemus.

VII.

Lyncurius. Λυγκούειον, LXX. etsi codex noster perperam habet ἀργύριον. Hebraicè Leschem, לשם. Epiphanius, & secutus eum Hieronymus, eandem Hyacintho gemmam esse suspicãtur. Iudæi Turcicam vulgò dictam esse putant. Ego Lyncurium à Succino non differre video: & id quoq; pro gemma habitum olim, pręsertim quod aureo colore pellucet ac splendet, minimè dubito. Et fortè Leschem vel Lesem vox, ad Glessum accedit: quo nomine veteres Germanos Succinũ appellasse Plinius refert. hodie quidem exoleuit.

VIII.

Achates. Ἀχάτης. Hebraicè Schebo, שבו. R. Dauid Kimhi tradit hanc gẽmam ad hyacinthinum colorem declina-

clinare. Chaldæ⁹ vertit Torkia, טורקיא, Turcicam vulgò dictam nimirum intelligens.

IX.

Amethyſtus. Ἀμέθυσος. Hebraicè Achlamah, vel Ahalamah, אחלמה. Videtur autem Grammaticis Iudæorũ deriuari hoc nomen à chalom, id eſt, ſomnio: quòd qui geſtat, ſemper ſomnia videat. Chaldaicè vocat̃, En egla, עין איגלע, id eſt, oculus vituli, à ſimilitudine.

X.

Chryſolithus. Χρυσόλιθος. Hebraicè Tarſchiſch, תרשיש. Hanc R. Dauid Kimhi coloris cærulei facit. Videtur autem à mari, vnde prouenit (inquit Fagius) nomen ſuum ac epiſſe. Quare & Paraphraſtes Chaldæus trãsfert, כרום ימא, Karus iama, ſi rectè lego. Manus eius quaſi ſphærulæ aureæ, habẽtes incluſum Tarſchiſch (Tharſis, Munſterus,) Cantici 5. Sunt ex eruditis Rabinis, qui Hyacinthum interpre

tentur, Munſtero teſte: dicentes habere formam Tekelet, תכלת: quod nomẽ pro colore hyacinthino ſeu cæruleo lanæ aut ſerici, ſemper accipi video in Sacris, nuſquam autem pro gemma. Tharſis quidẽ alijs in locis alij interpretantur mare, portum vel nauale, inſulam, Aphricam. Mihi hoc in loco Hyacinthum vertere placuerit: quoniam aliud nullum huius gemmæ Hebraicum nomen inuenimus: & habet hæc quoq; maris ſubcœruleum colorem: ea præſertim Hyacinthi ſpecies, quam Veneti aut violacei coloris eſſe legimus, & imitari ſapphirum. Etſi ex nominis ſimilitudine Tharſis, Turcicam vvlgò vocatam eſſe aliquis cõiecerit: quæ itidẽ cœrulei coloris eſt. ſed prior opinio magis arridet.

X I.

Onyx, vel Onychinus vt D. Hieronymi interpretatio habet: præſtat autem onychem, vel onychium voce diminutiua dicere. Septuaginta hoc in loco

Beryllium, βηρύλλιον: sequente autem, & vltimo Onychium, ὀνύχιον, posuerunt, sicuti & Iosephus. Hebraicè legitur Schoham, שהם: Erant autem Schoham duo magni, etiam in humeris Epomidis, Lxx. Smaragdos verterunt, Iosephus Sardonyches, cũ hoc in loco onychem vertat. lege suprà quæ in Gemmæ primæ explicatione scripsimus. Iudæus quidam Bibliorum paraphrastes, ferè vbiq; vertit בורלא, Burla, quæ vox ad Beryllum accedere videtur, inquit Fagius. Phison fluuius circuit totam terram Hauilah: in qua est aurum bonum, & Bdolah, [*vel Bedolah : quod alij aliter interpretantur,*] & Schoham, Geneseos 2. Augustinus Steuchus in recognitione in Vetus Testamẽtum: Variatur, inquit, in hoc lapide Schoham: quem Aquila, Symmachus & Theodotion, Onychinũ sunt interpretati, quos sequitur Pagninus in suo Thesauro. Septuaginta lapidem Prasinum. Schoham, inquit

Agon Hebræus, lapis eſt precioſus, candidus & permixtus, (quod Onychi conuenire videtur,) vt citat Auen Ezra, ſe quidem ignorare profeſſus. Vide plura ſuperiùs de Hebraico hoc vocabulo in prima gemma.

XII.

Beryllus, vel Beryllium, Lxx. & Ioſepho interpretibus. Vide proximè retro, numero XI. Hebraicum nomē eſt Iaſchpheh, ישפה, quod ad Iaſpidē Græcis & Latinis vſitatū vocabulum ita accedit, vt minimè dubitandū videatur, quin hæc verè ſit Iaſpis: non quæ ſexto loco Iahalom Hebraicè dicitur, & iaſpis à quibuſdam vertitur, cum ſit Adamas.

Hæc de duodecim Gemmis Rationalis ſiue potiùs Oraculi pontificij.

Porrò Ezechielis cap. 28. in theſauris (vel in diademate) principis Tyri, ex duodecim iam dictis, nominantur nouem, in Hebraico textu: à Lxx. verò & D. Hieronymo ijdem omnes, v-

nà

nà cum auro & argento. Et fortè ἀργύριον in textu ſcriptum fuit: λιγύριον verò in margine ad emendationẽ adſcriptum, irrepſit poſtea in textum. in Hebraico enim auri tantùm mentio fit, argenti nulla. & Exodi etiam cap. 28. ἀργύριον pro λιγύριον malè legi, iam monui.

Poſtremò Apocalypſeos cap. 21. de Hieruſalem ciuitate cœleſti ſic legimus: Et lumen eius ſimile lapidi preciosiſsimo, tanquã lapidi iaſpidi cryſtalliſanti. Et habebat murum magnũ & altum, cum portis duodecim, &c. Eratq; ſtructura muri eius ex iaſpide: & ciuitas aurum purum, ſimilis vitro puro. Et fundamenta muri omni lapide precioſo ornata. Fundamentum primum, Iaſpis. Secundũ, Saphirus. Tertium, † Chalcedonius. Quartum, Smaragdus. Quintum, Sardonyx. Sextum, Sardius. Septimum, Chryſolithus. Octauum, Beryllus. Nonum, Topazius. De-

† *Carchedonius.*

„ cimum, Chrysoprasus. Vndecimũ,
„ Hyacinthus. Duodecimum, Amethystus.

Ex hisce, octo nominantur etiam inter duodecim gemmas Rationalis Aaronis: at Chalcedonius, Sardonyx, Chrysoprasus & Hyacinthus, hîc nominati, in Rationali non inueniũtur: proq; ijs ponũtur Carbunculus, Lyncurius, Achates & Onychium. Potest autem pro Lyncurio intelligi Hyacinthus, vti Epiphanius etiam & Hieronymus conijciunt. Pro Carchedonio [*sic enim legerim καρχηδόνιος, non χαλκηδὼν, vel Chalcedonius, vt nostri Codices habent,*] Carbunculi species, Granatus vulgò dictus: pro Sardonyche, Onyx vel Onychium, cum sint congeneres, & Sardonyx è Sardio & Onyche mixtus. Atq; ita reliquũ erit vt pro Schebo Hebraicum nomen in Rationali, quod Achaten interpretantur, nos Chrysoprasum reddamus, gemmam multò preciosiorem, & Aaronis ornatu

natu digniorem. Et ſic ijdem duode
cim vtrinq; lapides fuerint.

Statueram in principio huius Corollarij, locos Sacræ ſcripturæ de pótificali Aaronis ornatu (circa Ephod ſiue epomidẽ pręſertim, & Eſſen [Hoſchen, quod & pectorale iudicij, λόγιον τῆς κρίσεως interpretantur] ſiue Rationale in medio epomidis anteriore parte ſupra ipſam cordis ſedem, duodecim gemmis diſtinctum) recitare ad verbum: vt habentur Exodi capitibus 28. & 39. & Leuitici cap. 8. Deinde Ezechielis 28. locum, in quo eædẽ ferè gemmæ nominantur: & ex nouo Teſtaméto Apocalypſeως cap. 21. Sed cum hos locos quiſq; in ſuis Biblijs legere poſsit, breuitatis cauſa omiſi.

Deinceps verò vt anguſtum quod ſupereſt huius quaternionis ſpacium vel in Typographi gratiã expleatur, veterum quorundam loca argumento præſenti apprimè conuenientia, adſcribam.

Ephodem Iosephus Antiquitatum Iudaicarum libro tertio capite octauo, Græcanicæ epomidi similem facit. In huius medio (circa pectus medium) lacuna quædam relinquebatur, cui inserebatur frustũ ijsdem coloribus, quibus ephodes, variegatũ. Id vocabatur essen, ac si dicas Rationale: & lacunam adamussim explebat. In vtroque autem humero singuli sardonyches, fibularum vice epomidem annectebant.

Cęterùm de bello Iudaico libro sexto capite sexto: Epomis, inquit, thoraci similis videbatur: duabus aureis aspidum [*scutorum*] specie vinciebatur: quibus inclusi erant optimi maximiq; sardonyches. Rursus Antiquitatum libro tertio capite nono: Sardonyches, inquit, quos pontifex in humeris gestabat, mirè splendebant: is qui dextrum humerum occupabat, quoties litatum esset, tanto fulgore emisso, vt procul etiam intuen-

tuen-

tuentibus conſpiceretur, idq; præter naturam ſuam & conſuetudinem: [*quaſi & aliàs fulgere ſoliti, ſed non adeò.*] Per duodecim verò gemmas, quas in in pectore pontifex inſutas eſsêni geſtat, in bello victoriam prænunciare, Deus ſolebat. nam priùs quàm exercitus ſe moueret, tantus fulgor ex eis emicabat, vt toti populo facilè innoteſceret, adeſſe Deũ, opémque & auxilium ſuum inuocantibus eſſe allaturum. quapropter Græci, quotquot à religione noſtra non abhorrẽt, cum hoc miraculum pro compertiſsimo habeãt, ita vt negari non poſsit, eſsêna vocant λόγιον, hoc eſt, oraculum. Sed deſijt tam eſſen quàm ſardonyx fulgorem emittere, annis ducentis antequam hæc commentaremur, irato Deo propter legum ſuarum præuaricationem. Hæc ille. Plura autem de Ephod leges apud Suidam in vocabulo Εφὸδ.

DE XII. GEMMIS EX COMMENTARIORVM diui Hieronymi libro 15. in Esaiam cap. 54.

DE natura duodecim lapidũ atq; gemmarum non est huius temporis dicere, cum & Græcorum plurimi scripserint, & Latinorum: è quibus duos tantùm nominabo, virum sanctæ & venerabilis memoriæ episcopum Epiphanium: qui insigne nobis ingenij & eruditionis suę reliquit volumen, quod inscripsit περὶ λίθων. Et Plinium Secundum, &c. Cæterũ ex duodecim lapidum in Rationali Aaronis positorum numero in quatuor ordines diuiso, secundus habet carbunculum, sapphirum & iaspidẽ: qui tres itidem hoc in capite Esaiæ 54. simul nominãtur. Quare de tribus his tantùm dicemus in præsentia.

Carbunculus igitur videtũ mihi ignitus sermo doctrinæ, qui fugato errore tenebrarum, illuminat corda creden-

entiũ, † &c. Porrò Sapphirus qui onitur in fundamentis, cœli habet militudinem, & ſupra nos aëris. Ezehielis quoq; ſcriptura commemoat: quòd locus in quo thronus Dei t, ſapphiri habeat ſimilitudinem, & loria Domini in hoc colore conſiſtat, qui portat imaginem ſupercœleſtis. Sed propugnacula vrbis Domini æ, hoc eſt, murorum mœnia, iaſpide oborantur: qui poſſunt omnem altiudinem eleuantem ſe contra ſcieniam Dei deſtruere atq; conuincere, & mendacium ſubijcere veritati. Qui rgo in diſputando fortiſsimus eſt, & anctarum ſcripturarum teſtimonijs oboratus, iſte propugnaculum Eccleſiæ eſt. Iaſpidum multa ſunt genea: [*videtur hæc ex Epiphanio tranſtuliſſe, tſi parum bene, & in quibuſdam varians:*] Alius eſt enim Smaragdi habens ſimiitudinem: qui reperitur in fontibus Thermodoontis fluminis, & vocatur N. quo omnia phantaſmata fugari au

tumant. Alius viridior mari, & tinctus quasi floribus. hunc in Phrygiæ monte Ida, & in profundissimis specubus eius nasci referunt. Alium verò iuxta Iberos Hyrcanosq́ue, & mare Caspium reperiri, & præcipuè iuxta locũ Neusin. Est & alius Iaspis niui & spumæ marinorum fluctuum similis, & clementer quasi mixto cruore subrutilans. Hoc diximus vt vniuersas gratias spirituales in Ecclesiæ propugnaculis cognoscamus: quas qui habuerit, vanos timores fugat, & potest cũ sponsa dicere; Fratruelis meus candidus & rubicundus. Portæ autem istius ciuitatis de lapide sunt crystallo: qui scalpitur varijs modis: quo lapide nihil purius est. Deniq; vehementissimis alpium frigoribus, & inaccessis Soli speluncis, concrescere aquæ dicuntur in crystallum, & tactu quidem lapidem, visu aquam esse, &c.

Quod ad colores, quibus vt vela templi, ita & Pontificis Epomis & Ratio-

tionale distinguebantur, (aureũ, byssinum) coccinum seu puniceum, purpureum, & hyacinthinum vel ianthinum,) de ijs hîc quicquam adferre, angustia temporis & loci excludimur. Cui vacat & libet, legat Iosephum Antiquitatum 3. 8. & Philonem de vita Mosis libro tertio: & Originem Homilia nona in Exodum.

FINIS.

DE GEMMIS ALIQVOT, IIS PRÆSERTIM QVARVM

Diuus Ioannes Apostolus in sua Apocalypsi meminit: De alijs quoque, quarum vsus hoc æui apud omnes percrebruit, Libri duo: Theologis non minùs vtiles quàm Philosophis, & omnino felicioribus ingenijs periucundi, è non vulgaribus vtriusque philosophiæ adytis deprompti: authore Francisco Rueo, Doctore medico Insulano.

Editio secunda. nam prima mutila, & inscio authore edita fuerat.

TIGVRI M. D. LXVI.

AVTHORES IN HIS libris citati.

Aëtius
Albertus Magnus
Antonius Lodoicus
Apuleius
Aristoteles
Arnoldus à Villa noua
Auerrois
D. Augustinus
Aulus Gellius
Carolus Bouillus
C. Plinius
Dioscorides
Galenus
Georgius Pictorius Villingensis
Halyabbas
Hermolaus
Hieronymus Hungestus
Iamblichus
Ioannes Manardus
Marbodeus poeta Gallus
Marsilius Ficinus
Nicolaus Florentinus
Numenius
Paulus Aegineta
Petrus Aponensis
Petrus Crinitus
Plato
Plotinus
Rases
Solinus
Theodoretus Cyrensis episcopus
Theophrastus
Thomas Aquinas
Vincentius in Speculo naturalis historiæ.

LIBRI PRIMI CAPITA.

LIBRI SECVNDI PARS prima, De Gemmis XIII. in D. Ioan. Apocalypsi memoratis.

PARS II. DE CAETERIS Aliquot Gemmis & lapidibus.

His ſubijciuntur:

Excerpta quædam ex Authoris Epiſtola apologetica, qua de figuris, quæ inſcalpuntur Gemmis, agitur.

PASCHASII Balduini Canonici Phalempinenſis ad Fr. Rueum Epiſtola erudita: qua ſuper his duobus Ruei libris iudiciũ cõtinetur primùm: deinde de Hebraicis Gemmarum nominibus, deq; earum admiratione, vſu, abuſu & viribus tractatur.

DE

DE GEMMARVM ORTV, LIBER PRIMVS.

De lapidum & Gemmarum generationis causis diuersis. Caput I.

Numquenque lapidem ex altero maximè duorũ elementorum, terra scilicet vel aqua, conflari apud omnes rerum naturalium peritos, tam in confesso est atque naturali rationi peruium, vt nullus, ni vel leberide cæcior, addubitarit. Porrò qui lapides non perspicui sunt, ex terrea crassioreque quadam substãtia, humido tenaci perfusa, generationis materiam mutuati sunt. Qui verò pellucidi visuntur, ex aqua præsertim consistunt, cui subtilis quædam terrea nec obscura materies immixta est, vt & in crystal-

Non perspicuorum lapillorũ caussæ.

Pellucidarum Gemmarũ causæ.

lo ac beryllo glaciei speciem planè referentibus videre est. Quanquã & hęc intelligi velim, nó quòd duo reliqua rerum principia, ignem dico ac aërẽ, ab illorum mixtura separem. Apud principes nanque philosophos complures conuenit, Omne mixtum ex quatuor elementis constare. Verumenimuerò ita quæ diximus accipienda sunt vt alterum illorum, terram nimirum vel aquã, in quouis lapide pręcellere intelligas, etiamsi aliter Plotinus sentire videri posſit, de quo alibi fusiùs egimus.

Lapillorũ caussa efficiens duplex.

Quòd autem ad effectricem vocatam caussam attinet, duplicem eam vtriusque philosophiæ principes numerarunt: altera nanque suprema, altera verò inferior. Princeps caussa est Deus ipse Optimus Maximus, rerum omnium creator & seruator, in quo, cum quo, & per quem sunt omnia, & sine quo (diuo Ioanne Apostolo teste) nihil factum est. Quem & Aristoteles

Deus.

teles Ens entium, ſupremámque vocabat intelligentiam, aſſerens omne opus naturæ, opus eſſe intelligentiæ. Illum itaque Deum, vt omnium rerum creatorem, ita ſingulorum primariam & ſimpliciter neceſſariã cauſam, vt etiam lapillorum gemmarúmque, Chriſtiani omnes norunt. Quandoquidem ſapientis eſt oraculum: Qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul: quod equidem bifariam interpretatum inuenio: Quibuſdam quod dicitur ſimul, non ad creationis inſtans referentibus, verùm ad inſtãs propoſiti diuini, vt ſcilicet ſit ſenſus, quòd Dominus Deus decreuit ab æterno omnia creare.

" Simul creata omnia, quomodo.

Ita enim librum Diuo Auguſtino relatum, qui de mirabilibus ſacræ ſcripturæ inſcribitur, habere reperio. Simul itaque Deus vniuerſos lapides ſinguláſque Gemmas creauit, dum videlicet vnica ſoláque ſua voluntate multiformem quarumuis

ſpecierum ac indiuiduorum diuerſitatem fieri voluit: in qua voluntate vnica ſimplicißimaq́ſingula ſimul fecit, quę ab eorum ortus principio per tempus diſpenſare non deſiſtit. Quãuis & hîc accedere poſsit germanior forſan intellectus, cui philoſophi cõplures & non obſcuri, ipſa quoq; ratio ſubſcribunt: ſcilicet quòd Deus omnia ſimul creauit, dum omnium formarum ac rerum futurarum rudimentum, principium ac ſeminarium quoddam materiæ primæ, ante generum, ſpecierum atq; indiuiduorũ diſcretionem, infudit. Illa ſiquidem materies, diuiſionis adhuc & productionis expers, moles erat quædam informis, omnium tamen formarum ſeminio ab ipſo creatore perfuſa: vnde † tãdem, quando, & ijs medijs quibus ſupremus opifex ab æterno præſcit & vult, perfecta rerum productio & fœtura extimularetur. Ideoq́; & hi admittunt omnia quidẽ ſimul eſſe crea-

† tandẽ aliquando

ta,

cta, non autem ſimul eſſe facta. Confirmat & id ſententiæ diuus ille Auguſtinus ſuper Geneſim, adſerens, ꝙ quæ à natura generantur, ſecundum rationes ſeminales in materia conſiſtẽtes, producuntur: quod & multo copioſius diſſeruit tertio de Trinitate cap. 9. vt ſcilicet inaudias materiam in ſe habere, & quaſi fouere cunctarũ formarum rationes ſeminales ſibi à primæua conſtitutione ingenitas inſitáſve: ex quibus tandem, agentis actionem, pro modo, expertis, educantur extimulenturq́ꝫ formæ naturales, elementorum commixtionem eſſentialiter conſequentes, vt & hinc quæ in potentia materiæ tantummodo inerant verè, & (vt dicunt) in actum ab agentis actione producantur. Verùm de his alibi fuſius. Nũc verò hæc de principe illa cauſſa & Gemmarũ plaſmatore ſufficiant. Quæ tametſi cunctis ſat eſſe queant: quia tamen pulchrum, decorum atqꝫ vtile eſt homi-

ni haud vſquequaque indocto, noſſe quibus ſecundis medijsq́ cauſſis, vnde cuncta de quibus diſceptatur, originem capeſſunt, non pigebit hoc loci aliarum quoque inferiorum cauſſarum commeminiſſe. hoc nanq; pacto fiet vt abſolutior de his noſtra ſit traditio. Quanquam enim Deus omnium ſit cauſſa immediata, quædam tamen ſolus, & citra alicuius coagentis admiſsionem, efficit: ideóque (vt aiunt Theologi) eorum cauſſa eſt tota. Nonnunquam, ſua liberaliſsima bonitate, cooperantes alias ſecū adſciſcit affouétque cauſſas, & hoc propter connexionem vniuerſi: ita tamē vt nulla alteri aduerſetur. Proinde (vt

Cauſæ inferiores ſecundę, vel mediæ.

„ inquit Bonauentura libro ſecundo,
„ quæſtione ſecunda, circa finem) quia
„ diuina voluntas nō cognoſcitur, nec
„ ipſa ab actione excludit operatio-
„ nem cauſſæ creatæ: nec etiam ab ea-
„ rum cognitione humanam capacita-
„ tem arcet. Ideóque bonum & peruti-

le eſt,

le est, sese exercere in cognitione cau" sarum creatarum. Ante hunc item " multis seculis Pindarus asseruit, quòd quicquid intra se terra occultat, & vltra cœlum positum est, homo contemplatur. Nec id infructuosum putes: quoniam, diuo Paulo áutore, inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta cóspiciunt, sempiterna quoque eius virtus & diuinitas. Verũ vnde digressi sumus, pedẽ referre libet. Prętermissis itaque nũc superioribus caussis, in sequentium duorum capitum gratiam, non vulgarium philosophorum placita narraturi dicimus, quòd à primario illo omnium principio, inferior humiliórque Gemmarum caussa dici potest, facultas cœlestis orbis moti, ab ipso Deo transfusa, pro ipsius orbis diuersarum partium varia positione, quam astrorum periti aspectum appellant. Porrò quid sit cœli orbium, planetarum, syderúm ve aspectus,

Cœlũ gemmarũ caussæ efficiẽtis quandã habet rationem.

ſitus ſiue configuratio, non eſt huius inſtituti: quamobrem Mathematices peritis relinquo. Hoc vnum præfatus quòd pro variorum aſpectuum ratione & materiei multiiuga præparatione diuerſas in ſubiecta hæc corpora cœlum creditur transfundere virtutes. Qua de re philoſophi illi propinquiores ſenſibilesq́ cauſſas ſcrutati, cœlo ipſi extenſo vim illam mineralē lapidificam tribuendam cenſuerunt, mediatè vel immediatè, vt dicūt, hoc eſt intercurrente alia cauſſa vel non. Mediatè quidem, quòd tametſi corpora cœlica loca nō rarò mutent, apparet tamen ſedes eas lapidificas facultatē illam, ſemel ac efficaciſsimo cœli conatu conceptam, tam contumaciter retinere, vt lapides per multum æuum gignendo, iam dictæ potentiæ fidem propalàm teſtentur.

Hinc fieri arbitror quiddam mirabile & ſilentio minimè premendum. Relatum mihi iampridem eſt à domi-

ıa quadam fide digna, quòd Domi-
ıa Heuerenſis è Luxemburgorum il- Adamãtes ſibi ſimi-les parere.
.uſtri genere oriũda, duos habeat ſer-
ıetq; hæreditarios Adamantes, qui
ılios crebrò, tanto naturæ miraculo,
ɔroducant, vt eos quicũq; ſtatis tem-
ɔoribus intueantur, συγγενῆ, id eſt cõ-
generem ſibi prolem eniti, palàm iudi
cent. cuius cauſſam, ſiquidem in natu
ræ tam raro opere nobis philoſopha-
ri licebit, putauerim eſſe, quòd vis il-
la cœleſtis parentibus tenaciter inſi-
nuata (quam adamantificam quis no
minauerit) aërem circumfuſum in a-
quam primum, congruamq; ſubſtan-
tiam, demùm in Adamantem gemmã
durauerit transformaueritq;. Quod
ne iuſtò plus admiretur quiſpiam, au-
tor eſt Theophraſtus eſſe lapides qui
pariant: nimirum quòd virtus illa cœ
leſtis tenaci materiæ, vti præſtruxi-
mus, ſemel transfuſa, ſubiectæ contu-
maciùs cohæret ſubſtantiæ: quæ vi-
delicet quò vehementiorẽ cœli actio

nem experta est, eò pertinacius hanc retinere intelligitur.

Instrumentalis Gemmarũ caussa.

Vicina aũt & cõiuncta seu instrumentalis lapidum caussa duplex annumerat. Vel enim calidũ quoddam est, (si ex elementis corpora substantialiter fieri statuamus:) aut caliditas, (si solas in mixtis qualitates asseruari sentiamus) in materia terrea persistẽs, & humidũ tenax per terreæ molis tenuissimas quasque partes diducens, digerensque: hac ratione singulorum elementorũ, terrę præsertim & aquę portiones tam aptè & adamussim cõfundens atque cõglutinans, sed & ab omni excrementosa fæce despumãs, vt pro lapidis Gemmæve forma producenda materiã ipsam rectè præparet. Aut demum ea causa frigidũ quoddã est, siue frigiditas, in aquea substantia terrestris & siccę materiæ actionem perpessa consistens, sua constrictione (frigidi nanque est cõstringere) omnem superabundantẽ humorem adeò exprimens,

nẽs, vt etiã impendiò induret, adeoq́; tantum eius relinquat, quantũ ad decentem partium connexionem ſit necessarium, vt & hinc inuitandę formę materia diſponatur excolaturq́;. Qua de re non diſſitentur philoſophi illi, quòd quamuis lapilli hi à frigido coaluerint, à calido tamen, citra alterius humoris appulſum, liquari contumaciter recuſant: quod videlicet tanta in illis humidi ſiccíq́; naturalis commixtio, germanitas & necesſitudo, vt ſuo omni ex parte contrario affici renuant: necnon, niſi familiaris qualitatis illicio affecti, ad externę qualitatis actionem connìueant. Quanquã non deeſſe compertũ habeamus qui duo tantùm elementa recipiant: ac frigidum vt à natura, ita ab omni actione ſecludant, qui debile calidum.

Gemmarum cauſſam conſtituunt: de quibus aliâs.

Quid ſint, & vnde vim ſortiantur, Gemmarum proprietates occultæ. Cap. II.

AVtor eſt Galenus nono ſimplicium pharmacorũ libro, quòd Gemmæ vires habeant partim ſecundum ſubſtantiæ totius proprietatem, partim ſecundum qualitates effectrices, hoc eſt manifeſtas: quas cum potentijs hic emanantibus ea medicinę pars, quam Græci φαρμακευτικὴν, Latini medicatiuam appellãt, in primis contemplatur. cuius conſiderationé præſens inſtitutum non amplectitur. Cur virtus occulta dicatur. Porrò ſubſtantiæ totius proprietaté philoſophi vocant occultam, quòd ſubſtantia virium, quibus ſtupenda illa munia abſoluuntur, humanæ rationis fugiat captum: vt ne ſummis quidem viris illarum aliquã penitius aſſequi contigerit aliter quàm multo vſu. Nimirum quòd omnis proprietatis vera ex methodo cognitio colligenda

genda ſit, ab eius cauſsis proximis euidentibusq́ quæ bifariam diſcriminantur: vel enim ex mixtionis modo, vel ab ipſius formæ ſpecificæ ratione. Porrò commixtionis modus miſcibilium, mixtura & cóglutinatione perficitur, quæ exactè perueſtigari humana diligentia nequeat, vel eo maximè nomine quòd infinita ſit illorum cómiſcendorum proportio. Eius verò quæ ſpeciem adfert formæ rationem, vel ideo imperſcrutabilem intelligere eſt, quòd ipſam prodire autumãt, partim quidem (vti præſtruximus) ex potentia materiæ, formarũ rudimentis ſeu ſeminijs à primæua conſtitutione perfuſæ, partim autem (vt magnę philoſophorum illuſtrium turbę placet) ab ideis in mente diuina cóſiſtentibus (quas diuus Auguſtinus primordiales vocat) id eſt, ab ipſo Deo, hinc ab anima mundi (ſi Platonicis conſentimus) & alijs inferioris ordinis cælicis corporibus, in elementa

Duæ proprietatis cauſſæ.

Vide illuſtriũ quorundã philoſophorũ ſentẽtiam de formarũ origine & in materiam infuſione.

primum influentibus: deinde & per ea media ad formam iampridem inse minatam & ceu inchoatam (tanquā scilicet mentis alicuius & voluntatis diuinæ ministris) disponentibus: Cuius præparationis absolutam conside rationem, humana etiam quantūuis diligens aut sublimis sagacitas nō asse quatur. Cum itaq; reconditarum illarum facultatum caussæ humano sensu nequeant prehendi, nemini dubiū esse suspicor, quin omnibus peruiū, quòd nulla illarum proprietatum rationabili, hoc est, per rationem humanam deducto inuentoq; experimento, sed casuali duntaxat euentu comperta explorataq; dici posit: vel omnino aliquo reuelationis modo, vti per somnia nonnunquā legimus contigisse. Quo modo scitū est syluestris rosæ radicem aduersus canis rabidi morsum, aquæ pauorē omnisq; potus metū & graue fastidium adferentem, præstare. Matre scilicet, cuius filius

lius in Lacetania Hiſpaniæ finitima belligerans, morſus periclitabat, per ſomnum (viſa in fruteto illius radice ſibi ſuauiter applaudente) præmonita: quam & deinde qua potuit diligẽtia filio miſit, ex lacte potandam, filiũ obſecrãs vt religiori parens matri obſecundaret biberetq́ꝫ. Quo vnico ſimpliciq́ꝫ remedio, miles ille præter omnem expectationem ſeruatus, occaſionem præbuit cognoſcendæ eius radicis occultæ contra illum affectum facultatis. Eſt igitur mixti latens occultáve proprietas, facultas quædam †propter ea, vnde ipſum eſſentialiter conſiſtit, inſita: perq́ꝫ priuatas operationes, multo vſu periculóve ſolo, vel aliqua reuelatione, citra rationem cognita. Quòd demũ mixtionis ac cõglutinationis meminimus, illud obiter lucidioris doctrinæ gratia his quoque cõnectere libet (forſitan eñ tantę diuerſitatis occaſioné ſciſciteris ac libẽter audias) quòd tam diſcrepãtis

Quid mixti recõdita proprietas.

† per

mixturæ & coaptationis caussam philosophi sunt arbitrati esse, vim quandam cœlestem subiectæ materiæ partes, varias licet, pro sua virtute permiscentem: adeoq́; vel vario huius permixtionis tenore, eam materiam ad nouam formam decenter apparentē, in quam tandem ad amussim dispositam & excultam mirificæ illæ transfunduntur virtutes, formas consequētes specificas. Porrò hac dicendi consequutione eò tandē deuenimus, vnde earum quæ in Gemmis sunt proprietatum facultatumq́; reconditarū caussæ, quas antè præstruximus, nobis sese vltro ac præter expectationē diligentiùs perscrutandæ, ac in conspectum reuocandæ, insinuent. Celebris est itaq; philosophorum sententia, quòd omnis caussarum turba ab vna eademq́; principe pendet, ducitur atq; conseruatur: ad quam & propter quam, ceu ad communem omnium finem caussæ omnes sua munia

Omnium caussarum vnica princeps.

tan-

tanquam communi quodam & insito consensu dirigunt: Deinde & omnia fieri desuper à summo bono, hoc est, Deo ipso: eademq; esse & optima & ordinatissima. Proinde non irēt inficias, Gemmas & earū virtutes à Domino Deo esse, eumq; etiam solùm cunctorum caussam dici posse verã, alias autem caussas impropriè & ceu per analogiam nominari non diffiterentur. Veruntamen quanquam philosophis illis cognitum id & optimè perspectum esset, nihilo tamē magis conquieuit mira infatigabilisq; illorum auiditas discendi, & in suis operibus creatorem admirandi contemplandiq; desiderium. Quinimò insito quodam cœlesti ardore vigoreq; ad propinquiores rerum caussas, ceu videlicet primæ illi ac veræ vtcunq; instrumentarias, animorum suorum penè diuinam atq; perspicacissimam sublimitatem intenderunt. Hinc itaque, cum bono, mentem, hoc est, pri-

mam sapiētiam, quam & boni verbū illorum quidam nominant: & cum mente, intellectū, totū vtrūq; mundū (intelligibilem dico & †vitæ) statuere sunt opinati. Quū verò bonū ipsum, mentem & intellectum vnū quid esse, ac vnica simplicissimaq; substātia psistere adstruunt, vnicum esse rerum omnium & singularum principiū profitentur, semper omnib⁹ adstans, cuncta fouens, viuificans, excitans, complens & roborans. De quo sacer ille Orpheus ita cecinit:

† sensibilē

Cuncta fouēs, atq; ipse ferēs super omnia sese.

Hinc & diuinus ipse Plato diuino Sole collustratus ita in Sophista ait:
» Animalia cuncta mortalia plantasq;
» & quæcunq; terra ex seminibus radi-
» cibús ve nascuntur, & quæcunq; ina-
» nimata in terra consistunt, siue lique-
» fieri possint siue non, nunquid ab a-
» lio quodam opifice fabricata quàm à
» Deo facta esse, cum prius nó fuissent,
» dicimus? An multorū doctrinā sermo

nesq;

nesq; sectabimur dicentium ista, na- "
tura ipsa, gigni à caussa quadam for- "
tuita sine mente hæc agente: vel cum "
ratione potius scientiaq; diuina, quæ "
ab ipso Deo sit orta? Nos enimuero "
Christiana fide ac veritate edocti, primum hoc rerũ omnium principium, singulari substantia, & tribus personis, conformi, simplicissimaq; voluntate, vnitate, maiestate, æqualitate, ac omnipotentia cóprehendimus & veneramur, Patremq; vocamus, qué illi bonum simpliciter: Filium & verbum patris, nos: menté, primamq; sapientiam, illi. Spiritũ quoq; sanctũ nos appellamus, quem illorũ diuiniores boni intellectũ & amorem nuncupant, vel animam cuncta viuificanté & animanté alij. De quo Plotinus libro de intellectu ca. 2. ita infit: Quisnã est potissimũ qui tradit, animo sapientiam? *Vide egregiã de Deo Plotini sententiam.*
hic ꝓfectò necessario est intellectus: "
Intellectus (inquam) qui non aliâs q- "
dem intellectus sit, aliâs verò expers "

„ intelligentiæ:ſed verus potiùs intelle
„ ctus, qui hanc ob cauſſam ſeipſo ſit
„ pulcher. Sed nũquid in hoc velut pri-
„ mo, nobis eſt quieſcendum, an poti-
„ ùs ſuper mentem quoque progredi-
„ endum? nempe mens ipſa nobis in al-
„ tum progredientibus prior occurrit
„ quàm principium omnium primum,
„ quaſi in ipſius boni veſtibulo conſti-
„ tuta, omnia in ſeipſo nunciãs & ſigni-
„ ficans, velut quædam ipſius boni fi-
gura. Deinde & eiuſdem libri cap.
„ 3. Eadem quoq; (inquit) transferẽs ad
„ vniuerſum, in eo ſimiliter perueniet
„ ad intellectum, cognoſcens eum effe-
„ ctorem reuera totiusq; artificem. ha-
ctenus Plotinus. Porrò in intellectu mundum quendam intelligibilem haberi voluerunt, hoc eſt omnium rerũ, idearum plenitudinem, ſed & in mente omnium iuxta & ſingularum creandarum, gignendarum ac producendarum, id eſt, futurarum rerum ideas, æterna, ſimplici congeneaq; ſubſtantia,

tia,ſolis relatiuis rationibus abinuicé diſpeſcitas, perſiſtere intellexerũt.Eaſdemq́; ideas principes eſſe rerũ omnium cauſſas arbitrati ſunt, ab eisq́; ceu quoſdam actus,pendere & eſſe animas omnes intellectuales, intelligé tias,corpora cœleſtia,& quicquid in inferiori hoc mundo eſt vſpiam.Proinde proximam creati mundi cauſſam,item & cunctarum proprietatũ, mẽti & intellectui, hoc eſt verbo Dei & ſpiritui ſancto detulerunt: quanquam ne ipſum quidem bonum ab hac creatione ſepararint, vt ex locis iamiam citatis & alijs non raris philoſophorum autoritatibus patere liquidò poteſt: quemadmodum ſacras etiam literas legere eſt Deo patri per verbum & in ſpiritu ſancto,tanquam vni principio mundi creationem tribuere. Qui feciſti (inquit Sapientia) omnia verbo tuo: & Pſaltes, Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Verum

enimuero omnibus exploratũ velim, Ideas illas in mente diuina nihil esse ab ipsa Dei substantia & præscientia, id est omnium præcognitione & voluntate æterna, discretum. Quem, inquam, Deum certum est non tantum singulorũ generũ, verumetiam specierum ac indiuiduorũ omniũ exactissimam proprijssimamq́; & constituere & ab æterno præscire substantiã, compositioné, formam ac vires tum proprias tum communes, & si quid prætere a illis insit. Vt & hinc accipias diuinas illas Ideas cuiusuis speciei ac indiuidui principes esse caussas: nó modò quod sint, verumetiam cuiusq; earum potestatis tam communis quàm propriæ. Cui & id mihi pulchrè arridere videtur quod plerisq; philosophis placere inuenio: Nempe q̊ virtutibus certis, id est, certam stabilemq́; rationem habentibus, non fortuitis, sed efficacibus, potentibus, indeficientibus, nihil frustra inuanũq́; ex sese mo-

Ideæ quid sint.

Diuinæ Ideæ, id est, Deus ipse, omniũ rerum caussa princeps.

molientibus, moueantur vires in rerũ natura consistentes, sed de his in alio nostro opere fusiùs ac synceriùs dijs fauentibus dissseremus. Porrò à mente ipsa & intellectu illorũ plurimi volunt effusam creatám ve animam vnã intellectualem, vniuerso orbi cõmunem, quam idcirco mundi animã vocant. Eandemq́ sub mente illa mundi regina rectricé ve, toti mundo pręesse, atq; per eum totum diffundi: vt scilicet tanquam primæ illi caussæ ministrás, cuncta per eam & sub eius imperio moueret, cogeret, foueret, moderaret, efficeret, primariæ illius caussæ, Dei videlicet ipsius, præcepto parens obsecundansq́. Quapropter & in animam illam mentem impressisse senserunt rerum omnium primarias principésque rationes seminales, tantum ab Ideis diuinis nobilitate dissitas, quantum ignobiliori subiecto ad obsequium infusæ hærent. Quas forsitan intellexerit quispiam rationem

De anima mũdi secũdum philosophos plerosq;.

esse omnium producendarum rerũ, ac mediorum, quibus Deus ipse eas producere ac proferre voluerit constitueritq́ue, cum facultate quâ media illa promouere ipsa posit anima: si tamen similis quædam anima pio alioqui Christiano admitti debeat. Verùm philosophorum quorundã placita narramus, non approbamus. Illã præterea animam sentiunt per omnia in omnibus diffundi: & omnia menti obedientem, eiq́ue ministrantem promouere ac vegetare, vt & hinc nó ab re dici posit instrumentum primum eorum quæ Deus ordinato communiq́ue euentu, hoc est, secundum naturam efficit: qua de re hanc animam à mente & intellectu primam vitã nuncuparunt. Cui quoq́ue mentem, substãtiam ac rationem: intellectum verò vt esset intellectualis, impartiuisse in literis fecerunt. Eam deniq́ue per omnia flatum spirare vitalem spiritualemq́ue prodiderunt, dum suo scilicet

Spiritus mundi philosophis quid.

spi-

ſpiritu per omnia penetrans omnia videt, tangit ſentitq́ꝫ: & id quidē modo quodam ſuo, noſtris ſenſibus longè impari, incognito & multis nominibus diſcriminato. quo deniq́ꝫ vnico flatu ſpirituq́ꝫ, actu lucido, vi calido & omnis generationis fomite: ceu ſcilicet interioris vitæ quadam propagine, atq́ꝫ veriùs tanquam diuinæ virtutis vehiculo, ſemper vbiq́ꝫ pullulare animam illam vniuerſalem mundi exiſtimarunt: quam & forſitan intellexerūt ſub Deo ipſo, principium eſſe intrinſecum, quo formarū in materia rationes ſeminales ad ſui ſcaturiginem promotionemq́ꝫ moueãtur ac emergant. Sed hæc miſſa fiant. Diſcaueo nanq́ꝫ, longiùs me fortaſsis †palatum, vela ventis præmaturè con cedere. Iam itaq́ꝫ quæ diximus paucis perſtringentes addamus, Deum Opt. Max. †prudentiſſ. omnipotentē, ſummum deniq́ꝫ bonum, † elementi plurimum ac liberaliſsima ſua bonitate, re

† euagatū
Cuncta & à Deo & ad Deū ex ordine cōſtituta ſunt.
† ſapiētiſsimum,
† clemētia plurima,

bus cunctis pro sola sua volũtate, harmoniam, concentum ordinemq; & à se & ad sese præstituisse: quem stabilẽ ac incõcussum eatenus esse vult, quatenus aliter non disponere decreuit. Harmonico præterea illo consensu, sibi omnium creatori ministrare voluit: primum quidem (quòd ad hunc materialem inferioremq; mundũ spectat) secundum philosophos illos, ipsam mundi animam ac eius spiritũ: deinde cœlum ipsum extensum orbibus, figuris, astris maximis, planetis, stellis & luminibus consistens. Illam itaq; animam, hoc quoq; cœlũ, principij caussæq; sub cœlo formatarum generatarumq; rerum & transfusarũ proprietatũ rationẽ quandam inijsse, ideo philosophi illi putarũt, quòd ad mundi dispensationẽ, tametsi non ex necessitate, vberrima tamẽ Dei bonitate, quadantenus admittuntur. Quod & Auicennas ipse in suis Metaphysicis sensisse videtur: Quæcunque

que (inquit) hîc fiunt, oportet præexiſtere in motibus & conceptionibus ſtellarum & orbium. Ab ijs enim ipſa etiam elementa, nonnunquam & artes quædam, ſimiliter & res artificioſæ accidentalis ſaltem vel externæ cauſſæ quandam ſibi denominationẽ vendicant. Placet itaq; philoſophis illis formam & ex ea vim occultã omnis mixti eſſe, primum quidem ab Ideis illis diuinis, id eſt, à Deo ipſo omnium creatore & plaſmatore, miniſtrantibus ei anima mundi (ſi Platonicis conſentimus adſerimúsve) deinde & ipſis orbibus cœlicisq; corporibus, planetis, ſyderibus, figuris, luminibus, & ſi quid præterea cœlo extenſo ſimilis rationis inſit: poſt hæc & elemẽtorum temperaturis cœlicis influxibus affectis, cauſſis inquam præparantibus, & materiam ad nouã formam coaptantibus. Habent itaq; (iuxta philoſophorum illorum ſenſum) virtutes illæ reconditæ ſuã originẽ ab

Proprietatum occultarum cauſæ vnde ſint.

expreſsis ſpecificis determinatísque formis, à cœlo tamen materiali per vires præparatorias, in archetypo per Ideas ac formas exemplares, quæ omnes cauſſæ ad cuiuſuis rei generationem abſolutam (quòd ad communẽ ordinatamq́ Dei conſtitutionẽ pertinet) conuenire illis videntur. Vnde tandem id eſſe verum commonſtretur, quod iamiam dicebamus, quòd Deus ſcilicet rebus omnibus pro libera ſua voluntate, altiſsima ac præſtabiliſsima bonitate, harmoniã, concentum & ordinẽ à ſe & ad ſeſe quendam inſtituit, indeq́ rerum omnium cum prima cauſſa, Deo ipſo, ſympathia, connexio, correſpondentia conſenſúsve, Diuinum de ſingulis decretum naturâ ſequens, non ineptè ſtatuatur: hoc eſt, vt omnes vires creaturis rebusq́ artificioſis inſitas, à Deo ipſo (qui omnium eſt actus primus, & actionis omnis principium creaturis impermiſcibile) miniſtrantibus eis iã dictis

dictis caussis, quæ ideo secundæ vocantur, pēdere ac esse intelligas. Qui tamen pro libera & omnipotenti sua voluntate (omissis quandoq; ijs quorum meminimus medijs ac ministris) immediatè ex seipso ea facit q̃ vult, quibus quoq; miraculis nomen est. Cæterùm ex his luce meridiana clariùs patere mihi persuasi, diuersos in rebus effectus pendere non solùm à materiæ varia alteratione seu præparatione, sed à diuerso cœli afflatu, maximè autem à discriminatis formis: discrimine, inquam, nō solùm speciem consequente, sed & cuiuis indiuiduo proprio: Tametsi materiæ apparatū rebus gignendis ac perficiendis non obscuri esse momēti certum sit. Qua ratione videre est indiuidua eiusdem etiam speciei, alia alijs etiam esse clariora, vel viribus ignobiliora, pro videlicet symmetria, puritate vel confusione eorum substantiæ. Nemini nanque rerum naturalium gnaro dubiū

Effectuum varietas est partim ex materiæ præparatione, partī à cœlo.

esse suspicor, cœlicos influxus impediri posse vel omnino minui, propter ineptitudinem materierũ in quas suas exercerent potentias. Cui & illud subscribit Virgilianum:

Igneus est ollis vigor & cœlestis origo,
Seminibus quantum non noxia corpora tardant.

Cui etiam pulchrè & id Platonicum adstipulatur, secundum merita materiæ infunduntur vires cœlestes. Proinde ex cunctis his diuinioribus meditatis, multis nominibus claret Democriti illius extollenda multum sententia, qua dijs, id est diuinis virtutibus omnia esse plena, constanter asseuerabat. Is siquidem cœlestium vires cum inferioris huius mundi generum, specierum ac indiuiduorum naturis ac proprietatibus conferẽs: sed & eorum cum superioribus, maximè verò cum bono ipso, connexionem perpendens, à summo ipso bono singula & esse, & propriorum muniorum

Democriti egregia sententia.

rum

rum exercendorum poteſtatem adi-
piſci doctus, in ijs ipſis Dei vires adeóque Deum ipſum clarere cernebat. Quas virtutes nõnulli diuinas illices vel idcircò appellarunt, quòd contẽplantium animos ad Deum alliciant tam inſignem opificem, vel quòd potentiæ illæ diuinæ omnem in omnibus promoueant functionem, quod & Ouid. perſenſiſſe videtur hoc carmine:

Eſt Deus in nobis agitante caleſcimus illo,
Impetus hic ſacræ ſemina mẽtis habet.

Porrò, neſcio quo tandem ſuggerente Mercurio, à propoſito ſcopo dilapſus quodammodo forſitan videbor: præſtat itaq; eò recurrere vnde diſceſsi. Inchoatam tamen iamdudum hanc diſputationẽ in medium cõmuneq; theatrum adductam, prius libet abſoluere. Quædã enim digitulo tantum tetigimus quę dilucidiori enodatione egere fortaſsis videbunt, quam ſic accipias velim. Vulgata multũ eſt

Aristotelis sentẽtia; quòd necesse sit mundum hunc contiguum esse superioribus lationibus, hoc est cœlo extenso, vt inde vis omnis illius gubernetur, vt & hinc plurimis creditũ conspiciam quòd cœlum omniũ gignendorum sit caussa effectiua. Quapropter vt pro philosophorum celeberrimorum tantum non diuinis meditatis rem hanc omnem explicemus, operæprecium facturus videbor, si his quoq; adijciam duplex philosophis sublimioribus esse cœlum, primariũ videlicet & princeps, cœlum cœlorum, quod & spirituale à quibusdam nuncupatur: idemq; illis esse intelligitur, atq; anima illa mundi, quæ ascita sibi quadam simplici plurimum, sed congenea consentaneáve substãtia, spiritus euadit per omnia diffusibilis, omnium post Deum ipsum & ab eo functionum primarium ministerium. Neq; desunt qui synceriùs existimãt cœlum illud esse in mente diuina ceu

Cœlũ duplex.

omnium

omnium rerum prototypum, quanquam & intelligentias quaſdam eſſe creatas cœlo extenſo mouendo atq; dirigendo non inficientur. Quod & diuus ille Auguſtinus ſentire videtur ſuper Geneſim dicens, quòd Deus ſic mundum ordinauit, vt ſpiritum omni creaturæ præficeret. Cui etiam ſub ſcribere videtur Bonauentura lib. 2. diſt.14.quæſt.2.Art.3.his verbis: Sicut "congruũ eſt angelos deputari ad mi- "niſterium hominum, ſic etiam con- "gruum eſt ipſos deputari ad motum "& regimen cœlorum, cum in hoc mi "niſtrent homini viatori & diuinæ ſub "ſeruiant maieſtati. Et hæc poſitio eſt "magiſtrorum tam in theologia quàm "in philoſophia: quia concors pietati "& fidei & rationi plurimum eſſe vide "tur. Hæc ille. Alterum cœlum velut prioris vmbram quandam & inſtrumentum ſtatuunt, & in eo ſphæras ſitu diſponi pro earum excellentia, naturis & viribus ſenſerunt. Quas om-

Cœlum alterum.

nes & viciſsim ſingulas ad primã cõ-
munemq́; mundi illam animam, ve-
riùs autem ad ſpiritualem illam intel-
ligentiam: & hinc ad Deum ipſum, in-
effabili quodam ac obſequentiſsimo
conſenſu cõſpirare ſunt arbitrati. Itẽ
ſigna, planetas, ſydera, & quicquid
præterea in cœlo hoc extenſo conſti-
tutum eſt, vti ſuperioribus ſeruire, ita
inferioribus & ſubmiſsis potẽtias ſu-
as transfundere, vt & hinc ſub terra
quædam quaſi cœlica gigni cernere
ſit: dum videlicet corpora illa cœle-
ſtia proprijs lumine, radijs ac viribus,
id eſt afflatibus, materiam formarum
auidiſsimam diſpumant contempe-
rantq́;, & in ea ſeminariam introducẽ
dæ formæ rationẽ ad ſui propagatio-
nem extimulant, atq; ad formæ ſuſce
ptionem plaſmatori ritè præparant.
Sicuti nanq; hæc, illa, virtute præcel-
lunt, nobilitate ac ſitu: ita & in inferio
ra vires ſuas, ipſa trãsfundere ſuperio-
ra præſtabilioraq́;, vniuerſi ordo po-
ſcere

ſcere videtur, & benignitas creatoris voluiſſe perſpicitur. Nimirum vt qua ratione eſt mouens aliquod non mobile, ſimiliter & alterans ſit quoddam non alterabile, iiſdem dico qualitatibus. Neq; enim quòd varios afflāt influxus, eſt (vt pleriq; putarunt) ꝙ qualitatis diuerſæ participes ſint, ſed ꝙ illa viribus à creatore donata ſint multijugis. Quum nanq; inſtituta ſint incorruptibilia illa cœleſtia vt vegetēt, regant, & ſub creatore tueantur adſerantq; infima hæc, multimodæ tranſmutationi obnoxia, æquū fuit vt multiformes eis impartirentur virtutes, quibus ſcilicet iuuent extimulentq; ſubiectæ naturæ vim: non profectò vt ſibi ſimile quicquā producant, ſed vt Deo pareāt atq; ſubminiſtrēt. Quod reuera præſtare cœlica corpora philoſophari putarunt cùm vi luminis, tum virtutibus proprijs ſpeciē totam cōſequentibus, ꝑ radios lumēq; in inferiora hęc demiſsis. Dū ſcilicet cœli

corum corporum radij ad terrã (quæ ceu punctum ac centrum ad cœli ambitum & capacitatẽ existimatur) trãsmissi, assumpta etiamnũ forsitan quadam tenuiori & sibi consentanea elementorũ, per quæ penetrant, substantiâ, arctantur: proindeq́ densiores effecti & potentiores, materiam ritè & ad portionem æquant coaptantq́, & præinfusas in eam seminales rationes ad actum inuitant, donec ad formam tandem materia illa ad amussim, hoc est pro diuinæ ideæ ratione, disponatur, vt & hinc non paucis sensualibus philosophis (vti pręscripsimus) visũ sit atq́ receptum, cœlum illud extensum cunctorum quæ hoc in inferiori mundo generantur caussam esse effectricem: quod tam rationi profectò alienum est, quàm si instrumentum, non autem artificis intelligentiam, operis alicuius formã artificialem efficere putarent. Quamobrem vt cælica illa corpora ministratoriæ, vel si ma-

uis

uis instrumẽtariæ, caussæ speciẽ quã-
dam à Deo inijsse eorum quæ stata na
turæ consuetudine producuntur, pri
moribus illis & ferè diuinis philoso-
phis iudicentur, nunquam tamen ve-
ræ, hoc est creatricis aut plasmatri-
cis caussę rationem illis concesserint.

Cæterùm pro Christiana nostra ve
raq; philosophia hoc loci non pige-
bit subnectere verba diui illius Augu
stini, summi profectò & diuini philo-
sophi & doctoris nomen meriti, qui-
bus Deum formarum omnium speci-
ficarum & proprietatum singularum
autorem esse & causam veram princi-
pemq; propalàm testatur: Inuisibiliũ «
(inquit) seminum creator, ipse crea- «
tor est omnium rerum, quoniam quę «
cunque nascendo ad oculos nostros «
exeunt, ex occultis seminibus accipi- «
unt progrediendi primordia: & incre «
menta debitæ magnitudinis, distin- «
ctionemq; formarum ab originalibus «
tanquam regulis sumunt. Et mox «

" ſubdit:Itaq; apoſtolus Paulus diſcer-
" nens interiùs Deum creantẽ atq; for-
" mantem, ab operibus creaturæ quæ
" admouẽtur extrinſecus, & de agricul
" tura ſimilitudinem aſſumens, ait: Ego
" plantaui, Apollo rigauit, ſed Deus in-
" crementum dedit. Hactenus Augu-
ſtinus. Atqui pro huius capitis ſu-
prema manu ſubnectendũ duximus,
quòd proprietatis effectus bifariam
diſcriminatur: aut nanq; vtilis eſt, aut
nocuus. Vtilis cenſetur quo homini quippiam inuitatur adfertúr ve emolumenti, vt (verbi gratia) eius functiones aut vires conſeruet, vegetet, roboret, reparet, abſoluat, & ab internecione vindicet: Vel etiam ad meliorẽ faciliorem q; vitam quicquam adferat vtilitatis. Nocuus autem huic ex diametro contrarius iudicatur. Deinde vtilis inutilíſve dicitur proprietas vel toti corpori, vel priuatim cuidã parti. Toti ſiquidẽ corpori venenato, ſingulis itẽ ſigillatim eius particulis, the-

Proprietatis vtilis èffectus.

Inutilis proprietas.

riaca

riaca ex vſu eſt. ſpeciatim verò Hyacinthus, Granatus, Margaritæ, Aurũ, cor ſedesq́; virtutũ: Corallium autem & Achates ſtomachũ & ventrẽ ſolãtur, & à noxijs cauſsis aſſerunt. Simili modo Napelli vis deleteria toti iuxta ac ſingulis quibuſq; partibus inimica cognoſcit. Cęterùm proprietatũ quę ab aduerſis defendũt, quædã hoc moliuntur noxiũ, ad ſe primũ quidẽ conuellendo, deinde immutãdo. Qua ratione Amethyſtus vmbilico admotus vini vaporẽ cũ primis allicit, & Scammoniũ bilem reuellit. Alia verò quod flagitioſum eſt deturbant, ac tandem propellũt, veluti iã dictæ theriacæ cũ alijs medicamentis aduerſus venena valentiſsimis cõtingit, quod & Smaragdo, lapidi Cyaneo & alijs nõnullis familiare eſſe perpetuo euentu cõſpicit. Alia deniq; pręſentẽ eſſe vel imminuere cauſſam aduerſam certo indicio cõmonſtrãt, vti Electro atq; Adamãti corã toxico madere cõtingit

Proprietatum variæ differẽtiæ.

& Torchois vel findi vel omnino ruinam aut maculam quandam efferre dicitur appetente periculo. Eorũ rursus quæ viribus occultis nituntur, quædam ad actionem corporis extimulatione egent, quemadmodum pleraq; pharmaca in actum (vt physicis vulgatum sermoné vsurpemus) reduci necessum est, priusquã ad opus propriũ emergant. Alia verò citra omné à corpore immutationem propria munia exercent, quibus exercendis sola debita applicatione opus est, quòd scilicet vires suas actu, vel habitu saltem solam accidentalem potentiam constituente nacta sunt: ideoq; sola egét conuenienti ad obiectum admotione, vtq; impediens nullum adsit. Qua de caussa Coralliũ etiamsi stomacho diutius adhæreat, nihil à corpore detrimenti admittit: pariter nec Sapphirus anthracem sanando vires vel tantillo perdit, quanquàm & id ei quidã falsò adscribant.

De ratione & caußis virium in Gemmis. Cap. III.

COgnationem certè non obſcuram ea quæ huic capiti inſerenda ſunt, cum ijs quæ nouiſsimè diſſeruimus habere vidētur. vtriuſq; enim capitis idem ferè obiectum, eadē penè ratio, idem propemodum argumētū, vt & hîc quoq; bonam eorū quæ præſtruximus partem adiectam intelligi velim: quam & adieciſſem profectò niſi prolixitatis nimiæ καὶ ταυτολογίας, id eſt, repetitionis accerſi metus fuiſſet. Inſtitutum itaq; adgreſsi dicimus præclaras multū in Gemmis excellere virtutes. Ideoq; & in magna illas antiquitùs fuiſſe maieſtate tā conſpicuum eſt, vt eum nihilo conſultiùs facturum exiſtimem, qui illarum dignitatem multis encomijs commendare niteretur, quàm qui ſolis lumen euiculo quopiam fulgore clarius efficere, aut luxuriantibus aliquot (lon

gè tamen imparibus) pictorum more coloribus illud assequi conetur. Sed enim tantarum virtutũ tamq; verè stupendorum muniorũ caussas persequi non omnibus ex æquo facilè fuerit. Qua de re, paucis libet de illarũ potẽtiarũ ratione quædam recensere, non floccipendenda. fuerũt enim qui Gẽmas viuere, & à sua anima speciales adeoq; ferè diuinas functiones exercere crediderunt, quorũ iudicium receptũ hactenus nõ est. Aliter Alexander ille Græcus sensit. nanq; quod illarum proprietates elementis vnde cõstituuntur referuntur acceptæ, nimirum quòd hæ in mixto alia ædant opera quàm extra ipsum, in quo qualitatem elementalem, id est, innatũ temperamentum, tanquam instrumentũ ad opus moueri ratus est. Cuius sententia, etiam si plerisq; placeat, multis tamen nõ mediocribus philosophis vel ideo absurditatis expostulatur, quòd instrumentariæ tantùm caussa recor-

Alexandri Græci opinio.

Temperamẽtũ, caussa instrumentaria.

recordatus, effectricem, quæ princeps est, prætermisisse videri potest, quam peruestigare præsentis est negocij. Hermes autem ille Trismegistus Cœlum Gemmis occultas proprietates trãsfundere perhibet: è quo gignendorum seu producendorum omnium facultates tam singulares q̃ vulgares in hæc inferiora transmitti non dubitauit asseuerare, duplici (vt inquit) modo. Aut videlicet nobiliter & ex amussi, quoties materia in quam cœlum vim suã exercet, eius orbis ac luminis quandã speciẽ seu cognationẽ refert: ad quã scilicet quo propiùs accesserit gignẽdus lapillus, in hunc feliciùs ac abundantiùs propter materiæ symmetriam, connexionẽ, atq; consensum, cœlũ fuisse operatum intelligatur. Sed & ideo multa admiratione dignas Gẽmis esse proprietates inditas asserit, quòd lumine & perspicuitate cœlo quadantenus patentiores demonstratæ, eius actionẽ

Princeps causa.

Hermetis de Gẽmarum virib. sensus.

perfectiùs admiserunt conceperũtq́; Vnde ſcilicet tandem hominis ſpiritus affecti ſpecificis pateant Gemmarum proprietatibus, qua ratione Topazium, Carbunculum, Adamãtem occultis gratiarũ proprietatibus præditas eſſe confirmant viri non pauci nec incelebres, vt non deuoratis tantùm, ſed & etiam geſtatis ſuas ædere liceat cælicas potentias: primum quidem in hominis ſpiritus, demũ in humores & ſolidiores eius partes, quibus à peſte ac venenis defendat. Sed enim à cœlo hoc ipſum, quicquid reconditavi poſſunt, Gemmas accepiſſe, vel hoc argumento confirmant, q magnos parua mole mirificosq́; promant effectus. Nulli nanq; elemento cóceſſum volunt paruo corpore plurimum ſubito præſtare, vti nec ignem puſillum magnam vnico impetu lignorum congeriem vrere, vel aquam pauxillum terræ plurimum perfundere. Quæ verò cœlica vi nituntur, ex hauc

A cœlo eſſe Gemmarum vires oſtendit.

haud multa materia (ceu scilicet vim eam in nó magnoperè reluctantia obiecta, facili opera, diffundant) admiratione etiamnum dignas suas functiones absoluunt. Nimirum quòd contrarijs aduersantibúsve causis non agunt, & à validissima cœlesti potentia in actionẽ extimulantur. Quo modo (vt physiologis quibusdam non vulgaribus placet) Coralliũ, Carchedonius, Chrysolythusq; Gemmæ, ab Ioue præsertim ac Venere id sunt indeptæ virtutis quo ab atræ bilis melancholiæ've symptomatis vel ferentem adserere valeant. Deinde & Mercurio Achaten sacrã perhibent, ideóque & facundiam inuitare, & homini contra venena amuletum esse testantur. Aduersus quæ etiam è Creta collectam dictamnum à Phœbo (qui Pythonem transfixisse fingitur) id est, à Sole omnis vitæ & propaginis fomite, mutuatam esse profitentur facultatem. Sed & herba Pentaphyllon cœ-

lica vi palàm prædita creditur nó venenatis modò auxiliari potens, ſed vnico folio diariam febrem, ſi bis in dies ſingulos ſumatur: ternis, tertio quoque recurrentem: quatuor autem folijs quartanam febrem pellere atque conficere poſſe laudata. Nec iniuria profectò, quum nempe febres hæ varijs pugnent tum naturis tum intemperantijs, haud facile fuerit (ſi me nó omnia fallãt) explicare quam ob cauſam naturalem, vnico ſimpliciſsimóque hoc remedio, Pentaphyllo ſcilicet, tam diſsimilis rationis affectus abigi queant, ſi non virtutem hanc cœlum ipſum illi impendiſſe cauſſeris. Quid præterea Phœbo ſacrę Pæonię, à comitiali morbo vel portanté vindicare poſſe, præter cœlum, conceſſerit naturalis ſenſualíſque philoſophus? Neq; enim pauca reperias medicamenta quæ ſimilis caliditatis, ſiccitatis ac modicæ adſtrictionis cófor mes promant qualitates, quarum ratione

tione tametſi germanas ædant operationes manifeſtas, aduerſus tamen illum affectum tam præſtabilia eſſe minimè experiaris. Sed hæc quorſum? nempe vt mirũ non ſit, quòd philoſophi illi arbitrati ſint, cœlum Gemmis occultas profundere potentias: quũ preſertim ſimiles poteſtates in obſcurioris ſubſtantiæ herbas palã ſit illud inſinuare creditum. Quid præterea? Nónne à veteribus obſeruatũ eſt quarundam arborum, Oleæ inquã, Populi albæ, & Salicis folia ſolſtitiali tépore conuerti: fieri etiá vt ipſo brumali die frondes quædã reuireſcant? Vt & hęc Marcus Varro ſtupenda diſcrimina nominarit, quibus videlicet anni tempus diſcernatur, & ex foliorum verſura ſolſtitium, ex recens autem erumpente quarundam herbarum virore brumalis dies internoſcat. Quæ ne iuſtè quis miretur, non pigebit & hîc quoque contexere quæ M. Cicero ex Stoicorum placitis refert: Pro-

batum eſt, inquit, à Stoicis in ipſa bruma muſculorum iecuſcula augeri, pulegium aridum florere brumali die, item inflatas rumpi veſiculas, & ſemina malorum quæ in ijs medijs incluſa ſunt, in contrarias partes ſe vertere: Oſtreis & conchylijs cótingere vt cũ Luna pariter creſcant & decreſcant.
Cõcluſio. Vnde manifeſtum eſſe puto (vti etiã præſtruximus) quod & philoſophis diligenter probatum receptumq́ inuenio, quòd rebus ſupernis vis quædam inſita eſt vehemẽs, quæ maxima ex parte cum inferioribus conuenit: indeq́ ſympathia quædam & ceu cóſenſus emergit, quo animantium motus tacitiq́ concentus cœlicis corporibus (in rebus quæ ſtata natura fiũt) concordare videntur: Quo nomine hæc quoq́ inferiora cœlicis ſuis numinibus adſcripta reperio, Apollini nanq́ Aries, Leo, Gallus, Crocodillus, Cantharus, à Chæremone Porphyrioq́ tribuuntur. Ex arboribus verò Palma,

Palma, Lotus, Laurus Soli feruntur acceptæ. Nimirum quòd coram intuearis† Loti folia prius quàm sol emergat contrahi, & eo exorto sensim explicari. Mitto quæ de Heliotropio, & alijs non raris herbis, vt literis proditũ est, ita re ipsa quiuis non negligens explorator proprio obtutu cernere potest.

Lotus hæc herba Nili est, non arbor.

Porrò de lapidibus multa nec tamẽ dissimilia à Philosophis Aegyptijs ac Magis perhibentur, qui quosdam lapillos syderum imagines planè repræsentare adstruunt, quos & ideò ab ijs virtutes in sese cõcepisse crediderũt, & experimento comprobasse testati sunt. Quid nanq; philosopho naturali mirum existimare similitudinẽ Gẽmarumq; cum cœlo cognationẽ maiorem, efficere vt eius viribus obnoxius pateant atq; hinc valentiores emergant, quum maximè similitudo & extimulata tandem germanitas materiei aptam præparationem, & cœlo obnoxium consensum non obscu

rè ſubindicet. A cunctis ſiquidẽ phy-
ſiologis receptum eſt quòd agentiũ
actus fiunt in patiente diſpoſito (li-
bet enim eorum vulgatam multũ ſen-
tentiam ad verbũ referre) quodq́; ſin-
gulæ ſimilitudines ſeſe natiuo quodã
affectu appetunt. † Verùm ne hęc qui-
dem abſurda iudicauerit, qui moni-
mentorum magicorum aſtrologico-
rumq́; nõ inuitus meminerit. hi quip-
pe in rebus ſimilitudinem non medio
cre ad effectus naturales habere ro-
bur certa veluti hypotheſi ſtatuere.
Sed vt magica omittamus, quibus vel
ſolo nomine multi terrentur, aſtrolo
gicum aliquod adferemus exemplũ.
Inter omnes aſtrorum peritiores con
uenit (quibus etiam medicorum non
vulgarium bona pars facto periculo
ſubſcribit) Leonis imaginẽ aduerſus
calculum amuletũ eſſe: ſi tamen ſtato
tempore, hoc eſt, Sole Leonis primũ
gradum occupante in auro ſculpta, à
collo portetur. Cuius rationẽ nemo,

† Hæc in prima editione obliterãda Cẽſor quidã iudicauit. Vide ſub finẽ operis.

credi-

crediderim, aliam facilè attulerit saltem naturalem, quàm consensum appetitumq́; quendam rerum cœlestiũ cum congenea figuratione, in conuenienti materia ab ista saltem harmonia inuitatũ procuratumq́;. Propter quem virtus illa cœli, quę constituto illius configurationis tempore pollebat, à iam dicta parilitate, & materiæ, id est auri, ad mensuram præparatione, in aurum iam dicta imagine figuratũ allicitur, transfunditur, commeat: quæ proximũ, gestãtis scilicet, corpus sua vi afficit, qua à calculo ipsum tueat̃. †Veruntamẽ nolim censorẽ nostrũ imitatus intelligas, philosophos illos, vel etiã me sentire virtutem hãc esse imagini, sed auro tali effigie figurato & efformato transfusam, vt scilicet subaudias illos existimare ꝙ præparatio, qua per sculpturã dictæ imagini fabricandæ necessariã, aurũ cœlicis radijs & influxibus cócipiendis abundè disponitur, efficit vt materia

†Hactenus quæ obliterata fuere.

hæc patentior reddatur cœlicis afflatibus admittendis, & (vt ait M. Vitruuius libr. 1. de Architect. cap. 6.) de latentibus cœli rationibus, artificiosis rerum inuentionibus, diuinitatis exprimere veritatem rerum peritus vir posse credatur. De quibus fusiùs suprà disseruimus. Sed enim ne philosophorum illorum placita absurdiora putes, quàm vt humanam apparentemq́ saltem aliquam non habeant rationem: Maximè autẽ quo feliciora, sublimioraq́ ingenia oblectemus (non verò quòd ita esse statuamus) annotanda in primis & hîc nobis videtur Platonis illius celeberrimi, & multorum non mediocrium philosophorum celebrata vulgataq́ sententia, quòd scilicet mundus est animal vnum, vna quadam anima intellectuali (ea est de qua paulo antè disceptauimus) sub mente principe omniũ creatrice vita donatum, quæ (menti obsecundans) cógeneo suo spiritu per omnia

Mũdũ esse animal vnum sensit Plato.

nia diffuso vniuersum orbem alit, fouet, moderatur. Cui & id Maronis egregij illius non minùs philosophi q̃ poëtæ subscribit: ---*Omnia*

Spiritus intus alit, totamque infusa per artus,
Mens agitat molem.

Quibus non obscurè ostendit naturam hanc transmutationi obnoxiam à natura stabili ordinatriceq; regi: singula etiã artus & particulas esse quasdam mundani illius ac magni animalis, eademq; saltem communi vita viuere, adde & communi quodam spiritu in ꝓpria munia extimulari. Ideóque & illorum est consilium, vnam in omnibus vitam sub mente esse ac vigere, quæ cuncta eius vi & imperio ꝑagat. Ita tamen vt ad suas functiones obeundas tum cœlicis, tum nonnunquam etiam rudioribus instrumentis vtatur. Quapropter & in hac communi omnium vita sentiunt singulas formas cùm inuicem, tum per animã

Vna in omnibus vita, omnia inuicẽ cõspirare, & compassione quadã communicare.

illam vniuersalem ad omnium vltimū finem, hoc est supremum ipsum bonum, tandem conspirare, vt & quæcunque fiant mundi opera, sigillatim mundi partes sint vel ad eas spectent, vt & ad totum. Quod & ipse Pythagoras suis numeris demonstrare contendebat, dum vnitatem omnem numerum constituere, dualem primum, atq; ex vnitate & binario ternarium (id est Trinitatem quandam) cōprehendi, deinde & in simplicem vnitatē alium omnem numerum resolui, multa ingenij dexteritate differebat. Verùm vnde digressus est noster tandem redeat sermo. Senserunt item & philosophi illi, quòd citra substantialē proximamq; caussam non posit in hoc inferiori mundo naturaliter produci substantia, nec sine viuente caussa viuens quippiam generari: deinde & duce quodam communi diuersa quæq; conciliari. Proinde & per substantialem illum mundanæ animæ vbiq; præsentem

Pythagoræ de Trinitate & vnitate per numeros cōpendiosa sententia.

ſentem ſpiritum, omnia conſenſum, cuius nunc cómeminimus, participare volunt. Adde, quod & inter philoſophos conuenit, quòd lumen intelligentiæ eſt actus: intelligẽtias quoq; & ſuperiora lumine & ſpiritu nó modò cómuni, ſed & ꝓprio agere. Quid igitur illis arduũ fuit opinari ſpiritũ illum vniuerſalẽ, cœli vim materiæ ad eã ritè paratæ admouere, vnde rationis eius ſeminalis virtus ad opus pridẽ à creatore inſeminatũ exſuſcitet. Præſtat tamen Chimericam illam animam, Chriſtianis incognitã, philoſophis in hanc perſuaſionẽ ductis relinquere: & attendere ijs quæ ratio diuinis oraculis ſubnixa ſuadet, & quotidiana naturæ conſuetudo commonſtrat. Naturam autẽ ſic operari videmus vt cœli lumen non deſit, & rationum ſeminalium in elementis, id eſt, in ipſa materia, latentium per id excitetur fœcunditas. Quemadmodùm quippe prudẽs agricola terram

sementemq́;, sic sua arte ac diligenti
præparat quò speciem rei cuius in se
mine rudimentum aliquod à natur
delitescere scit, cœlum omnibus nu
meris felicius absoluat: Ita & solertis
simam prouidissimamq́; naturam, ve
hominem artificiosum aurum lapil
lúm ve sic aptare posse putãt, vt qua
in ijs per creationem cœpta est vir
tus, vel insita, per naturam, vel arten
eius quamproximè æmulam, ad per
fectionem tandem extimuletur. Pro
indeq́; nulli iam mirum sit, quòd phi
losophi illi senserũt, cœlum & arten
† Quodq́; pro, &c. sese inuicem non rarò iuuare: † Quò
enim pro cœlicis concipiendis viri
bus, & materijs decenter adparandi
cœlestium motiones & situs obseru
re docuerint, vel ideo saltem, quò
hæc ad materiam pertineãt, aliter ve
aliter aptandã. Nempe quòd eleme
ta pro illorum motu, positione, pro
pinquitate aut distãtia qualitates e
uariant, quas non pauci rerum natu
raliu

ralium proximas effectricés ve causſas exiſtimant, vel ſaltem in hoc ſuperioribus miniſtrare quòd pro eorum mixtura & temperamento formam quandam ædant quæ ad ſpecificam quàmplurimum diſponat: Vt & id ſit euidens, quod ſuperiore capite prætexuimus, Deum ordinem quendã conſtituiſſe omnium rerum & à ſe & ad ſe. Quem Deum credi non ab re poteſt, ſupra ea quæ ab vniuerſali rerum naturalium confluxu quæq; ſpecies & quoduis indiuiduum recepit, proprietatem quandam humano captui, non ratione, ſed ſolo experimento ꝑuiam, ad hominis vſum, liberaliſsima ſua pietate infudiſſe atq; impartiuiſſe. Vt & vtilitatem inde homo capeſſeret, & tanti tamq́; reconditi operis admiratione illectus, ad Dei & Domini ſui omnium creatoris contemplationem amoremq́; raperetur conuolaretq́. Hic nãq; ordo vniuerſi, & hęc rerum proprietatumq́; admiranda va

Cur ꝓprietates occultæ rebus à Deo inditæ ſunt.

rietas, dum ab intellectu diligentiùs auidiúsque introſpicitur, illuminatis tandem mentis oculis; principiũ ſuum, quod eſt bonum ipſum, id eſt Deum, refert, incomprehenſam ſublimitatem, ac maieſtatem ſimplicisſimã, ſapientisſimam, potentisſimam, benignisſimámque virtutem atque bonitatem eſſe. Sed inſtitutum tandem abſoluamus. forſitan enim longius pa lati diſceſsimus. Itaque tametſi Triſmegiſtus ille non abſurdè videri poſſit ſenſiſſe, quòd cœlum lapillis vires abditas impertiatur, proximæ tamen earum cauſſæ non meminit, quam inter philoſophos conuenit in materia conſiſtere, & inde ſuas promere functiones. Qua ratione patet, cœlum ipſum materiale ac extenſum non eſſe principem proximámque, vel ſi mauis, coniunctam cauſſam earum quæ in Gemmis latent potentiarũ. Quámobrem quum ſuperiùs oſtenderimus reconditarum virium cauſſas à nulla
fieri

fieri cóplexionali qualitate: ſed nec ab aliquo elemento aut forma elementorum temperiem primariè atq; eſſentialiter conſequente, voluit Albertus ille Magnus cum numeroſa non mediocris literaturæ ac iudicij virorum turba, quòd ſpecies ſeu ſubſtantialis Gemmarum forma ſit deliteſcentium, quæ ex ijs experimur, facultatum cauſſa effectrix atque immediata. Quanquam nec illi fortè negarint ſubſtantiali illi formæ vim aliquam adijci cœleſtem, quæ vel ſe-ipſa, nonnunquam autem Gemmarum adiuta temperaturis elementalibus, præcipuæ illi cauſæ ſuffragetur. His autem non de nihilo ſubtexendum videtur, quòd quæ Gemmæ natura puriſsimæ naſcuntur, & ab omni ſorde defecatæ, nullam artis præparationem ambiunt, niſi vt ritè corpori admoueantur & nihil obſtet. Quæ verò terra aut cruſta obductæ, precioſum intrò condunt the-

Alberti Magni de proprietatũ eſſentiali cauſa ſenſus.

ſaurum & gratam pulchritudinem, mangonum officio, abiecta cruſta, & virtutibus & illecebris diffundendis idoneæ redduntur. Neque etiam tibi perſuaſum velim Gemmas æqualiter ſuis functionibus corpora quæuis etiam humana afficere. Quandoquidem pro corporum cum cœlicis orbibus & afflatibus, vnde vim lapilli mutuati ſunt non modicam, maiori vel minori conſenſu, aut eorum corporum conueniente vel aduerſante tēperamento & innata proprietate, efficaciùs aut ſegniùs Gemmas operari contingit.

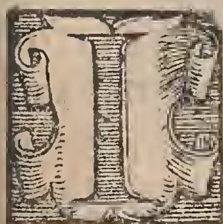
Nō in quęuis corpora Gēmas æqualiter operari.

PRIMI LIBRI FINIS.

DE GEMMIS XIII. QVARVM DIVVS *Iohannes in Apocalypsi meminit.*

Liber Secundus.

ARGVMENTVM.

Actis instituti nostri fundamentis, ab ipso secundi huius libri limine prætexendum videtur, quòd diuus ille Ioannes Apostolus Αποκαλύψεως, id est, Reuelationis libri capite penultimo, dum ciuitatis sanctæ Hierusalem de cœlo descendētis, ac Dei claritate illustris structuram describeret, tredecim Gemmarum nō sine magno sacramento (quod ne in aliena messe metamus, in præsentiarum prætermittimus) commeminit. Quas nō pigebit, ex ordine eo loci seruato, hîc quoque recēsere. Neque enim video qua meliori ratione, Dominus omnium Deus nobis commonstrauerit, diui-

nas quaſdam Gemmis ineſſe naturas & ꝓprietates, quàm ijs ipſis cœli mu ros, hoc eſt, eius virtutes, vel (ſi ma- uis) Chriſti Ieſu cum duodecim eius Apoſtolis, Eccleſiæ videlicet capitis & columnarum amplitudinem, maie ſtatem, cumulatam deniq; nobilita- tem & inuincibilem virtutẽ per Gem mas deſignãdo. Sunt itaq; omnes eæ: Iaſpis, Sapphirus, Carchedonius, Sma ragdus, Sardonyx, Sardius, Chryſoli- thus, Beryllus, Topazius, Chryſopra- ſus, Hyacinthus, Amethyſtus: nouiſsi mas verò fecit Margaritas. De ſingu- lis autem his hoc libro primùm ex or dine diſſerere conſilij eſt.

De Iaſpidis ſpeciebus & viribus.
Caput I.

IAſpidis plura ab autoribus enume rantur faſtigia. Ea tamen quæ apud Indos nata Grammatias, alijs Poly grammos vocata eſt: queq; virés, Sma ragdo

ragdo quadantenus ſimilis pellucet (vt & hinc ſola ſubſtantiæ craſsitie ab hoc deſciſcere ferè videri poſsit) ſupremam obtinuit maieſtaté. Ab hac verò diuerſa multum Cypria viſitur, colore glauco, ſubſtantia pingui, Gallis Iaſpis alba dicta. Perſica æri ſimilis, Aerizuſa nominata, cóſpicitur. Thermodontiaca autem Iaſpis, cærulearũ optima eſt. Cappadox ex purpureo cœruleum refert in materia opaca, ideoq; non fulget. Phrygia ruboris nó nihil admiſit, Thracica Indicæ æmula, Chalcidica turbuléta ac variæ multum ſubſtantiæ, omnium minimè iucunda. Cunctarum vulgò præſtantiſsima eſt, quæ purpuræ quippiam complectitur. Secundum habet locũ quæ roſeum quiddam nacta eſt. Tertiam obtinet dignitatem, quæ Smaragdum: quartam, quæ Autumnale matutinum ſerenumq; cœlum imitatur. Eſt & quædam Iaſpachates ceu Iaſpidem & Achaten quoq; cóplexa, vires

vtrarumq; perſtringere credita. Sunt & aliæ (autore Vincentio) peregrinæ Iaſpidis ſpecies ex Thetel enumeratæ. Nam inuenitur (ait) in Iaſpide ſcutum habens in collo, & cuſpidem in manu, & ſub pedibus ſerpentem, qui habeat contra omnes inimicos virtutem. Item & alius in quo ſit homo habens faſciculum herbæ in collo, cuius virtus ſit omnes diſcernendi morbos, ac ſanguinem reſtringẽdi: quem Galenum in digito geſtaſſe referunt. Deinde & cruce ſignatum viridem reperire eſt, ne quis ſubmergatur efficacem. Hactenus ille. Hic itaq; ferè indigitauimus optimam principemq; Iaſpidem, virentem illam & Indam quę (quòd præ cæteris amuletum eſſe creditur) Polygrammos nuncupata exiſtimatur, quæ tamen celeberrima aſſeritur, ſi ex viridi purpureum quiddã cõplexa, alba præcingatur linea. Vncijs vndecim magnam vidiſſe Plinius teſtatur, indeq; arte conſculptam Neronis

Thetel.

Iaſpis quæ optima.

ronis thoracatã effigiẽ. Porrò quòd ad vires attinet, omnes pro singulari aduersus perniciosissima quæq; venena amuleto toto Oriẽte deferri, idem Plinius in scriptis reliquit. Verumenimuerò eam quæ Grammatias dicitur, alba insignem linea præferũt, quę si geminata candidam efferat crucẽ, à nonnullis firmiter prædicatur ferentem adeò contra aquæ iniurias adserere, vt & hunc à submersione vindicare queat. Galenus medicinæ vsui illas esse confirmat, quòd suo adhæsu stomachum firment, quem ventriculi os esse idem autor dixit: illiusq; rei se periculum fecisse profitetur, torque videlicet ex Iaspide à collo ita suspenso vt stomacho è directo responderet. Affirmatq; sibi coram exploratum esse sculpturæ expertes nihilominus prodesse, quàm si dracone radiato figuratę fuissent: quales Nechepsus rex insculpi instituit, vt idẽ Galenus refert. Adde quòd Iaspis mulie-

Iaspidis vires.

ribus menses cohibet drachmæ pondere deuoratus, sanguinē sudoremq́ue compescit, hydropē & febres arcet, oculorū aciem suo virore reficit, Venereorum petulantem appetentiam retundit: partum proprietate quadā occultiori moderari creditur. Sunt q ab aduersis casibus gestantem liberare, phantasma pellere, cōceptioni aduersari, & oculos ab omni sorde pur gare Iaspidem dicant.

De Sapphiro. Caput II.

Sapphiri differētiæ & nomina

IOui Phœboq́ue antiquitùs sacrā sapphirum in duo partiūtur præcipua discrimina. Sunt nanque quæ Orientales seu Indæ, sunt & quæ Podiæ, à lo co scilicet suæ generationis, appellan tur. Inuenio quoque illam & Syrtitem ab inuentionis loco, vocari. Quan quam non eam putauerim esse, cuiu Plinius meminit libro 37. hist. natural cap. 10. his verbis: Syrtitæ (inquit) in littore Syrtium, iam quidem & in L

Syrtites.

cani

cania inueniũtur, è melleo colore refulgentes, intus autem ſtellas continent languidas. Tametſi nanq; nomine & originis loco conuenire videantur, color tamen huius ſyrtitis, è melleo croco refulgens, manifeſtiùs reclamat quàm vt à quoquam ſuſpicari deceat hanc ſyrtitem eſſe ſapphirũ. Sapphiri nanq; cœleſti colore conſpicui ſunt. Porrò earum quę apud Medos reperiuntur, ſupremam ſibi maieſtatẽ vendicarunt, quæ ſereniſsimi vernią; cœli colorem efferentes, cæruleę cõſpiciuntur, & ceu transfuſas nubeculas (immixta etiamnum leui quadam purpura) repræſentãt: vt videlicet ſulphuris primum accenſi colorem referant, aureis inſuper punctis colluceãt ſcintillentą;, ita tamẽ vt viſus aciẽ materiei craſsitie retundant, vt & admotarũ rerum imaginẽ ſpeculi inſtar minimè reddãt. ſunt itaq; hæ optimę ſapphiri. Multę tamẽ alię viſunt quę quo magis ab his vel ſubſtantia vel colo- Sapphiri deſcriptio.

re desciuerint, eo viliores censebunt. Inter quas quæ tanquã subcandicantes quasdam nubeculas ostentãt, preferuntur, vt ab optimis primum sibi locum occupauerint. Supremã olim Sapphirum autoritatem habuisse, vt & apud diuos gratiam, ipsa perhibet antiquitas. Tam quippe dijs, Phœbo maximè, gratam hanc Gemmam caussantur, vt tum precipuè sua huic sacra placuisse creditum sit, cum inter hæc sapphirum (tanquam videlicet côcordiæ signaculum) etiam si non citra fastum superstitionemq́, ostentarent. Qua de caussa Pontificibus in primis, dein etiam regibus, summis denique viris, præ cæteris dignam, ob propemodum diuinas illius facultates, philosophi iudicarunt. Venereos compescere affectus creditur, ideoq́ castis præcipuo vsui esse perhibetur: deinde animi in Deum propensionẽ, deuotionem, pietatem, constantiam, pacis ambitionem, deorum munera, opimaq́

Sapphiri vires.

Superstitiose credita

naq́ꝫ(quod ad hanc vitam ſpectat)beneficia inuitare conciliareq́ꝫ fertur: vt vel hinc eccleſiaſticis præſulibus omnium maximè dignam rude etiam vulgus profiteatur. Addunt & contra iracundiam, inuidiam, fraudes & triſtitiam pollere. Adeò ſcilicet contra effrenes animi mores efficax eſt credita. Verùm hæc ad animam pertinent.

Corporis præterea incrementũ moliri, ſolidas principesq́ꝫ fouere & aſſeruare partes, cordis oculorumq́ꝫ vires reficere, horum excreſcentias & puſtulas inhibere; ruptas quoque membranas cogere Galenus & Dioſcorides autores ſunt. Addunt & aduerſus ſcorpionum ictus & inteſtinas exulcerationes bibi, venenis etiam peſtiferis reſiſtere, & cõtra veneficia omnia, adde etiam & incantamenta prȩſidio eſſe, febrientes cordis venis pulſantibus admota iuuare, ſudorem arcere, ſanguinem cõtinere: carbunculis abſceſsibusq́ꝫ calidis, peſtiferis præſer-

tim, mirum in modum aduersari tra
dunt. Commentitium puto quod
plerisq; dicitur Sapphirum Carbun
culo extincto viribus destitui. Sun
& qui falsò iactent sensisse Dioscori
dem quòd Sapphirus araneam in py
xide repositam occidat, si diutius su-
pra animãtem pendula admoueatur

Mitto præterea quæ de hoc lapillo
superstitiosorum Magorum pręstigi-
osa vanitas nugatur.

De Carchedonio. Cap. III.

CArchedonium è Carbunculorũ
esse generibus Plinius inter Lati
nos philosophos locupletissimus te-
statur. Quanquam & hîc præmonitũ
te velim ferè omnia tam Gręca quàm
Latina Apocalypsis exemplaria Cal-
cedonium habere: quũ tamen de hoc
nomine vocato lapide nihil apud au-
thores classicos inuenerim: de Car-
chedonio autem multa. Vt & hinc
non ab re putem scriptorum incuria
vtraq;

vtraq; exẽplaria iam olim vitiata esse, quæ præstruere visum est ne sacri textus veritatem ac dignitatem neglexisse videremur. Porrò Carchedonios putant imbre diuino generari. Luna plena maximè reperitur. In Nasamonijs montibus nascitur, deinde & apud Thebas in Aegypto: verũ quàm prædicti obscuriores ac magis fragiles, venosi & moriẽtis carbonis haud absimiles. Neq; etiam desunt viri non incelebres qui iuxta Basileam Argentinamq; claras multũ & insignes Germaniæ ciuitates quosdam Carchedonios reperiri adstruant. Præterea autor est Symphorianus Campegius in Lotharingia quoq; Carchedonios oriri miræ magnitudinis, & si ferro percutiantur sonoros, quos & vi prædictos scribit aduersus raucedinem: vocéq; clarificare. Ego verò absolutissimo Carchedonio cũ Lotharingo collato, hunc non putauerim (tanti viri pace dictum sit) esse verum Carche-

Carchedonij generatio.

Carchedonij descriptio.

doniū. Quandoquidem optimus colore conspicitur medio inter Beryllū & Hyacinthum, accedente etiam leuicula quadam & subardente purpura, vt & proinde facilis sit suspicio coijsse Beryllum cum Hyacintho. Ideóque Carbunculis pallidior & subobscurior visitur, quanquam & Sole vel igne acrior excitetur. Dicunt etiam Carchedonios vmbrã purpureos ostendere, sub dio verò flammeos videri, & soli expositos scintillare. Qui autem à Lotharingis passim circunferūtur rubri semper æqualiter conspiciūtur, tantùm abest vt prædictos gratia & proprietatibus adsequantur. Quãobrem spurium potiùs Lotharingum Carchedonium esse iudicauerim, vel omnino ignobiliorem eius quandam speciem. Præterea commune omnibus Carchedonijs inuenio, quòd ceram signandam suo contactu ita quidem liquefaciant, vt eius adhærentē partem conuellant. Carchedonij (vt

in

in omni Gemmarum genere) Masculi acriùs, fœminæ lãguidiùs fulgẽt. Scalpturæ contumaces esse Carchedonios inuenio. Cæterùm facultates eis tribuunt non obscuras contra Cacodæmonas, & atræ bilis symptomata, hoc est tristitiam timoremq́. Neque desunt qui victoriã ei promittere audeant qui illum secum gestauerit. Fertur & festucas calfactus trahere. Præcipuæ autẽ dignitatis sunt mares qui stellas intus ardenteis ostentant, vel cœlesti hoc schemate diuinas ferè eius vires attestante.

Mas & fœmina.

Carchedonij vires.

De Smaragdo. Cap. IIII.

VIridium Gemmarum iucundissima primáque habita Smaragdus. Nullus nãq; colos oculis æquè placuit, quòd horum acies virore maximè demulceatur, vt & eapropter viridaria visus & animi recreandorum gratia petantur. Ideoq́ fit vt nullis lumina nostra làpillis quàm Smaragdis

plus oblectamenti consequantur. Nihil quippe cum herbis de viriditate meliori ratione certauerit, quum etiã quarundam virorem non rarò Smaragdus superet. Porrò optima apud Scythas in altissimis montibus ac in metallis aureis nascitur, vnde non sine magno discrimine ac negocio solet adipisci: Gryphis alitibus ferocissimis in ijs auro nidificantibus, & illas tutantibus ab Arimaspis vnico in fronte media oculo insignitis, viris armatis eò auri & Smaragdorum cupiditate nimia consuetis accedere. Cæterùm quantũ reliquas virentes Gemmas Smaragdi superant, Scythicæ cũ substantiæ puritate tum viriditatis illecebra reliquas sui generis species antecellunt. Secundam verò sibi dignitatem Bactrianæ vendicãt. Ab his autem Aegyptiæ. Quanquã & in Britannia maiore (quam nunc Angliam vocant) reperiri non ignobiles, autor est Albertus Magnus. Post generosissimas

Smaragdi genesis.

Arimaspi.

nas itaq; quæq; pro sui puritate & vi
oris constāti pertinacia, superior aut
nferior æstimanda fuerit. Porrò præ-
clarissima Smaragdus virenti iucun- Optime probatio.
ditate amœnissima prata proximè re
præsentat, solaq́; præ omnibus alijs
ntuitum vbertim explet, & multo la
pore hebetatam oculorum aciem re-
ficit: vt vel hinc apud scalptores maxi
mam inierit gratiam. Quinetiam è lō-
ginquo sese efferunt Smaragdi quòd
vicinum circumfusúm ve aërem suo
inficiant tinctu. Tametsi verò duo-
decim eius enumerantur omnia fa-
stigia, principis tamen & absolutissi-
mæ descriptionem hîc adnotasse sat
nobis fuerit. ea siquidem cognita,
reliquas pro suis meritis metiri ac
æstimare haud difficile fuerit. Sele-
lectissima itaque Smaragdus ea est
quæ viridissima, lucidissima ac pu-
rissima existens, suo quidem viro-
re oculos constanter explet, sati-
át ve: ita vicinum aërem proprio

tinctu inficiens, vt neque soli neque vmbris seu lucernis cedat: quin potiùs perpetuo contumacique virenti fulgore semper irradiat, sui semper præbet conspectum, substantia pertinaci ac durissima. Porrò Smaragdorum quæ planæ ac læues sunt, speculi speciem referunt, & imagines rerum admotarum supinæ repræsentant. Ideoque in scriptis est, Neronem gladiatorū certamina Smaragdo conspexisse. Vires huic adscribunt præstantissimas aduersus venena omnia: vt & hinc octo granorum hordei pondere in polline deuorata, venenatos à morte vindicare potens iampridem explorata sit. Affirmāt etiam serpentis oculos diffluere, si optimam Smaragdum diutius intueātur. Comitiali præterea morbo vel à collo pendulam vel annulo gestatam, ceu amuletum generosum prodesse, Hemitritæumque sanare, confirmant. Iam verò apud omnes conuenit lapidem hunc rerum Venerearum

Smaragdi vires.

impa-

impatientem esse. Vt etiam Albertus ille Magnus adseuerare non dubitârit, regi Hungariæ cum vxore rem habenti, Smaragdum quam annulo portabat, in tres diuulsum fuisse parteis. Proinde palàm esse creditum compe rio, ad castitatem non mediocrẽ hũc lapillum habere proprietatem. Addunt deniq; & ipsum memoriam fouere, visum recreare, opes augere. Mitto quæ de lapillo hoc superstitiosorũ magorũ nugacissima impostura mentitur. Porrò qui non vsqueadeò virent, vino & oleo abluti (autore Plinio) emendantur.

De Sardonyche. Cap. V.

SArdonychas olim Romanis in magno fuisse precio autor est Demostratus. Porrò numerosa specie visuntur: quarum India parens est, celeberrimæ habentur. Post has Arabicis laudem detulerunt, circuli præclaro candore, nec tamen nimis gracili, ve-

rùm in vmbonibus nitido. Optimæ autem judicantur quæ colore constant veluti carnibus humanis vngue interfuso (qualẽ audio vulgus incarnatum vocare) vtroque nihilo secius colore vtcunque pellucido atque langui do, ceu scilicet quis rubricam visum transmittere intelligat affuso etiamnum colore vtcunque glauco. Itaque Indicæ præstant. Colorum quoque varietate suam ostentãt dignitatem, vt vix in alia Gemma depingenda naturę diuina sagacitas magis reluceat. Ex his nanque generosiores, radice tanquam à basi quadam nigricante (quam quis non iniuria, è nigro ad cœruleum desciscere crediderit) Onychas primũ quadantenus repræsentant: hinc imitante Sardium subrubente zona præcinguntur, à qua deinde linea alba in gyri modum ambiuntur: Tandem verò lata atque diuersa intercapedine in ampliorem, nec minùs artificiosum ac candidum circulum meant. Postre ma

Optimæ deliniatio.

ma omnib. ijs zonis, veluti basis quædam altera substernitur: quæ vt Arabibus nigerrima est, ita Indis cerea vel cornea conspicitur: quasi videlicet in cãdido pingui vnguis humanus trãsfundi, accedente etiam subobscura quadã nubecula, existimetur. Ideoq; nemini mirum esse debeat, si quis Sardonychas ex Sardij, Sardę & Onychis coitu fieri suspicetur, quum Sardonychas palàm sit trium illarum Gemmarũ referre colores ac substantias. Pręferuntur quibus candidæ vel purpureæ zonæ sese ex ordine, citra alterius rei intermixtionem, recipiunt, & albicantes circuli, immixta leui purpura, cœlestis arcus anhelationem quandã referunt. Melleæ verò & feculentæ reijciuntur, cum ijs etiam quibus circulus aliquis sese quidem diffundit, non autem recipit. Aduersus venerea pollere, & animi fastum, † Onycharum item nocuos effectus arcere creditur. — *Probatio.* — *Potentiæ.* — *† Onychũ.*

De Sardio. Caput VI.

SArdium à Plinio Sardã vocari inuenio. tametsi non desint viri non incelebres qui ab hac Sardium multũ discriminari iudicẽt, quòd videlicet hic ruber, illa verò alba visitur. Forsitan vocum vicinitas Plinio imposuit. fuit autem Sardius apud antiquos nõ infimi nominis: nũc autem nullus aut minimus eius vsus. Porrò colore conspicitur rubro, verùm subobscuro, vt si quis imaginetur terram rubricam pellucere quidem, sed subobscura offundi nubecula. Adeoq́; is sui generis optimus cẽsetur, & quò latius ab hac perfectione reliqui abibunt, hoc minus nobiles iudicabuntur. Timorem pellere, audaciam præstare, à veneficijs maleficijsq́; gestantem adserere, sanguinem è naribus fluentem compescere, animo lætitiã, ingenio quoque acumẽ inuitare, perhibetur. † Onycharum prætereà retundere iniurias creditur: vt vel hinc Sardonychas inno-

Sardij delineatio.

Probatio.

Virtutes.

† Onychũ.

innocuas esse confirment, quòd Sardium complectuntur. Sardij item mares acrius fulgent, ideoq; præstantiores habentur, quod & alijs ferè Gemmis commune est.

De Chrysolitho. Cap. VII.

CHrysolithos multiplici discrimine partiũtur, quarum ignobiliores Arabicæ dicuntur, quòd vario colore ac turbulento cõspectu sunt. Reperio etiam & Chrysolithos in Germania nasci, in iugis scilicet Mysinacis & locis conterminis, splendore tamen ad candidum languido, quàm alię magis fragiles. Selectissimarum India nutrix, quæ quadantenus cœruleæ sunt, marinæ aquæ virorẽ ita præ se ferentes, vt aurũ in collatione quadam veluti argenti facie cogant albicare. Porrò partibus respirationis, adeoq; asthmaticis Chrysolithum cõferre tradunt. Aduersus pusillanimitatem, & contra melancholicos metus

Chrysolithi species & genesis.

Optimæ descriptio.

Facultates.

ſtultitiamq́ pro amuleto deferē. Dæmonas prauos pellere, ſapientiam, animi quoq; conſtantiam promouere creditur. Nocturnis item pauoribus, & moleſtis interſomnijs aduerſari crebrò ſum expertus. Addit & Thetel Iudæus philoſophus Chryſolithos reperiri inſignitas fœmina, vna manu auē, altera verò piſcem continente: mercatoribus vtiles quòd ſtultitiam pellāt, inuitent autem ſolertiam, qua illi ſuis negocijs bene abſoluendis maximè egent. Quanquam & id ſuam abundè redoleat vanitatem.

De Beryllo. Cap. VIII.

Berylli probatio.

BEryllorum India parens eſt, ita vt rarò alibi oriantur. Eſt autē Beryllus vna ex virentibus lucidisq́; Gemmis. Probatiſsimæ ſunt quæ limpidi maris virorem proximè referunt. Ab his Chryſoberylli paulò lāguidiores, fulgore in aurum vergente, laudātur. Sculpuntur ſingulæ forma ſexangula, quò

ſa, quò color alioqui hebes & langui dus angulorum excitetur repercuſſu: vix nanq; aliter politæ fulgent. Porro quamuis decem eius faciant genera, ſat tamen nobis eſſe putamus principem indicaſſe, vel hoc præſertim nomine quòd hac cognita, facilè cuiuis fuerit reliquas ſpecies ad iam indigetatæ Berylli faciem metiri. Oculis humentibus, ructibus, ſuſpirijs, iocineris quoq; malis, illius ex aqua dilutũ (infuſionem noſtri Seplaſiarij vocãt) non mediocriter auxiliatur. Inuenio & hanc Gemmam aduerſus hoſtium iniurias, & contra ſegnitiem pollere, ingenio prodeſſe & coniugatos inuicem conciliare. Vires.

De Topazio. Cap. IX.

QVæ de Topazij inuentione varia adferuntur, tanquam à noſtro inſtituto aliena (quod & in ſingulis ferè capitibus obſeruare adnitimur) omittimus. Porrò Topazium Gemmarum ampliſsimam tradit Pli-

nius, vt etiam Arsinoæ Philadelphi vxori statuam præbuerit quatuor cubitorum in delubro aureo sacrã. Duplex eius differentia est, priorem Prasoiden, id est porraceam, alteram autem Chrysopteron: rectius autẽ Chrysopterin (hoc est ad filicis herbæ virorem inclinantem) nuncupant. Neque enim è voce Græca πτερὸν Latinis alam significante aut pennam, verùm à voce πτερὶς filicem herbam indicante, Chrysopterin deriuari putauerim: est nanque filicis viror quàm porri dilutior. Vt sit Chrysopteros, vel si mauis Chrysopteris Topazius aureo colore, transfusa insuper blanda quadam viriditate ad glaucũ accedente. Qualem Topazium mihi æstate superiore cõmonstratam fuisse reminiscor, substantia quidem non mediocriter tenui, multum autem pellucida, colore tamẽ ex flauo in pallidum languido, immixto etiamnum aqueo quodam virore, adeoque filicis foliorum viriditatem

Duplex Topazij genus.

tatem repræsentante. Solæ autem hæ præcellentium Gemmarũ limam admittunt vsuq; atteruntur. Topazij laus non vulgaris profectò: quandoquidem vires ei aduersus sanguinis eruptiones tribuuntur: ideoq; vulneri admota sanguinem è vestigio compescere: iracundiam præterea ac venerea cohibere creditur. Nec desunt q̃ facto periculo audeant affirmare, q̄ manus Topaziũ habens, ab aqua bulliente citra iacturam eripi posſit: vt quæ aquæ feruorem vsqueadeò temperet vt ab ea omnẽ bullam mox pellat & calorem nocuum. Mirum verò quòd vires pro Lunæ augmento aut decremento euariet: vt & hinc lunaticos iuuare perhibeatur. Sunt qui hũc lapillum stultitiam pellere, delirium auertere, & à momentanea morte ferentem vendicare, & phrenitidi obnoxijs amuletum esse prodant. Facultates

De Chrysopraso. Cap. X.

CHrysoprasum & Chrysoprasium Plinius scribere videtur. nam libro 37. cap. 8. Topazij genera discriminatim narraturus in hunc modum scribit: Duo eius genera faciunt Prasoidē atq; Chrysopteron similē Chrysoprasio. Nec ita multo pòst subdit: Vilioris turbæ est Prasius, cuius alterum genus sanguineis punctis obhorret. Tertium virgulis tribus distinctū, est candidum. Præfertur his Chrysoprasius porri succum & ipsa referente, sed hæc paululum declinans à Topazio in aurum. Eiusdē verò libri capite 5. Beryllorum discrimina descripturus: Vicinum (infit) genus huic est pallidius, & à quibusdam proprij generis existimatur, vocaturq; Chrysoprasus. Item & eius libri cap. 11. Color (inquit) appellauit Chrysolithum aureus, Chrysoprasum herbaceus. Puto tamē vel scriptorum vel typographorum oscitātia Chrysoprasio, ꝓ Chryso-

sopra-

oprafo, & prafius pro prafus fubfti-
tutũ eſſe, vel hac ratione quòd vtran-
que aſſerit porri fuccum referre, cui
Chryſopraſi & praſi voces longè me-
lius reſpondent: ſicuti & ibidem his
pro is, & Chryſopterin pro Chryſo-
pteron reponendum cenſeo, vt ſcili-
cet in hũc modum Pliniana lectio ea
ſtigetur. Et duo eius genera faciunt
Praſoidem atq; Chryſopterin ſimilẽ
Chryſopraſo, & demum vilioris tur-
bæ eſt praſus (niſi tamen praſius vocẽ
adiectiuũ quoddam eſſe cenſeas) cu-
ius alterum genus ſanguineis punctis
obhorret. Tertium virgulis tribus di
ſtinctum eſt candidum. Præfertur his
Chryſopraſus porri ſuccum & ipſa re
ferente. Palàm enim eſt Plinium eò lo
ci Chryſopraſum tribus Praſi generi-
bus conferre, eundemq; præſtantio-
rem haberi velle. Sed hæc miſſa.

Emẽdatur Pliniana lectio li. 37. cap. 8.

Chryſopraſus itaq; lapis porri vi-
riditate ad aurum inclinante conſpi-
citur: ideoq; herbaceum colorẽ imi-

Deſcriptio

tat. Optimus itaq; est qui aureis gut-
tis conspergitur. Mirum quòd lumi-
ni tam importunum scribũt quidam
vt genuinum decorem per solas tene-
bras ostentet. Vires ei tribuunt con-
Virtutes. tra sacram auri sitim: Cordis vires re-
ficere, & oculorum imbecillitatem fi-
nire creditur.

De Amethysto. Cap. XI.

PRæcipua inter violaceas Gem-
mas Amethysto laus & autoritas:
eius autem plura enumerantur fasti-
gia. Porrò Indicæ supremam sibi ven-
dicarunt maiestatem: Post has verò
Arabicæ, Armeniacæ, Aegyptiæ & q̃
Delineatio in Galatia reperiuntur. Infimæ omniũ
quæ in Thaso aut Cypro gignuntur.
Singulæ tamẽ violas vtcunq; referũt,
fulgent quoq;, scalpturæ vt si quæ a-
liæ faciles. Absolutissimam purpurã
Probatio. Indicæ repræsentant: inter quas eæ q-
dem præcellunt quæ veluti ex carbũ-
culo irradiãtis in murice rosei cuius-
dam nitoris iucũdam anhelationem
effun-

unt: Quarum, quæ blando quodam ſpectu tanquam ignitam eiaculátur cintillam generoſiſsimæ atq; efficaiſsimæ putantur. Neq; etiam hîc adotare pigebit quòd accedunt quidē methyſti omnes ad vini ruborē, veùm eo non adepto in violaceum fiiuntur, vt purpuræ videlicet fulgor ſqueadeò igneus non ſit: ſed in vini olorem euariet. Quanquam inueniā & Amethyſtos quoſdam ad Hyacinhos deficere, alios verò ad vinū magis: nullæ tamen vinoſi coloris expertes omnino laudantur. Quæ verò ad cryſtallum ceu ſubalbida quadam ac eui purpura deſciſcunt, cunctis ignobiliores habentur. Veneris gemmam, coloris luxus & illecebra vocari fecit. Ariſtoteles autor eſt amethyſtum Potentiæ. vmbilico admotum vini vaporē primum ad ſe trahere, deinde eum diſcutere: proindeq; à crapula & ebrietate ferentem vindicare. homini præterea contra topica amuletum eſſe compe

rio. Addunt & alij malas illum arcere cogitationes, & præcox fœlixq; ingeniũ efficere. Ad hæc vigilanté & principibus gratum reddere eum à quo portetur. Sunt qui grandinem auertere & omnia prospera inuitare illũ tradant. Mitto hîc quæ de hoc lapillo superstitiosi impostores credulis nimiũ auribus insusurrant, tanquam videlicet Christiano instituto indigna, qualia ferè sunt etiam quædam ex ijs, quę partim paulo antè, partim etiam & in alijs huius libri capitibus, è certis tamen autoribus, retudimus, cuius te vel ideo monitum cupimus, ne qua egregio illi censori, aut alij similis farraginis homini calumniandi ansa relicta videatur: quæ ea venia à nobis ꝓdi posse iudicauimus, qua ab alijs ꝓdita fuisse vidimus, quanquam ea omninò prætergresſi simus quæ præstigiosam illam Magiam plus redolere cernebantur, quàm Christianam eruditionem deceret admittere.

De

De Hyacintho. Cap. XII.

HYacinthus à ſui nominis flore nomen habet: eius nanq; colorẽ quàm proximè repræſentat. Eſt itaq; Hyacinthus colore quidem fuluo, ab Amethyſto (Plinio teſte) differens q̀ quæ in hoc emicat viola, in illo dilutior cõſpicitur, vt quis ſcilicet ab Amethyſto ad aurum immixta etiam leni quadam ſed ſubobſcura purpura, deſciſcere dixerit Hyacinthum. Triplicem eius inuenio differentiam. eſt enim qui ad rubrum plus inclinat, ignié; purpuraſcit magis, cui nonnulli primam adiudicarũt autoritatem. Eſt & alius, è fuluo croceũ repræſentans, quiq; igne obſcurior redditur. Tertium è fuluo ad cœruleum nó ingratam præ ſe fert anhelationem, inde ſapphirini nomẽ habet, cui alij ſupremam maieſtatem adiudicant, vel hoc nomine quòd Hyacinthi, Sapphiriq; naturas complecti, ex vtriuſq; tinctura videatur. Hic præ omnibus alijs aë-

Delineatio

Genera.

ra ſentire perhibetur, ſereno ſcilicet cœlo ceu gratulabundus, impenſiùs ſuperbiens, nubilo autem aut omnino obſcuro iniucundior, humiliorq́ꝫ adparens. Probantur qui nec obſcuriores nec clariores ſunt, quíque igni admoti vtcunqꝫ purpuraſcunt. Mirũ quod temporũ conſtitutionibus qqꝫ affici videantur, vt cœlo placido pelluceant: ingrato verò, tanquam eius iniurias ægrè ferẽtes, triſti aſpectu cõpareant, vt vel hinc cœleſtis illum eſſe naturæ, nó ab re quis aſſeueret. Probatiſsimus quiſque frigidiſsimus ore ſentitur, & ſcalpturæ contumax vix tandem cedit. Porrò quod ad facultates ſpectat, pertinaci frigiditate corpora denſare atqꝫ reficere, ſomnũ cõciliare, virtutes (cordis præſertim) tueri, à populatim ſæuiẽte peſte, cùm manifeſta ſua qualitate, tum recondita quadam proprietate, geſtantem adſerere, creditur. Ideoq́ꝫ pro amuleto collo ſuſpenditur è regione cordis, vt cu-

Probatio.

Proprietas

tem

tem contingat. Nec desunt qui Hyacinthum confirment diuitias augere, & animi alacritatem efficere; præterea & à fulguribus portantem defendere.

De Margaritis. Cap. XIII.

OMnib⁹ certè notiores sunt Margaritæ, quàm vt earum delineatione opus esse suspicer. Porrò quòd ad earũ originem attinet, varia est autorum sententia, cuius tamen diuersitatem dissimili earum genesi acceptã tulerim, non autem illorum aut ignauiæ aut oscitãtiæ. nec enim video cur cuiquam mirum videri debeat, si pro diuersa cœli constitutione illarum generatio variet. Quid nanq; prohibet aliter nasci eas quæ ab Erythræo mari, quæ'ue à Taprobane & Toidis, vel etiam ab Arabię petuntur littoribus? secus autem quæ à Paria vicinisq; Australis vel etiam occiduis Septentrionalibusq; Oceanis ab edoctis vrina-

Genesis Margaritarum.

rijs solertissima petuntur arte. Proinde Plinium rerũ naturalium peritissimum nullius inscitiæ aut negligentię insimulandum censeo, quòd de Margaritarum natalitijs aliter scripserit quàm Austrinarum, Occiduarumq́ nuper inuentarum regionum lustratores literis prodidere, quorum monimenta prætereo ne prolixior fiam. Sat nanq; nobis in præsentiarum fuerit apud omnes conuenire, Conchas pro sua ætate ac magnitudine maiores, pro roris verò (appetente genitali tempore) concepti puritate vel obscuritate generosiores vel ignobiliores eniti. Qua ratione vberiorem has cum cœlica natura, quàm cum æquorea consensum & cognationem obtinuisse manifestum puto. Flauescere deinde has vel igne, vel omnino senecta, atq; etiam crassescere, læuoremq́ sensim deponere omnibus in confesso est. Inuenio præterea & concham præuisa manu apprehensura, sese continuò

tinuò comprimere; vtpote suas operi turam diuitias, gnaram scilicet quòd harũ caussa impetatur, inimicã quoq; manum si fortè comprehenderit, amputare: iustissima (vel Plinio autore) tãtæ temeritatis, luxus & auaritiæ pœna. Est & præterea apud Vogesum in Lotharingia montem amnis Margaritarum ferax: verùm non vsqueadeò splendidæ sunt. Mirum tamen quòd quæ per genesim gratia in eis desyderatur, per columbas resarcitur: quæ scilicet deuoratas puriores tandẽ eas cum fecibus reddunt restituũtq;. Prę feruntur quæ candidissimæ, lucidissimæ, rotundissimæ, leuissimæ & minimi ponderis sunt, maximè autẽ si natura perforatæ sint. Porrò præcipua margaritis laus est, quòd siccitate innata corporis redundãtias absumũt: vt vel hinc vires, spiritus, cor & principes corporis partes recreent. Ideoq; contra cardiacos & melancholicos affectus plurimùm celebrantur, ma-

gnoq; vſu cõmendantur. Adde quòd à vulgaribus peſtiferisq; morbis defendunt, & diarrhœis magnoperè cõferunt, hac tamẽ ratione, vt vel in polline vel alio quouis modo inſumantur. Oculorum præterea abũdantem humorem finire, ideoq; & viſui prodeſſe, oculis ſcilicet quàm tenuiſsimo earum puluere immiſſo, traduntur. Neq; enim ſolo geſtatu quippiam illas poſſe reperio, quàm inexplebili humano luxui arridere.

De Carbunculis. Cap. XIIII.

POſteaquam de tredecim illis, quarum ſacra Apocalypſis meminit, Gemmis, ſermoni coronidem impoſuimus, pro noſtri abſolutione inſtituti, de alijs qui nunc paſsim in vſu ſunt lapillis operæprecium fuerit diſſerere, à precioſiſsimisq; Carbunculis ordiri. Carbunculos itaq; (ab igniti carbonis colore ita vocatos) inter ardentes igneasq; Gemmas ſupremã ſibi

Carbunculorum deſcriptiones & genera

ſibi vendicaſſe maieſtatem, apud omnes conuenit. Porrò in numeroſas diuaricantur ſpecies: ſunt nanq; qui Garamantici, Indici, Aethiopici, Alabandici nominantur, ſinguli ſcilicet à ſuæ generationis loco. Perſuaſum autem habeo præſenti huic noſtro argumento abundè facturũ me ſatis, ſi Carbunculorum quatuor genera explicauero. Itaq; veriſsimo generoſiſsimoq́;, imò & imperatoribus digniſsimo ꝓpriè vocato Carbunculo, Balagium, Rubinum, ac Granatũ Gemmas vulgatiſsimas annumerabimus: hæ ſiquidem inter ardentes ignem à certiſsimo Carbunculo propiùs repræſentant. Porrò ſelectiſsimorum carbunculorum multiplicem inuenio differentiam. Quidam enim colore vehementer igneo in modũ ardentis prunæ tranſlucent, ita tamẽ vt extremus earum igniculus in Amethyſti violã deſinere videatur: ſed & per tenebras lumen diffundunt non iniucundum:

ſunt & alij qui pinnato fulgore pelluçent. Alij alba præcincti venula, qui coloris præſtantia atq; illecebrà nullis alijs cedant, quibus etiam familiare eſſe perhibent inter ignitas prunas ceu mortuos languidosq; comparere: ſupereffuſa autem aqua, carbonibus extinctis, è veſtigio priori gratia ceu rediuiuo colore gloriabũdos reſplendere: tanto naturæ miraculo, vt hinc Carbũculi genus hoc præcipuũ nonnulli reputent. Hunc Carbunculum Apyrotum nuncupari comperio, quòd ignem non videatur ſentire. Demum & hunc ſequitur qui ſandraſtos quibuſdam, alijs Garamantites vocatus eſt. Hic ex India vel Arabia, qua meridiem ſpectat, petitus ſuperiorum ſplendore atq; igneo colore nobilis, aureas inſuper guttas continet veluti ſtellantes: intro quidem ſemper, nunquam tamen in facie conſpectas, hoc etiam ordine diſſeminatas, vt Hyades cum guttarum numero

Apyrotus.

ro tum serie iudicari valeant. Ideoq;
& hoc Carbunculi genus viri quidã
non incelebres cæteros albis (quod
aiunt) equis præire confirmãt, quòd
præ alijs longè vberiùs cœlestes com
plectatur virtutes, syderumq; conce-
pisse similitudinem videatur. Qua de
re & Chaldæis sacrum quibusdam ę-
stimatum est. Gemmarum omniũ ca-
rissimæ sunt Carbunculi, vt eadem sit
earum cum reliquis comparatio quę
auri ad metalla quæuis analogia. Iu-
cundiores tamen existimantur quæ
Amethystizontes dicuntur: quarum
scilicet extremus igniculus in violam
desinit ac purpuræ quandã effert an-
helationem. Porrò in omni carbun-
culorum genere, mares fœminis exci
tatiùs fulgẽt, fœminæ autem ceu pin-
guiores crassiùs nitent. Quòd autem
ad vires attinet, Carbunculi singulis Carbunculi vires.
quibus Gemmæ omnes aliæ præditæ
sunt virtutibus cõmendantur, vt vel
hinc omnium nobilissimi sint habiti,

Soli siquidem eiaculato igne fulgorē ve rutilo solem imitari vel hoc schemate palàm conspiciũtur. Vt & hinc præ cæteris Phœbo dicari creditum sit, quem cunctis syderibus tanquam regem præesse adstruunt philosophi. Ideoq́; & solum hunc lapillum suam in reliquos posse figuram imprimere, quum tamen alius nullus in illum idē præstando sit, Aristoteles autor est.

Balagij delineatio. Cæterùm Carbunculis proximam sibi gratiam dignitatēq́; Balagius coloris iucunditate & illecebra fecit: Lapis quidem colore rubro & prælucido, sed qui superaffuso sublanguido quodam fulgore cramesinum vulgò dictum colorem quadantenus referat.

Rubini descriptio. Sequitur deinde Rubinus lapis ita vocatus, laudatus maximè si per tenebras in speciem blandæ cuiusdam scintillę micare videatur & simplicissima consistat substantia. Illis deniq́;

Granati delineatio Granati succedunt longè obscuriore ac minus grato colore, tanquã videli-

delicet opaca quadam vmbra vel nu
becula Rubinum offundi iudices. La
pis certè non rarus, proinde & hoc
æui in minimo precio habitus. Porrò
narum Gemmarum vt quæque ma- Probatio.
gis minúsve ad verum carbunculum
accedit, ita commendatior aut igno-
bilior & clarioribus aut obscuriori-
bus proprietatibus donata censetur.
Balagio itaq; similes ac Carbunculo Balagij vires.
facultates, sed imbecilliores tribuũt.
Rubinum aduersus pestilentem aërẽ Rubini vis.
pro insigni amuleto portãt & contra
terrentia somnia. Granatum præter- Granati vis.
ea melancholiæ aduersari & cor refi-
cere credunt. Adulterantur autem
omnes vitro rubore infecto: sed & e-
languidós folijs bracteisq́; quibusdã
rubicundissimis substratis excitatio-
res reddunt, vt non sit facile à spurijs
veras secernere. Scalpturæ † certissi- † verissim.
mæ contumaces sunt. Adulteræ cote
deprehenduntur, quòd fragiliore ac
molliore sint compareantq́; materia.

ſed & centroſa ſcobe dinoſcunt, nõnunquam etiam puſtulis argenteis intus nitentibus.

De Adamante. Cap. XV.

MAximam in rebus humanis ſibi gloriam aſciuit Adamas, multo quidem æuo ſolis regibus & ijs paucis agnitus. Nunc autem tam creber vt omnibus penè in delicijs ſit & luxu. Eſt autẽ generoſiſsimus Adamas colore ferro candenti haud abſimilis. Fatiſcit hircino ſanguine, maximè ſi aliquot ante dies hircus petroſelino, ſilere montano & vino ſit educatus: plumbo item diſſolui reperio.

Adamãtis deſcriptio & genera.

Porrò in ſex Adamantem partiuntur genera. Indicus non in auro naſcitur, ſed quadã cum Cryſtallo cognatione, candore placido tranſlucet. Huic proximus eſt Arabicus, minor tantùm, nec alibi quàm in ſynceriſsimo auro generatus. Incudibus & ferreis malleis vterq; deprehenditur: ita nanq;

Probatio.

nanq; ijs vterq; resistit vt indomitus
citra omnem iacturam, à ferro & in-
cude sese explicet. Quinimò pusilla
tametsi mole, ignibus etiam vastissi-
mis iniectus medius, pertinax atq; il-
læsus ita permanet, vt nullam prorsus
ignis actionem admisisse (etiam si mul
tos dies ibi perseueret) palàm osten-
dat, vnde & indomitam antiquis vo-
cari Gemmam inuenire est. Est & a-
lius Adamas Cenchros nominatus,
milio magnitudine respondens. A-
lius deinde Macedonicus cucumeris
semen æquans. Hunc sequitur Cy-
prius in sulphureum desciscens, qui
licet à prioribus fulgoris lãguore de-
ficiat, præcipui tamen in medicina v-
sus est Plinio. Postremus verò Side-
rites ferreo fulget nitore. Hunc ab an
tiqua petitum minera passim dici au
dio, atq; ideo ab inerti vulgo reliquis
præferri. Sic vulgus ignauum suo du-
citur sensu, vt crebrò vilissima quæq;
pro optimis reponat. Hîc nanq; side-

rites ictibus cedit & malleis, adeò videlicet ab adamãtis natura palàm degenerans, vt vel hinc solam apud eos nominis gratiam vsurpasse credatur, qui rebus externis contenti ad omnẽ veritatem oscitare consueuere. Neq; pigebit etiam secundò recensere, nõ sine magno naturæ miraculo fieri, vt vis illa Adamantis indomita, qua scilicet suarum partium integram contra ferri ignisq; iniurias cõnexionem pertinaciter tuetur, ab hirci sanguine calido quidem & recenti ita afficiat, vt tandem conniueat & atteri patiatur. Indeq; seposito omni superbo, quo antea gloriabatur, fastu, malleis & incudibus cedat, vt sese in minimas etiam partes frangi, mangonum vsui, permittat, qui ijs postea fragmentis nullam duriciem non superant. Porrò maxima Adamantis quantitas auellanæ nucis magnitudinem & formam æquare perhibetur. Generosissimus itaq; & selectissimus iudicabitur

Mira Adamantis ad hircini sanguinis vim dissensio.

Probatio.

Ada-

Adamas, qui iam narrata descriptaq́ꝫ
nuicta natura prȩditus, crystallo pau
o obscurior, ferrum candens nitore
efert, cœruleoq́ꝫ quodam interfuso
plendore, ita quidem refulget vt flã-
neum solarémque quendam radium
ransmittere videatur: quasi scilicet
rario translucentiq́ꝫ suo fulgore quã-
dam cœlestis arcus anhelationem re-
præsentet. Porrò vires Adamanti fe- Proprie-
rè diuinas tribuunt philosophi, effi- tates.
caciores tamen in auro, quanquã qui
busdam placere inueniã ferreã quan-
dam tenuissimam bracteam subster-
ni debere. Contra venena & incanta-
menta amuletum esse præsentaneum
testantur, qui Adamantem præsente
toxico madere confirmant. Ideoq́ꝫ pe
stiferis causis resistere credit: negãtq́ꝫ
ferentem fascinari posse, adeò scilicet
cacodæmonibus inuisus esse perhibe
tur. Insaniam, metus quoqꝫ vanos, ac
terrentia intersomnia arcere fert. Gẽ-
ma recõciliationis prædicatur quòd

hostilem demulceas furorem, & viri
cum vxore necessitudinẽ foueat. Ab
incubis & succubis eum adserunt qui
adamantem portat. Vanum omnino
& præstigij quandam præ se ferẽs ima
ginem eorum nugamẽtum puto, qui
adamantem dicunt vxoris insciæ ac
dormientis capiti suppositum statim
prodere sit pudica, nécne. Vel hac ra
tione quòd ipsa à mariti consortio
quasi fugibunda statim excidat, si qui
dem fideli toro iniuriam impudica fe
cerit: Adamante scilicet marito ca-
stoq; toro indignam mulierculã hoc
schemate palàm ostendente. Huic la-
Dissidium pillo natura rerum omnium parens
tale cum Magnete dissidium ingenu-
it, vt illo præsente omnem vim tractri
cem à magnete direptam planè con-
spicias. Quin magis tractum ab hoc
ferrum feroci quadam vi ab admoto
Adamante reuelli cernere est: Vt &
hinc multis visum esse suspicer Ada-
mantem alijs Gemmis iunctum ipsa-
rum

rum ad se virtutem omnem trahere, quòd non crediderim. Cæterùm nũ reconditas illas vereq; admirandas ꝓprietates ad dæmonum imposturas demandabimus, quòd earum causam naturalem nemo (vt puto) adferat exactam, vti censori nostro ac similibus viris parum circumspectis, nihilq; suæ ignorantiæ cõcedere volentibus forsitan videtur? absit non ab hoc tantũ vno, sed & à quouis alio verè docto & piè Christiano. Quinimò eapropter in Dei & Domini nostri omniũ creatoris propensiorem admirationẽ feramur, eiusq; magnificentiam ardentiori studio ac necessitudine efferamus.

De Achate. Cap. XVI.

MAximam tempus autoritatem ademit Achatæ, non quòd viribus minùs quàm antiquitùs polleat, sed quòd copiosior sit: qua enim occasione solet in rebus humanis elationem fastumq; raritas adferre: eâdẽ

etiam multitudo, & crebrior familia ritas contemptum parere consueuit. Plinius autor est Pyrrhum Epirotarũ regem Achaten habuisse, nouem Musis cum Apolline citharam manu tenente insignem: nulla arte, sed sola naturæ solertia ac virtute, sponte maculis ita discurrentibus, vt Musis quoque singulis sua redderentur insignia.

Porrò tam est vulgaris Achates vt delineationem eius & genera scribere omnino superuacaneũ arbitrer. Probatissimæ verò sunt perspicuæ, quæque leoninæ pelli similes sunt, vel etiã nigrę albis intersectæ lineis. Mercurio

Probatio. sacram Achaten rudis nimiùm antiquitas credidit, eam præsertim quę apud Indos nata est, vbi vario colore, guttis etiam phœniceis conspersa visitur.

Virtutes. Cæterùm omnem Achatem venenis pestiferis, araneorum atque scorpionum ictibus, aduersari, prudentiã ac facundiam præstare, ab aduersa fortuna tutari, visum fouere, cor recreare;

re, ſitim ore cõtentam arcere adſtruunt. Nec deſunt qui tum maximè efficacem ſcribũt, cum ſetis leoninis inuoluta defertur, quod quàm à vanitate quoq; abſit, iudex eſto.

De Alectorio. *Cap. XVII.*

ALectorius lapis in ventriculo capi reperitur, obſcuri cryſtalli ſimilis & colore & ſubſtãtia, niſi quòd paulo craſsior adparet, non excedés fabæ magnitudinem. Probatur quæ intus velut ſtagnãtem ingeſti cibi micam, modicam nec vſque adeò obſcuram oſtentat. Sunt quoq; qui audeãt affirmare caponem in quo Alectorius ſit abſolutus, bibere nunquam: ideóque ſtrenuis militibus ex vſu eſſe creditur. Proinde Milonem Crotonienſem eius Gemmæ in ore contentæ præſidio, nullo vnquam certamine ſuperatum prædicant. Porrò Alectorio vires tribuunt non incelebres contra pericula quæuis. Præterea Venerem

Geneſis & delineatio

Probatio

Virtutes.

ciere, homini cõſtãtiam, mulieribus virorum gratiam conciliare, ferenti quoq; facundiam præſtare, potẽs creditur. Sed & ſitim ac cordis æſtum arcere ore incluſa experimento non raro conſtat.

De Torcoide. Cap. XVIII.

TOrcoiden tam in magno precio eſſe ferè apud omnes conſpicuũ eſt, vt multi ſuo tunc demum luxui aliqua ex parte ſatisfactum putent cum præclaram quandam nacti fuerint.

Genera & delineatio

Duo itaque ſunt eius faſtigia, à ſuæ ſcilicet propagationis loco nuncupata. Inferior ſiquidem Hiſpanica: Altera Indica ſeu Orientalis nuncupatur. Vtraq; tamen conſimili, craſſa & minimè perſpicua ſubſtantia. Porrò Hiſpanica colore vtcunq; virente, ſubobſcuro adeoq; ingrato conſpicitur: ideoq; reſpuitur ceu viliſsima. Indica autem ex herbaceo, cyaneo quodam lacteſcente nitore gratiam init nõ vulgarem.

garem. Colorem igitur præbet ceu in cœruleum ex viridi, lacteum quiddá perfusum imagineris: Raró citra rimá venulámue reperta. Probatissima tamen est quæ simplicissima, & persimili substantia, purissimoq; & citra omnem labem colore suam commendat iucunditatem. Mirum quid de diuinis eius virtutibus caussantur. Noui reuera virum quendam insulanũ, mihi quidẽ multa necessitudine deuinctum, qui dum viueret Torcoiden in delicijs habebat annuloq; aureo perpetuò gestabat. Is cum fortè, ex sæua ægritudine in fata concederet eundẽ quoq; retinuerat. Tumq; naturę quodam veluti miraculo contigit, vt Torcois illa, quę superstite etiamnum suo domino cum numerosis sui generis myriadibus de pulchritudine ac integra puritate certare potuisset, tanquá heri sui necem lugens, longè tum obscurior adpareret, adeoq; continuò rimam per medium porraceam effer- Probatio

ret; vt & hinc tum maximam ſuæ maieſtatis partem depoſuiſſe videretur. Proinde de ea mihi aliquando cōparanda auiditatem abegi. Ego nanque cum ob periucūdas lapilli illecebras, tum ob ingentes vires quibus idem vir, facto periculo, Gemmā eam pollere conſtanter aſſeuerare ſolebat: eā ſi quando liceret, quauis etiam ratione comparare cōſtitueram. Sed enim meus me fefellerit error, nam dum in auctione venui expoſitam, eandem illam litura & vicijs conſperſam contemno, hanc alter ciuis vili coëmptā è veſtigio mihi oſtendit. At cum illam ego priſtina, ceu poſtliminio rediuiua ſynceritate & maieſtate (renouato domino) perſpicio, occœpi mecū vehementer mirari, inopinatum naturæ ac admiratione dignißimum portentum, deinde & è re nata, meam damnare infelicitatem. Vel hoc euentu corràm edoctus diuina quadam lapillū illum facultate donatum eſſe. Porrò
oſten-

ostendendis prodigijs illustris pluri- Vires.
mum est Torcois, vt & vix credibili
virtute ferentem ab imminenti peri-
culo (tanquam videlicet innato con-
tra aduersa quæque quodam amuleto
medicamẽtoq́ue) fortiter vindicare ce-
lebretur. Adde quòd cor & oculos
recreare, & hilaritatẽ prosperitatẽq́ue
adsciscere creditur.

De Corallio. Cap. XIX.

Corallium & Lithodendrum ap- Genesis.
pellari inuenio, quòd arboreus
lapis adpareat. In mari mollius primũ
crescit, inde verò duratur. Cumq́ue sub
aqua quidem vireat, statim atque hanc
superârit, rubescit. Adstruunt candi-
das illud intra aquam proferre bac-
cas, quæ extra eam in sanguineas de-
generent: easq́ue & forma & magnitu-
dine ad hęc & colore corna satiua re-
præsentare. Mirum quòd tactum lapi
descit si viuit, proinde restibus primũ
reuellunt, aut ferramento acri præci-
dunt: qua de re Curallium Theophra

ſtus, à radendo, Græcæ voci alludés, illud appellauit. Porrò arboreum eſſe Corallium vel ipſius rami palàm oſtẽderint. Diuerſam præterea à ferro igni to naturam Corallium exhibet: illud nanq; vt aqua, ita & hoc molliore aëre illico duratur.

Probatio. Commendatiſsimum eſt quod rubicundiſsimum, vel albiſsimum, æquabili vſquequaque concremẽto, forma fruticis, ac terenti facilè cedens. Quod autem in lapidis exactam duriciem coijt, ſcrupuloſum, inane, lacunoſumq; eſt, damnatur. In magna antiquitùs, apud Indos præſertim, fuiſſe autoritate Coralliũ in literis comperio. Hi nanq; pro eo ſuos olim conſueuiſſe Vniones permutare tradũtur. Nunc autem quòd crebrius eſt, in magno adeò non eſt precio.

Vires. Dæmonas infenſos arcere perhibetur. Vt & hinc ſuſpicandum ſit prudentem vetuſtatem, Corallio p diuerſas formas (non ſine licet faſtu quodam aut illecebra nunc vſurpe-

tur)

tur) effigiato, & ex ordine infilato, prec
ces Marianas docuisse numerare. Ma
gnus illius in medicina vsus percre-
buit. Quandoquidem refrigerat sic-
catq; mediocriter: Ideoq; sanguinis
reiectionibus & eruptionibus pro-
dest. Album verò corallium à collo
suspensum vt stomachum vel pectus
contingat, è naribus consuetum flue
re sanguinem non rarò compescuis-
se vidimus. Cor præterea & ventricu
lum, vel ingestum, vel extra, vt adhæ-
reat admotum, roborat. Surculos e-
ius pro amuletis infantulorum collis
appendunt: fulminibus & marinis æ-
stibus tempestatibusq; resistere æsti-
matur. Proinde Ioui Phœboq; sacrũ
putatum est. Religiosum præterea ge-
stamen esse amoliendis periculis cõ-
perio, vt decore ac religione gaudeat.
Ad hæc & contra vesicæ tormina &
calculi mala, in puluerem vstos surcu
los & ex aqua potos auxiliari fertur:
item & lienem absumi, si id medica-

mentum sæpius potetur: Oculis deinde prodesse, vlcerum caua explere, cicatrices tenuare, denique & surculos ex vino potos vel ex aqua (si febris vrgeat) somnum conciliare Plinius autor est. Nec desunt qui affirmẽt illius pollinem erosis dentibus infarctum, ægros dentes radicitùs eruere, demũ & gingiuas firmare. Commentitium omnino puto quòd Coralli puluere fruges euadant vberiores. Quanquã & Coralli puluerem inueniã amaras aquas dulces efficere.

De Corneolo. Cap. XX.

Delineatio CОrneolus Gemma est vulgaris minij colore, sublãguido tamẽ, ceu videlicet in humanam carnẽ perspicuitas perfusa sit. Rheno frequentissima est.
Probatio. Probatur quæ purissima iuxtâ ac nitidissima consistit substantia, colore carneo translucido.
Vires. Sanguinem propalàm cohibet, liuentes dentes suo polline emendat omnem

ab

ab eis detergens ſordem. Iracundum animum placare creditur.

De Cyaneo Græcis, Cœruleo Latinis, vulgaribus autem Lazuli vocato lapide. Cap. XXI.

MAgnam profectò autoribus pepperit obſcuritatem, legentibus verò perplexionem, cœrulei ſeu cyanei nominis diuerſa ſignificatio: alijs ſcilicet ſub hac voce cœruleam harenam cum cyanea Gemma cõfundentibus: alijs autem ſolam eadem dictione metallicam arenam complectentibus. Plinius nanq; naturalis Hiſtoriæ lib. 33. capite vltimo ita infit: Cœruleũ
" arena eſt, huius tria genera fuere anti-
" quitùs: Aegyptium quod maximè ꝓ-
" batur: Scythicum, hoc diluitur facilè,
" cumq; teritur in quatuor colores mu
" tatur, candidiorem, nigriorem, craſ-
" ſiorem, tenuiorém ve. Præfertur huic
" etiamnum Cyprium. Accesſit his Pu-

,, teolanũ & Hispaniense, arena ibi cō
,, fici cœpta. Dioscorides item libro 5
,, cap.97.sic habet ad verbum: Cœrule
,, origo ex ærarijs metallis est. In Cypro
,, copiosus ex arena litorali, secundum
,, quosdam sub cauatos specus maris
,, inuenitur, quod & magis probatur.
Galenus verò Simplicium pharmaco
rum libro nono, inter metalla Cœru-
leum reponit. Deinde Paulus Aegine
ta de cœruleo, Dioscoridis sententiã
penè ad verbum refert: quam etiam
Plinius, eo quo diximus capite, imita
tus palàm ostendit nõ de Gemma ser
monem se facere, sed de metallico cœ
tærosa ruleo: quod †arrosa quadam substan-
tia, non tamen lapidea, consistere ad
oculũ videre est: vt vel hinc in cõfesso
esse debeat, ijs locis autores illos Dio
scoridem, Galenum, Paulumq́ (dico)
nõ de Cœruleo lapide Cyaneáue Gē-
ma disseruisse, verùm de metallico il-
lo Cœruleo quo ad generosas imagi-
nes pictores vti cõsueuere, Galli azu-
rum

rum vocant. Sedenim Plinius idem il le libro 37. quem Gemmis dicauit ita habet: Reddetur & per se Cyanos accómodato paulo antè Iaspidis nomine colore cœruleo. Optima Scythica, dein Cypria, postremò Aegyptia. Adulteratur maximè tinctura, idq́ in gloria regis Aegypti ascribit, qui primus eam tinxit. Diuiditur autē hęc in mares fœminasq́. Inest aliquando & aureus puluis, non qualis in Sapphiri nis: Sapphirus enim & aureis punctis collucet, Cœruleæ & Sapphiri raroq́ cum purpura. Optimæ apud Medos, nusquam tamen pellucidæ. Quibus verbis statim ab ipso limine videtur Plinius vtrūq́ confundere, Cœruleū scilicet metallicū Gemma cœrulea. Primū quidē vel hoc maximè, q̄ Scythicæ, Cypriæ & Aegyptiæ rationē habuerit, quemadmodū etiā superiore libro 33. de arenoso Cyaneo singulariter agens Cyanei Aegyptij, Scythici & Cyprij meminit. Hinc reuera non

mediocrem hos locos video imposu-
isse difficultatem viris etiam doctissi-
mis, alijs videlicet de vtrisque confusè
Plinium intelligentibus, alijs de solo
arenoso cœruleo hos torquentibus
sermones, autorem insimulantibus
damnantibusque, tanquam hanc inter
Gemmas arenam malè collocarit. In-
ter quos Hermolaus ille Barbarus, vir
alioqui peritissimus ac de re medica
& Plinio optimè meritus (pace tanti
viri, pro veritate tamen, dixerim) ne-
scio qua iudicij adumbratione per-
culsus, non veretur Plinium negligen-
tiæ calumniari. Mihi verò (absit om-
nis arrogantia) Pliniana lectio rectius
consultiusque hoc loco, id est libro 37.
cap. 9. castiganda videtur, & in hunc
modum suo autori reponenda. Red-
detur & per se Cyanos nomine, accō-
modato paulo antè Iaspidi colore cę-
ruleo. Vt his scilicet verbis & Iaspidis
& Cyaneæ Gemmæ substantias con-
uenire quidem, sed colore alterum ab
al-

Castigatur Pliniana lectio lib. 37. cap. 9.

altero diſcriminari declaret oſtédátque, vt & quis ex Iaſpide Cyaneum lapillum ementiri poſſe intelligat ſi illi colorem cæruleum addat. Cui & id optimè adſtipulatur quod mox ſubnexuit: Adulteratur (inquit) maximè tinctura. Quòd demum hoc loci Plinius non de cærulea harena diſſerat, manifeſtant hæc eius ſubiecta verba: Ineſt aliquando & aureus puluis, cum ijs quæ ſequuntur quæq; ſuprà retulimus. Nam & ea non arroſæ illi harenæ, ſed Cyaneæ (vulgato nomine Lazuli vocatæ) Gemmæ ita adamuſsim conſentanea eſſe cóſtat, vt nemini dubium (meo tamé iudicio) eſſe debeat Plinium hoc loci de ſola Cyanea gemma agere: neque etiam facilè credendum fuerit tam celebrem autorem, ac rerum naturalium tam indefeſſum acrem ac peritum indagatorem ſcriptoremq;, vulgatiſsimã hanc gẽmam latuiſſe. Neque etiam vel leuiter ſuſpicandum puto quòd agnitæ nuſquàm

meminerit,quum præsertim diligen-
tissimum sese naturæ mirabilium pe-
scrutatorem, præconem, promulga-
toremq́ semper exhibuerit. Sed neq
huic nostræ opinioni refragatur qu
citatis locis Aegyptij, Scythici, Cy-
prijq́ Cœrulei meminerit. Quid nan-
que impedit vtramq́: cœruleam are-
nam dico ac Gemmam Cyaneam, tri-
bus iam indigetatis locis oriri? Sed e-
nim libri 33. cap. vltimo Aegyptiũ ma-
ximè probari scribit, secũdo loco Cy-
priũ, nouissimo verò Scythicũ repo-
nit: quibus accessisse adnotauit & Pu-
teolanum & Hispaniense. Vbi verò
de Cyanea gẽma (quæ ei Cyanos per
se vocatur) hoc est libri 37. cap. 9. scri-
bit, omnibus Scythicam præferri di-
cit. Dein Cypriam cõmendat, nouissi-
mam autem Aegyptiam æstimat. Ec-
ce quam hîc vltimam facit, illic pri-
mam effert: Vt & hinc non de ijsdem
Plinium diuersis his locis scribẽtem
intelligere debeas. Quinimò Sapphi-
run

rum hoc capite cum Cyaneo lapillo poſtea complexus, ita infit: Cœruleæ & Sapphiri raró (vbi etiam coniunctionem quæ ſemouendam puto) cũ purpura, &c. His ego certè rationibus eò ſum adductus, vt Plinium illis locis non de arena Cyanea aut Gemma tantum, ſed libro trigeſimotertio de arenoſo Cœruleo, libro autem trigeſimoſeptimo de Cyanea Gẽma capiendum exiſtimem. Quis enim (obſecro) tam inerti, aut in Plinium alioqui grauiſsimum autorem tam infenſo ingenio fuerit, vt ea quæ Cyaneæ Gemmę (emendata licet lectione) Plinius propalàm tribuit, arroſæ illi arenæ quadrare inaudiat: quam nemo lapidea ſubſtantia vel puluere aureo gloriari rectè quidem dixerit? Potiùs itaque Lazuli vulgò nuncupatæ Gemmæ conſentire hæc profectò videbuntur: cùm ea ſubſtantia ſit lapidea, Iaſpidi ſcilicet germana, aureúmque puluerem coràm oſtentet.

Qua de re subinde vehementer mirari subiit, hoc loco Plinij sensum tot tamq́; celeberrimos authores Plinianæ lectionis etiam studiosissimos hactenus (quod legerim) ita fugisse, vt vtrumq; confuderint, magno humanæ conditionis detrimento: dum nempe apud omnes ferè seplasiarios harena pro Gemma in medicandis corporibus quàm ineptissimè vsurpatur. Sed

Eò nempe

hæc quorsum? Nanq; vt melioris doctrinæ gratia omnem de medio tolleremus implicationem, & aliquam Pliniano sensui adferremus restituere-

Descriptio

músue lucem. Est itaq; Cyanos, Cæruleáue Gemma lapillus substantia quidem Iaspidi haud absimilis, colore Cæruleo. Probatur aureo puluere cõspersa. Vnde & stella tum lapidem

Probatio.

dici inuenio, quòd stellis similiter lumini expositus aureo puluere scintillet. Præfertur quæ Cæruleum sui nominis præstantissimum (quem nostr Azurum vocãt) colorem assequitur

con

consimili vndequaque substantia & concremento. Lapis est sculpturæ nõ vsqueadeò contumax. Vidi ego ex eo Cantharidem tam affabrè tamq; graphicè conflatam, vt eminus veram iudicarem: puluere nimirum aureo tam appositè, quod in animante fuluum natura fecit, imitante, vt eum lapillũ ad id muneris procreatum quiuis sanæ mentis non immeritò iudicasset.

Porrò quòd ad vires attinet. Aduersus melancholicos affectus eius pollen toties ablutus, dum eius dilutum peregrinum nullum præ se ferat saporem, efficacissimè ingeri, literis & experientia confirmatur. Melancholicum enim humorem per inferna deponit, non lotus verò, cum infernis superiora, nõ citra magnum laborem, commouet. Nec desunt qui pueris à collo gestatum nocturnos arcere pauores testentur. Oculorum aciẽ reficit atque demulcet. Collo appensus prægnantes ab aborsu adserere p- Proprietates.

hibetur. Volunt autem appetente partu ſemoueri.

De Chelidonio. Cap. XXII.

CHelidonius vel Chelidonia (vtroque enim genere dicitur) lapillus eſt paruus, perſpicuus minimè: è iuuencularum Hirundinũ ventre exe ctus. Menſe Auguſto, Luna creſcente, reperiuntur optimi, magnaq́; ex parte bini, aliquando autem ſinguli, in earum ſcilicet ventriculis aut iecuſculis. Dicũtur nanq; (autore Plinio) matres excluſis pullis hũc dare lapillum deuorandum. Inuenio & hîc quoque ſolertiſsimæ naturæ non ſupprimendum miraculum: nempe quòd illarũ pulli per coniuncta roſtra in ſeſe recõ ditas has gemmas prodant. Dicunt etiam & has debere erui priuſquã primigenius pullus terram contingat. Quanquam ne hoc quidem ſua vanitate carere putem. Hanc bifariam diſcriminari tradit Plinius: aut enim eſt ruffa, aut nigra, vel potiùs ex pullo nigri-

Generationis locus.

Naturæ admirandum miraculũ.

Differẽtię.

gricãs, hirundinum vel pauonum colore, minimeq́ pellucet, ſed aſpectu ingrata viſitur. ſunt & earum aliquæ, parte quidem vna nigricantes, altera verò purpuraſcentes, nigris intercurrentibus maculis. Probatiſsimas eſſe comperio quæ ſubſtantia puriſsima ac ſimpliciſsima, & aureis guttis inſigniuntur. Porrò ſingulæ tametſi iniucundæ ſint & puſillæ magnis tamẽ virtutibus præditæ adſtruuntur, vt & de ipſis rectè id occini poſsit: Probatio. Vires.

Regnat in exiguo præcellens corpore virtus.

Ruffam ſiquidẽ ſub ala ſiniſtra geſtatam lunaticos, hoc eſt, comitiales, inſanos, & languidos ſanare perhibent. Præterea & facundiam, & apud homines gratiam, promouere confirmant. Nigricantem verò ſimiliter portatam teſtantur reges & principes cõciliare, & cœpta negocia pro animi ſententia abſoluere, omniúmque gratiam inuitare. Eius verò ex aqua

dilutum, oculorum aciem reficere dicunt. Neq; superstitione vacare putē quòd ruffam in panno lineo mundo, nigram autem in croceo tantum inuolutas suis præstare potestatibus nugantur, cui & id accedit quòd parentibus præsentibus erutis vires effluāt.

Cōtra Amstelredamum. Hîc magna mihi profectò incessit admiratio de viri cuiusdam de literis alioqui bene meriti, non leui oscitantia qui in scholijs suis in Marbodeum vbi agit de Chelidonia, autorem citaturus quò Chelidoniam Gemmā oculis ostendere proficeret, Plinium adduxit libri 8. cap. 27. & libri 25. cap. 8. & 12. quibus in locis non de Gemma, sed de eius nominis herba palàm est Plinium disseruisse. Siquidem, vt rem per capita ex ordine recenseamus, ita habet dicti iā capitis 27. titulus: Quæ animantia quas herbas ostenderint cerui, lacerti, &c. Demum in contextu de Chelidonia agēs ita infit: Chelidoniam vsui saluberrimam hirundines

nes monstrauere, vexatis pullorũ oculis illa medentes. Deinde libro 25. vbi cõstat Plinium de herbarum viribus disceptationem ex professo instituisse, capite octauo sic habet: Animalia quoq; inuenere herbas, in primis Chelidoniam: hac enim hirũdines oculis pullorum in nido restituunt visum, vt quidam volunt erutis etiam oculis. Capite deniq; eiusdem lib. 12. posteaquam Centaurium vtranque, maiorem scilicet & minorem oculos iuuare tradidit, ita subnectit: Iam Chelidonia supradictis omnibus mirè ꝓdest. Ex quibus luce meridiana clarius esse cõstat Plinij locos hos ab Amstelredamo nostro citatos non posse ad Chelidoniam Gemmam torqueri, verùm de similis nomenclaturæ herba tantum debere intelligi. Quæ ideo annotauimus ne quis eius autoritate falsus, in similem errorem impingat.

De Aetite. Cap. XXIII.

AEtitæ quatuor genera refert Plinius, vulgato tamen nomine singuli, Aquilæ lapides vocãtur. Vidi ego cinereo colore Aëtiten, alterũ albo, tertium pullo. Sonitu dignoscuntur si quatiantur: tum enim in sese cõceptum lapillum manifestè produnt. Lapis est cortice duro, scabro & minimè leui. Sunt qui aquilam in nido marem & fœminam habere adstruũt, negantq; illam sine eis oua parere: ideóque solis ijs quæ è nidis eius alitis erutæ fuerint vim medicam concedunt. Nihil igne hic lapis deperdere credit. Porrò Aëtites grauidis, quæ ob vteri imbecillitatem fœtũ ægrè continẽt, brachio sinistro alligatur magno earum vsui, parturientibus autem brachio amoueri debet: fœminibus item alligata citra dolorẽ (notatu dignũ) fœtum dicitur extrahere. Nec desunt qui hanc velint statim à partu auferri, ne vterus sequax partum vitiet. Mirũ

Genera. Probatio. Delineatio. Virtutes.

quòd

quòd furem prodere fertur si quis in pane conditum offerat: neque enim mansum, vel etiam cum ea decoctum quicquam, furem deuorare posse cõfirmant. Tritum & cerato exceptum comitiales strenuè iuuare comperio. Mitto quæ de hoc lapide præstigiosi illi ac toto cœlo aberrantes magi nugantur: neque enim vxorum furta deprehendere, vel futura præsagire hũc citra incantamẽta posse crediderim. Quò ego quę de furis proditione prę notaui, referrem, si non autorum †grauitas & fides reclamaret.

† Ridicula & non digna fide grauitas.

De Magnete. Cap. XXIIII.

NAtura, vt saxis vocẽ homini obloquentem, immò & Echo resonantem dedisse videri potest: ita & Magneti sensum manúsque tribuisse quodammodo non ineptè existimetur. Ferri nanque indomita propemodum pugnacissimaq; natura trahẽti illi extemplo cedit, vtq; propius accessit ab eo continetur & quodam

Nomina. veluti cóplexu cohæret. Sunt qui ab inuentore, ita vocato in India paſtore, nomenclaturæ illius rationem adferant: quibuſdam autem Siderites, alijs Herculeus nominatur. Hîc tametſi
Geneſis. in Ida primùm repertus ſit, paſsim tamen apud Hiſpanos & in alijs quoq; locis naſcitur. Qui verò à Troade petitur, qui & albus pumici haud abſimilis comparet, fœmineus eſt, & non vſqueadeò efficacis potentiæ, ideoq; reſpuitur. Aethiopicis laus & præcipua commendatio, ijs præſertim qui ad cœruleum magis inclinant, quales maximè in Aethiopia Zimiri regione arenoſa reperiri inuenio. Aethiopici argumentũ eſt, quòd Magneté quoq; alium trahit. In metallis ferreis oritur. Hunc Germani atq; Itali habent, ferrugineo tamen ſeu pullo magis colore: † quod qua parte cœruleum propinquiùs refert, acriùs trahit. Autor
†qui
eſt tamen Diogenianus, probatiſsimũ Magnetem argentradeò ſimilem eſſe

vt

vt incautos facilè fallat, quem & ad maleficia præstantiorem esse testat. Porrò omnibus præfertur qui maximè trahit, & qui vstus Hæmatiten ferè repræsentat. Quòd autem ad vires attinet; Potus triobolorum pondere ex succo fœniculi hydropicis aquam detrahit: ferro item intoxicato vulneratis præsenti remedio subuenit, oculorum medicamentis imponitur, præterea & ad epiphoras: adusta verò crematus tritusq; sanat. Commentitiũ puto quod de Magnete quidam nugantur: Nempe quòd in somnis ignorantis fœminæ capiti subditus, adulteram lecto deturbat: fidelẽ verò ꝓbamq; vxorem ad mariti amplexus, etiam dormientem, prolectet. Vanum insuper nec è re publica esse iudico, quod quidam Magnetem furibus suo fumo atq; nidore vsui esse narrant: quasi scilicet ad furta lapis natus sit. Hîc subit vehementer mirari, admiratione non vulgari dignam huius

Probatio.

Virtutes.

lapidis tractricem virtutem, qua videlicet ferrum non solum quod contingit coram trahere, verumetiam & suo †collisu similes in id transferre vires trahentes, vnde & aliud quodcunque congeneum ferrum conuellere pössit, vt viderim non rarò plures acus hac ratione sese suspendere, tanquã scilicet mutuis sese manibus inuicem comprehendissent. Quinimò nõ desunt qui facto periculo affirmare audeãt, ferrum à Magnete in libra posito tractum nihil Magneti ponderis adijcere, ceu nempe ferri grauitas vi lapidis absorbeatur. Porrò tractricẽ hanc virtutem ab vrsa cœlesti Magnetem mutuatum esse coniectant, argumento quòd acus hoc †affecta liberè in solaribus horologijs pendens ad Vrsam saltem minorem ferè moueat, Magnetis potentijs acum sequacẽ trahentibus: vrsa verò vtrũq; acum & lapilli in ea virtutem, ceu sibi affinẽ congeneámve, conuellente atq; allicien-

† contactu

† affricta

te,

te, eademq́ vi ſidus hoc appetente. Quod ſi ita eſt, facultas illa Magneti cum ab initio perfuſa eſt, tum perpetuo Vrſæ radijs & influxu vegetatur. Proinde ſi quis eorum quæ de lapilli huius trahente poteſtate diximus, rationem expetat; non inſcitè reſponderi poſsit virtutis eius cauſam eſſe cum lapilli ſpecificam formam, tum eius germanitatem cum ferri natura, & eorum quidem vtriuſq́ cõſenſum cum Vrſa illa cœleſti, cui & obnoxior ſit lapillus ipſo ferro. Quibus & id adſtipulari video, quòd ſolum ferrũ Magnetis viribus patere palàm conſpiciatur, easq́ contumaciùs retinere perpendatur: Ad hæc, quòd (autore Plinio) vulnera aſperiora fiũt ferro Magnete cõtacto. Porrò huic lapidi contrariã inuenio Theamedẽ Gẽmã, omne à ſe ferrũ reſpuentẽ profligantẽq́. Eſt & Plinio genus aliquod Magnetis, vitri liquorẽ alliciens. Lapillo itẽ illi cum allio diſcordia eſt nõ

Theamedes lapis.

Diſcordia.

ƒtractricē obſcura:is ſiquidem allio illitus† conuultricem omnem facultaté perdere fertur. Diſsidet etiam cum Adamante, qui & iuxta poſitus illum trahere non ſinit, quinimò cóuulſum iam ferrum admotus ilico reuellit. An autem vires hæ occultæ mirificæq; Cacodæmonum impoſturis adſcribi debeant: an potiùs inde auidiùs admirãdus atq; laudandus Dominus omniũ creator Deus, ac per ea quæ in hoc lapide facta ſunt, ſempiterna eius virtus & diuinitas magis cognoſcenda, & in mirabilibus ſuis operibus benedicenda, tuum eſto iudicium Lector.

De Hæmatite. Cap. XXV.

QVando ſuperiore capite Hęmatitis meminimus, nó ab re quædam & hîc de eo recenſere operæpretium videtur. Duo itaque Hæmatitis genera Plinius facit: Alterũ à Magnete cognominatum, ſanguineo exterius colore, ideoq; tritus is ſanguiné refert

fert, ferrum tamen Magnetis modo minimè trahit. Hunc pro vero Magnete à non paucis pharmacopolis damnoſo errore venundari vidimus. Alterum autem Hæmatiten dicit idem Plinius venis rubentibus diſcerni, hoc eſt ab optimo deſciuiſſe iudicari: ita enim Plinium intelligo. Hic ſiquidem Dioſcoridi probatiſsimus eſt, nó qui intermiſtas habet venas rubentes, ſed qui puro colore (vt eius verbis vtar) niger eſt, durus, in ſe æqualis, & nulla infectus ſorde nulloq́ zonarũ excurſu. Itaq; duæ nobis præcipuæ hæmatitis ſpecies relinquuntur: Altera exterius rubens, interius autem nigricãs, vt Magnetis colorẽ quadantenus imitari videatur: altera verò omni ex parte nigra. Quanquam nec me fugiat alia etiam à Plinio numerari illius faſtigia, verùm duo hæc noſtro inſtituto ſuffecerint. Neq; enim de ſingulis Gẽmis, ſed de ſelectiſsimis vulgatiſsimíſque diſſerendum ſuſcepimus. Porrò Probatio.

Virtutes. quod ad vires attinet: oculis cruore suffusis mirè prodest, muliebre profluuium sistit, & cum mali punici succo ijs qui sanguinem reijciunt confert. Vesicæ præterea vtilis est, & serpentium ictibus. Ex lacte oculos à lachrymis vindicat. Imò & ipsos procidentes ingenita vi continet cohibétque. Calfactoriæ & extenuatoriæ est facultatis.

De Succino. Cap. XXVI.

VAriæ multùm de Succini ortu autorum sententię sunt. Prætermissis tamen de eius origine & natura opinionibus diuersis, sed & de eo ridiculis Poëtarum fabulis, in India atque Germania Plinius tradit nasci defluente †medulla arboris è pinearum genere: quemadmodum è Ceraso, gũmi, & ex Picea, resina redditur. Erumpere nanque humoris abundantia, succosumque primum esse, dein verò vel rigore vel tepore autumni densari atque durari confirmant, & intumescentibus

Genesis.

Plinius lib. 37. ca. 3. † medulla málim lachryma uel resina.

bus tandem marinis æstibus rapi, ac in littora nonnunquam transportari aduersa. Indeq́ue succino nomen, quòd pini arboris succus esse credatur, argumento quòd attritum pineum refert odorem, accensumq́ue tedæ modo nidore flagret. At liquidum primo stillare indicio quidem sunt quædam intus translucentia. Porrò succinorũ tria esse præcipua genera literis proditum est. Primum, quod melleo colore conspicitur: secundũ, quod Phalernum vinum: tertium, quod candidum refert, quod & odore præstantissimum est. Præferunt quidam Phalernum, fuluum scilicet ac translucẽs consimili vndequaq; substantia & cõcremento, ea tamen lege vt nõ nimio ardore flagret, sed leuem tantũ ignis ostentet anhelationem, non autem igneum fulgorem adsequatur. Apud multos autem album odoris illecebra commẽdat. Rude quidem primũ & austerum legitur, tandẽ verò adipe

Genera.

Probatio.

lactentis ſuis incoquitur, deinde expolitur. Porrò quod ad ſuccini virtutes ſpectat, infantibus pro amuleto ligari, lymphationibus ꝓdeſſe, ac lotij difficultatibus, inuenio. Præterea in polline exhibitum albos menſes, ſtomachi fluxiones, ventusq́; profluuia ſiſtere, crebro didicimus experimento. Cor & cerebrum vel odoris præſtantia propalàm recreat. Ex melle teritur ad oculorum finiendas humiditates. Attritum & calfactum feſtucas, quiſquilias & leuiſsima quæq; allicit & attrahit, præter Ocimi tamẽ ſurculos, quos autore Plutarcho, reijcit repellitq́;, vnà etiam cum ijs quęcunq; oleo perfuſa fuerint. Succinũ ſeplaſiariorum officinis charabe barbara Arabum voce dicitur. Hoc genere & Lyngurium vel (vt alijs placet) Lyncurium contineri, coloris, ſubſtãtiæ & proprietatum congenea germanitas, multis perſuaſit: forſitan enim fuerit ſecundi generis, hoc eſt, Phalerni

Vires.

Lyngurius

ſerni ruborem referentis ſpecies quædam ardentior. Fabuloſum omnino eſſe ſuſpicio eſt, quod plerisq; Gemmarũ perſcrutatoribus videtur, Lyncurium ex Lyncis animalibus vrinâ harenâ mox à deiectu contectâ, Solis deinde ardore concretâ ac duratâ, conſiſtere.

De fictitiarum à veris Gemmis differentia, & dignoſcendi ratione. Cap. XXVII. & vltimum.

NOn mediocrem fidei ac maieſtatis partẽ Gemmis ademit de republica peſsimè meritorum hominũ pertinax auaritia & luxus. Quandoquidem inde factum eſt, vt tam ſubtili dolo ferè omnis generis Gẽmæ adulterentur, vt à fictis veras dignoſcere vix ſit aliquis modus. Sunt quippe qui ex veris, at vilioribus, alterius generis lapillos ementiuntur: vti iam vſus percrebuit multo contumacique

igne Sapphiro Adamãtem fingere, & tanta arte imitari, vt multis hic fucus non raró imposturam faciat: vocãtq; albam Sapphirum. Quibus longè per niciosiores sunt, qui nitro, vitro, ac alijs vilissimis materijs, adiecto coloris mendacio, optimas ita æmulant̄, vt sua nequitia naturæ opus, sagacissimamq; & inuincibilem arté, tantùm non assequantur, qui vtinam à republica amandarentur: suis nanq; id genus fallacijs tam huic quàm autoribus qui solerti studio & diligentia de verarum Gemmarum natura & viribus doctissimè disseruerunt, ita quidem imponunt, vt dum qui ementitas decepti, pro Germanis emerunt, eásque ijs non esse præditas facultatibus deprehendunt, quibus philosophi naturales donatas esse confirmarunt, & Gemmas & de ipsis definientes autores vel vilitatis vel mendacij atq; temeritatis damnent, vel etiã plerunq; malè audiant qui certissimas ab-

absolutissimasq; commendant. Vt itaq; impostorum vitari queant scelestissimi fuci, paucis Gemmarum probandarum rationem persequi libet, vbi primum te monuerimus & has multo æuo senescere, proindéque & gratiam & vires sensim multis seculis deponere. Pellucentes igitur lapilli sereno ac matutino cœlo: omnino autem in horam quartam probari debent. Re nanq; compertum est ijs horis ac aëris constitutione penitiùs lógè introspici posse quicquid vicij habeãt. Porrò & pondere internosci cóperio, quanq̃ & hîc diuersas multùm authorum esse sententias animaduertam. nonnullis enim placet generosas grauiores esse: alijs contrà sentientibus, eas scilicet leuissimas minimiq; ponderis esse, quod & facto periculo deprehédi. nec id citra rationẽ fuerit. vel hoc præsertim nomine quòd fictitias cum ab ignobiliori adeoq; & minùs efficaci agente, tũ ex longè obscu

Gemmas tandẽ senescere.

Hora probãdis Gemmis opportuna.

Pondus.

Generosæ minoris ponderis.

riori ac magis terrestri substantia fieri palàm sit, quibus etiam Plinius adstipulatur lib.37.cap.vlt. Experimenta (inquit) pluribus modis constant. Primum pondere grauiores sentiunt. Post hæc corpore: ficticijs pustulæ in profundo apparent, scabritia in cute & capillamento, fulgoris inconstantia, &c. Quibus coràm ostendere videt, quòd à falsis intelligat veras pondere superari. Cui & id suffragatur, quod Margaritas præfert, quę minus graues sunt. Examinantur deniq; & corpore: Ementitis quippe bullæ in profundo comparent, quas & scabra cute & capillamentis, staminum tenuissimorũ instar intercursantibus, cóspicias: fulgore item inconstante atq; iniucũdo, nitore videlicet priusquam aciem cóplectatur elanguido. Certissimarũ siquidem splendor colórve non in facie tantùm (vt in adulterinis) sed & per omne corpus, quibusuis etiam forma & situ gratissimæ iucundissimæq; visun-

Bullæ emẽtitas ostendunt.

Fulgoris incõstantia.

ſuntur, ceu ſcilicet ad ſui decoris ſpectaculum blanda quadam oculos alliciant comitate. quò nanque diutius inſpiciuntur, hoc magis delectãt, ac gratiæ non inefficaci illicio obtutus explent. Laudatæ item limam non capiunt: vt vel hoc ſolo veras à falſis diſpeſcere mangonum magna pars norit. Sunt tamen qui Smaragdum & Topazium excipiant. Deinde & ignibus ꝓpinquæ non ſpuriæ, illæſæ euadunt: excepto tamen Chryſolectro ignium rapaciſsimo. Ad hæc duriores maximè commendantur, nimirum quòd lapidi propria ſit durities. Quòd autē ad optimarum delectum pertinet, æqualibus cauas vel extuberãtes poſtponunt. Oblongas quadratis prætulit antiquitas: verùm nunc anteponũt quadratas, vt quibus anguloſis minima olim fuerit autoritas, nunc verſa vice clarior ſit gratia. Illas ſequuntur quæ lenticulæ formâ, deinde quæ triangulæ. Omniũ verò nouiſsimæ æſti-

Argumentum à lima

Experimẽtũ ab igne

Laudatorũ electio.

mantur rotundę, quamuis forsitan omnibus præferri deberent si figuræ rationem spectes.

Epilogus. Nostris verò his lucubratiunculis ad vmbilicum tandem perductis, postremò te quoq; beneuole lector, admonere visum est, nil tibi mirum esse debere, quòd Gemmas quandoque masculino, aliquando autem fœminino genere scripserim, nimirum cùm vtroq; genere ac promiscuè illas collocari apud classicos autores crebrò legere sit. Cuius quidem rei vel vnicus mihi testis & autor est idoneus Galenus ille Medicorum ab Hippocrate abundè princeps, libro 9. simpliciū pharmacorum.

FINIS.

AD LECTOREM.

HOrum librorum author Rueus, præmiſerat bene longam Purgationem ſiue Apologiam, qua Anonymi cuiuſdam cenſuris in hos libros reſpondet, & in hoc plurimus eſt, Figuris certis lapidum ſeu Gemmarũ certo tẽpore inſculptis, peculiares quaſdam vires cœleſtes influere. Eam nos propter prolixitatem ſimul, & quòd ſynceriori religioni non cõſentanea, ſed Magica potiùs videretur, omiſimus. Excerpſimus tamen pauca quędam, quæ nec ſuperuacanea nec indigna cognitu videbantur, Theologorum præſertim quorundam teſtimonia: quæ hîc ſubiecimus.

Quæ de auro Leonis effigie cõſculpto narraueram, Cenſor meus (in prima æditione) obliterauit: tametſi ego me narratorem præbueram ſolũ ſententiæ quorundam philoſophorũ nõ vulgariũ, de virib⁹ auro leonis effigie

ritè insignito à cœlo transfusis: eorũ verò opinionem probaueram minimé. Et multis interpositis, Bonauenturę verba recitat, ex libro 2. Distinct.
„ 12. Quæst. 2. Art. vlt. Dicunt philoso-
„ phi, quòd corpus cœleste mediante
„ suo lumine influit vsq; ad profundũ
„ terræ, vbi mineralia corpora generari
„ habent: & quantum ad hoc verum dicunt. Hoc testimonio Rueus putat inferri posse, stellarum radios similiter in metallo lapillosq; varijs figuris consculpta, cum allatis secum potestatibus, posse transfundi: quas vires diuinitus (inquit) à prima constitutione, totam speciem consequentes, illis insitas esse cœlicis corporibus vultibusq;, idem Bonauẽtura dicit libro eodem, distinctione 14. quæstione 2. ad finem. Sic Rueus. Sed à cœlo & astris vim corporibus inferioribus influere tum rebus alijs omnibus, tum subterraneis quoq;, non opus erat eũ multis probare, cum id nemo fortassis

ſis neget, veluti naturæ conſentaneũ. In figuras verò certas, ab homine factas, cœleſtem vim aliam atq; aliam, prout figuræ differunt, & alijs atq; alijs temporibus, inq; conuenientem materia ſculptæ ſunt, influere, homines pij & Chriſtiani vix conceſſerint.

Et mox: Singulis ſtellis (inqt Rueus) ſuæ inſunt facultates totam ſpeciem conſequentes: (quas eſſentiales ac ſpecificas nominaueris) per quas proprijs funguntur munijs. Cui & id eiuſdem Bonauẽturæ diſtinct. 4. Art. vlt. quæſt. 2. in hunc modum dicentis adſtipulatur. Ratio verò qua diuerſa imprimunt (ſubaudi luminaria cœlica) non eſt, vt putant aliqui, propter diuerſitatem qualitatum: ſed ex parte diuerſitatis virtutum. Quia enim conditor mundi corpora cœleſtia incorruptilia poſuit ad regulandum & regendum corruptibilia, quæ ſunt diuerſa & multiformia, dedit eis virtutes conſequentes ſuas ſpecies, ſecun-

dum quas diuersa luminaria aspectũ habent ad diuersa elementa, & ad diuersa corpora mineralia: hactenus Bonauentura. Sed hoc etiam concesso non sequitur, ad figuras & res artificiosas quoq; stellis ita suum esse respectum, vt ad naturales. Minimè etiã firmum est ad hoc quod intendit probandum, argumẽtum à speculo: vnicum (inquit) nec rarum aut incópertum exemplum his annectere consilij est, speculum scilicet rotundũ, leue, cauum nitidissimumq́; (solis orbẽ vel hac ratione referens) quod ob talem figuram & concinnam præparationẽ, arte tamen hominis sollicitatã Phœbi in se radios tam ampliter efficaciterq́; comprehendere palàm est, vt non tantum abundè incaleat, verũ suam vsqueadeò in propinquum corpus caliditatem transfundat vt id etiã adurere queat.

Et mox: Philosophorũ illorũ sentẽtiæ Thomas Aquinas doctor sanctus voca-

vocatus, lib. de fato suffragari videt, vbi dicit, vestes, ædificia & quæcunque artis opera certam à syderibus suscipere vim qualitatém ve. Quamuis non eam illis admiserim efficaciam, quam legere est non paucos superstitiosos impostores (magiæ id est veræ philosophiæ nomine indignissimos Sophistas) eis tribuere. Sed illas ex arte figuratas rem cum eodem Thoma lib. cótra Gentiles non negârim, ijs perfundi posse facultatibus, quas euidés est cœlum herbis rebusq́ alijsq́ infundere. At apud nos non tanta est Aquinatis authoritas, vt tantum tribuamus imaginibus, vt veluti idololatriã quandã magicã in eis committamus.

Et rursus: Si nanque (inquit) vel Aquinate autore, per effigurationẽ vis quædam cœlica similis ei quæ à cœlo herbis impartitur hauriri potest, multas autem herbas calculo tũ præuertendo tũ deturbãdo ac sanãdo efficaces esse apud omnes receptũ est medi

cos, adde & longo vſu firmatum exploratumq́ꝫ, nónne ſequitur aurum leonis figura ritè inſignitũ, arteq́ꝫ conflatum, contra calculum remedio eſſe poſſe. Proinde Petrus ille Aponenſis conciliator dictus, adſtruit medicũ morbos figuris pellere poſſe. Denique Albertus ille multa eruditione magni nomen meritus, Theologiæ philoſophiæq́ꝫ profeſſor ſpectatiſsimus in libro quem Speculum vocat, vbi à licitis illicita ſe diſcreturum pollicetur, adfirmat, figurationes ab aſtrorũ peritis conſtructas, cælica virtute efficaces fieri, quinimò figuras, dictiones, literas, imaginibus inſculpi permittit, ad hoc duntaxat, vt ætherea quædam in eis hauriatur: tametſi pro ſuo officio abuſum damnet: magis autem orationes, ſuffitus, carmina & id genus ſuperſtitioſas ac vaniſsimas impoſturas quibus non pauci eorum qui ſe magorum nomine, maxima virorum ſapientium illuſtrium nomi-

nis iactura, venditāt, dæmonibus praauis figuris adhibendis vti consueuere. Hæc Rueus. Nos inter Aquinatis, Aponensis & Alberti authoritatem non magnum discrimen facimus: & ad sacrarum literarum testimonia, piorumq; hominum iudicia prouocamus.

Post hæc: His (inquit) impositurο coronidem subijt his quoq; annectere, Philostratum referre, Hyarchā primum inter Indorum sapientes, septē construxisse annulos, septem planetarum nominibus insignitos & sculptos: eosdemq; Apollonio Tyaneo dedisse, singulis scilicet proprijs statisq; diebus (pro dierū & per eos dominantium planetarum discrimine) partiendos deferendosq;. deinde & affirmasse ipsum Hyarcham Apollonio, auum suum philosophum, centū atq; triginta annos simili fretum cœlesti beneficio vixisse. Indeq; Apolloniū ijs annulis magna vtilitate vsum,

centeſimo etiamnum anno iuuenem retuliſſe. Nos Apollonium Tyaneū hominem magum fuiſſe, & his in rebus authoritate eius cõtra piū Eccleſiæ cõſenſum vti, nefas exiſtimamus.

Deinde Hermetem Triſmegiſtum quoq; ſuæ ſententię authorem facere videtur. Ad quod reſpondeo: in ijs quæ extant Triſmegiſti, Græcis, nihil tale reperiri: referri autem ad illum authorē ſpuria quædā & ψευδεπίγραφα.

Et inferiùs: Quid ergo (inquit) cuncta quæ humana ratio non complectitur, aut ſacra eloquia non confirmāt, dæmonum impoſturis dicanda relegantur, vt ne ipſi quidem perſpicuæ coram experientiæ credendum ille (meus Cēſor) audeat affirmare? Nónne Pæoniæ radix ſingulari proprietate comitiales arcet acceſsiones? huius tamen facultatis ne ſapiētiſsimus quidem philoſophus (puto) rationē reddiderit exactam. An propterea vitio dandū fuerit medico, illi affectui

ſanan-

ſanando, Pæonia vti? Ex duobus his argumentis, prius diluitur, ſi reprobemus omnia quæ vel ſacris literis prohibentur apertè, vel quæ optimi & ſapientiſsimi ſiue pijſsimi plurimi reprobarint, vt omnē in amuletis, imaginibus & huiuſmodi rebus curioſis ſuperſtitionem, ne dicam, impietatē & εἰδωλατρείας ſpeciem. Pæonia ſi iuuat, naturali quadam vi, aut ſi libet etiam cœleſti, iuuerit: ſed hoc nihil ad imagines certas & curioſas.

FINIS.

CLARISSIMO AC ERVDITISSIMO VIRO FRANCIſco Rueo Medico, Inſulis artem Apollineam profitenti, frater Paſchaſius Balduinus canonicus Phalempinenſis
S. P. D.

Hac Epiſtola ſuper his duobus Ruei libris iudicium continetur primùm: deinde de Hebraicis Gemmarum nominibus, deque earum admiratione, vſu, abuſu, & viribus tractatur.

PErlecto libello quem de viribus ac natura Gemmarum nuper elaboraſti, non potui tibi non gratulari, optime Franciſce, hoc à te argumenti genus eſſe tractatum ac illuſtratũ: tum quòd tuam profeſsionem nó dedeceret eiuſmodi ſtudiorum inquiſitio, tum quòd nos quibus potiſsimũ ſacris oper nauare opus eſt, permoleſta animi anxietudine atq; labore leuaueris. Ea enim nónihil ad ſacra pertinere nullus, reor, inficias ibit, quum tam ſedulò ac ſeriò illis interſerátur, ac or-

ac ordine diſponantur. Atqui penitius iſta exquirere, quia per varia prophanorum ſcripta diſperguntur, atq́; ea mente ab eis explanantur vt ad tēporale commodum proficiāt, per ocium nobis non conceditur. Sed & pontificijs decretis plus nimio eiſdē incumbere vetamur, cogimur quoq́; præſcriptis diuinis ſacras euoluere literas. Scrutamini ſcripturas, inquit ipſe ſacroſanctorum oraculorum cōditor, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere, &c. Quòd verò Ioannis Ἀποκάλυψις locum tibi potiſſimum delegeris, ibiq́; traditum ordinem tenueris, ac deinceps cæterarum Gemmarum quæ celebriores habentur, non omiſeris elucidationem, maximè probo. Certiſsimum enim ac ſolidiſsimum locum qui in diuinis literis habetur, & qui tuo congrueret inſtituto ſelegiſti, vtpote cuius interpres & autor idem eſſet de quo ambigere nephariū ſit. Illa autem nomē-

elatio quę in Exodi libro digeritur capite 28. incertior ob variam interpretum trãslationẽ, & diuersas scriptorum opiniones habetur. Si voces Hebraicæ perinde compertæ essent atque Græcæ nulla fuisset eligendi ratio, nisi fortè quia hæ ad sacerdotalium ornamẽtorum splendorem, illæ autem ad ciuitatis diuinæ cultum & ornatũ pertinet. Nunc quia Hebraicus sermo paucissimis fuit agnitus qui externarum linguarum habuere peritiam, tũ ob vetustatem, tum ob solitariã Hebræorum vitam qui ab alijs gentibus segregati, earum commercijs rariùs vterentur. Græcus autem tam nobis familiaris vt in quotidianũ vsum nostrum transierit, meritò quod sic vsitatum habetur, præ altero tibi in explanationis materiã sumpsisti, ne ambiguis fundamẽtis iactis totum quod superstrueretur, vacillaret. Hebræi siquidem, maximè huius ætatis, tanta caligine in horum notitia cæcutiunt,

Hebraica nomina Gemmarũ

vt

vt plusquàm talpas exoculatos crede re fas sit: nisi fortè quorundam lapillorum Hebraica vox in externam linguam deriuata antiquæ veritatis vestigia etiam cæteris nationibus reliquerit, ac inde à primis auis ad nos vsque permanarit illorũ incolumis nomenclatura. Quorum præter Sapphirum qui ipsis vniuocè quoque dicitur, & Iaspidem iaspeh nominatum, nullum crediderim hac ratione cognitũ: tametsi etiam in Iaspide aliud interpretes nonnulli sentiant, eundem in Beryllũ vertentes, cæterorum nomina ad linguam nostram translata variant, alijs alia suspicantibus. Vnde non satis cõpertum habetur an idem diuus Ioannes sacris illis gemmis antiquitus per Mosen proditis alludere vel conuenire voluerit, quando quidem in nominum descriptione cum interpretibus antiquis non plurimum dissentit, hoc est tantum in carbunculo, achate, Ligurio & Onychino, quarũ vice Chal-

Sapphirus.

Iaspis.

cedonium ſiue Carchedonium, Sardonychen, Hyacinthum & Chryſopraſum conſtituit, vt non ſatis liquidum ſit de interpretum fide, quũ iam omnis illorum verſio in dubiũ à nonnullis vocata ſit. Arbitror tamen illũ non eoſdem lapillos adijcere voluiſſe, quum onychis, qui apud Moſen inter duodecim Gemmas memoratur nullam mentionem fecerit, quem plerique omnes eo nomine ab Hebraica voce ſcoham tralatum vocitant: niſi fortè Sardonychem idem Ioannes pro illo ſtatuerit, quod Ioſephus facere videtur. Cuius onychini lapilli in tuo opuſculo vix recordatus es, quum tamen præ cæteris in veteri inſtrumento eius mentio frequẽtius repetatur. Arbitror id conſultò tibi accidiſſe, quod malignioris ſit naturæ, nec inter celebriores Gemmas ſupputetur, neque tantæ ſit dignitatis & vſus, vt curæ tibi fuerit illum enucleatiùs explicare. Quod idem in Lyncurio, quem noſtra-

ſtrates theologi aut phyſiologi Ligu-
rium appellitant efficere viſus es, niſi Probatio.
quòd ſuccini naturam demonſtrans
eius aliquantulum memineris. Porrò
cæterorum qui ſacris libris continen
tur, quos tamen Apocalypſis non ha
bet, gaudeo te non fuiſſe oblitũ, qua-
tenus non minus è re theologica fue-
rit, hos noſcere quàm illos. Carbun-
culum & Achaten Exodus liber cap.
28. atq; Ezechiel nobis exhibent, ada
mas quoq; ab eodem Ezechiele cap.
3. & à Zacharia vſurpat̃, quamuis hoc
potius interpreti Latino quàm verita
ti tribuerim. Neque enim Hebraicus
ſermo ibi permittit Gemmam omniũ
nobiliſsimam intelligi: quum duriti-
es indidem tantum, non præ ſignis e- Virtutes.
minentia petatur, vt etiam fit è ſilice il
lic memorato. Intellexerim itaq; pro
illo aliquod ſaxi genus: quod etiam-
num Græcus interpres oſtendit, in pe
tram eam vocem vertendo. Sunt qui
in Exodo ac Ezechiele loco Iaſpidis

adamantem collocent, tanta est Hebræorũ oculis offusa caligo. Necnon ſunt alij qui pro vitro, quod Iob cap. 28. ab interprete poſitum eſt, vocem Hebraicam Zecucith in adamantem vertendam autument. Idipſum penè in omnibus Gemmis reliquis vſuuenit Hebræis, vt ſubinde nouam vel aliam pro alia excogitent: ſic ſunt cæci errorum magiſtri, quibus illæ diræ à ſacro Pſalte profuſæ imputantur. Obſcurentur, inquit, oculi eorum ne videant. Eſt quoq; eodem cap. Iob vocabulũ, quod in Coralliũ trahũt quũ nuſquam in ſacris habeatur: id autem eſt pro quo, excelſa, traduxit interpres Latinus, minus conſideratè vocẽ Hebraicam pro altera ſumens. Inuenimus quoq; alterã vocẽ, in eminentia, in eodem capite verſam, quam etiam volunt eſſe cuiuſdã Gemmæ ſymbolum, Gabis ea dictio ſcribit. Hæc autem dixerim vt tuũ conſiliũ approbẽ, qui diui Ioannis Gẽmis explanandis,

Gabis.

reli-

reliquas etiam vſu & dignitate cele-
briores non omittendas cenſueris, in
queis eas quæ ſparſim in diuinis lite-
ris legunt, tametſi clarum non ſit quæ
ſint, veriſimile fuerit cótineri. Non ab
nuerim tamen illud primũ ſeculum,
quo ſacræ códitæ ſunt ſcripturæ, hoc
eſt Moſis ætate, non vſqueadeò fuiſſe
edoctũ vt omnium Gemmarũ perno
uerit naturas & vires, quum inficiari
nó queamus illud tunc primũ omnẽ
ruditatem exuiſſe, & perſpicuũ ſit, ab
ætate Plinij non parum immutatam
eſſe earum Gemmarũ æſtimationem, Gemmarũ precium.
& quibuſdam non parum precij ac-
ceſsiſſe, quum eo tempore primum
vel ſecundũ dignitatis locũ obtinerẽt
vniones, nũc aũt vix quartũ ſortiant,
H-s, id eſt ſeſtertiũ centies vna Cleo-
patræ Aegypti reginæ Margarita: quę
ſumma nó minus ęſtimatur ducentis
& triginta quatuor milibus, trecentis
quoq; & ſeptuaginta quinq; ducatis.
Potuerũt itaq; eo rudi ſeculo Adamã-

tes & nonnulli alij lapilli primæ nũc indicaturæ fuiſſe ignoti: & qui maximę tunc dignitatis fuere, temporis acceſsione, nobilioribus cedere cœperunt. Ecce quò me protraxit tuus de Gemmis & lapillis operoſus labor. Cernis quis tandem Epiſtolæ finis erit, ſi cuncta examuſſatim pergam edicere quæ fœcundum hoc tuum argumentũ parere poſsit, ſi myſticas à ſingulis Gemmis ſignificationes eruere parem: ſi duodecim fundamenta his lapillis ornata, portasq; ſingulis Margaritis extructas, theologorum more, ad morum fabricam & ſacramentorum expreſsionem trahere velim. Quem hæc contemplatio, atq; tã decori habitaculi adumbratio, ad vitæ purioris ſplendorem non pertrahat? quis prauos mores ad rectitudinis lineam huius ciuitatis tam ſpecioſæ deſiderio non corrigat? quis tam obeſæ mentis & hebetis ingenij, qui non ex his perpendat, quanta mundicie prępol-

Gemmarũ admiratio.

pollere debeant ciuitatem tantis ornatam miraculis ingredi cupientes, quum nihil coinquinatum, vt palàm diuus ipse Ioannes asserit, in illam recipiendum sit. Iam paulisper nō pigebit animū attendere in eos qui horum lapillorum gestaminibus gaudēt onerari, vel vt se ad exercitia spiritalia inde promoueant, quod in illis mirifi cis vestibus quas sacerdoti magno ap paratas legimus, factū credimus: vel vt eorum fulgoribus sese venditent apud vulgus ignobile gloriolam quāpiam ex his captantes, & quiddam diuinum sibi arrogantes, quod Tyrio regi impingit propheta Ezechiel, quē in medio ignitorum lapidum ambulasse suggillat: de quo paulo antè dixerat, Eò quòd eleuatum cor tuum quasi cor Dei. Et pòst, Omnis lapis preciosus operimentum tuum. Eiusmodi homines quis non fateatur degeneris esse animi, qui proprijs ornatibus priuati, hoc est virtutibus denu

Cōtra luxū in gemmis gestandis.

dati, exoticos & externos cultus ascifcunt, tiaras, digitalia, cingulos, & qd non, frequẽtissimis lapillis infarciũt? perinde ac si in illos vertendi essent, animi natiua ornamenta fastidientes. His hominibus si vel mentis mica inesset, cura diuersa, ea nimirũ quæ omne facticium & commentitium aspernatur, in primis appeteretur, qua honestos mores illis ipsis lapillis designatos induere satagerent. Excellens quidem naturæ opus & nó exiguum miraculum est Gemmarũ natura & vis, si spectetur materiæ temperamentum & quædam lucis cũ elementari crassitie copulatio, & eo præcellẽtius quo durabilius: & tam est mirabile, vt ipsa naturam suam totam vim in earũ opificium collegisse ac effudisse videat. Quamobrẽ has gestaturis, quia summopere intuentium oculos alliciunt, expedit, vt in cuiusdam insignioris operis symbolum aut signum adsumãtur, quo mens haud in paucis naturæ gradi-

Admiratio earum rursus, & gestatio licita quæ.

gradibus illas antecellens vegetior, & ad ſuæ operationis promptitudinem accommodatior reddatur: & ad æternam beatitatem, ad quam benignus conditor illam deſtinauit, compendioſius perueniat. Hoc præcipuum horum lapillorum munus crediderim, quod ſi defuerit, indignum prorſus celſitudini humanæ geſtamẽ poterit iudicari, ne vnde corpus qđ corrumpitur ornatum aucupatur, inde maius diſpendium animus cœleſtibus natus incurrat, & ne nimiò lapillorum fulgetris addictus, lapideus etiam ipſe animus euadat, ac proinde à ſua conditione decidat: nec ab ijs honoris ſubſidium quærat, quibus ipſe opinionem honoris elargitur. Hac ratione agnoſcant reges & pontifices, & quicunque horum geſtiunt adiacenti luce glorioſiores apparere, eorundẽ vires, illaſq; ad animi vegetationẽ transferant, vt in Sapphiro ſit caſtitas & cœleſtium amor, in

Carbunculo ardens charitas, in Adamante iuſtitiæ conſtantia, in Smaragdo facilis humanitas, & in cæteris ſimile aliquid quod menti virtutem tribuat: ne quiddam ſimiaticum referãt, hoc eſt, ne ſicut ſimia in purpura faſtũ quendã oſtentent & ſe ridendos præbeant. Nolim tamen ſalubres Gemmarum vires attenuare, corporibus humanis oppidò quàm profuturas, ſi commodè illis applicentur. Quas vires & proprietates vt reliquarum rerum, corpori humano conducibiles, fuerit phyſicorum veſtigare: illa verò ſigna quæ mentem moueant, theologorum: vt in eadem re tractent medica phyſici, & diuina theologi, atq; ſic vnumquodq; membrum in myſtico Chriſti corpore, ſuo munere dignè pfungatur. Vides optime Franciſce, tui libelli lectione me non parum fuiſſe delectatum, qui tot verbis gaudiũ teſtatum reliquerim, & affectus hos velut œſtro percitus vel potiùs numine

Vires naturales.

ne afflatus ediderim, ne prorſus perditum laborem tuum autumes. Nam ſi eiuſmodi fructus neutiquam ſequantur, fruſtra fuerat à ſacris tuum argumentum petiſſe. quandoquidem luce clarius eſt in his Gemmas eſſe memoratas non vt corpori decorando ſeruirent, ſed animi virtutibus vel cõquirendis vel conſeruandis proficerent. ſed neq; alioqui plurimum decuiſſet eundem libellum cuiuis *ἱερουργούντων* dicare, quibus ſacra tractare ſemper incumbit: ſed neq; me cenſorem ſtatui oportuiſſet, cuius vires tantæ rei expediendæ impares ſunt. Non pauca etenim è philoſophorum adytis, nonnulla è theologorum placitis in medium deduxiſti, de quibus certum ferre iudiciũ difficile fuerit, quãdo nec ſummus philoſophus poſsit omnibus his ſufficere, & theologus interdum conniuebit, nonnunquam diſsimulabit, modò nihil ſit oraculis cœleſtibus ac eccleſiaſticis dogmati-

bus repugnans. Eiusmodi sentimentorum nonnunquam narratorem nó assertorem suspicio, quòd habeas nó infimos autores quibus acceptum feras quod expromis & quibus te tuearis, quum liberum sit in plerisq; vtranque partem fouere. De quibus nunc esset longius quicquam disserere, pręsertim quũ probè calleas quid intus habeam. Relinquo sua astrologis apotelesmata, theologorum turbam non modò refragantem, sed manibus pedibusq; illò adrepentem interim dissimulo, de quib⁹ nihil mihi libet nũc scribere, quãdo prolixior ipse fuerim quàm putaueram, præsertim tibi occupatissimo, cuius seria interpellare, piaculi quiddam refert. Vale.

ALARDVS RVEVS ETIAMnum puer, Patris obseruandissimi libellum, Lectori commendat hoc Elegiaco.

Qui legis inuisi conuiuia cruda Thyestæ,
Discerptumq́ue vagis curribus Hippolytum,
Oedipodemq́ue oculis captum: structamq́ue venenis
Medeam, regum bellaq́ue ficta legis:
Qui legis Harpyias, Centauros, Gorgonas, Hydram,
Quid nisi monstra, precor, prodigiosa vides?
Talia quæ cruciant animum male sana facessant,
Quæq́ue virum sapiant perlege scripta Patris:
Hic vim gemmarum tractat, quæ cognita longè
Illarum vincit commoditate decus.

Eiusdem ad patrem integerrimum, Epigramma.

Ecce pater volitant totum tua scripta per orbem,
Docta per æternos scripta legenda dies:
Nempe tuo exemplo me nostrum nomen in auras
Spargere vis: tutum nunc mihi pandis iter.

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES
3 9088 01169 8495